

Yrittäjyyskasvuspäivät
Entrepreneurship Education Conference
28.-29.9.2022, Ylivieska

Yrittäjyyskasvatus 4.0
Entrepreneurship Education 4.0

centria
ammattikorkeakoulu

KERTTU SAALASTI
INSTITUUTTI
OULUN
YLIOPISTO

YKTS

YLIVIESKA
kasvun ihmeitä

Kaija Arhio ja Marja-Liisa Kaakko (toim.)

Yrittäjyyskasvuspäivät 28.–29.9.2022 – Yrittäjyyskasvatus 4.0
Entrepreneurship Education Conference – Entrepreneurship Education 4.0

YKTS2022 KONFERENSSIJULKAISU

2022

centria
University of Applied Sciences
ammattikorkeakoulu

Centria. Tutkimuksia, 10.

Kaija Arhio ja Marja-Liisa Kaakko (toim.)

Yrittäjyyskasvatuspäivät 28.–29.9.2022 – Yrittäjyyskasvatus 4.0
Entrepreneurship Education Conference – Entrepreneurship Education 4.0

YKTS2022 KONFERENSSIJULKAISU

2022

JULKAISIJA:

Centria-ammattikorkeakoulu
Talonpojankatu 2, 67100 Kokkola

TAITTO: Centria-ammattikorkeakoulun markkinointi- ja viestintäpalvelut

KANNEN KUVA: Oulun yliopisto, Kerttu Saalasti instituutti

Centria. Tutkimuksia, 10.
ISBN 978-952-7173-70-1
ISSN 2342-9321

SISÄLLYSLUETTELO

ESIPUHE	6
OSA A. YKTS2022 KEYNOTE-PUHEENVUOROT.....	9
ENTREPRENEURSHIP - WHAT AND HOW TO TEACH	10
ENTREPRENEURSHIP - WHAT AND HOW TO TEACH - KOMMENTTIPUHEENVUORO.....	12
I4.0 -TEKNOLOGIAT JA NIIDEN TULEVAISUUS OPETUKSESSA JA YRITTÄJYYSKASVATUKSESSA.....	13
EDUCATION 4.0.	19
OSA B. TUTKIMUSARTIKKELIT	21
YRITTÄJYYSAIKOMUKSET JA ARVOT SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA	22
PERHEYRITTÄJYYSTAUSTAN VAIKUTUS YRITTÄJYYSAIKOMUKSIIN AMMATTIKORKEAKOULUOPIKELIJOILLA.....	32
50+ KOKENEISTA KONKAREISTA MATKAILUYRITTÄJIÄ MAASEUDULLE - KIRJALLISUUSKATSAUS JA TULOKSIA KYSELYISTÄ.....	40
ONKO PAIKKAKUNNALLA VÄLIÄ - EHKÄPÄ? TUTKIMUS NUORTEN YRITTÄJYYSINNOKKUUDESTA POHJOIS-POHJANMAALLA	53
NÄKÖKULMIA KORKEAKOULUOPIKELIJOIDEN YRITTÄJÄMIELEN RAKENTUMISEEN	65
MILTÄ NÄYTTÄVÄT ELINKEINOPALVELUT VUONNA 2030?	71
OSA C. KÄYTÄNNÖLLISET KEHITTÄMISTAPAUKSET	74
SILTA-HANKE: VÄYLÄOPINTOJEN OSALLISTAVA YHTEISKEHITTÄMINEN OSAO:LTA OAMK:IIIN	75
TIIMIVERSTAAN TIIMITOIMINTAMALLIN CASE E-EXCLLENCE, MONIAMMATILLISEN JA TYÖELÄMÄLÄHTÖISEN TIIMIOPETTAJUUDEN MAHDOLLISUUDET PROJEKTIOPPIMISESSA.....	79
PAKOPELIT LIIKETALouden JA TUOTANTOTALouden KOULUTUKSEN TYÖKALUINA.....	86
NAISYRITTÄJÄT INNOSTUIVAT DIGITAIIDOISTA	92
YRITTÄJÄN MYYNTIOSAAMISEN KEHITTÄMINEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA - CASE TERWA-AKATEMIA... 99	
YRITTÄJYYSSTAITOJEN KEHITTÄMINEN KANSAINVÄLISESSÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ.....	104
KORKEAKOULUN MAHDOLLISTAMA LISÄARVO TYÖELÄMÄLLE - OPISKELIJAN YRITTÄJYYSPOJUN VAIHE NÄKYVÄKSI.....	110
INNOTUTKA - INTOA JA TOIMINTAMALLEJA PK-YRITYSTEN INNOVAATIOPROSESSEIHIN.....	121

YRITTÄJÄN RESILIENSSIN VAHVISTUMINEN MUUTOSSPARRAUSSUHTEESSA	
- CASE MUUTOSKYKYSEURANTA	131
POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJYYSKASVATUKSEN MALLIN KEHITTÄMINEN VÄKEVÄ-HANKKEESSA.....	137
LUKIOLAISTEN TYÖHARJOITTELU 2.0 - HAAPAVEDEN LUKION PILOTTI	141

ESIPUHE

Vuoden 2022 Yrittäjyyskasvatuspäiville Ylivieskaan päästiin koronarajoitusvuosien jälkeen kokoontumaan paikan päällä. Iloisesta puheensarinasta ja jälleennäkemisen aikaansaamasta innostuneisuudesta päätellen tätä kohtaamista oli odotettu. Mukana oli liki 70 osallistujaa ja ilahduttavasti useita ensikertalaisia, mutta myös konkarit pääsivät esille.

Päivien avauksen yhteydessä luovutettiin yrittäjyyskasvatuksen kehittämisen todelliselle uranuurtajalle, dosentti Paula Kyrölle Suomen Valkoisen Ruusun 1. luokan ansiomitali. Paula Kyrön mittava ura on tunnettu ja tunnustettu niin Suomessa kuin kansainvälisesti. Yrittäjyyskasvatuspäivien historia juontaa vuoteen 2007, jolloin Paula Kyrön aloitteesta kutsuttiin koolle yrittäjyyskasvatuksen tutkija- ja toimijatapaaminen. Paula Kyrö toimi tutkimusseuran ensimmäisenä puheenjohtajana vuosina 2009–2013.

KUVA 1. Ansiomitalin luovutus. Kuvassa rehtori Kari Ristimäki, dosentti Paula Kyrö ja Yrittäjyyskasvatuksen Tutkimusseuran puheenjohtaja Kirsi Peura (kuva: Sami Huhtakangas)

Päivien pääteemaan Yrittäjyyskasvatus 4.0 liittyen ensimmäisen päivän pääpuhuja professori Stefan Trzcieliński, Poznanin yliopistosta Puolasta, valotti yrittäjyyskasvatuksen roolia 4.0 aikakaudella. Tässä julkaisussa olevaan professori Trzcielińskin tiivistelmään kommenttipuheenvuoron on kirjoittanut lehtori Marja-Liisa Kaakko. Toisen päivän keynote-puheenvuoro toteutettiin teemojen Industry 4.0 ja Education 4.0 välisenä vuoropuheluna, jossa keskustelivat Oulun ammattikorkeakoulun ammatillisen opettajakoulutuksen lehtori Ulla Mäntykangas ja Centria-ammattikorkeakoulun tutkimusyliopettaja Sakari Pieskä.

Päivillä palkittiin perinteisesti myös paras tieteellinen tutkimus ja paras käytännön case-paperi. Parhaan tutkimuspaperin palkinnon sai ryhmä Milla Lähdeniemi, Anu Järvensivu, Juha Niiranen, Jari Karjalainen ja Anita Saarainen-Kauppinen ajankohtaisesta sosiaalialan muutoksiin ja haasteisiin liittyvästä artikkelista ”Yrittäjyysaikomukset ja arvot sosiaali- ja terveysalalla”. Parhaaksi käytännön kehittämistehtävän kuvaukseksi valittiin Anu Pokelan ja Anni Saarasen artikkeli ”Silta-hanke: väyläopintojen osallistava yhteiskehittäminen OSAOlta OAMKiin”. Silta-hanke liittyy ajankohtaiseen tavoitteeseen opintojen sujuvoittamisesta toiselta asteelta korkeakouluun.

Osallistujajoukko edusti kaikkia kouluasteita ja päivien esityksissä kuultiin yrittäjyyskasvatuksen etenemisestä niin käytännön kuin tutkimuksen tasolla. Tutkimusesityksiä, hanke- ja case-esityksiä sekä työpajoja toteutui kahden konferenssipäivän aikana yhteensä 29, joista noin puolet käytännöllisiä.

Yrittäjyyskasvatuspäivien tavoite lähentää tutkimuksen ja käytännön yhteyttä toteutui erinomaisesti. Tähän julkaisuun koottu 6 tutkimusartikkelia ja 11 käytännön kehittämistyöhön liittyvää artikkelia. Alateemoissa korostuu yritysten ja oppilaitosten välisen yhteistyön näkymät, myös digitalisaatio ja kansainvälisyys eri muodoissaan on ajankohtainen yrittäjyyskasvatukseen liittyvä tema.

Yrittäjyyskasvatusta eri kouluasteilla etenee ja kehittyy niin tutkimuksen kuin käytännön kehittämistyön tuloksena. Yrittäjyyskasvatukseen liittyvää tutkimus- ja kehittämistyötä eri muodoissaan toteutetaan runsaasti myös ammattikorkeakouluissa. YKTS2022-konferenssissa esillä olivat myös ammattikorkeakouluille laaditut Yrittäjyystoimien kehittämissuosituksen. Näihin liittyvä tutkimus kokonaisuudessaan on julkaistu konferenssin jälkeen ja on luettavissa osoitteessa: <https://lutpub.lut.fi/handle/10024/164772>

Yrittäjyyskasvatuspäivien esityksissä korostui alueella (Pohjois-Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa) tehty pitkäjänteinen työ yrittäjyyskasvatuksen edistämiseksi eri kouluasteilla. Päivien esityksistä peräti 15 liittyi alueella tehtyyn yrittäjyyskasvatuksen edistämiseen. YKTS2022-konferenssissa julkaistiin myös Kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys osana yrittäjyyskasvatusta (VÄKEVÄ) -hankkeessa päivitetyn Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen mallin tuloksia. Maakunnallisen yrittäjyyskasvatustyön yhteinen visio on ”Pohjois-Pohjanmaan kestävää tulevaisuutta tehdään yhdessä”. Mallin keskeisiä elementtejä oivallutettiin osallistujille Eemeli Alanteen johdattamana ”VÄKEVÄ-bingon” avulla.

minunpolkuni.fi

VÄKEVÄ-BINGO

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus

Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020

Euroopan unioni
Euroopan komissio

Täytä bingorivi tutustumalla uuteen strategiaan ja verkostoitumalla.

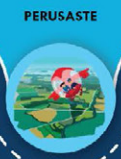
Huuda bingo, kun saat rivin täyteen uusia tuttuja pysty-, poikittais- tai vaakasuunnassa.

On hyödyntänyt yrittävän kulttuurin - arviointityökalua	Tietää, mikä on EntreComp	Kestävä kehitys on osa yrittäjyyskasvatusta yksikössä	On miettinyt, yrittäjyyspolun jatkoa seuraavalla asteella
Yksikkö hyödyntää digitalisaatiota	On tehnyt maakunnallista yhteistyötä	Tietää, mitä on kiertotalous	On hyödyntänyt olemassa olevia materiaaleja
On jakanut hyviä käytänteitä muille	Kansainvälisyys on osa yrittäjyyskasvatusta yksikössä	On osallistunut täydennyskoulutukseen 6 kk aikana	Tietää, mikä Yoop.fi -palvelu on
On asettanut osaamistavoitteita yrittäjyyskasvatustyölle	On tehnyt yhteistyötä työ- ja elinkeinoelämän kanssa	Osaa vetää osaamisen tunnistamisen työpajan	On tehnyt kansallista yhteistyötä
Osaa nimetä 3 yrittäjyyskasvatustoimijaa	Tietää, minkä alan yrittäjyys on nousussa omalla alueella	Osaa kertoa 3 vahvuuttaan 5 sekunnissa	On toteuttanut yrittäjyysprojektin

VARHAISKASVATUS

PERUSASTE

TOINEN ASTE

KORKEA-ASTE

TYÖELÄMÄ,
YRITTÄJYYS
TUKITOIMIJAT

KUVA 2. VÄKEVÄ-bingo

Konferenssin väliajoilla oli mahdollisuus tutustua esittelypisteisiin, joita oli yhteensä 10. Esittelypisteillä olivat Nuori Yrittäjyys ry, TAT Talous ja Nuoret, Vaasan yliopisto Executive Education, UuLops-hanke + Nivalan teollisuuskylä, Oulun ammattikorkeakoulu, Yrittäjyyskasvatuksen Tutkimusseura ry, Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti sekä Centria-ammattikorkeakoulusta hankkeet Let's Learn Work, HEADLINES, NYi4.0, MODO sekä VÄKEVÄ-hankkeessa kehitetty virtuaalinen pakopeli.

16. valtakunnallisten Yrittäjyyskasvatuspäivien järjestelyvastuussa olivat Centria-ammattikorkeakoulun kanssa Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutista Suvi Tulonen, Jouni Hintikka, Heli Vaara ja Katariina Ala-Rämi. Lämmin kiitos kaikille järjestelyissä mukana olleille, teidän kanssanne oli helppoa ja mukavaa työskennellä. Kiitos myös Ylivieskan kaupungille, OP Keski-Pohjanmaalle, Finnspring Oy:lle ja TAT Talous ja Nuoret ry:lle tuesta. Konferenssijärjestelyissä olivat mukana myös Centrian liiketalouden opiskelijat Anni Veijalainen, Jenni-Maria Peltoniemi ja Henri Hautabakka. Heille lämmin kiitos onnistuneista käytännön järjestelyistä.

Yrittäjyyskasvatuksen Tutkimusseuralta saatu tuki ja kokemukset olivat verraton apu päivien järjestelyissä. Suuri kiitos kuuluu Tutkimusseuralle, joka luotti järjestelyvastuun Centria-ammattikorkeakoululle ja Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutille. Päivien onnistuminen osoittaa, että YKTS-konferenssi on mahdollista järjestää myös korkeakoulujen pääkampusten ulkopuolella olevalla pienemmällä paikkakunnalla.

Inspiroivia lukuhetkiä YKTS2022 konferenssijulkaisun parissa.

Ylivieskassa lokakuussa 2022

YKTS2022 järjestelytiimin puolesta

Kaija Arhio, Centria-ammattikorkeakoulu

Marja-Liisa Kaakko, Centria-ammattikorkeakoulu

OSA A.
YKTS2022 KEYNOTE-PUHEENVUOROT

ENTREPRENEURSHIP - WHAT AND HOW TO TEACH

Stefan Trzcieliński, Poznan University of Technology, Faculty of Engineering Management

Summarisation of keynote speaker presentation

WHY IS ENTREPRENEURSHIP THE SUBJECT OF DISCUSSION AT CONFERENCES?

For the practitioner, the answer is obvious - because the entrepreneurial business owner achieves a greater financial return. For the researcher and academic, however, this explanation is not sufficient. A few questions arise:

- What is entrepreneurship?
- Why is entrepreneurship important?
- Is being a business owner and an entrepreneur the same thing.
- Entrepreneurship is the subject of several theories. I have limited myself to the following four:
- Innovation theory of entrepreneurship,
- Economic theory of entrepreneurship,
- Psychological theory of entrepreneurship,
- Opportunity theory of entrepreneurship.

The precursor of innovation theory was Schumpeter, according to whom an entrepreneur is an innovator. Based on his formulation of innovation activities, four types of innovation are currently distinguished: product, process, marketing and organisational. Research conducted at the Faculty of Engineering Management of Poznan University of Technology shows that the higher the level of innovation and thus entrepreneurship, the higher the GDP per capita. From the types of innovation listed above, the following areas for teaching and shaping knowledge and skills contribute to enhancing entrepreneurship: methods of creative thinking, product and process development, design thinking, branch technologies, methods of marketing research, marketing strategies, concepts and methods of management, strategic management.

Economic theory of entrepreneurship says that economic growth and entrepreneurship go hand in hand and that economic incentives are the main motivators for entrepreneurial activities. Among these incentives are: taxation policy, industrial policy, sources of finance and raw materials, infrastructure availability, investment and marketing opportunities, access to information about market conditions, technology etc. All of them can be called Entrepreneurial Framework Conditions (EFCs). The Global Entrepreneurship Monitor has defined 13 EFCs. Most economies with lower GDP per capita consider 1 to 6 EFCs sufficient while most economies with the highest GDP per capita consider 6-13 EFCs sufficient. Economic theory suggests that the following areas of knowledge and skills, among others, are important for raising the level of entrepreneurship: macroeconomics, microeconomics, financial management accounting, business planning.

Psychological theories of entrepreneurship state that entrepreneurship is the result of a person's personal traits. Research conducted at the Faculty of Management Engineering, Poznan University of Technology, shows that 11 of the 17 traits analysed occur with greater intensity in medium-sized (50-249 people) than in small (10-49 people) enterprises. These results indicate that SMEs are not a homogeneous group and, also, do not confirm the special entrepreneurship of small enterprises. From the point of view of this theory, entrepreneurship is enhanced by knowledge about sociology and organisational psychology.

Opportunity theory of entrepreneurship states that entrepreneurs recognise and seize market opportunities. According to my model of opportunity, opportunities are created by a trinity: the goals of the enterprise, the resources needed to achieve those goals and the situation in the environment that is conducive to achieving those goals using the resources available. Opportunities can be created (according to innovation theory) or discovered (opportunities exist in the environment but need to be discovered). An organisation's ability to identify and exploit opportunities is influenced by its brightness, flexibility, intelligence, and shrewdness. Knowledge and skills to develop these qualities foster entrepreneurship. Entrepreneurship understood as the ability to recognise and exploit opportunities can be supported by artificial intelligence. The team I lead is working on using AI (Artificial Intelligence) to discover opportunities. The results of the pilot study in the Household Goods sector are positive.

A review of selected theories of entrepreneurship leads to the following conclusions:

- Entrepreneurship is an interdisciplinary phenome. It includes: engineering, economics, ICT, psychology, management, and others.

- The dominating format of teaching should base on team working, projects, and workshop. Teachers should appreciate and support self-study of the students in students' research clubs.
- It is not enough to teach; simply do it (use your knowledge and skills in practice). However, some nations prefer full-time employment rather than own business.
- For entrepreneurship improvement it is important to shape by national government the proper Entrepreneurial Conditions.

ENTREPRENEURSHIP - WHAT AND HOW TO TEACH - KOMMENTTIPUHEENVUORO

Marja-Liisa Kaakko, Centria-ammattikorkeakoulu

Yrittäjyyskasvuspäivillä YKTS22 Ylivieskassa keynote-puhujana oli professori Stefan Trzcieliński Poznan University of Technologysta. Hänen puheensa teemana oli pohtia kysymystä siitä, miksi yrittäjyyttä opetetaan ja miten sitä pitäisi opettaa. Käyn tässä lyhyesti läpi muutamia pääkohtia hänen esille nostamistaan asioista ja pohdin niitä omien käsityksieni pohjalta oman opetuksen kehittämisen näkökulmasta sekä VÄKEVÄ-hankkeessa pohdittujen kehittämissasioiden näkökulmasta.

Professori Trzcieliński lähestyy yrittäjyyttä ja siihen vaadittavien taitojen opettamista neljän eri teorian näkökulmasta: innovaatiot, talusteoria, psykologia ja mahdollisuudet. Hänen mukaansa Schumpeterin teorioiden pohjalta voidaan tiivistää, että yrittäjä on innovaattori. Poznanin teknillisen yliopiston tutkimustulokset osoittavat, että eri maissa BKT on sitä korkeampi, mitä korkeampi on innovaatioiden taso ja sitä kautta yrittäjyys. Nämä kaksi asiaa yhdistämällä voimme Trzcielińskin mukaan päätellä, että meidän tulee opettaa taitoja, jotka kehittävät innovaatiokykyä ja rohkeutta ja tätä kautta luovat uutta yrittäjyyttä. Talusteorian näkökulmasta talouskasvu ja yrittäjyys ”go hand in hand” professori Trzcielińskin sanoin, eli taloudelliset tavoitteet ovat keskeinen motivaattori yrittäjyyteen.

Psykologiaan liittyen hänen mukaansa voidaan todeta, että yrittäjyyden lähtökohtana ovat henkilön persoonalliset piirteet. Lisäksi tutkimustulosten pohjalta voidaan todeta, että yrittäjyyttä vahvistaa sosiologian ja organisaatiopsykologian osaaminen. Mahdollisuuksien teorian näkökulmasta yrittäjyys perustuu mahdollisuuksien tunnistamiseen ja niihin tarttumiseen. Puheenvuoronsa lopuksi professori Trzcieliński tiivistä yrittäjyyden opettamisen pohdittavat asiat yrittäjyyden monialaisuuteen ja sen vaatimukseen opetuksen näkökulmasta. Hänen mukaansa yrittäjyyttä täytyy opettaa tiimityöhön ja projekteihin perustuen ja lisäksi opettajan täytyy kannustaa ja tukea opiskelijoiden itsenäistä työskentelyä.

Entrepreneurship - what and how to teach? Tähän kysymykseen vastaaminen edellä esitettyjen teoriaan ja tutkimustuloksiin pohjautuviin havaintoihin on sekä helppoa että vaikeaa. Mitä ja miten meidän siis tulee yrittäjyyttä opettaa? ESR-rahoitteen VÄKEVÄ-hankkeen tiimin keskusteluissa on moneen kertaan näitä samoja asioita pohdittu. Ensinnäkin haluan nostaa esille kysymyksen haluammeko opettaa yrittäjyyttä vai yrittäjämäisiä taitoja? Toinen iso kysymys on, opetetaanko näitä edellä esille nousevia asioita, yrittäjämäisiä taitoja, erillisinä yrittäjyysopintoina vai osana kaikkea opetusta? Näitä kysymyksiä olisi hyvä nostaa esille eri tilanteissa, jossa keskustellaan opetuksen kehittämisestä korkeakouluissa ja yliopistoissa.

Oma opetukseni liittyy laskentatoimen, yritystoiminnan ja johtamisen osa-alueille. Kommenttina kysymykseen ”mitä ja miten opettaa” voisin vastata vaikkapa yksittäisen laskentatoimen opintojakson näkökulmasta. Osaamistavoitteisiin kirjattujen laskentatoimen osa-alueiden osaaminen liittyy tiiviisti edellä esille tulleeseen talouden osaamiseen. Tämän lisäksi keskeistä edellä esille tulleiden näkökulmien osalta ovat opintojakson työtavat: opintojaksolla täytyy olla yrittäjämäistä osaamista tukevia työtapoja, oppimisen vastuu tulee antaa opiskelijalle. Siispä tartun toimeen ja pohdin uusiksi ensi kevään opintojaksoille toteutussuunnitelmaa erityisesti työskentelytapojen ja geneeristen taitojen kehittämisen osalta.

14.0 -TEKNOLOGIAT JA NIIDEN TULEVAISUUS OPETUKSESSA JA YRITTÄJYYSKASVATUKSESSA

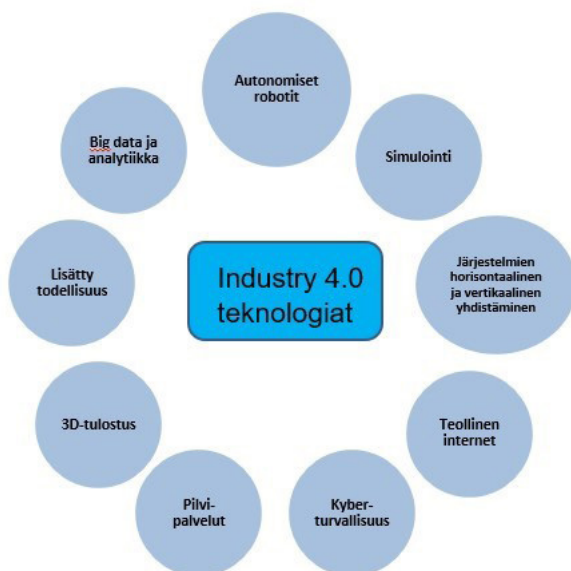
Sakari Pieskä, Centria-ammattikorkeakoulu, sakari.pieska@centria.fi

Industry 4.0 -teknologioita käytetään nykyisin paljon suuryrityksissä, mutta tuotannollisissa pk-yrityksissä niiden käyttö on vielä vähäistä, minkä vuoksi niiden painoarvoa on tekniikan alan koulutuksissa viime vuosina lisätty. Industry 4.0 -teknologioiden merkitys lisääntyy myös yrittäjyyskasvatuksessa, sillä ne tarjoavat mielenkiintoisia mahdollisuuksia yrittäjätoiminnan käynnistämiseen, esimerkiksi robotiikkaan, lisättyyn todellisuuteen, 3D-tulostukseen, teolliseen internetiin tai simulointiin liittyen. Euroopan komissio on linjannut, että tulevaisuudessa teknologiaan painottuvan Industry 4.0:n jatkoksi pyritään painotusta siirtämään ihmiskeskeisen, kestävään kehitykseen nojaavan ja resilienssiin pystyvään eurooppalaisen teollisuuden kehittämiseen. Tässä Industry 5.0 -konseptissa myös ekologiset ja yhteiskunnalliset arvot nostetaan taloudellisten arvojen rinnalle. Industry 5.0 -konseptin tavoitteisiin vastaaminen tuo haasteita ja muutostarpeita aihealueen opetukseen ja yrittäjyyskasvatukseen.

1 NELJÄS TEOLLINEN VALLANKUMOUS JA INDUSTRY 4.0 -TEKNOLOGIAT

Älykkäiden järjestelmien verkostoon perustuvan neljännen teollisen vallankumouksen katsotaan alkaneen 2010-luvun alussa aiempien teollistumisen, sarjatuotannon sekä automatisoinnin ja integroinnin jatkoksi. Tässä Industry 4.0 (I4.0, Teollisuus 4.0) -maailmassa kaikki laitteet ja tuotteet pyritään kytkemään yhteen ja nämä pystyvät kommunikoimaan keskenään. I4.0-teknologia hyödyntää teollisen internetin (Industrial Internet, IIoT) avulla lukemattomia antureita ja lukuisia suojattua verkkoyhteyksiä, pilvipohjaista datan analyysiä sekä korkean tason hallintatekniikoita. Ohjelmistot yhdistävät kaikki tuotekehityksen, tuotannon ja ylläpidon vaiheet. Tulevaisuuden tehtaissa tuottavuuden kasvattamiseksi järjestelmä hallitsee ja optimoi tuotantoprosessia itsenäisesti ihmisen määrittämien parametrien ja reunaehtojen edellyttämällä tavalla.

Keskeisiä teknologioita I4.0-maailmassa ovat Boston Consulting Groupin (Rüssmann et al. 2015) esittämät, paljon referoidut yhdeksän teknologiaa (Kuva 1). Näillä teknologioilla pyritään tuottavuuden kasvattamiseen ja BCG:n selvitysten mukaan niillä on saatukin 10–30 %:n tuottavuuskasvuja niitä soveltaneissa yrityksissä.

Kuva 1. Yhdeksän keskeistä teknologiaa Industry 4.0:ssa (mukaillen Rüssmann et al. 2015)

I4.0-teknologioita käytetään nykyisin paljon suuryrityksissä ja pienemmissäkin teknologiaorientoituneissa yrityksissä. Näiden teknologioiden käyttö tuotannollisissa pk-yrityksissä on kuitenkin ollut vähäistä, minkä vuoksi niiden painoarvoa on tekniikan alan koulutuksissa viime vuosina lisätty. I4.0-teknologioiden merkitys lisääntyy myös yrittäjyyskasvatuksessa, sillä ne tarjoavat mielenkiintoisia mahdollisuuksia yrittäjätoiminnan käynnistämiseen, esimerkiksi robotiikkaan, lisättyyn todellisuuteen, 3D-tulostukseen, teolliseen internetiin tai simulointiin liittyen.

Centria-ammattikorkeakoulussa ovat I4.0-teknologiat olleet jo vuosia opetuskäytössä. Centrialla on robotiikan opetuksessa pitkät perinteet, mutta I4.0-teknologioiden myötä niihinkin on tullut lisäyksiä mm. autonomisiin mobiilirobotteihin, yhteistyörobotteihin ja uusiin ohjelmointimenetelmiin liittyen. Uusia osakokonaisuuksia ja jopa uusia kursseja on tuotu tarjolle. Robotiikka ja tuotannon simulointi ovat saaneet lisää painoarvoa, ja niihin liittyen on aloitettu uusia kursseja, mm. Digitaaliset kaksoset ja Virtuaalinen käyttöönotto. Kuvassa 1 esitetyt Lisätyn todellisuuden teknologiat ovat Centriassa laajentuneet XR-teknologioiksi pitäen sisällään virtuaalitodellisuuden (Virtual Reality, VR), lisätyn todellisuuden (Augmented Reality, AR) ja yhdistetyn todellisuuden (Mixed Reality, MR) koulutusta. Myös 3D-tulostus, kyberturvallisuus, pilvipalvelut, big data ja analytiikka ovat opetuksessa mukana, vaikkakaan eivät omina kursseinaan.

Yrittäjyyskasvatukseen liittyvää I4.0-teknologioiden koulutusta on tehty Centriassa parin viime vuoden ajan Nuorista tuotannollisia yrittäjiä I4.0 (NYT I4.0) -hankkeen (<https://xn--nuoristayrittji-dlbc.fi/>) vetämänä. Hankkeessa on toteutettu paljon I4.0-teknologiaan liittyviä työpajoja (esim. Nyman 2022) yhteistyössä monen Centrian hankkeen kanssa, mm. MOCOXR, SAAROB, KÄYPI, TRINITY, REBO ja NextLevel, joista on lisätietoa löydettävissä Centrian hankesivuilta (<https://net.centria.fi/tki/hankkeet/>). Työpajojen tarkoituksena on ollut tutustuttaa nuoria yrittäjyyttä mietiviä henkilöitä I4.0-teknologiaan ja niiden tuomiin mahdollisuuksiin yritystoiminnassa.

2 TEOLLISEN TYÖNTEKIJÄN ROOLIT MUUTTUVAT I4.0 TEKNOLOGIAN KÄYTTÖÖNOTON MYÖTÄ

Teollisen työntekijän roolit tulevat muuttumaan I4.0-teknologiaa hyödynnettäessä. Työntekijää ei tulevaisuudessa useinkaan pyritä korvaamaan robotilla, vaan hänen kyvykkyytään laajennetaan innovatiivisella teknologialla siten, että ihminen säilyy keskeisenä osana tuotantoprosessia. Teollisen työntekijän laajentuvia rooleja tulevaisuudessa voidaan kuvata Taulukossa 1 esitetyn luettelon pohjalta (Romero et al. 2016). Näiden teknologioiden hallinnan tuominen opetukseen ja yrityskasvatukseen tulee olemaan haasteellista ja vaatii aktiivista teknologioiden seuranta opetuksessa ja yrityskasvatuksessa toimivilta henkilöiltä.

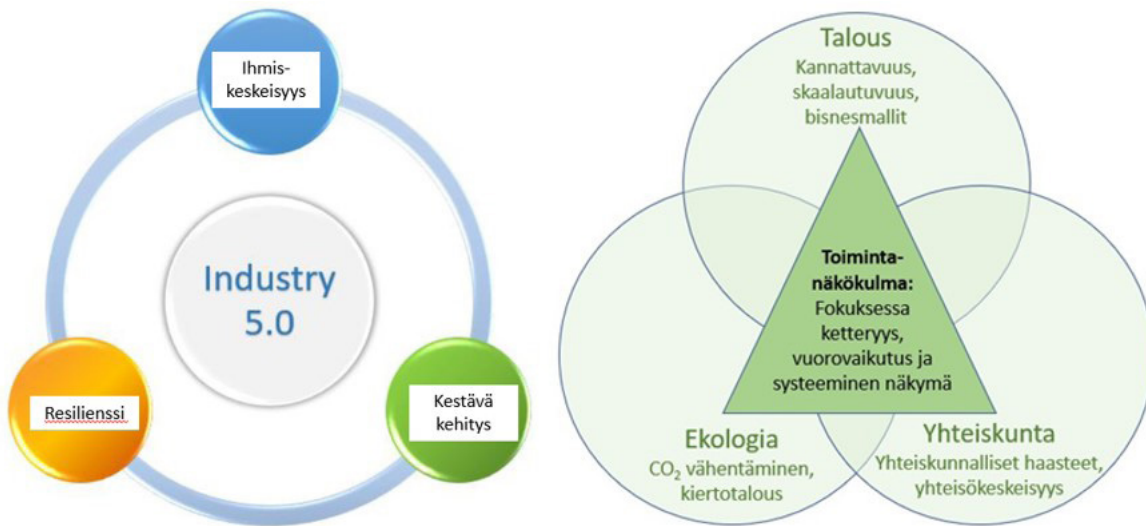
TAULUKKO 1. Teollisen työntekijän monet roolit tulevaisuudessa (Romero et al. 2016)

1. Supervahva työntekijä (exoskeleton apuna)
2. AR-työntekijä (lisätty todellisuus työntekijän apuna)
3. VR-työntekijä (virtuaalitodellisuus työntekijän apuna)
4. Terve työntekijä (seuranta puettavalla teknologialla)
5. Älykäs työntekijä (älykäs henkilökohtainen avustaja)
6. Yhteistyökykyinen työpari (työntekijä + cobotti)
7. Some-työntekijä (sosiaaliset verkostot hyötykäytössä)
8. Analyttinen työntekijä (Big Data analyysit käytössä)

3 KOHTI INDUSTRY 5.0 -TEKNOLOGIAA

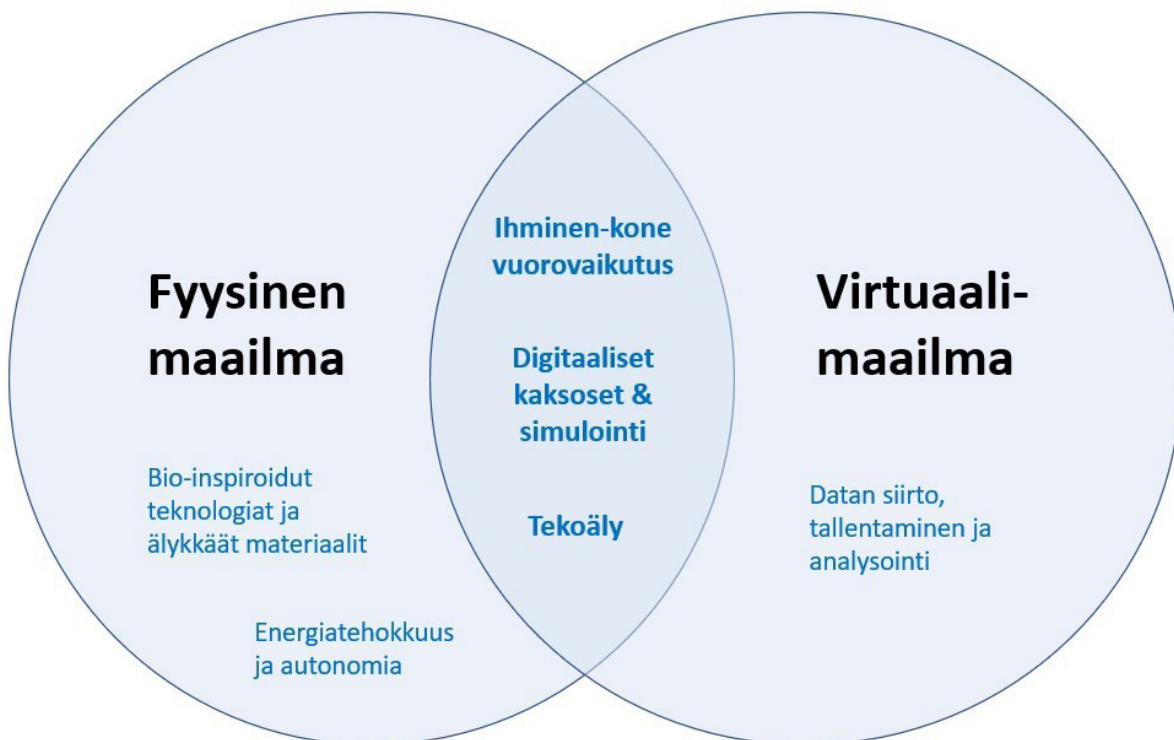
Euroopan komissio linjasi vuodenvaihteessa 2020–2021 suuntaviivat kehitykselle 2020-luvulla (European Commission 2020, European Commission 2021). Terminä otettiin käyttöön Industry 5.0 (I5.0), joka on osin harhaanjohtava, sillä teollisten vallankumousten sykli ei sentään etene vuosikymmenessä. Industry 5.0:aa ei tulisikaan ymmärtää I4.0:n korvaajana tai vaihtoehtona, vaan sen kehityksenä ja loogisena jatkona. I5.0-konsepti ei sellaisenaan perustu teknologioihin, vaan perustuu arvoihin, kuten ihmiskeskeisyys ja ekologiset tai sosiaaliset hyödyt.

Industry 5.0 -konsepti (Kuva 2) tähtää ihmiskeskeiseen, kestävään kehitykseen nojaavaan ja resilienssiin pystyvään eurooppalaiseen teollisuuteen. Ekologiset ja yhteiskunnalliset arvot nostetaan taloudellisten arvojen rinnalle. Ekologisiin arvoihin kuuluvat hiilidioksidipäästöjen vähentäminen ja kiertotalous. Yhteiskuntaan liittyvinä arvoina nostetaan esiin erilaiset yhteiskunnalliset haasteet ja yhteisökeskeisyys. Taloudellisia tavoitteita, kuten tuottavuutta ja kilpailukykyä, ei saa kuitenkaan laiminlyödä, vaan ne on asetettava tasapainoon ekologisten ja sosiaalisten arvojen puitteissa. Tämä voidaan saavuttaa liiketoimintamalleilla, jotka arvostavat ekologista ja sosiaalista arvon luontia tai lainsäädännön avulla toteutetuilla kannustimilla.

KUVA 2. EC:n Industry 5.0 -konseptin keskeiset näkökulmat (mukaillen European Commission 2020 & European Commission 2021)

Tärkeässä roolissa Industry 5.0 -konseptissa ovat fyysisen ja virtuaalisen maailman yhdistäminen. Tämän mahdollistavina menetelminä ja teknologioina ovat ihminen-kone vuorovaikutus, digitaaliset kaksoiset ja simulointi sekä tekoäly (Kuva 3). Virtuaalimaailmassa data, sen siirto, tallentaminen ja analysointi ovat keskeisiä edellä mainituille fyysistä ja virtuaalimaailmaa yhdistäville teknologioille. Fyysiseen maailmaan liittyvät biotieteistä lähtöisin olevat teknologiat, älykkäät materiaalit sekä energiatehokkuus ja autonomia. Fyysiseen maailmaan liittyviä haasteita ovat mm. sosiaalinen heterogeenisuus ja yhdenvertaisuus, ekologisten ja sosiaalisten arvoketjujen luonti pk-yritykset huomioon ottaen sekä ketterä ekosysteemiorientoitunut innovaatiopolitiikka (European Commission 2020).

Kuva 3. Fyysisen ja virtuaalisen maailman yhdistämisen mahdollistavat I5.0-teknologiat (mukaillen European Commission 2020)

4 ESIMERKKEJÄ I5.0-KONSEPTIIN LIITTYVISTÄ UUSISTA OPPIMISEN AVAUKSISTA

Industry 5.0 -konseptin esiin nostamat asiat tulevat vaikuttamaan tulevaisuudessa merkittävästi opetuksessa ja yrittäjyyskasvatuksessa. Tulevaisuuden opiskelija tai yrittäjä osaa vaatia ajasta ja paikasta riippumattomia mahdollisuuksia oppimiseen. Centria on tähän haasteeseen liittyen lähtenyt kehittämään robotiikan etäoppimisalustaa, johon kirjaututtuaan pääsee liittymään omalla mikrotietokoneella, tabletilla tai jopa älypuhelimella. Teoriaosuuksien lisäksi etäoppimisympäristö tarjoaa mahdollisuuden kokeilla robotin reaaliaikaista ohjausta ja ohjelmointia etänä. Harjoitustöihin liittyen oppija voi varata esimerkiksi tunniksi käyttöönsä jonkin Centrian teollisuus-, yhteistyö- tai mobiiliroboteista ja toteuttaa sinä aikana harjoitustyönsä. Etäoppimisalusta mahdollistaa robottien käytön sovitusti myös ulkomaisille opiskelijoille, tätä ominaisuutta on jo onnistuneesti kokeiltu Arctic University of Norwayn (UiT) Narvikin opiskelijoiden kanssa.

Tätä vuorovaikutteista robotiikan etäoppimisympäristöä esiteltiin onnistuneesti kesäkuun 2022 viimeisellä viikolla Euroopan suurimman vuosittaisen robottitapahtuman, European Robotics Forumin (ERF2022), työpajassa Rotterdamissa yhteistyössä Centrian koti- ja ulkomaisten partnerien kanssa (Kuva 4). Luentoesitysten lisäksi työpajassa ohjattiin etänä Ylivieskassa ja Narvikissa olleita yhteistyö-, mobiili- ja teollisuusrobotteja ja niihin liittyviä kuljettimia sekä Oulun yliopiston kaivinkonetta. Työpajan aikana otettiin myös yleisöstä vapaaehtoinen kokeilemaan Ylivieskassa olevan yhteistyörobotin ohjausta kokoonpanotehtävässä. Tehtävä saatiin hoidettua hienosti, vaikka kokeilijalla ei ollut aiempaa kokemusta yhteistyörobotin ohjaamisesta. Lisätietoa etäoppimisalustasta löytyy heinäkuussa 2022 julkaistusta MPDI Machines Journal -artikkelista (Kaarlela et al. 2022).

**European Robotics Forum 2022 Rotterdam:
Interactive remote education workshop
by Centria & partners**

- An interactive intuitive training environment for remote education and RDI collaboration
- A real-time common teleoperation platform for robotics utilising digital twins
- Enables interactive remote training of robots and machines (e.g. excavator, conveyor) with a mobile device
- Enables RaaS for scheduled renting of robots
- Experiences from an interactive teaching factory approach for industrial HRC with VR-technology

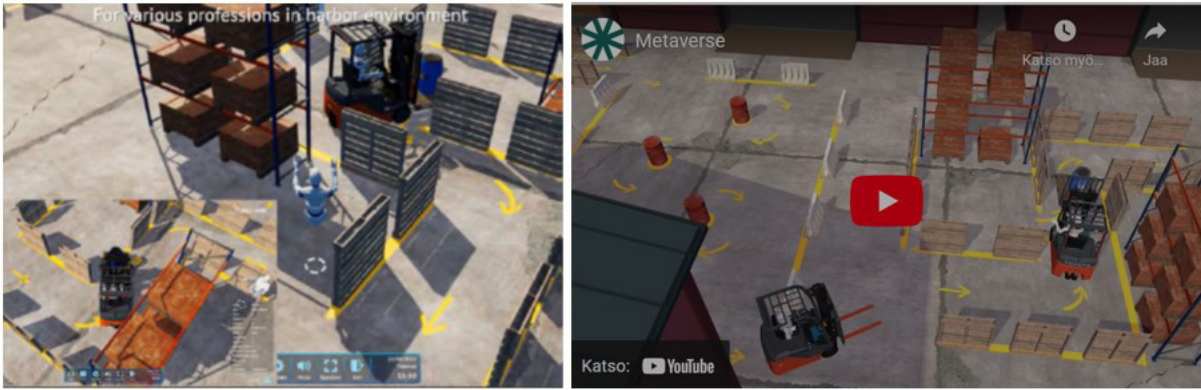
The TRINITY project has received funding from the European Union's Horizon 2020 research and innovation programme under grant agreement No 825196

trinity ENGAGE WITH AGILE MANUFACTURING

KUVA 4. Centrian vetämän ERF2022 työpajan sisällön kuvaus

Robotiikan vuorovaikutteinen etäoppimisympäristö on herättänyt mielenkiintoa syksyn 2022 aikana myös kotimaisissa esittelykohteissa, syyskuun lopulla Alihankintamessuilla Tampereella ja lokakuun alussa Centria DropIn -tapahtumassa Kokkolassa. Robotiikan etäoppimisympäristö vastaa hyvin myös I5.0-konseptin keskeisiin haasteisiin: ihmiskeskeisyyteen, kestävään kehitykseen ja resilienssiin. Oppimista voidaan suunnata käyttäjän tarpeiden mukaan, etäoppimisalusta vähentää koulutukseen liittyvää matkustamista ja se on helposti mukautettavissa muutoksiin laitteistojen, ohjelmistojen ja oppimisympäristöjen osalta.

Toinen esimerkki tulevaisuuden oppimisympäristöstä löytyy kuvasta 5. Turun ammattikorkeakoulussa on jo pitkään kehitetty virtuaalisia koulutussovelluksia yhdessä ADE Oy:n kanssa, ja osa niistä, kuten trukkisovellus, on jo sertifioitu. Kuvassa 2 on esitetty heidän uusimpana sovelluksenaan toteuttamaa Metaverse-tekniikkaan pohjautuvaa usean käyttäjän virtuaalista trukkipöytäsovellusta. Nämä Turussa kehitetyt sovellukset saivat ansaitsemaansa huomiota lokakuun 2022 alussa Amsterdamissa pidetyssä EDUtech_Europe -tapahtumassa (Luimula 2022).

KUVA 5. Turun AMK:n kehittämiä virtuaalikoulutussovelluksia satamaympäristöön.

5 TULEVAISUUDEN NÄKYMÄ

Industry 4.0 -teknologioiden merkitys lisääntyy tekniikan opetuksessa ja yrittäjyyskasvatuksessa, jotta ne saadaan laajempaan käyttöön myös pk-yrityksissä. Euroopan komission tavoitteena on, että ihmiskeskeisyys, kestävä kehitys, resilienssi sekä ekologisten ja yhteiskunnallisten arvojen nostaminen taloudellisten arvojen rinnalle ohjaavat tulevaisuuden kehitystä. Uusin virtuaalitekniologia ja vuorovaikutteiset etäoppimisympäristöt Industry 5.0 -konseptiin liittyen tarjoavat jatkossa myös yrittäjyyskasvatukseen sellaisia näkökulmia, jotka kiinnostavat uuden sukupolven oppijoita ja potentiaalisia yrittäjiä. Näiden teknologioiden tuominen opetukseen ja yrittäjyyskasvatukseen tulee tuomaan haasteita ja vaatii aktiivista otetta koulutuksessa toimivilta henkilöiltä.

LÄHTEET

European Commission. 2020. Directorate-General for Research and Innovation, Müller, J., Enabling Technologies for Industry 5.0 : results of a workshop with Europe's technology leaders, Publications Office, Saatavissa: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/082634>

European Commission. 2021. Directorate-General for Research and Innovation, Breque, M., De Nul, L., Petridis, A., Industry 5.0: towards a sustainable, human-centric and resilient European industry, Publications Office, Saatavissa: <https://data.europa.eu/doi/10.2777/308407>

Kaarlela, T., Arnarson, H., Pitkäaho, T., Shu, B., Solvang, B. & Pieskä, S. 2022. Common Educational Teleoperation Platform for Robotics Utilizing Digital Twins. *Machines* 2022, 10, 577. Saatavissa: <https://doi.org/10.3390/machines10070577>

Luimula, M. 2022. The Next Generation Learning Made in Finland. EduTech Europe Conference, October 2022. Saatavissa: <http://dx.doi.org/10.13140/RG.2.2.25145.65125>

Nyman, S. 2022. Yrittäjyys ja robotiikka kiinnostivat Haapavedellä. Nuorista tuotannollisia yrittäjiä i4.0-hankkeen seminaari 14.9.2022 Haapavesi. Saatavissa: <https://xn--nuoristayrittji-dlbc.fi/yrittajyys-ja-robotiikka-kiinnostivat-haapavedella/>

NYT i4.0. 2022. Nuorista tuotannollisia yrittäjiä (NYT i4.0) hankkeen nettisivut. Saatavissa: <https://xn--nuoristayrittji-dlbc.fi/>

Romero, D., Stahre, J., Wuest, T., Noran, O., Bernus, P., Fast-Berglund, Å. & Gorecky, D. 2016. Towards an operator 4.0 typology: a human-centric perspective on the fourth industrial revolution technologies. *Proceedings of the International Conference on Computers and Industrial Engineering*, pp. 1-11 (2016). Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/309609488_Towards_an_Operator_40_Typology_A_Human-Centric_Perspective_on_the_Fourth_Industrial_Revolution_Technologies

Rüssmann, M., Lorenz, M., Gerbert, P., Waldner, M., Justus, J., Engel, P., & Harnisch, M. 2015. Industry 4.0: The future of productivity and growth in manufacturing industries. *Boston consulting group*, 9(1), 54-89. Saatavissa: https://www.bcg.com/publications/2015/engineered_products_project_business_industry_4_future_productivity_growth_manufacturing_industries

EDUCATION 4.0.

Ulla Mäntykangas, Oulun ammattikorkeakoulu, Amok, täydennyskoulutus- ja kehittämispalvelut, ulla.mantykangas@oamk.fi

Työ muuttuu – se on aina muuttunut, samoin siihen tarvittavan osaamisen hankkimisen tavat. Millaiset ilmiöt viitoittavat osaamisen kehittämistä ja oppimista tulevaisuudessa?

Koulutus, samoin kuin työelämä ovat jatkuvan muutoksen virrassa. Poikkeusolosuhteet muuttivat käsityksiämme työn tekemisen paikasta ja ajasta. Meillä on yhä useammassa organisaatiossa ja useammanlaisissa työtehtävissä etätömahdollisuus, josta vain muutama vuosi sitten puhuttiin ”sitten joskus” tapahtuvana ilmiönä. Virtuaaliset työskentelyalustat kehittyvät ja kohtaamiset hyvin erilaisista olosuhteista (kotoa, mökiltä, liikennevälineistä) maan sisältä ja rajojen ulkopuolelta ovat arkipäivää.

Palataan muutama vuosikymmen taaksepäin 1980-luvun Suomeen. Työelämä oli kovin erilaista verrattuna nykyiseen. Muutosajureita ja ilmiöitä on mielenkiintoista katsoa taaksepäin. Rutiininomaiset, ihmisellä tehtävät työt on automatisoituneet ja niitä on ohjattu meidän jokaisen itse tehtäväksi - kuten vaikkapa pankkipalvelut. Osaamisen kehittäminen on yhä enemmän mahdollista muualla kuin formaalissa oppilaitosympäristössä. Opettajan rooli tiedon jakajasta on muuttunut. Hän on opettajuuden lisäksi suunnittelija, tutkija, ohjaaja ja tukija. Vaatimuksia ja haasteita on moneen suuntaan.

Mihin koulutuksen ja osaamisen kehittämisen huomio tässä ajassa kohdistuu? Lähtökohtaisesti on tunnistettava ne makrotason keskeiset ilmiöt, jotka osaamistarpeisiin, koulutukseen sekä tulevaisuuden työhön ja ammatteihin todennäköisesti vaikuttavat yhä enemmän.

Maapallon ilmastotila ja muuttuvat sääolot muuttavat työtä ja työolosuhteita sekä vaikuttavat siihen, millaisilla toimialoilla ja millaisissa tehtävissä ja ympäristöissä ihmiset työskentelevät. Teknologioita kehitetään ilmastomuutoksen hillitsemiseksi. Tämä taas osaltaan luo uudenlaisia työpaikkoja ja tehtäviä vaikkapa kiertotalouteen. Kestävään kehitykseen liittyvä osaaminen on alalla kuin alalla osa ammattisivistystä.

Arvojen merkitys tulevaisuuden työskentelyllä korostuu. Millaisia vaikutuksia on ekokriisillä ja resurssien vähenemisellä? Miten ihmisten kulutustottumukset muuttuvat ja muuttavat työtä? Pitäkö vähentää kuluttamista, onko kasvu mahdollinen - tai ylipäätään tarpeen? Ja miten vapaa-ajan korostuminen näyttäytyy työssä ja koulutuksessa? Selvää lienee, että uudet työskentelytavat haluavat työn sisällöltä ja toteutukselta erilaisia asioita kuin aiemmat.

Suomi harmaantuu eli meillä väestönkehityksen suurimmat ongelmat liittyvät väestön ikääntymiseen, työikäisen väestön määrän vähenemiseen ja syntyvyyden alenemiseen. Vuoteen 2030 mennessä on arvioitu, että pelkästään Teknologiateollisuus tarvitsee 130 000 uutta osaajaa. Näitä isoja osaajatarpeita on myös muilla aloilla. Haasteen voittamiseksi tarvitaan useita eri ratkaisukeinoja.

Koulutuksen resurssitehokkuuden ja laadun on parannettava. On huolehdittava siitä, että kouluista valmistetaan ja vieläpä tulevaisuuteen suuntaavilla osaamisilla. Osaajapulaa tulee ratkaista osin yritysten, oppilaitosten ja hallinnon kumppanuuksilla, jatkuvan oppimisen palveluilla sekä työperäisen maahanmuuton ja siihen liittyvien näkökulmien ratkaisukeskeisillä toiminnoilla. Työvoiman vähentyessä ja ulkomailta tulevan työvoiman tarpeen kasvaessa tässä yhteydessä esiin on nostettu myös teknologian mahdollistama niin kutsuttu virtuaalinen työn maahanmuutto, jossa vain työ siirtyy, eivät ihmiset.

Työpaikat ja usein myös monipuoliset opiskelupaikat keskittyvät kaupunkeihin. Mielenkiintoinen on futuristien näkemys siitä, että tulevaisuuden työssä yhä useampi työ sisällöltään keskittyy kaupunkien ongelmien ja haasteiden ratkaisuihin. Globalisaatio liikuttaa tavaroita ja palveluja, myös ihmisiä. Vauraus ja kulutus kasvaa, mutta samanaikaisesti epätasa-arvo lisääntyy. Tulevaisuuden koulutusta tarkasteltaessa on hyvä muistaa, että osaamisen kehittämisellä ja koulutuksella voidaan merkittävästi kaventaa eriarvoisuutta. Samalla parannetaan ihmisten yhteiskunnallista osallistumista, keskinäistä luottamusta ja vuorovaikutusta.

Työvoimalta edellytetään yhä enemmän mukautumis- ja oppimiskykyä, koska kaikilla toimialoilla tapahtuu yhä lisääntyvässä määrin tuotanto- ja työprosessien digitalisoitumista ja automatisoitumista. Oppimisessa digitalisaatio voi poistaa ajan ja paikan rajoitteet sekä helpottaa tehtävien kohdentamista opiskelijoiden taitotason huomioiden, mutta haastaa osallisuuden tunteen, vuorovaikutuksen mahdollistumisen ja ryhmään kuulumisen. Opiskelua helpottavat erilaiset virtuaaliset oppimisympäristöt ja ennen kaikkea erilaiset kohtaamisympäristöt varmasti tulevat lisääntymään ja kehittymään.

Opetushallituksen osaamisen ennakointifoorumin mukaan asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisosaaminen on tärkein osaamistarve kaikilla aloilla tulevaisuudessa. Ilolla voi todeta, että koulutusjärjestelmä on ollut edelläkävijä juuri asiakas-

lähtöisessä palvelumuotoilussa. 90-luvun alkupuolella Suomi oli syöksymässä kohti lamaa, ja erityinen huoli oli työssä olevien, ilman koulutusta työttömäksi jääneiden henkilöiden osaamisen kehittamisestä. Silloin ratkaisuksi kehitetty näyttötutkintojärjestelmä, tosin nyt kehittyneempänä, ohjaa edelleen pedagogista toimintaa ammatillisessa koulutuksessa ja vahvistuu kaikilla kouluasteilla.

Aidoissa työtilanteissa, osaamisen hankkimistavasta riippumatta, kriteeriperusteisesti, yksilöllisesti suunniteltu ja yhteistyössä työelämän kanssa arvioitu osaaminen ovat juuri sitä, mitä tulevaisuuden koulutuksessa ja osaamisen osoittamisessa tarvitaan. Asiakaslähtöinen palveluosaaminen eli osaamisen kehittämisen henkilökohtaistaminen osana jatkuvan oppimisen palveluja on se, mitä kohti yhä enemmän koulutustoiminnassa menemme, ja sillä menestymme muuttuvassa työelämässä.

Jatkuvan oppimisen uudistuksen tavoitteena on siis kehittää ja uudistaa ihmisten osaamista elämän ja työuran eri vaiheissa sekä vastata työelämän muutoksista johtuviin osaamistarpeisiin. Työssä olevien osaamisesta on pidettävä huoli! Jatkuvan oppimisen merkityksen vahvistuessa opettajuuden rooli kahteen suuntaan tulevaisuudessa vahvistuu.

Toisaalta on kyettävä havainnoimaan ja kuulemaan entistä paremmin opiskelijan lähtökohdat ja tavoitteet, resurssit ja ohjauksen ja tuen tarve sekä ohjaamaan kohti uusia työn tulevaisuuksia työelämän muuttuessa. Osaamisen tunnistamisen taito osana opettajan työtä kasvaa, koska osaamisen tunnistamisen merkitys erilaisilla menetelmillä vaikkapa osaamismerkein vahvistuu. Saavutetun osaamisen, tunnistamisella tai puuttuvien osaamistarpeiden kartoittamisella voimme ehkäistä virtaa työttömyyteen ja parantaa osaavan työvoiman saatavuutta.

Toisaalta opetushenkilöstön tuntosarvet on oltava vahvasti työelämän, sen hyödyntämisen teknologian ja toimintakulttuurin muutoksissa. Opettajien yhteistyötä työelämän kanssa tulee tukea ja vahvistaa - silloin vahvistuu myös opettajan ammattialakohtainen osaaminen.

Valitettavaa on, että toisen asteen järjestämisen edellytykset tulevat eriytymään ja vaikeutumaan voimakkaasti maan eri osissa. Haja-asutusalueilla opiskelijamäärä pienenee nopeammin kuin kasvukeskuksissa. Alueellisella eriytymisellä ennakoitua olevan merkittäviä vaikutuksia työmarkkinoihin ja osaavan työvoiman saatavuuteen ja elinkeinojen kehittämiseen. Millaisia ratkaisuja me koulutusteknologian tai pedagogisten ratkaisujen kehittäjät voimme tehdä tämän ilmiön pysäyttämiseksi? Miten edistämme tasa-arvioista ja saavutettavaa koulutusta?

Tulevaisuuden työ on yhä useammin asiantuntijatyötä, joten vuoteen 30 mennessä puolet ikäluokasta tarvitsee korkeakoulutuksen. On pidettävä huolta jatkuvan oppimisen valmiuksien kehittämisestä ja tietoisuuden lisäämisestä niin ammatillisessa kuin lukiokoulutuksessa, että molemmista koulutusmuodoista sujuvat siirtymät korkea-asteelle ovat mahdollisia ja toimivia. Myös korkeakoulujen on tarkasteltava toimintaansa. Saavutettavuuden parantaminen ja epätyypillisten oppijaryhmien saaminen korkeakoulujen jatkuvan oppimisen imuun vaatii aktiivisia kehittämistoimia.

Varmaa on, että tulevaisuuden oppimisympäristöissä korostetaan myös ihmisten vuorovaikutuksen mahdollisuutta, kohtaamista, kuulluksi tuleminen kokemusta ja kokonaisvaltaista oppimista. Opiskelijalla on oltava mahdollisuus käyttää ajatteluaan, tunnettaan ja tahtoaan. Hänen tulee kokea oppiminen ja osaamisen kehittäminen itselleen mielekkäiksi.

Ammattien ja työtehtävien aikaisempaa nopeasyklisempi muuttuminen edellyttää meiltä opetuslalla toimivilta valmiutta oman osaamisensa uudistamiseen ja päivittämiseen. On kyettävä systemaattisesti rakentamaan monipuolisia ja monialaisia verkostoja oman opettajan työn tueksi ja oman asiantuntijuuden vahvistamiseksi.

Onko viimekädessä tulevaisuuden koulutuksessa kysymys kuitenkin laadunhallinnasta? Siitä, että kehitämme koulutusta kokonaisvaltaisesti ympärillä olevan muutoksen ja kehityksen tunnistuen ja sitä ennakoiden, onko asiakaslähtöisyys pedagogisen toimintamme lähtökohdana ja jatkuva parantaminen kohti erinomaisuutta kiinteä osa toimintaamme?

Perustuuko koulutustoiminnassa päätöksenteko, ohjaus ja johtaminen kirkkaaseen suuntaan ja ihmisten voimaan? Mikä on koulutusorganisaatioiden johtamiskulttuurin kulmakivi? Toivon mukaan positiivisen johtamisen osa-alueiden vahva ymmärrys ja toteutuminen käytännössä. Laadukkaan ja vaikuttavan koulutuksen varaan rakentuu kilpailukykyimme ja hyvinvointimme.

Helsingin yliopiston professori Minna Huotilainen totesi taannoin, että sähellys vaivaa töissä ja opinnoissa. Sujuvan aivotyön tärkeys korostuu entistä useammassa työtehtävissä, mutta enenevässä määrin myös muuttuvissa tavoissa oppia. Turhat häiriöt, keskeytykset ja liiallinen tietotulva laskevat oppimista samoin kuin työn tehoa ja laatua. Tulevaisuuden oppimisen kehittämisessä emme tätäkään näkökulmaa voi unohtaa.

Tulevaisuutta ei meistä kukaan tiedä varmaksi - ei myöskään sitä mitä kaikkea osaamisen kehittämisessä ja työelämässä ”sitten joskus” edellytetään. Keskustelu siis jatkukoon!

OSA B
TUTKIMUSARTIKKELIT

YRITTÄJYYSAIKOMUKSET JA ARVOT SOSIAALI- JA TERVEYSALALLA

Milla Lähdeniemi, Humanistinen ammattikorkeakoulu, milla.lahdeniemi@humak.fi

Anu Järvensivu, Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Työterveyslaitos

Juha Niiranen, Humanistinen ammattikorkeakoulu

Jari Karjalainen, Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Anita Saarinen-Kauppinen, Humanistinen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Sosiaali- ja terveysalan työntekijöiden ahdinko ja alanvaihtojen riskit tunnistetaan. Kiire ja kuormittuneisuus estävät työn tekemistä omien ammatillisten arvojen mukaan. Alanvaihdoksen sijaan ratkaisu voisi löytyä yrittäjyydestä tai monimuotoisesta työstä, eli palkkatöiden ja yrittäjyyksien yhdistelmästä.

Kevytyrittäjyys ja muutokkyvykyys sote-alan toimintaedellytysten sekä työhyvinvoinnin edistäjänä (KEMUSOTE) -hankkeessa (ESR, 2020–2023) kohderyhmänä ovat sote-alan toimijat, joille palkkatöistä yrittäjäksi siirtyminen tai monimuotoisen työntekeminen ovat kiinnostavia mahdollisuuksia. Hankkeen tavoitteena on ollut tarkastella sosiaali- ja terveysalan toimijoiden yrittäjyysaikomuksia ja kehittää yhteistoiminnallisesti monimuotoisen työuran rakentamisen ja hallinnan mallia.

Tässä artikkelissa teoreettinen viitekehys rakentuu sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyteen ja yrittäjyysaikomuksiin sekä monimuotoiseen työntekemiseen ja monimuotoiseen työuraan liittyvistä näkökulmista. Tutkimuksessa hyödynnämme toimintatutkimuksellista lähestymistapaa. Empiirinen aineisto koostuu hankkeen työpajoihin osallistuneiden sote-alan ammattilaisten kanssa toteutetuista ryhmäkeskusteluista ja kyselyistä sekä lisäksi hankkeessa työskennelleiden tahojen kanssa käydyistä keskusteluista ja työpajoista.

Tutkimuksen tuloksina voidaan todeta, että sosiaali- ja terveysalalla yrittäjyydessä houkuttelee vapaus tehdä ammatillisten ja omien arvojen mukaista merkityksellistä työtä. Aikomus ryhtyä yrittäjäksi näyttäytyy myös eräänlaisena käännekohtana suhteessa työelämän instituutioista kumpuaviin kokemuksiin ja yksilön elämänkulun tapahtumiin. Yrittäjyyteen liittyy uudenlaisia vaatimuksia ja riskejä, jotka liittyvät monimuotoisen työuran hallintoihin. Koulutus voisi huomioida paremmin yrittäjyyden moninaisuutta ja antaa valmiuksia hahmottaa, rakentaa ja hallinnoida työuraa. Monimuotoisempi ymmärrys yrittäjyydestä voisi edistää sote-alan yrittäjyyttä ja monimuotoisia työuria.

Avainsanat: sosiaali- ja terveysala, yrittäjyys, yrittäjyysaikomukset, monimuotoinen työ, monimuotoinen työura.

1 JOHDANTO

Naisvaltainen julkinen sosiaali- ja terveydenhuolto kärsii kroonisesta henkilöstöpulasta, jonka kehityssuuntaa on vaikea arvioida. Alan työvoimatarpeeseen tulevat vaikuttamaan useat eri tekijät, kuten väestön ikääntyminen, mahdolliset lainsäädännön muutokset ja teknologinen kehitys (Tevameri, 2001, s. 83–86).

Sosiaali- ja terveydenhuoltoa leimaa henkilöstön voimakas kognitiivinen ja eettinen kuormittuminen (Coco, 2019; Coco & Roos, 2020). Kuntatyöntekijöitä koskevan Kunta10-tutkimuksen (2018) mukaan monet alan työntekijät kokevat viikoittain joutuvansa toimimaan vastoin omia arvojaan. Keskeistä työvoimatarpeeseen vastaamisessa on se, että alan osaajat haluavat jatkossakin työskennellä alalla ja työn tekemisen edellytykset sekä olosuhteet ovat sellaisia, että ne mahdollistavat työn tekemisen hyvin (Tevameri, 2021). Yhdeksi ratkaisuksi on nähty lisätä yrittäjämäistä työskentelyä alalla, mikä tarjoaa henkilöstölle suurempaa vapautta ja mahdollisuutta vaikuttaa omaan työhönsä.

Tavoitteenamme on ymmärtää sosiaali- ja terveysalan yrittäjyyteen ja yrittäjyysaikomuksiin sekä monimuotoisen työnteon tapoihin ja monimuotoiseen työuraan liittyviä näkökulmia. Tarkastelemme sotealalle yrittäjäksi siirtymisen arvopohjaisuutta sekä monimuotoisen työnteon tavan kompetensseja. Tuloksenamme on yhteistoiminnallisesti kehitetty monimuotoisen työuran rakentamisen ja osaamisen hallinnan malli, joka tuo esiin yrittäjyyden vetovoimatekijöitä, yrittäjyysaikomuksien arvoperustaa sekä yrittäjyyteen liittyviä käsityksiä sotealalla.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 YRITTÄJYYS JA YRITTÄJYYSAIKOMUKSET

Yrittäjyys on laaja-alainen ja monimerkityksinen, moniin elämäntiloihin liittyvä käsite. Myös yrittäjyysterminologia on varsin epäyhtenäistä, ja sanoja käytetään eri kielissä useissa eri merkityksissä. Toisin kuin englannin kielen sanaan entrepreneurship, ei suomen kielen yrittäjyys-termiin aina liitetä innovaatioita, kasvuhakuisuutta, menestystä ja rahaorientoitumista. Englanninkieliseen entrepreneur-käsitteeseen liitetään myös henkilön kasvuhakuisuutta kuvaavia persoonallisuuspiirteitä. Suomenkielisessä yrittäjä-termissä näin ei ole, mutta toisaalta yrittäjä on selvemmin myös yrityksen omistaja. (Huuskonen, 1992, s. 33,38; Kuratko, 2017, s. 4; Möttönen, 2019, s. 16.) Sen sijaan suomalaisessakin kirjallisuudessa mainitaan usein sisäinen yrittäjyys, jolla on pitkään viitattu ennen kaikkea yksilön ”asenteeseen, missä yhdistyvät joustavuus, aloitekyky, luovuus, riskinotto-kyky, omatoimisuus ja toisaalta yhteistyökyky sekä vahva suoritusmotivaatio” (Opetusministeriö, 2004, s. 8).

Toivola (2005) on koonnut perinteisten yrittäjien käsityksistä yrittäjän ominaisuuksia koskevia tekijöitä, joita hän on tulkinut yrittäjien toiminnan ja toisaalta käsitysten kautta yrittäjää kuvaaviksi ominaisuuksiksi. Aineistosta nousevia ominaisuuksia ovat itsenäisyys, vastuullisuus, itseluottamus, päätöksentekokyky ja epäluottamus muihin yrittäjiin sekä halu pitää toiminnan kontrolli itsellään (Toivola, 2005, s. 175-177).

Yrittäjyyteen liittyvien merkitysten tutkiminen yksilötasolla on nähty merkitykselliseksi jo siitäkin syystä, että mielikuvat yrittäjästä ja yrittämisestä vaikuttavat siihen, mitä yrittäjäksi aikova pitää tavoittelemisen arvoisena (Pietiläinen, Lehtimäki, Keso & Hiukka, 2007, s. 85). Merkittävimpiä yrittäjäksi ryhtymistä selittäviä ja suhteellisen pysyviä tekijöitä ovat yrittäjyysaikomukset. Myös yrittäjyyskoulutuksella on selkeä positiivinen yhteys yrittäjäksi ryhtymiseen (Joensuu-Salo, Varamäki & Viljamaa, 2020a), ja yrittäjyysaikomuksia on tutkittu laajasti juuri yrittäjyyskoulutukseen liittyen (Joensuu-Salo, Sorama, Kettunen & Viljamaa, 2016; Pihkala, 2008; Kiviranta & Tunkkari-Eskelinen, 2016; Venesaar, Kolbre & Piliste, 2006). Opiskelijan käsitys omasta pystyvyydestään toimia yrittäjänä sekä käsitys omasta liiketoiminnallisesta tietopohjastaan ovat myös yhteydessä yrittäjäksi ryhtymiseen. Lisäksi opiskelijan ikä ja aiempi kokemus yrittäjyydestä selittävät yrittäjäksi ryhtymistä. (Joensuu-Salo ym., 2020a; Pihkala, 2008.)

Yrittäjyysaikomusten tutkimisen historialliset juuret ovat sosiaalipsykologiassa, jolloin teoreettisena viitekehyksenä on usein toiminut Ajzenin (1991) suunnitellun käyttäytymisen teoria. Teoriassa tarkastellaan sitä, kuinka aiكومukset vaikuttavat itse käyttäytymiseen. Viimeisten vuosien aikana aiكومustutkimus on kuitenkin kehittynyt enemmän kohti uusia näkökulmia esimerkiksi selvittämään mentaaleja malleja, jotka toimivat yrittäjyysaikomusten syntyisessä (Joensuu-Salo, Sorama, Kettunen & Viljamaa, 2016, s. 5). Aiكومustutkimusten lisäksi yrittäjyysaikomuksia voidaan selittää arvojen näkökulmasta, jolloin yksi käytetyimmistä teorioista on Schwartzin arvoteoria, jossa yksilön toimintaa nähdään ohjaavan kymmenen perusarvoa: lähipiirin hyvä, yhdenmukaisuus, perinteet, turvallisuus, valta, suoriutuminen, hedonismi, virikkeisyys, itsellisyys ja universaali hyvä (Hueso ym. 2020).

Aiempi tutkimus on osoittanut, että naisten kiinnostus ryhtyä yrittäjiksi on alhaisempi kuin miehillä (Linan & Chen, 2009; Pihkala, 2008, s. 46). Tutkimustiedon perusteella myös hallitsevien yrittäjyyskertomusten on havaittu tunnistavan vähäisesti esimerkiksi eri sukupuoli- ja uravaiheita. Yrittäjyyskategoria on todettu rajoittavaksi ja maskuliiniseksi, jolloin se ei tarjoa todellista vaihtoehtoa läheskään kaikille. (Siivonen ym. 2021.) Moninaisempia yrittäjyyskategorioita etsiessään Siivonen ym. (2021) tunnistivat yrittäjyyskoulutuksen kentältä kolme sukupuoli- ja ikäsidonnaista yrittäjyysnarratiivia: 1) nuori, maskuliininen kasvu- tai startup-yrittäjyys; 2) keski-ikäinen, feminiininen asiantuntijayrittäjyys sekä 3) vaatimaton, feminiininen senioriyrittäjyys. Näistä ensin mainittu on heidän mukaansa hegemoninen vallitseva yrittäjyysnarratiivi. (Siivonen ym. 2021.) Tutkimukselliset havainnot kytkeytyvät yrittäjyysopetukseen, sillä ongelmana on nähty opiskelijoiden tarkasteleminen yhtenä homogeenisenä ryhmänä, jolle voidaan tarjota samaa yrittäjyysopetusta huomioimatta esimerkiksi sukupuolta, luokkaa tai opiskelualaa (Kyrö, 2015). Yrittäjyyskasvatuksessa olisikin huomioitava sukupuolierot ja ymmärrettävä erityisesti naisten yrittäjyyspolkuja syvemmin (Joensuu-Salo ym., 2016, s. 5).

Yrittäjyyskompetenssia ja pystyvyyssuomuksia tutkineet Joensuu-Salo, Viljamaa & Varamäki (2020b) toteavat yrittäjyyskasvatuksessa naisten kohdalla tärkeimmiksi nousevan itsetuntemuksen ja minäpystyvyyden kehittymisen sekä motivaation ja talouden ymmärryksen. Naiset voivat myös hyötyä itse-reflektiosta esimerkiksi harjoitusten tai motivaatiokeskustelujen muodossa. (Joensuu-Salo ym., 2020b, s. 84.)

2.2 MONIMUOTOINEN TYÖ JA MONIMUOTOINEN TYÖURA

Osa-aikainen palkkatyö ja sen lisäksi yrittäjämäinen työ ammatinharjoittajana voi olla hyvä mahdollisuus kokeilla yrittäjyyttä. Sosiaali- ja terveydenhuollon muuttuva toimintaympäristö tarjoaa myös uudenlaisia mahdollisuuksia tuottaa palveluja ja kokeilla liikeideoiden toimivuutta. (Eloranta, Sipilä, Teppo & Vento, 2021, s. 101-103.)

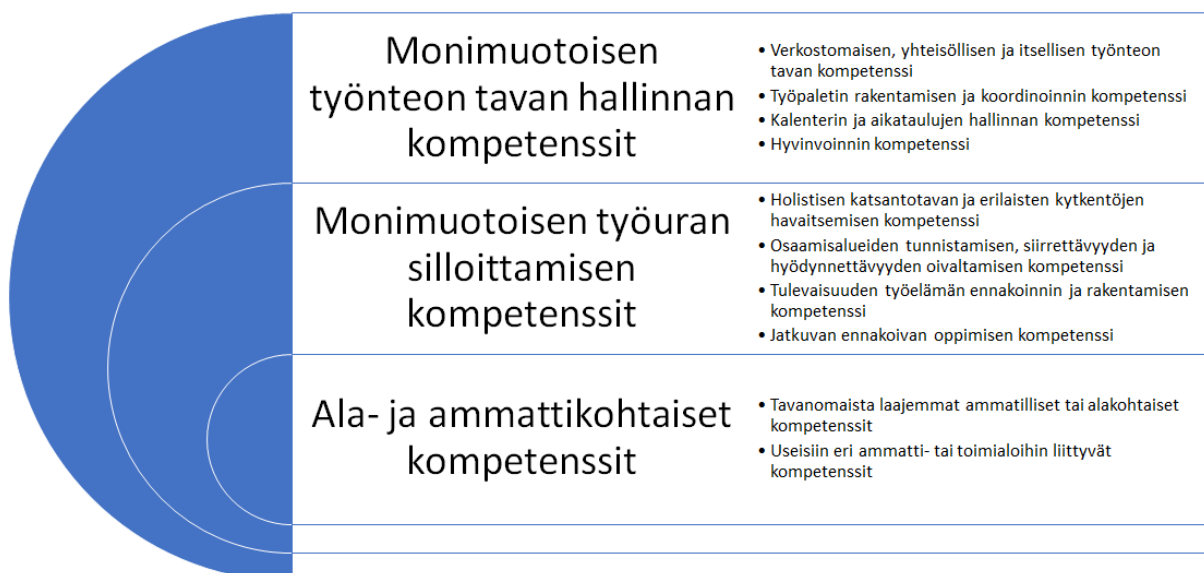
Palkkatyön ja yrittäjyyden tutkimusalueiden erillisuus on johtanut siihen, että samankaltaisuuksien sijasta tutkimuksissa ovat korostuneet yrittäjää palkkatyöntekijästä ja yrittäjää urasta erottavat seikat. (Burton ym. 2016.) Todellisuudessa huomattava osa yrittäjistä on palkkatyötä ja yrittäjyyttä yhdistäviä ”hybridejä”, mutta näitä on tutkittu vähäisesti (Folta ym. 2010). Palkkatyötä ja yrittäjyyttä yhdistävät ovat usein korkeasti koulutettuja. Heillä on hyvä työn hallinnan tunne mutta ongelmia työn ja muun elämän yhteensovittamisessa. (Bouwhuis ym. 2017.)

Viljamaa ja Varamäki (2015) ovat jakaneet hybridiyrittäjät kahteen luokkaan; kokoaikaisen yrittämisen mahdolliseksi näkeviin ja pysyviin hybridiyrittäjiin. Aiemmin hybridiyrittäjyyden ja sivutoimiyrittäjyyden ajateltiin olevan vain välitila, josta siirrytään pysyvästi yrittäjäksi. Nyt hybridiyrittäjyyden ja sivutoimisuuden nähdään olevan usein pysyvää. (Viljamaa, Varamäki & Joensuu-Salo, 2017.) Sivutoimisena yrittäjänä toimitaan joko lisätulojen tai itsensä toteuttamisen motivoimana (Viljamaa, Joensuu-Salo, Kangas & Katajavirta, 2022, s. 138).

Monimuotoisessa työssä ansainta muodostuu useista lähteistä, jotka voivat limittyä ja vuorotella eri tavoin ja erityisesti. Ansaintaa hankintaan erilaisilla sopimussuhteilla, kuten pelkistä palkkatyösuhteista, palkkatyösuhteiden ja yrittäjyyden yhdistelmästä tai yrittäjyyden eri muodoista. Mukaan lasketaan myös työskentely peräkkäisissä tai limittyvissä määräaikaisten töiden sarjoissa. Usein monimuotoinen työnteon tapa haastaa ja murtaa perinteistä jakoa palkkatyöntekijöihin ja yrittäjiin. (Hipple 2010; Järvensivu 2022.) Motiiveiksi usean työn tekemiselle on tunnistettu seuraavat: 1) pääansainnan lähteestä ei ole mahdollista saada enempää lisätunteja, 2) tarve lisäansioille, 3) monipuolisuuden kaipuu ja 4) suojautuminen työmarkkinariskeiltä oppimalla uusia tehtäviä (Panos ym. 2014). Syyt saattavat myös olla sosiaalisia ja vasta- vuoroisuuteen tai velvollisuudentuntoon perustuvia. Ansainnan yhdistämiseen johtavien motiivien on todettu yhdistyvän, limittyvän ja muuntuvan työuran aikana. (Bamberry & Campbell 2012.)

Tutkimuksissa yrittäjäksi ryhtymistä on yleensä lähestytty työuran päätepisteenä eikä yhtenä uravaiheena. Monimuotoisen työuran käsitteellä on tapana viitata työuraan, joka on ihmisen itsensä hallitsema ja johtama ja perustuu ihmisen omiin valintoihin ja elämän elementteihin. Ihminen itse määrittelee uralla onnistumiselleen kriteerit sen sijaan, että omaksuisi ne ulkopuolelta, kuten työpaikkansa rakenteista tai tavoitteista. Käsite on kehitetty tekemään eroa henkilöstöjohtamiselle tyypilliseen tapaan tarkastella työuria ja niiden etenemistä yhden organisaation sisäisestä näkökulmasta. (Hall & Moss 1998.) Monimuotoista työuraa rakentava hallitsee uraansa itseohjautuneesti ja arvojensa mukaisesti (Briscoe ym. 2005).

Monimuotoinen työura vaatii monenlaista osaamisen hallintaa ja kompetensseja, jotka voidaan jakaa kolmeen luokkaan: monimuotoisen työnteon tavan hallinnan kompetenssit, monimuotoisen työuran silloittamisen kompetenssit sekä ala- ja ammattikohtaiset kompetenssit. Pääkompetenssit ovat 1) monimuotoisen työnteon tavan hallinnan kompetenssit, 2) monimuotoisen työuran silloittamisen kompetenssit ja 3) ala- ja ammattikohtaiset kompetenssit. Kompetenssit on avattu tarkemmin kuviossa 1 (Järvensivu 2022).

KUVIO 1. Monimuotoisen työuran keskeiset kompetenssit.

3 METODOLOGISET VALINNAT

Tutkimuksemme on osa Kevytyrittäjyys ja muutoskyvykkyys sote-alan toimintaedellytysten sekä työhyvinvoinnin edistäjänä (KEMUSOTE) -hanketta (ESR, 2020–2023), jonka kohderyhmänä ovat sote-alan toimijat, joille palkkatöistä yrittäjäksi siirtyminen tai monimuotoinen työntekeminen näyttäytyvät kiinnostavina mahdollisuuksina. Tarkastelemme toimintatutkimuksellisen lähestymistavan avulla sosiaali- ja terveysalan työhön liittyviä yrittäjyysaikoja, edistämme alan yrittäjyyttä sekä kehitämme yhteistoiminnallisesti monimuotoisen työuran rakentamisen ja hallinnan mallia. Malli auttaa sote-alalla itseään eri tavoin työllistyviä oman työuransa ja osaamisensa hahmottamisessa, rakentamisessa ja hallinnassa. Monimuotoisemmasta yrittäjyysymmärryksestä hyötyvät myös sote-alan kouluttajat ja yrittäjyyskasvatuksen ammattilaiset.

Toimintatutkimuksellisessa lähestymistavassa teoria rakennetaan käytännön kanssa vuorovaikutuksessa. Lähestymistapa sopii parhaiten silloin kun ei olla kiinnostuneita pelkästään siitä, miten asiat ovat, vaan myös siitä, miten asioiden tulisi olla (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti, 2015). Tavoitteena on palvella käytännön hyötyä ja käyttökelpoisen tiedon synnyttämistä eli parhaimmillaan toimintatutkimuksen seurauksena tulisi tapahtua muutos käytännön elämässä. (Brydon-Miller, Greenwood & Maguire, 2003; Heikkinen, 2007; Juuti & Puusa, 2020.) Vaikka toimintatutkimus ja käytännön kehittämistyö ovat lähellä toisiaan, tutkimuksen tavoitteena on aina lisätä kohteena olevaan ongelmaan liittyvää teoreettista ymmärrystä ja tietoa sekä saattaa uusi tieto julkisesti arvioitavaksi (Heikkinen, 2007).

Tutkimusaineistomme on kerätty ryhmäkeskusteluiden ja kyselyiden avulla sote-alan toimijoilta, jotka ovat osallistuneet KEMUSOTE-hankkeessa järjestettyihin sotehy-yrittäjyyttä koskeviin työpajasarjoihin kevään 2021, syksyn 2021 ja kevään 2022 aikana. Työpajoihin osallistuneita informoitiin ja heiltä pyydettiin suostumus kerättävien aineistojen hyödyntämiseen hankkeen julkaisuissa. Sähköisiin Webropolilla toteutettuihin kyselyihin vastasi 33 henkilöä, joista kaikki yhtä lukuun ottamatta olivat kiinnostuneita sotehy-alan yrittäjyydestä. Kyselyt sisälsivät yrittäjyysaikoja ja työnteon muotoon sekä yrittäjyysajatuksiin, kuten yrittäjyyteen houkutteleviin tekijöihin, yrittäjyyden haasteisiin ja vaadittavaan osaamiseen, liittyviä kysymyksiä. Syvämmän ymmärryksen saavuttamiseksi jokaisen työpajasarjan jälkeen järjestettiin kaksi etäyhteyksien avulla toteutettua ryhmäkeskustelutilaisuutta, joissa osallistujilla oli mahdollisuus keskustella teemaruunon avulla fokusoidusti mutta vapaamuotoisesti. Keskustelutilaisuuksiin osallistui yhteensä seitsemän henkilöä. Keskusteluruunon teemat liittyivät toimijoiden nykyiseen työtilanteeseen ja näkemyksiin omasta työurasta, sote-alalla harkittuihin yritysmuotoihin ja niihin liittyviin osaamiseen sekä verkostoihin.

Ryhmäkeskusteluissa osallistujilla on enemmän valtaa tuoda äänensä kuuluviin ja nostaa esiin tärkeiksi kokemiaan asioita, joita tutkija ei välttämättä tulisi kysyneeksi yksilohaastatteluissa (Valtonen & Viitanen, 2020, s. 130). Kaikista ryhmäkeskusteluista laadittiin muistiot sekä kunkin ryhmän jälkeen käytiin tutkijaparin kesken läpi ensihavainnot. Osa ryhmäkeskustelutilanteista myös tallennettiin ja litteroitiin. Keskusteluaineistoja analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin (Sarajarvi & Tuomi 2017) keinoin. Kyselyaineistoista tässä tutkimuksessa hyödynnetään määrällisiä kuvailevia tietoja (frekvenssit ja prosentit) sekä avoimia kysymyksiä, joihin tuotettuja vastauksia tarkasteltiin laadullisesti sisällönanalyysin avulla. Esitämme artikkelissa aineistolainauksia sekä keskustelutilanteista ja kyselyaineistoista. Tunnistetietoina käytetään henkilöiden järjestysnumeroa aineistossa ilmenemisen mukaan sekä sitä kumpaan ryhmään he kuuluvat: jo yrityksen omaava vai vasta yrittäjyyttä pohtiva. Työuran rakentamisen ja hallinnan malli luotiin toimintatutkimuksen periaatteita noudattaen syklisesti vuorovaikutuksessa aineistonkeruun, analyysin ja tulosten muodostamisen kanssa. Mallia on rakennettu yhdessä muun Kemusote-hankkeen henkilöstön kanssa ja sitä on muokattu käytyjen keskustelujen ja hanketoimijoiden kesken järjestettyjen työpajojen pohjalta. Mallia tullaan testaamaan syksyllä 2022.

Toimintatutkimuksessa tutkimuksen kohde ei ole passiivinen tekijä vaan subjekti, jolla on sanottavaa ja kyky kriittisesti reflektoida omaa toimintaansa. Toimintatutkimuksen keskeisimpiä tavoitteita on luoda tilanteita, joissa toimijoiden itsereflektio on otollisinta. (Juuti & Puusa, 2020, s. 275). Toimintatutkimusta kuvataankin reflektiivisenä pyörteenä, jossa toiminta ja ajattelu kietoutuvat toisiinsa spiraalimaisesti peräkkäisinä suunnittelun, toiminnan, havainnoinnin, reflektion ja uudelleensuunnittelun sykleinä. (Heikkinen, 2007, s. 80). Tutkijan ymmärrys ja vähittäin kehittyvä tulkinta ovat laadullisen tutkimuksen peruskiviä, siksi tutkijan on tärkeää reflektoida omaa rooliaan ja oman identiteetin rakentumisen prosessia tutkimuksen rinnalla. (Heikkinen & Syrjälä, 2007, s. 152–154). Tässä tutkimuksessa toiminnan arviointia toteutettiin läpi prosessin kriittisenä oman toiminnan arviointina ja ymmärryksen kasvun tarkkailuna. Myös kirjoitettu raportti on osa tutkijoiden toiminnan sekä prosessin reflektiota. Reflektiivisyys on yksi toimintatutkimuksen validointiin käytetystä viidestä toisiinsa limittyneestä laaturiperiaatteesta, muut periaatteet ovat: historiallinen jatkuvuus, dialektisuus, havahduttavuus ja toimivuus.

Historiallisen jatkuvuuden näkökulmasta toimintatutkimuksen prosessi sijoittuu aina tiettyyn historialliseen, poliittiseen ja ideologiseen aikaansa (Heikkinen & Syrjälä, 2007, s. 149–152). Toimintatutkimuksemme asettuu yhteiskunnalliseen keskusteluun sote-alan työvoimapulasta sekä alan veto- ja pitovoimatekijöistä. Historiallisen jatkuvuuden periaatetta tukien tutkimusprosessi ja -raportti toteutettiin ja esitetään ajallisesti etenevänä sarjana, jolloin lukijan on mahdollista seurata tutkimuksen syy-seurausketjuja. Prosessin on tarkoitus jatkaa edistämällä alan yrittäjyyttä ja etenemällä monimuotoi-

sen työuran rakentamisen ja hallinnan mallin kehitystyössä. Dialektisuuden periaatteen mukaan sosiaalinen todellisuus rakennetaan keskustelussa dialektisena prosessina, jossa totuus rakennetaan väitteiden ja vastaväitteiden synteisiin (Heikkinen & Syrjälä, 2007, s. 154–155). Dialogia on tapahtunut läpi prosessin tekijöiden, osallistujien sekä aineiston välillä. Näkemysten dialoginen jakaminen on mahdollistanut jokaisen oman reflektion ja toiminut käynnistävänä voimana seuraavilla tutkimussykleille. Dialektisuus ilmenee teoreettisessa viitekehyskäsityksessä eri näkökulmien eli yrittäjyyksikäsitusten ja -narratiivien sekä monimuotoisen työn keskusteluissa sekä raportissa osallistujien alkuperäisen äänen korostamisessa. Osallistujien äänen kuuleminen on tärkeää myös havahduttavuusperiaatteen näkökulmasta, jonka tavoitteena on tehdä tutkimus eläväksi ja todentuntuiseksi. Lukijalle herää elävästi mieleen jotain itse koettua, joka saattaa havahduttaa lukijaa ajattelemaan jotain uutta. (Heikkinen & Syrjälä, 2007, s. 159–160).

Tutkimuksen käytännön hyöty tai osallistujien voimaantuminen ovat arvioinnin kohteena, kun arvioidaan toimintatutkimuksen laatua toimivuuden periaatteen näkökannalta. Hyvin tehdyn tutkimuksen myötä sosiaaliset käytännöt paranevat ja osallistujat uskovat omiin kykyihinsä (Brydon-Miller ym., 2003, s. 9–28; Heikkinen & Syrjälä, 2007, s. 155–159). Sote-alalla muun muassa kiire, arvostiriidat ja riittämättömyyden tunne ajavat tekijöitä pois alalta. Tutkimuksemme tavoitteena on edistää alan yrittäjyyttä sekä kehittää työuran rakentamisen ja hallinnan mallia eli voimaannuttaa osallistujia ja pitää heitä alalla omaa työuraansa muotoillen.

4 TULOKSET

4.1 YRITTÄJYYSAIKOMUKSET

Monella alalla yrittäjyyteen ajavat ulkoiset tekijät ja epävarma työmarkkinatilanne. Sivutyön tekemiselle motiiviksi on tunnistettu pääansaintalähteen vähyys, tarve lisäansioille, monipuolisuuden kaipuu ja suojautuminen työmarkkinariskeihin (Panos ym. 2014). Sote-alalla tilanne on kuitenkin erilainen, sillä töiden sijaan pulaa on työvoimasta. Yrittäjäksi ei siis sotealalla tarvitse lähteä pakon sanelemana, vaan yrittäjäksi ryhtymistä ohjaavat muut tekijät.

Pääosa kyselyyn ja keskustelutilaisuuksiin osallistuneista oli edelleen palkkatöissä, ja he toivat esiin palkkatöiden huonona puolena kiireen ja byrokratian, jotka vievät liikaa huomiota ja aikaa perustehtävältä. Palaverien, kehittämistehtävien, kiireen ja resurssipulan vuoksi aikaa ei jää itse työhön eli merkitykselliseksi koettuun asiakastyöhön. Työn merkityksellisuuden mahdollistaminen on havaittu olevan yksi avaintekijöistä päädyttyäessä palkkatöiden sijaan useamman toimeentulon yhdistämiseen (Järvensivu 2020). Kyselyssä ansaintatapojen yhdistäminen nousikin selkeästi esiin, sillä kysyttäessä tulevaisuudessa tavoittelemastaan ansaintatavasta 77 prosenttia toi esiin, että tavoitteena on yhdistää palkkatuloja ja yritystuloja. Yrittäjäksi ei siis hypätä kylmiltään, vaan yrittäjäksi kasvetaan ajatustapoja vähitellen muokaten, kuten ryhmäkeskustelussa eräs yrittäjyyden alkumetreillä oleva kuvasi: ”Mun tausta on vielä semmoinen, etten ole yrittäjä niin kuin henkisesti. Vuoden aikana kasvanut tähän yrittäjyyteen ja millä tavoin yrittäjyydessä niin kuin ajatellaan ” (Osallistuja 2, yrittäjä).

PK-toimialabarometrin selvityksen mukaan sote-alalla pk-yritysten kasvuhakuisuus on pienempää muiden alojen pk-yrityksiin verrattuna (Tevameri 2021). Ryhmäkeskusteluissa yrittäjyyden hyviin puoliin ei nostettu rahaa, mainetta tai valtaa, vaan yrittäjyyden tavoitteena kuvattiin itsensä työllistämistä. Arvoksi nousi oman talouden turvaaminen. Yritysmuodoksi toiminimiyrittäjyys koettiin riittävän hyväksi muodoksi aloittaa yrittäjyys: ”Mullakin on toiminimi enkä ole nyt toistaiseksi muuta ajatellut, että kunhan saisi sillä itsensä työllistettyä niin olisin tyytyväinen.” (Osallistuja 1, yrittäjä). Myös kevytyrittäjyys nousi esille sote-alan yrittäjyyttä pohdittaessa. Kevytyrittäjyyden voidaan kuitenkin katsoa olevan yksi yrittäjyyden muoto eli kyseessä on laskutuspalvelu, jonka kautta palveluntarjoaja voi laskuttaa työnsä. Sosiaali- ja terveydenhuollon ala on vahvasti säädelty luvan- ja ilmoituksenvaraiseksi y-tunnuksen edeltäväksi toiminnaksi, joten kevytyrittäjyyden kaltaisia laskutuspalveluita käyttävän tulee olla tarkkana työnsä mahdollisesti luvanvaraisuudesta. Kyselyn mukaan tieto kevytyrittäjyyden sopivuudesta sote-alalla oli kuitenkin hyvä, sillä 94 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”tiedän mistä kevytyrittäjyydestä on kyse” kanssa sekä 70 prosenttia oli täysin tai jokseenkin samaa mieltä väittämän ”ymmärrän, mihin kevytyrittäjyys sopii sotehy-alalla ja mihin se ei sovi”.

Yrittäjyydessä houkutteli eniten sen vapaus: ajankäytön vapaus sekä vapaus tehdä itseä kiinnostavaa työtä. Schwartzin (1992) arvoteorian mukaan itseohjautuvuus eli toiminnan ja ajattelun vapaus onkin yksi ihmisen toimintaa ohjaavasta perusarvosta kuten myös hyväntahtoisuus. Yrittäjyydessä vapaus kietoutuu useampaan eri arvoon ja loppujen lopuksi voidaankin ajatella olevan kyse vapaudesta tehdä töitä omien arvojen mukaan. Yrittäjän vapautta kuvattiin vapautena tehdä töitä omien aikataulujen mukaan ja joustavasti työelämää ja vapaa-ajan elämää yhdistellen. Vapaa-ajan elämästä puhuttaessa tuotiin esille lasten hoitoon, omaishoitajuuteen ja muihin perhe-elämään liittyviä asioita. Työsuunnittelun joustavuuden tarve nousi oman edun tai hyödyn tavoittelemisen sijaan lähipiirin huomioimisesta. Lähipiirille hyvää toivova noudattaa usein myös universaalien hyvän arvoa, jossa on kyse laajemman hyvinvoinnista kuten erilaisuuden hyväksymisestä, yhteiskunnallisesta oikeudenmukaisuudesta, tasa-arvosta ja vähäosaisten auttamisesta (Schwartz 1992). Universaalien hyvän arvossa on paljon yhtymäpintaa sotealaa yleisesti ohjaavalle eettiselle perustalle, joka erottaa sotealan muista aloista ja jonka mukaan jokainen sotealan toimija toimii.

”Aika vapaasti yrittäjyydessä pystyy itse tunnistamaan sen, jos haluaa jatkokouluttautua. Pystyy bisneksen poistoihin liittämään ne koulutukset, jotka itse haluaa” (Osallistuja 7, yrittäjyyttä pohtiva). Näin totesi sotealan yrittäjyyttä pohtiva henkilö kouluttautumismahdollisuuksistaan. Työnantajan kanssa syntynyt psykologinen sopimus ohjaa yrittäjien kouluttautumista ja aina koulutushakemukset eivät edes mene läpi. Kehittymismahdollisuudet palkkatyössä nähtiin rajallisempina, jopa turvallisessa virka-asiantuntija-asemassa oleva keskusteluihin osallistuja totesi: ”Ei tässä enää pääse minnekään, ne rajat ja raamit on kyllä aikalailla koluttu kyllä.” (Osallistuja 7, yrittäjyyttä pohtiva). Itsensä kehittämisen tarve ja halu kohdata haasteita auttavat yli yrittäjyyspolun alun epävarmuusvaiheen. Kyse onkin tällöin virikkeisyyden perusarvosta eli uuden etsimisestä ja haasteiden kohtaamisesta (Schwartz 1992).

Kyselyssä yrittäjyyteen/itsensätyöllistämiseen ongelmista liittyvässä kysymyksissä yli puolessa vastauksissa ongelmalliseksi nostettiin riittävä tulotason saavuttaminen ja taloudellinen epävarmuus. Yrittäjyyden aloittamiseen liitettiin monenlaisia tunteita, ja keskeisiksi nousivat etenkin pelko ja rohkeus. Pelkoa liitettiin digitaalisiin taitojen riittämättömyyteen, yrittäjäksi siirtymiseen ja siihen liittyviin riskeihin. Pelko yhdistyi vahvasti epävarmuuteen – oli kyse sitten pystyvyydestä toimia yrittäjänä, omiin digitaalisten työkalujen käyttötaitoihin kuin taloudelliseen epävarmuuteenkin. Yrittäjyyden aloittamiseen liittyy paljon tietämättömyyden ja epävarmuuden sietämistä, jotka aiheuttavat erilaisia tunteita ja joskus jopa häpeää, jota yrittäjyyden alkumetreillä oleva kuvasi: ”Tuntuu, että on itsellä niin tyhmiä kysymyksiä välillä, ettei niitä kehtaa kysyä keltään. Paitsi ehkä joltain toiselta aloittelevalta yrittäjältä.” (Osallistuja 1, yrittäjä).

Vertaisten hyödyntäminen on tärkeää tiedonlähteenä, mutta vertaisuus antaa myös tukea omaan toimintaan. Muille sotealan yrittäjyyttä pohtiville puhumisesta ja verkostosta haettiin myös rohkeutta omaan toimintaan: ”Toistelin siellä ryhmäkeskustelussa: ”minä alan nyt yrittäjäksi”. Minä en nyt usko tätä itsekään, mutta: ”Minä alan yrittäjäksi”, että niin kuin opettelin sanomaan sitä ääneen.” (Osallistuja 1, yrittäjä). Rohkeus liitettiin erityisesti oman yrityksen markkinointiin ja verkostomaiseen työtapaan. Rohkeutta vaaditaan, että voi toimia yrittäjänä verkostomaisesti, on uskallusta puhua omista asioista ja olla markkinoinnin vuoksi julkisesti esillä.

4.2 MONIMUOTOINEN TYÖURA

Yritystoiminta aloitetaan usein sivutoimisena palkkatyön ohessa. Tällöin kyse on monimuotoisesta työn teon tavasta, jossa ansaintaa muodostetaan useista eri lähteistä, jotka voivat limittyä ja vuorotella eri tavoin ja eriyttämällä (Järvensivu 2022, 8). Monimuotoisen työn teon jatkuttua pidempään antaa se hahmoa myös koko työuralle. Kun yksilö itse hallitsee uraansa itseohjautuneesti ja arvojensa mukaisesti, voidaan työura nähdä monimuotoisena työurana, jossa itse määrittää oman uran onnistumisen perusteet sen sijaan, että omaksuttaisiin ne ulkopuolelta (Hall & Moss 1998, Briscoe ym. 2005). Monimuotoisen työnteon tavan hallinnan kompetenssit, monimuotoisen työuran silloittamisen kompetenssit sekä ala- ja ammattikohtaiset kompetenssit kuvaavat monimuotoiselle työuralle vaadittavaa osaamista (Järvensivu 2022, 8).

Ala- ja ammattikohtaisiin kompetensseihin lukeutuvat yrittäjyyttä pohtivalle sekä oman ammattialan osaaminen sekä oman yrityksen pyörittämiseen liittyvä yrittäjyysosaaminen (Järvensivu 2022). Yrittäjyyttä pohtivan tulee siis arvioida omaa ammattitaitoaan, riittäkö alakohtainen ammattitaito oman yrityksen tuoteportfolion kokoamiseen vai tarvitseeko substanssiin liittyvää lisäkoulutusta. Sote-alan yrittäjyyttä pohtivien puheissa nousi esiin lisäkouluttautuminen palkkaorganisaation suojissa, niin että omaa osaamista pystyy myöhemmin hyödyntämään oman yrityksen toiminnassa. Totesipa yksi palkkatyöntekijä yrittäjäksi siirtymisestään: ”Tätä hullunmyllyä katon vielä hetken. Niin opinpahan markkinoinnista, myynnistä ja järjestelmistä kun niitä koko ajan tulee uusia. Ne ei nämä isot täällä arvaakaan, mitä kaikkea täällä myöskin oppii omaan mahdolliseen yritystoiminnan puolesta.” (Osallistuja 7, yrittäjyyttä pohtiva). Alakohtaista osaamista kaivattiin erityisesti digitaalisiin taitoihin, markkinointiin, talouteen.

Monimuotoisen työnteon tavan hallinnan kompetensseista erityisesti verkostomaisen, yhteisöllisen ja itsellisen työnteon tavan kompetenssi tulee esiin sote-alan yrittäjyyttä pohtivien puheissa. Toisaalta yrittäjyyden vapaus ja itsellisyys houkuttelevat, mutta yhteisön antamaa tukea kaivataan myös. Verkostoituminen nähdään tärkeänä erityisesti vertaistuesta saatavan hyödyn näkökulmasta: ”tarve on liittyä ja muiden kanssa verkostoitua, että saadaan sitten sitä varmuutta ja tukea toisilta” (Osallistuja 2, yrittäjä).

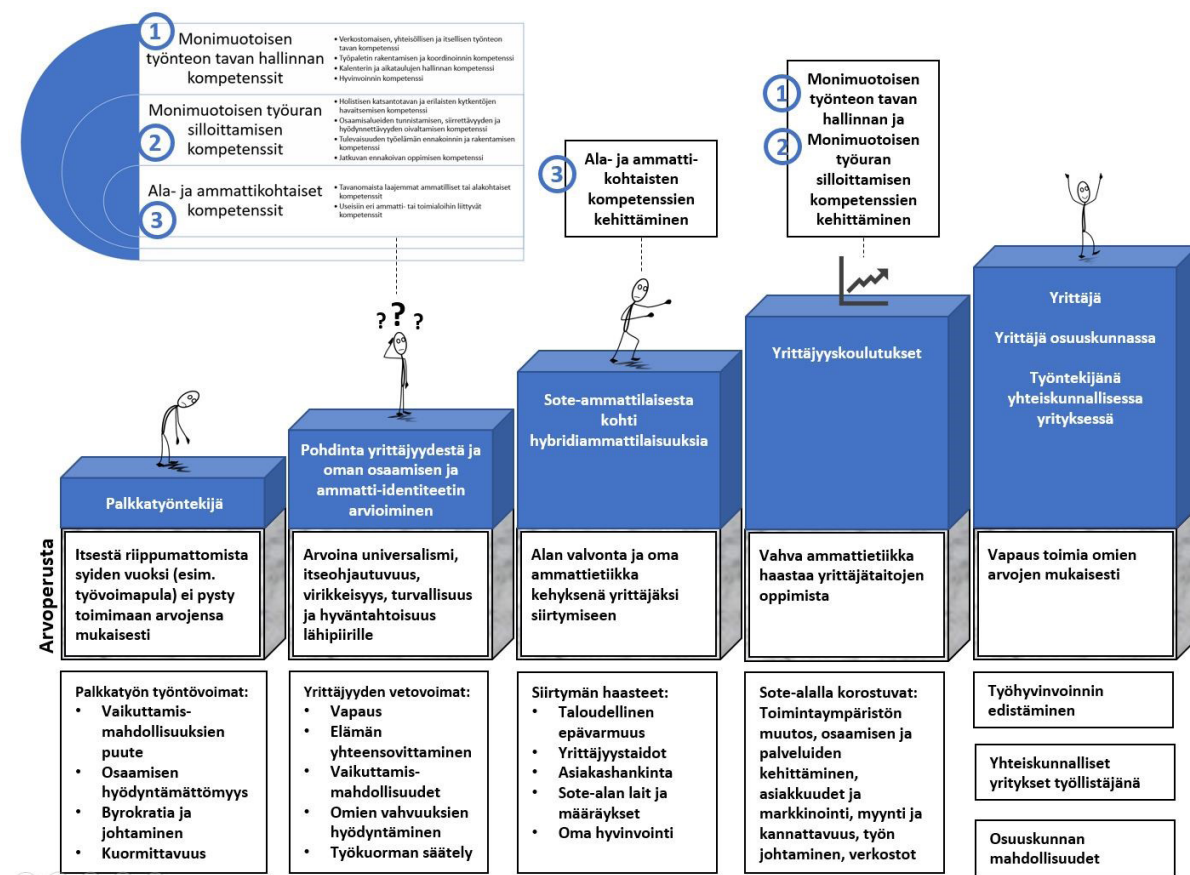
Työnteon tavan jatkuvuuden varmistamiseen ja työuran kehittämiseen liittyvät monimuotoisen työuran silloittamisen kompetenssit, joihin sisältyy jatkuvan ennakoivan oppimisen kompetenssi (Järvensivu 2022). Jatkuva ennakoiva oppiminen korostui sotealan yrittäjyyttä pohtivien puheissa erityisesti kursseille ja koulutuksiin osallistumisen muodossa. Osasyynä varmasti se, että kohderyhmämme osallistui hankkeessa järjestettyihin yrittäjyystaitoja lisääviin työpajoihin ja olivat juuri kyseisen aiheen tiimoilta kehittämässä itseään. Itsensä kehittäminen nähtiin tärkeänä erityisesti yrittäjyyden ensimmäisillä askeleilla: ”Alussa tosiaan kaikki on niin sekaisin, vaikka sinä käyt niitä kursseja ja kun sä otat ne käyttöön ja kaikkien muiden asioiden kanssa, niin siinä tarvii kertausta sitten” (Osallistuja 2, yrittäjä). Erilaisten kytkentöjen havaitseminen on myös oleellinen monimuotoisen työuran silloittamisen kompetenssi, ja yrittäjyyttä pohtivat toivat sujuvasti esiin, miten tuotteistaisivat palkkatöissä hankkimaansa osaamistaan yrityksensä tuotteiksi. Sote-alalla yrittä-

juys on usein asiantuntijayrittäjyyttä, jossa yrityksen palveluiden tuotteistaminen vaatii omien osaamisten kytkemistä yrityksen tuoteportfolioon.

4.3 MONIMUOTOISEN TYÖURAN RAKENTAMISEN JA OSAAMISEN HALLINNAN MALLI

Yhteistoiminnallisesti kehitetyssä työuran rakentamisen ja siihen liittyvän osaamisen hallinnan mallissa työuraa kuvataan portaina, joiden perustana ovat yksilön yrittäjyysaikomuksia ohjaavat arvot ja sote-alan yrittäjyydelle raamit antava eettinen perusta. Portaiden ylöspäin suuntautuneisuutta ei nähdä niinkään uran kehittymisenä hierarkkisesti ylöspäin vaan yksilön sisäisen arvostiridiidan parantumisen myötä parempana hyvinvointina ja monimuotoisen työuran hallintana. Monimuotoisen työuran kompetenssien hallintaa arvioidaan jatkuvasti, mutta erityistä arviointia tapahtuu, kun arvioidaan, uskalletaanko poistua palkkatyön tarjoamasta turvasta. Yrittäjyyttä pohtiva puntaroi, omaako riittävät kompetenssit monimuotoisen työuran rakentamiseen. Kompetenssien hallinta luo hahmoa monimuotoiselle työuralle.

Portaiden yläpäässä henkilö on löytänyt arvojaan vastaavan tavan työskennellä, esimerkiksi yrittäjänä palkkatöiden ohessa, täysipäiväisenä yrittäjänä yksin tai osana osuuskuntaa tai työntekijänä yhteiskunnallisessa yrityksessä. Osuuskunta tarjoaa verkostomaisen tavan toimia, jossa vertaistuki on lähellä ja turvana yrittäjyyden haasteissa. Yksi yrittäjyyden vaihtoehto voisi olla pysyminen työntekijän asemassa organisaatiossa, joka vastaa omaa arvomaailmaa. Työskentely yhteiskunnallisessa yrityksessä on yksi tämänkaltaisen vaihtoehto. Yhteiskunnalliset yritykset käyttävät voittonsa ensisijaisesti yhteiskunnallisten päämäärien edistämiseen eli niiden ensisijainen tavoite on tehdä yhteiskunnallisesti hyvää.

KUVIO 2. Monimuotoisen työuran rakentamisen ja osaamisen hallinnan malli sotealalla.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Sosiaali- ja terveysalalla yrittäjyydessä houkuttelee vapaus tehdä ammatillisten ja omien arvojen mukaista merkityksellistä työtä sekä mahdollisuus synkronoida henkilökohtainen elämänvaihe työn tekemiseen. Aikomus ryhtyä yrittäjäksi näyttäytyy siten eräänlaisena käännekohtana suhteessa työelämän instituutioista kumpuaviin kokemuksiin sekä myös yksilön elämäntapojen tapahtumiin.

Yrittäjyyteen ryhtyminen tuottaa uudenlaisia vaatimuksia ja riskejä, jotka liittyvät monimuotoisen työuran hallintaan. Koulutusinstituutit eivät nykyisellään anna valmiuksia kohdata näitä riskejä. Koulutuksessa voitaisiin huomioida paremmin yrittäjyyden moninaisuutta ja antaa valmiuksia hahmottaa, rakentaa ja hallinnoida työuraa.

Monimuotoisempi ymmärrys yrittäjyydestä voisi edistää sote-alan yrittäjyyttä ja monimuotoisia työuria. Monimuotoisen työuran rakentamisen ja osaamisen hallinnan mallin tavoitteena on tukea yrittäjyyspohdintoja sotealalla ja auttaa konkreettisissa teoissa. Monimuotoiselle työuralle vaadittavaa osaamisen ja sotealan yrittäjyyden arvopohjaisuuden tunnistamisen tavoitteena on saada sotehy-osaajat alan vaihtamisen sijaan pysymään alalla uraansa muotoillen.

Yrittäjäksi ryhtyminen on ihmiselle kokonaisvaltainen muutos. Yksin yrittäville vertaistuki on merkittävä verkostoitumisen, voimaantumisen, ystävyyden, kokemusten ja tunteiden jakamisen paikka. Vertaistuellisessa ryhmässä yrittäjäidentiteetti kirkastuu ja vahvistuu. Ammattikorkeakouluille yksinyrittävien valmennus voisi olla merkittävä toiminnan muoto, jotta yrittäjät voisivat hyödyntää omassa toiminnassaan eteen avautuvia mahdollisuuksia.

LÄHTEET

- Ajzen, I. 1991. The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50, 179–211.
- Bamberry, L., & Campbell, I. 2012. Multiple job holders in Australia: Motives and personal impact. *Australian Bulletin of Labour*, 38(4), 293–314.
- Bouwhuis, S., Garde, H., Geuskens, G., Boot, C., Bongers, P., & van der Beek, A. 2017. The longitudinal association between multiple job holding and long-term sickness absence among Danish employees: An explorative study using register-based data. *International Archives of Occupational and Environmental Health*, 90(8), 799–807.
- Briscoe, J., Hall, D., & Frautschy DeMuth, R. 2005. Protean and boundaryless careers: An empirical exploration. *Journal of Vocational Behavior*, 69(1), 30–47.
- Brydon-Miller, M., Greenwood, D., & Maguire, Patricia. 2003. Why action research? *Action research*, 1(1), 9–28.
- Burton, M., Sørensen, J., & Dobrev, S. 2016. A Careers Perspective on Entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 40(2), 237–247.
- Folta, T., Delmar, F., & Wennberg, K. 2010. Hybrid Entrepreneurship. *Management Science*, 56(2), 253–269. Saatavissa: <https://doi.org/10.1287/mnsc.1090.1094>
- Hall, D., & Moss, J. 1998. The new protean career contract: Helping organizations and employees adapt. *Organizational Dynamics*, 26(3), 22–37.
- Heikkinen, H. 2007. Toimintatutkimuksen lähtökohdat. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L.Syrjälä (toim.) Toiminnasta tietoon. Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat (s. 19–22). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Heikkinen, H., & Syrjälä, L. 2007. Tutkimuksen arviointi. Teoksessa H. Heikkinen, E. Rovio & L. Syrjälä (toim.), Toiminnasta tietoon, Toimintatutkimuksen menetelmät ja lähestymistavat (s. 143–162). Helsinki: Kansanvalistusseura.
- Hipple, S. 2010. Multiple jobholding during the 2000s. *Monthly Labor Review*, July 2010, Saatavissa: <https://www.bls.gov/opub/mlr/2010/07/art3full.pdf>
- Hueso, J., Jaén, I., & Liñán, F. 2020. From personal values to entrepreneurial intention: a systematic literature review. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 27(1), 205–230. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/IJEER-06-2020-0383>
- Huuskonen, V. 1992. Yrittäjäksi ryhtyminen. Teoreettinen viitekehys ja sen koettelu. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja 1992. Sarja A-2.
- Joensuu-Salo, S., Sorama, K., Kettunen, S., & Viljamaa, A. 2016. Matka yrittäjyyteen: amk-opiskelijanaisten polut ja suunnitelmat oman yrittäjätöiden aloittamisessa. M. Suoranta, P. Patja, I. Aaltio & M. Tunkkari-Eskelinen, M. (toim.), Conference proceedings. 10. Yrittäjyyskasvuspäivät 13.-14.9.2016. University of Jyväskylä. School of Business and Economics. N:o 383/2016.
- Joensuu-Salo, S., Varamäki, E., & Viljamaa, A. 2020a. Mikä saa opiskelijan ryhtymään yrittäjäksi? Tuloksia toiselta asteelta ja korkeakouluista kuudesta maasta. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 22(4), 27–41.
- Joensuu-Salo, S., Viljamaa, A. & Varamäki, E. 2020b. Yrittäjyyskompetenssin vaikutus pystyvyyssuomukseen ja sukupuolen merkitys. S. Päällysaho, P. Junell, J. Latvanen, S. Saarikoski & S. Uusimäki (toim.), Osaamista strategian vahvuusaloilla. Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja A. Tutkimuksia 33, 78–85.
- Juuti, P., & Puusa, A. 2020. Toimintatutkimus – sekä toimintaa että tutkimusta. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.), Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät (s.267–281). 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Järvensivu, A. 2020. Multiple jobholders and workplace learning – Understanding strange attractor careers. *Journal of Workplace Learning*, 32(7), 501–512. Saatavissa: doi: 10.1108/JWL-04-2020-0051
- Järvensivu, A. 2022. ”Se on tapa tavallaan elää” – Tulevaisuuden työn tekijät yrittäjyyden ja palkkatyön kategorisoinnin kyseenalaistajina. *Työelämän tutkimus*, 20(1), 4–29. Saatavissa: <https://doi.org/10.37455/tt.99099>

- Kiviranta, H-M., & Tunkkari-Eskelinen, M. 2016. Monialaisuus korkeakoulutasoisen yrittäjyys- ja innovaatiokulttuurin opinnollistamisessa. M. Suoranta, P. Patja, I. Aaltio & M. Tunkkari-Eskelinen, M. (toim.), Conference proceedings. 10. Yrittäjyyskasvuspäivät 13.-14.9.2016. University of Jyväskylä. School of Business and Economics. N:o 383/2016.
- Kuratko, D. 2017. Entrepreneurship: Theory, Process, and Practice. Johnson Center for Entrepreneurship Innovation. The Kelley School of Business. Indian University – Bloomington. Cengage Learning 2017.
- Kyrö, P. 2015. The conceptual contribution of education to research on entrepreneurship education. *Entrepreneurship & Regional Development*, 27(9-10), 599– 618. Saatavissa: doi.org/10.4337/9781786432919.00015
- Linan, F., & Chen, Y.W. 2009. Development and Cross-Cultural Application of a Specific Instrument to Measure Entrepreneurial Intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33 (3), 593– 617. Saatavissa: doi.org/10.1111/j.1540-6520.2009.00318.x
- Möttönen, T. 2019. Yrittäjät Suomessa. Elinkeino- ja elinkeinonvapaudesta yrittäjyysyhteiskuntaan. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 268.
- Ojasalo, K., & Moilanen, T., & Ritalahti, J. 2015. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 5. painos. Helsinki: Sanoma Pro.
- Opetusministeriö. 2004. Yrittäjyyskasvatuksen linjaukset ja toimenpideohjelma. Opetusministeriön julkaisuja 2004:18.
- Panos, G., Pouliakas, K., & Zangelidis, A. 2014. Multiple Job Holding, Skill Diversification, and Mobility. *Industrial Relations*, 53(2), 223–272. Saatavissa: <https://doi.org/10.1111/irel.12055>
- Pietiläinen, T., Lehtimäki, H., Keso, H., & Hiukka K. 2007. Tiedon kauppiat. Asiantuntijat yrittäjinä. Helsinki: WSOY.
- Pihkala, J. 2008. Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Opetusministeriön julkaisuja 2008:1.
- Sarajärvi, A., & Tuomi, J. 2017. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.
- Siivonen, P., Komulainen, K., Kasanen, K., & Kupiainen, P. 2021. Aged and gendered master narratives on entrepreneurship in Finnish higher education. *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, 14(1), 26–43.
- Schwartz, S. 1992. Universals in the Content and Structure of Values: Theoretical Advances and Empirical Tests in 20 countries. Teoksessa M. Zanna (toim.), *Advances in experimental social psychology*, vol 25 (s. 1–62). Orlando: FL academic.
- Tevameri, T. 2021. Pk-toimialabarometri: Sosiaali- ja terveyspalvelut, syksy 2021. Työ- ja elinkeinoministeriö. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-327-812-7>
- Toivola, T. 2005. Yrittäjyys verkostotaloudessa. Yksin tekemisestä verkostomaiseen toimintaan. *Acta Wasaensia* No 144. *Liiketaloustiede* 60. Johtaminen ja organisaatiot. Universitas Wasaensis 2005.
- Valtonen, A., & Viitanen, M. 2020. Havainnointi organisaatiotutkimuksessa. Teoksessa A. Puusa & P. Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (s. 131–40). 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Venesaar, U., Kolbre E., & Piliste, T., 2006. Students' Attitudes and Intentions toward Entrepreneurship at Tallinn University of Technology. *TUTWPE* No 154, 97–114.
- Viljamaa, A., Joensuu-Salo, S., Kangas, E., & Katajavirta, M. 2022. Lisätienestiä ja intohimo: suomalaisen sivutoimiyrittäjyyden moninainen kuva. *Seinäjoen ammattikorkeakoulu 2022 A* 37.
- Viljamaa, A., & Varamäki, E. 2015. Do Persistent and Transitory Hybrid Entrepreneurs Differ? *World Academy of Science, Engineering and Technology. International Journal of Economics and Management Engineering*, 9(3). Saatavissa: doi.org/10.5281/zenodo.1100038
- Viljamaa, A., Varamäki, E., & Joensuu-Salo, S. 2017. Best of both worlds? Persistent hybrid entrepreneurship. *Journal of Enterprising Culture*, 25(04), 339–359. Saatavissa: doi.org/10.1142/S0218495817500133

PERHEYRITTÄJYYSTAUSTAN VAIKUTUS YRITTÄJYYSAIKOMUKSIIN AMMATTIKORKEAKOULUOPISKELIJOILLA

Sanna Joensuu-Salo, Seinäjoen ammattikorkeakoulu, sanna.joensuu-salo@seamk.fi

Anmari Viljamaa, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

Elina Varamäki, Seinäjoen ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia on tutkittu useista eri näkökulmista, mutta perheyrittäjäystausta itsessään ei ole saanut kovin paljon huomiota. Tämän tutkimuksen tavoitteena on vertailla perheyrittäjäystaustaisten opiskelijoiden ja muiden opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten eroja ja niihin vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuksen teoreettisena viitekehystenä toimii suunnitellun käyttäytymisen teoria.

Tutkimuksen aineisto on kerätty syksyllä 2021 Seinäjoen ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden opiskelijoilta. Vastaajia on aineistossa yhteensä 832, joista perheyrittäjäystaustaisia opiskelijoita on 27 %. Suunnitellun käyttäytymisen teorian mukaisesti kyselyssä mitattiin yrittäjyysaikomuksia, lähimpiin tukeva, asenteita yrittäjyyttä kohtaan, sekä pystyvyysuskomusta. Kontrollimuuttujana käytettiin sukupuolta. Aineiston analysoinnissa käytetään lineaarista regressioanalyysiä sekä t-testejä.

Tulokset osoittavat, että perheyrittäjäystaustaisten opiskelijoiden yrittäjyysaikomukset ovat korkeammalla tasolla kuin muiden opiskelijoiden. Lisäksi asenteet yrittäjyyttä kohtaan ovat positiivisempia, he kokevat saavansa lähiympäristöltään enemmän tukea mahdolliseen yrittäjyyteensä, ja heidän pystyvyysuskomuksensa ryhtyä yrittäjäksi ja onnistua yrittäjänä on parempi. Perheyrittäjäystaustaisten opiskelijoiden aikomuksia selittää eniten usko omaan pystyvyyyteen toimia yrittäjänä, sen jälkeen asenteet ja lähiympäristön tuki. Myös sukupuolella on merkitystä – miehillä on korkeammat yrittäjyysaikomukset kuin naisilla. Muilla opiskelijoilla aikomuksia selittävät tekijät ovat hieman erilaisia. Ensinnäkin heille lähiympäristön tuella ei ole merkitystä ja toiseksi tärkein selittävä tekijä ovat asenteet. Myös pystyvyysuskomuksella on merkitystä, mutta se ei ole niin suuri kuin perheyrittäjäystaustan omaavilla opiskelijoilla. Sukupuolen vaikutus on sama kuin perheyrittäjäystaustaisilla opiskelijoilla.

Avainsanat: yrittäjyysaikomukset, perheyrittäjäyys, suunnitellun käyttäytymisen teoria

1 JOHDANTO

Yrittäjyyden edistäminen on nostettu tärkeäksi asiaksi korkeakouluissa viime vuosikymmeninä, mikä on johtanut useisiin kehittämistoimenpiteisiin ja yrittäjyysopetuksen/kasvatuksen uudistamiseen. Samalla on haluttu selvittää, kuinka moni opiskelija on kiinnostunut yrittäjyydestä ja aikoo yrittäjäksi jossain vaiheessa työuraansa. Näitä ns. yrittäjyysaikomuksia onkin tutkittu yrittäjyyden alueella jo yli 20 vuotta eri näkökulmista (Kolvereid, 1996; Krueger & Carsrud, 1993; Fayolle & Liñán, 2013; Kautonen, van Gelderen, & Fink, 2015; Joensuu-Salo, Viljamaa, & Varamäki, 2020). Yrittäjyysaikomusten tutkimisessa ei kuitenkaan ole kovin paljon otettu huomioon perheyrittäjäyttä ja sen vaikutusta opiskelijan suunnitelmiin. Aiempi tutkimus on kyllä osoittanut, että sekä isän että äidin yrittäjyydellä on merkittävä vaikutus yrittäjyysaikomuksiin (Joensuu-Salo, Viljamaa, & Varamäki, 2015), mutta varsinaista perheyrittäjäystaustan näkökulmaa ei ole kovin paljon huomioitu. Tämä tutkimus tarkastelee perheyrittäjäystaustaisten ammattikorkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia sekä niihin vaikuttavia tekijöitä verraten tuloksia muihin ammattikorkeakouluopiskelijoihin. Tutkimuksessa vastataan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

- 1) Eroavatko perheyrittäjäystaustaisten opiskelijoiden yrittäjyysaikomukset muista opiskelijoista?
- 2) Mitkä tekijät selittävät perheyrittäjäystaustaisten opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia?
- 3) Onko aikomuksia selittävillä tekijöillä eroa perheyrittäjäystaustaisten ja muiden opiskelijoiden välillä?

Tässä tutkimuksessa hyödynnetään Ajzenin (1991) kehittämää suunnitellun käyttäytymisen teoriaa (Theory of Planned Behavior, TPB), joka on ollut käytetyin teoria yrittäjyysaikomustutkimuksessa viime vuosikymmeninä (Maalaoui ja muut, 2018). Teorian mukaan käyttäytymistä edeltää aikomus, jota vuorostaan selittää kolme tekijää: asenteet käyttäytymistä kohtaan, lähimpiin tuki ja pystyvyysuskomus. Tässä tutkimuksessa käytetään näitä tekijöitä yrittäjyysaikomusten tutkimisessa. Lisäksi kontrollimuuttujana käytetään sukupuolta.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Yrittäjyysaikomus ja suunnitellun käyttäytymisen teoria (TPB)

Yrittäjyysaikomus on määritelty aiemmassa tutkimuksessa mm. yksilön aikomukseksi perustaa yritys (Krueger, Reilly, & Carsrud, 2000; 420). Crant (1996, 43) puolestaan määrittelee yrittäjyysaikomuksen yksilön arvioksi todennäköisyydestä tulla yrityksen omistajaksi. Toisaalta yrittäjyys nähdään prosessina (Gartner, Shaver, Gatewood, & Katz, 1994; Liñán & Chen, 2009), jolloin yrittäjyysaikomus on prosessin ensimmäinen askel (Lee & Wong, 2004). Tutkimus on osoittanut, että yrittäjyysaikomus selittääkin yrityksen perustamiseen liittyvää toimintaa sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä (Joensuu-Salo, Viljamaa, & Varamäki, 2020). Kuten Maalaoui ym. (2018) sekä Lortie ja Castogiovanni (2015) toteavat, aikomus on mielen tila, joka johtaa yksilöä polulla kohti yrityksen perustamista.

Tässä tutkimuksessa yrittäjyysaikomus määritellään opiskelijan aikomukseksi perustaa yritys valmistumisen jälkeen. Yrittäjyysaikomusta tarkastellaan TPB-teorian kautta, jonka pohja on intentiopsykologiassa (Ajzen, 1985). TPB:n mukaan aikomukseen vaikuttavat asenteet, sosiaaliset normit sekä pystyvyysuskomus, ja aikomus puolestaan johtaa käyttäytymiseen (Ajzen, 1991, 188). Mitä voimakkaampi on aikomus tehdä jotain, sen todennäköisempää on myös aikomuksen toteutuminen. Ajzenin (1991, 188) mukaan asenteella tarkoitetaan sitä, miten positiivisena tai negatiivisena yksilö näkee kyseessä olevan käyttäytymisen. Lähiympäristön tuki eli sosiaaliset normit viittaavat taas siihen, millaiseksi yksilö kokee paineen sosiaalisesta ympäristöstään liittyen kyseessä olevaan käyttäytymiseen. Kolmantena on pystyvyysuskomus, joka viittaa yksilön arvioon siitä, kuinka helppoa tai vaikeaa hänelle olisi kyseessä oleva toiminta/käytös.

TPB-mallia on testattu yrittäjyystutkimuksessa eri konteksteissa ja se on havaittu toimivaksi (Krueger, Reilly, & Carsrud, 2000; Maalaoui ja muut, 2018; Joensuu-Salo, Viljamaa, & Varamäki, 2020). Kautosen, van Gelderenin ja Finkin (2015) mukaan asenteet, lähiympäristön tuki ja pystyvyysuskomus selittävät yhdessä 59 % aikomusten vaihtelusta. Schlaegelin ja Koenigin (2014) meta-analyysissä pystyvyysuskomuksella oli suurin vaikutus aikomuksiin.

Vanhempien yrittäjyyden vaikutus yrittäjyysaikomuksiin

Banduran (1977) sosiaalisen oppimisteorian mukaan yksilö oppii kokemusten ja havainnoinnin kautta. Näin ollen yksilö voi ottaa mallia muista ihmisistä lähiympäristössään. Yrittäjyydessä yrittäjyyden roolimalli voi olla joku omasta perheestä kuten äiti, isä tai sisarus. Lisäksi perheyrittäjyys itsessään luo oman kontekstinsa, jossa yksilö kasvaa nähden ja kokee perheyrittäjyyttä sisältäpäin. Perhesiteitä voidaan kutsua yksilön elämässä ns. voimakkaiksi siteiksi verrattuna heikkoihin siteisiin, joita edustavat yksilölle etäisemmät ihmiset (Granovetter, 1973; Sundararajan, 2020). Vaikka myös etäisillä roolimalleilla voi olla vaikutusta yksilön yrittäjyysaikomuksiin (Sequiera, Mueller, & McGee, 2007), vahvojen siteiden vaikutus on vielä voimakkaampi yrittäjyyden ollessa kyseessä (Evald, Klyver, & Svendsen, 2006; Chereau & Meschi, 2021). Aiempi tutkimus onkin osoittanut, että vanhempien yrittäjyys korreloi positiivisesti erityisesti yrittäjyysaikomusten kanssa (mm. Boissin ja muut, 2009; Linan & Chen, 2009; Prodan & Drnovsek, 2010; Kuckertz & Wagner, 2010; Muofhe & Du Toit, 2011; Varamäki, Joensuu, & Viljamaa, 2016a;) mutta myös yrittäjäksi ryhtymisen kanssa (mm. Varamäki, Joensuu, & Viljamaa, 2016b; Bosma ja muut, 2012; Chlosta, Patzelt, Klein, & Dormann, 2010). Mitä enemmän yksilö samaistuu roolimalliin, sitä suurempi vaikutussuhde on (Bosma ja muut, 2012).

Toisaalta perheyrittäjyys luo aivan omanlaisensa kontekstin yksilön kasvuprosessille. Welter (2011) toteaa, että yrittäjyyden tutkimuksessa kontekstilla on iso merkitys. Yrittäjyyteen liittyvä oppimisprosessi tapahtuu aina paikallisessa ja alueellisessa kontekstissa (Dohse & Walter, 2012). Perheyrittäjyys voidaankin nähdä eräänlaisena yksilön omakohtaisena mikrokontekstina. Näin ollen voidaan hyvin olettaa, että perheyrittäjyys taustana vaikuttaa toisaalta yksilön yrittäjyysaikomuksiin, mutta myös siihen, mitkä tekijät selittävät noita aikomuksia. Tässä tutkimuksessa esitetään seuraavat hypoteesit:

H1: Yrittäjyysaikomukset, asenteet, lähiympäristön tuki ja pystyvyysuskomus eroavat perheyrittäjätaustaisten ja muiden opiskelijoiden kesken.

H2: Perheyrittäjätaustalla on positiivinen yhteys yksilön yrittäjyysaikomusten kanssa.

H3: Perheyrittäjätaustan omaavilla yksilöillä yrittäjyysaikomuksiin vaikuttavat tekijät (asenteet, lähiympäristön tuki, pystyvyysuskomus) eroavat yksilöistä, joilla ei ole perheyrittäjätaustaa.

3 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkimuksen aineisto on kerätty kyselyn avulla syksyllä 2021 Seinäjoen ammattikorkeakoulun ensimmäisen vuoden opiskelijoilta. Vastaajia on aineistossa yhteensä 832, joista perheyritystaustaisia opiskelijoita on 27 %. Näistä puolet oli miehiä ja puolet naisia. Kaikkien vastaajien iän keskiarvo oli 26 vuotta (nuorin 18 vuotta, vanhin 60 vuotta). Noin puolet vastaajista oli alle 23-vuotiaita. Naisia aineistossa oli 49 %, miehiä 51 % ja vastauksen ”muu” oli antanut 0,5 %. Taulukossa 1 on esitetty vastaajien koulutusalat. Eniten vastaajia oli tekniikan ja liikenteen alalta (36 %) ja sen jälkeen yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon alalta (27 %). Sosiaali-, terveys- ja liikunta-alan vastaajia oli 22 %. Yhteensä vastaajia oli kuudelta eri koulutusosalta.

TAULUKKO 1. Vastaajien koulutusalat.

	N	%
Kulttuuriala	49	5,7
Luonnonvara- ja ympäristöala	51	5,9
Matkailu-, ravitsemis- ja talousala	33	3,8
Sosiaali-, terveys- ja liikunta-ala	193	22,4
Tekniikan ja liikenteen ala	306	35,5
Yhteiskuntatieteiden, liiketalouden ja hallinnon ala	231	26,8
Total	863	100,0

Suunnitellun käyttäytymisen teorian mukaisesti kyselyssä mitattiin yrittäjyysaikomuksia, lähiympäristön tukea, asenteita yrittäjyyttä kohtaan, sekä pystyvyysuskomusta. Mittari perustuu Seinäjoen ammattikorkeakoulussa kehitettyyn ja testattuun Entre Intentio -mittariin (ks. Joensuu-Salo, 2020). Kontrollimuuttujana käytettiin sukupuolta (mies/nainen). Perheyritystaustaa mitattiin kysymyksellä ”Onko perheessäsi yritys, jota voi luonnehtia perheyriyukseksi (yritys, jonka omistus voisi siirtyä tai on jo siirtynyt sukupolvelta toiselle)?”. Vastausvaihtoehtona oli kyllä/ei.

Yrittäjyysaikomuksia mitattiin kahdeksan väittämän avulla. Mittarin reliabiliteetti oli hyvä (Cronbachin alpha 0,86). Asenteita mitattiin yhdeksän adjektiivin avulla. Vastaajaa pyydettiin arvioimaan, millaisena hän näkee yrittäjyysuran. Mittarin reliabiliteetti oli hyvä (Cronbachin alpha 0,78). Lähiympäristön tukea mitattiin kahden eri kokonaisuuden avulla. Toinen kokonaisuus liittyi siihen, kokeeko yksilö saavansa tukea lähipiiriltään, jos hän ryhtyisi yrittäjäksi. Toinen kokonaisuus liittyi vuorostaan siihen, onko tällä tuella yksilölle merkitystä. Näistä kahdesta kokonaisuudesta muodostettiin indeksi, jonka arvot vaihtelivat välillä -63 ja +63. Mittarin luotettavuus oli hyvä (Cronbachin alpha 0,78). Pystyvyysuskomusta mitattiin viiden väittämän avulla, jotka liittyivät siihen, miten helpoksi tai vaikeaksi yksilö kokisi yrittäjäksi ryhtymisen ja yrittäjänä toimimisen. Myös sen luotettavuus oli hyvä (Cronbachin alpha 0,74). Taulukossa 2 on esitetty muuttujien minimi, maksimit, keskiarvot sekä keskinäiset korrelaatiokertoimet. Tässä kohtaa on syytä muistaa, että lähiympäristön keskiarvo muodostuu osin myös siitä, miten opiskelija on vastannut lähipiirin mielipiteen vaikuttavan häneen. Toisin sanoen suurin osa on sitä mieltä, ettei lähipiirin mielipiteellä ole niin suurta merkitystä, mikä selittää negatiivista keskiarvoa.

TAULUKKO 2. Muuttujien minimi, maksimit, keskiarvot ja korrelaatiot.

	Min/Max	Keskiarvo (keskihajonta)	1	2	3
Yrittäjyysaikomukset	1/6,6	3,3 (1,2)	1		
Asenteet	1,7/7,0	5,1 (0,9)	0,53***	1	
Lähiympäristön tuki	-63/63	-5,2 (19,7)	0,14***	0,08*	1
Pystyvyysuskomus	1/7)	4,2 (1,0)	0,51***	0,40***	-0,05

*p<0,05 **p<0,01 ***p<0,001

Aineiston analysoinnissa hyödynnettiin t-testejä vertailemalla perheyritystaustaisten ja muiden opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksia, asenteita, lähiympäristön tukea ja pystyvyysuskomusta. Lineaarista regressioanalyysiä käytettiin testaamaan TPB-mallia erikseen perheyritystaustaisilla opiskelijoilla ja muilla opiskelijoilla.

4 TULOKSET

Taulukossa 3 on esitetty perheyritystaustaisten opiskelijoiden ja muiden opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten, asenteiden, lähiympäristön tuen ja pystyvyysuskomuksen keskiarvot ja keskihajonnat. T-testiä on käytetty keskiarvoerojen testaamiseen. Tulokset osoittavat, että perheyritystaustaisilla opiskelijoilla on selvästi korkeammat yrittäjyysaikomukset (ka. 3,8) verrattuna muihin opiskelijoihin (ka. 3,1). Ero on tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Myös asenteet ovat positiivisemmat (ka. 5,3) kuin muilla opiskelijoilla (ka. 5,0) eron ollessa tilastollisesti erittäin merkitsevä ($p < 0,001$). Lähiympäristön tuessa on myös tilastollisesti melkein merkitsevä ero ($p < 0,05$). Perheyritystaustaisilla keskiarvo on vähemmän negatiivinen (ka. -2,6) kuin muilla opiskelijoilla (ka. -6,1). Pystyvyysuskomuksessa on iso keskiarvoero. Perheyritystaustaiset opiskelijat uskovat muita opiskelijoita enemmän, että heille yrittäjäksi ryhtyminen olisi helppoa ja he myös onnistuisivat yrittäjänä toimimisessa. Perheyritystaustaisten opiskelijoiden keskiarvo oli 4,6 ja muiden opiskelijoiden 4,1. Tulosten perusteella ensimmäinen hypoteesi saa tukea. Perheyritystaustaisten yrittäjyysaikomukset, asenteet yrittäjyyttä kohtaan, lähiympäristön tuki sekä pystyvyysuskomukset eroavat muista opiskelijoista. Perheyritystaustaisilla opiskelijoilla on kaikissa muuttujissa korkeampi keskiarvo kuin muilla opiskelijoilla.

TAULUKKO 3. Erot yrittäjyysaikomuksissa ja sitä selittävässä tekijöissä perheyritystaustaisten ja muiden opiskelijoiden välillä.

	Perheyritystaustaiset opiskelijat	Muut opiskelijat	t-testi sig.
Yrittäjyysaikomukset	3,8 (1,3)	3,1 (1,1)	***
Asenteet	5,3 (0,9)	5,0 (0,8)	***
Lähiympäristön tuki	-2,6 (21,7)	-6,1 (18,9)	*
Pystyvyysuskomus	4,6 (1,0)	4,1 (1,0)	***

* $p < 0,05$ ** $p < 0,01$ *** $p < 0,001$

Seuraavaksi testattiin toista hypoteesia lineaarisen regressioanalyysin avulla. Siinä yrittäjyysaikomuksia selittää perheyritystausta (hypoteesi 2) sekä TPB-malli mukaiset muuttujat eli asenteet, lähiympäristön tuki ja pystyvyysuskomus. Kontrollimuuttujana käytettiin sukupuolta. Mies on koodattu arvolla 1 ja nainen arvolla 0 (dummy-muuttuja). Taulukossa 4 on esitetty lineaarisen regressioanalyysin tulokset. Tulokset osoittavat, että hypoteesi 2 saa tukea. Perheyritystausta on positiivisessa yhteydessä yrittäjyysaikomuksiin ($\beta = 0,15^{***}$). Mallissa yrittäjyysaikomuksia positiivisesti selittävät myös asenteet ($\beta = 0,36^{***}$), pystyvyysuskomus ($\beta = 0,33^{***}$) ja lähiympäristön tuki ($\beta = 0,12^{***}$). Myös sukupuolella on merkitystä. Mies-sukupuoli selittää yrittäjyysaikomuksia positiivisesti ($\beta = 0,14^{***}$). On kuitenkin huomattava, että sukupuolta käytettiin kontrollimuuttujana. Tulosten mukaan perheyritystaustan vaikutus pysyy, kun sukupuoli lisätään malliin – näin ollen perheyritystaustalla on sekä miesten että naisten osalta positiivinen vaikutus yrittäjyysaikomuksiin. Koko malli selittää 44 % yrittäjyysaikomusten vaihtelusta.

TAULUKKO 4. Lineaarinen regressioanalyysi perheyritystaustan vaikutuksesta.

	B (keskivirhe)	β	Sig.
Vakio	-1,057 (0,195)		***
Perheyritystausta	0,40 (0,072)	0,15	***
Asenteet	0,49 (0,039)	0,36	***
Lähiympäristön tuki	0,01 (0,002)	0,12	***
Pystyvyysuskomus	0,38 (0,033)	0,33	***
Sukupuoli	0,34 (0,063)	0,14	***
F arvo	130,730 ***		
Sovitettu R Square	0,44		

***p<0,001

Seuraavaksi testattiin kolmatta hypoteesia. Kolmas hypoteesi oli, että perheyritystaustaisilla opiskelijoilla yrittäjyysaikomuksiin vaikuttavat tekijät voivat vaikuttaa eri tavalla kuin muilla opiskelijoilla. Tätä testattiin suorittamalla regressioanalyysi erikseen perheyritystaustaisille opiskelijoille ja muille. Sukupuoli oli mallissa kontrollimuuttujana. Taulukossa 5 on kuvattu lineaarisen regressioanalyysin tulokset. Lineaarinen regressioanalyysi osoittaa, että aikomuksia selittävät tekijät vaikuttavat eri tavalla perheyritystaustaisilla opiskelijoilla verrattuna muihin opiskelijoihin eli hypoteesi 3 saa tukea. Perheyritystaustaisilla opiskelijoilla malli selittää aikomusten vaihtelusta enemmän (49 %) kuin muilla opiskelijoilla (37 %). Perheyritystaustaisilla opiskelijoilla kaikki TPB-mallin muuttujat selittävät tilastollisesti erittäin merkitsevästi yrittäjyysaikomuksia tärkeimmän muuttujan ollessa pystyvyysuskomus ($\beta=0,48^{***}$). Muilla opiskelijoilla lähiympäristön tuella ei ole vaikutusta yrittäjyysaikomuksiin ja tärkein selittävä muuttuja on asenteet ($\beta=0,43$). Molemmilla ryhmillä sukupuoli vaikuttaa yrittäjyysaikomuksiin siten, että miehillä on korkeammat yrittäjyysaikomukset. Perheyritystaustaisilla sukupuolen merkitys on suhteessa hieman suurempi kuin muiden opiskelijoiden ryhmässä.

TAULUKKO 5. Lineaarinen regressioanalyysi yrittäjyysaikomuksia selittävistä tekijöistä perheyritystaustaisten ja muiden opiskelijoiden osalta.

PERHEYRITYSTAUSTAISET OPISKELIJAT (n=233)			
	B (keskivirhe)	β	Sig.
Vakio	-0,962 (0,393)		*
Asenteet	0,34 (0,075)	0,24	***
Lähiympäristön tuki	0,01 (0,003)	0,22	***
Pystyvyysuskomus	0,60 (0,065)	0,48	***
Sukupuoli	0,51 (0,125)	0,20	***
F arvo	55,531 ***		
Sovitettu R Square	0,49		
MUUT OPISKELIJAT (n=627)			
	B (keskivirhe)	β	Sig.
Vakio	-0,990 (0,223)		***
Asenteet	0,56 (0,045)	0,43	***
Lähiympäristön tuki	0,00 (0,002)	0,06	-
Pystyvyysuskomus	0,29 (0,038)	0,26	***
Sukupuoli	0,26 (0,071)	0,12	***
F arvo	91,555 ***		
Sovitettu R Square	0,37		

*p<0,05 ***p<0,001

Yhteenvedona tuloksista voi todeta, että kaikki esitetyt hypoteesit saavat tukea. Ensinnäkin perheyritystaustaisten opiskelijoiden yrittäjyysaikomukset, asenteet yrittäjyyttä kohtaan, lähiympäristön tuki ja pystyvyysuskomus ovat kaikki korkeammalla tasolla kuin muilla opiskelijoilla. Toiseksi perheyritystausta vaikuttaa positiivisesti yrittäjyysaikomuksiin, kun sitä testataan erikseen lineaarisen regressioanalyysin avulla. Kolmanneksi yrittäjyysaikomuksia selittävät tekijät vaihtelevat perheyritystaustaisten ja muiden opiskelijoiden kesken. Perheyritystaustaisilla opiskelijoilla tärkein yrittäjyysaikomuksia selittävä tekijä on pystyvyysuskomus ja muilla opiskelijoilla asenteet. Lisäksi perheyritystaustaisilla opiskelijoilla lähiympäristön tuella on tilastollisesti erittäin merkitsevä vaikutus yrittäjyysaikomuksiin, kun muilla opiskelijoilla tätä vaikutusta ei todeta ollenkaan.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää perheyritystaustan vaikutusta opiskelijan yrittäjyysaikomuksiin sekä aikomuksia selittäviin tekijöihin. Aiempi tutkimus on selvittänyt usein erikseen isän ja äidin yrittäjyyttä (ks. Joensuu-Salo, Viljamaa, & Varamäki, 2015), mutta varsinaista perheyritysnäkökulmaa ei ole tarkasteltu. Tämä tutkimus tuottaakin uutta tietoa siitä, miten suomalaisessa kontekstissa perheyritystäys vaikuttaa opiskelijan aikomuksiin ryhtyä yrittäjäksi. Tulokset osoittavat, että perheyrityksellä on tässä suhteessa iso merkitys. Perheyrityksen voikin nähdä kontekstina, jossa tapahtuu yrittäjyyteen liittyvää oppimista ja omaksutaan yrittäjyyden roolimalleja. Aiempi tutkimus onkin painottanut kontekstin merkitystä yrittäjyyden tutkimuksessa (Welter, 2011). Tämän tutkimuksen tulokset vahvistavat tätä näkökulmaa: ympäristö, jossa yksilö kasvaa ja kehittyy nuoresta aikuiseksi, vaikuttaa suuresti hänen näkemyksiinsä myös yrittäjyydestä. Perheyritys kontekstina luo mahdollisuuden peilata yrittäjyyden mahdollisuuksia ja toisaalta myös nähdä, mitä yrittäjänä oleminen vaatii. Näin ollen odotukset ja käsitykset yrittäjyydestä ovat usein realistisempia kuin yksilöllä, joilla tätä kontekstia ei ole. Kaikkiaan perheyritykset toimivat erittäin keskeisinä yrittäjyyskasvatuksen ympäristöinä lapsille ja nuorille.

Mitä tämä tarkoittaa yrittäjyyskasvatuksen ja yrittäjyyskoulutuksen suhteen? Ensinnäkin on huomattava, että perheyritystaustaisilla opiskelijoilla on lähtökohtaisesti korkeammat yrittäjyysaikomukset ja he kokevat saavansa enemmän tukea lähipiiriltään – ja tällä tuella on heille myös suurempi merkitys kuin muille. Perheyritystaustaiset opiskelijat olisivat tunnistettava opintojen alkaessa ja tarjottava heille mahdollisuutta lähteä kasvamaan perheyrityksen jatkajaksi. Seinäjoen ammattikorkeakoulussa tätä on kokeiltu ns. Jatkajakouluna, johon erityisesti kutsuttiin kyselyssä tunnistettuja perheyritystaustaisia opiskelijoita. Jatkajakoulun tarkoituksena on tarjota perheyritystaustaisille nuorille kasvu- ja valmennusprosessia perheyritysten jatkajiksi. On myös huomattava, että näillä perheyritystaustaisilla opiskelijoilla pystyvyysuskomuksella on iso merkitys. Tämä tarkoittaa sitä, että mitä positiivisempi käsitys opiskelijalla on omasta onnistumisestaan yrittäjänä ja helppoudesta ryhtyä yrittäjäksi, sitä korkeammat yrittäjyysaikomukset hänellä ovat ja sitä suuremmalla todennäköisyydellä hän myös ryhtyy yrittäjäksi. Yrittäjyyskasvatuksen ja -koulutuksen osalta tämä tulisi huomioida siten, että tätä pystyvyysuskomusta pyrittäisiin vahvistamaan erilaisilla pedagogisilla menetelmillä (esim. kokeilut yrittäjänä toimimisesta, aktiivinen reflektointi) ja siten tukemaan näiden perheyritystaustaisten opiskelijoiden etenemistä yrittäjyyspolulla.

Muiden opiskelijoiden osalta taas on hyvä kiinnittää huomiota siihen, että heidän yrittäjyysaikomuksiinsa vaikuttavat kaikista eniten asenteet yrittäjyyttä kohtaan. Toisin sanoen mitä positiivisemmat asenteet yksilöllä on yrittäjyydestä, sitä korkeammat ovat hänen yrittäjyysaikomuksensaakin. Näin ollen näiden opiskelijoiden osalta pitäisi vaikuttaa asenteisiin. Asenteet voivat olla negatiivisia, neutraaleja tai positiivisia. Asennemuutosta voidaan tarkastella useiden sosiaalipsykologian ja viestinnän vaikuttamisteorioiden kautta, joita voisi hyödyntää yrittäjyyskasvatuksen kontekstissa paremmin. Roolimallit ovat yksi hyvä vaihtoehto, vaikka ne olisivat ns. etäisiin siteisiin perustuvia (ks. Sundararajan, 2020; Sequiera ja muut, 2007). Yrittäjätarinat ja -vierailut, joihin myös opiskelijoiden on helppo itsensä samaistaa, toimivat tärkeinä asennemuokkaajina. Korkeakoulujen ja muidenkin oppilaitosten omat alumniyrittäjät ovat hyviä esimerkkejä ja roolimalleja. Toisaalta myös perheyritystaustaisten opiskelijoiden kokemuksia ja ajatuksia voitaisiin vielä paremmin hyödyntää korkeakoulujen ja muiden oppilaitosten yrittäjyyden oppimisympäristöjen kehittämisessä.

Tällä tutkimuksella on myös rajoituksensa. Aineisto on kerätty vain yhdestä ammattikorkeakoulusta ja myös tässä suhteessa on syytä ottaa huomioon konteksti. Näin ollen tulokset eivät ole täysin yleistettävissä koskemaan muunlaisia konteksteja, mutta suuri vastaajamäärä lisää tutkimuksen luotettavuutta. Jatkossa voisi tutkia vielä tarkemmin esim. yrittäjyyskompetensseja ja niiden kehittymistä korkeakoulun aikana vertailemalla perheyritystaustaisia opiskelijoita ja muita opiskelijoita. Myös pitkittäistutkimuksen avulla voitaisiin saada lisää mielenkiintoista tietoa siitä, kuinka näiden perheyritystaustaisten opiskelijoiden yrittäjyysaikomukset realisoituvat heidän siirtyessään työelämään (ks. Varamäki, Joensuu-Salo & Viljamaa, 2016b).

LÄHTEET

- Ajzen, I. 1985. From Intentions to Actions: A Theory of Planned Behavior. J. Kuhl, & J. Beckmann (Toim.), *Action Control: From Cognition to Behavior* (s. 11-39). Heidelberg: Springer.
- Ajzen, I. 1991. The theory of planned behaviour. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Bandura, A. 1977. *Social Learning Theory*. New Jersey: Prentice-Hall.
- Boissin, J-P., Branchet, B., Emin, S., & Herbert, J. 2009. Students and entrepreneurship: A comparative study of France and the United States. *Journal of Small Business and Entrepreneurship*, 22(2), 101-122.
- Bosma, N., Hessels, J., Schutjens, V., Van Praag, M., & Verheul, I. 2011. Entrepreneurship and role models. *Journal of Economic Psychology*, 33(2), 410-424.
- Chereau, P., & Meschi, P. X. 2021. Deliberate practice of entrepreneurial learning and self-efficacy: the moderating effect of entrepreneurial parental environment as role modeling. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, ahead-of-print. Saatavissa: <https://www.emerald.com/insight/1462-6004.htm>
- Chlosta, S., Patzelt, H., Klein, S., & Dormann, C. 2010. Parental role models and the decision to become self-employed: The moderating effect of personality. *Small Business Economics*, 38(1), 121-138.
- Crant, M. 1996. The proactive personality scale as a predictor of entrepreneurial intentions. *Journal of Small Business Management*, 34(3), 42-49.
- Dohse, D., & Walter, S.G. 2012. Knowledge context and entrepreneurial intentions among students. *Small Business Economics*, 39(2012), 877-895.
- Evald, M. R., Klyver, K. I. M., & Svendsen, S. G. 2006. The changing importance of the strength of ties throughout the entrepreneurial process. *Journal of Enterprising Culture*, 14(1), 1-26.
- Fayolle, A., & Liñán, F. 2013. Entrepreneurial intentions: Literature review and new research perspectives. The 3rd GIKA Annual Conference, July 7-9. Valencia, Spain.
- Gartner, W., Shaver, K., Gatewood, E., & Katz, J. 1994. Finding the entrepreneur in entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 18(3), 5-10.
- Granovetter, M. S. 1973. The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(1973), 1360-1380.
- Joensuu-Salo, S., Varamäki, E., & Viljamaa, A. 2015. Beyond intentions – what makes a student start a firm? *Education + Training*, 57(8/9), 853-873. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/ET-11-2014-0142>
- Joensuu-Salo, S., Viljamaa, A., & Varamäki, E. 2020. Do intentions ever die? The temporal stability of entrepreneurial intention and link to behavior. *Education + Training*, 62(3), 325-338. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/ET-03-2019-0053>
- Joensuu-Salo, S. 2020. Entrepreneurial intention, behavior and entrepreneurship education: A longitudinal approach. *Väitöskirja, Vaasan yliopisto, Vaasa, Acta Wasaensia 450*. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-476-927-3>
- Kautonen, T., Van Gelderen, M., & Fink, M. 2015. Robustness of the theory of planned behavior in predicting entrepreneurial intentions and actions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 39(3), 655-674.
- Kolvereid, L. 1996. Prediction of employment status choice intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 21(1), 47-57.
- Krueger, N., & Carsrud, A. 1993. Entrepreneurial Intentions: Applying the theory of planned behaviour. *Entrepreneurship and Regional Development*, 5(4), 315-330.
- Krueger, N., Reilly, M., & Carsrud, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15(2), 411-432.
- Kuckertz, A., & Wagner, M. 2010. The influence of sustainability orientation on entrepreneurial intentions – Investigating the role of business experience. *Journal of Business Venturing*, 25(5), 524-539.

Lee, S., & Wong, P. 2004. An exploratory study of technopreneurial intentions: A career anchor perspective. *Journal of Business Venturing*, 19(1), 7-28.

Liñán, F., & Chen, Y-W. 2009. Development and cross-cultural application of a specific instrument to measure entrepreneurial intentions. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 33(3), 593-617.

Lortie, J., & Castogiovanni, G. 2015. The theory of planned behavior in entrepreneurship research: what we know and future directions. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 11(2015), 935-957.

Maalaoui, A., Perez, C., Bertnand, G., Razgallah, M., & Germon. R. 2018. "Cruel intention" or "entrepreneurial intention": what did you expect? An overview of research on entrepreneurial intention – an interactive perspective". M. Brännback, & A. Carsrud (Toim.), *A Research Agenda for Entrepreneurial Cognition and Intention* (s. 7-46). Cheltenham, UK: Edward Elgar.

Muofhe, N., & Du Toit, W. 2011. Entrepreneurial education's and entrepreneurial role models' influence on career choice. *SA Journal of Human Resource Management*, 9(1). (Published online 8th November 2011).

Prodan, I., & Drnovsek, M. 2010. Conceptualizing academic-entrepreneurial intentions: An empirical test. *Technovation*, 30(5/6), 332-347.

Schlaegel, C., & Koenig, M. 2014. Determinants of entrepreneurial intent: A meta-analytic test and integration of competing models. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 38(2), 291-332.

Sequeira, J., Mueller, S. L., & McGee, J. E. 2007. The influence of social ties and self-efficacy in forming entrepreneurial intentions and motivating nascent behavior. *Journal of Developmental Entrepreneurship*, 12(3), 275-293.

Sundararajan, L. 2020. Strong-Ties and Weak-Ties Rationalities: Toward an Expanded Network Theory. *Review of General Psychology*, 24(2), 134-143.

Varamäki, E., Joensuu, S., & Viljamaa, A. 2016a. Starting up a firm or not: Differences in the antecedents of entrepreneurial intentions. *Industry and Higher Education*, 30(3), 239-249.

Varamäki, E., Joensuu, S. & Viljamaa, A. 2016b. The intention-behaviour link of higher education graduates. Hytti, U., Blackburn, R., Fletcher, D. & Welter, F.(toim.). *Entrepreneurship, Universities & Resources - Frontiers in European Entrepreneurship Research* (s. 146-167). Northampton, MA: Edward Elgar.

Welter, F. 2011. Contextualizing entrepreneurship – conceptual challenges and ways forward. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 35(1), 165-184.

50+ KOKENEISTA KONKAREISTA MATKAILUYRITTÄJIÄ MAASEUDULLE - KIRJALLISUUSKATSAUS JA TULOKSIA KYSELYISTÄ

Tarja Römer-Paakkanen, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, tarja.romer-paakkanen@haaga-helia.fi

Maija Suonpää, Haaga-Helia ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Vuonna 2018 EU:ssa oli 14,5 miljoonaa yli 50-vuotiasta yrittäjää, mikä on 48 prosenttia alueen kaikista yrittäjistä. Yli 31 prosenttia näistä yrittäjistä työllistää itsensä lisäksi myös muita (OECD 2021). Tutkimusten mukaan 50–64-vuotiailla on paremmat edellytykset perustaa uusia yrityksiä kuin nuoremmilla (Lechner ja Dowling, 2003; Kibler ym. 2012; Singh ja DeNoble, 2003; Weber ja Schaper, 2004; Kautonen, 2013, 14) ja heidän yrityksensä myös menestyvät paremmin (Khan 2013, 53). Iäkkäämmille on työuran aikana kertynyt kehittyneemmät verkostot, vahvempi taloudellinen asema sekä parempi kyky hyödyntää resursseja ja luoda uskottavampia yrityksiä (Schøtt ym., 2017).

Artikkelissa esiteltävällä tutkimuksella hankitaan tietoa ENTRUST-hankkeessa kehitettävän yli 50-vuotiaalle suunnatun yrittäjävalmennuksen suunnittelua varten. Valmennuksen kohderyhmä on 50+ ikäiset ammatinvaihtajat tai sellaiset, jotka ikääntyessään haluavat jatkaa yrittäjänä/ryhtyä yrittäjäksi esimerkiksi synnyinseudulleen, mökkipaikkakunnalleen tai muualle maaseutualueille. Valmennettavien 50+ yrittäjien liiketoiminnan on tarkoitus tukea eurooppalaisen kulttuurin, luonnon ja kulttuuriperintökohteiden säilyttämistä sekä tarjota matkailijoille tai muille yrityksille ja yrittäjäverkostoille palveluita, jotka tukevat maaseutualueiden matkailua. Tavoitteena on myös ymmärtää paremmin 50+ ikäisten henkilöiden yrittäjyyttä, yrittäjäksi ryhtymistä, oppimista ja näihin liittyviä ilmiöitä.

Tutkimuskysymys on: Minkälaista yrittäjyysvalmennusta 50+ yrittäjäksi ryhtyvät tarvitsevat, jotta he voivat luoda maaseudulle kestävä matkailua ja kulttuuriperinnön tunnettuutta edistävää liiketoimintaa? Tutkimusaineisto koostuu kirjallisuuskatsauksesta ja maaseudun ja maaseutumatkailun asiantuntijoille sekä potentiaalisille 50+ yrittäjille suunnatuista kyselyistä ENTRUST-hankkeen partnerimaissa.

Avainsanat: senioriyrittäjä, yrittäjävalmennus, yrittäjämäinen oppiminen, maaseutuyrittäjyys, kestävä turismi, maaseutumatkailu

1 JOHDANTO

Väestön ikääntyminen ja samanaikainen syntyvyyden laskeminen ovat Länsi-Euroopan maiden suurimpia haasteita. Eurooppa onkin yksi maailman 'vanhimmissa' alueista (mediaani ikä Euroopassa vuonna 2015 oli 42 vuotta). (Cela & Ciommi 2018, 211) Euroopan Unionin väestön ikääntymiseen keskittyvän "Eurooppa 2020" asiakirjan "Uusia taitoja ja työpaikkoja koskevan asialistan" työllisyystavoitteena on, että kolme neljästä 20–64-vuotiaasta eurooppalaisesta tekee töitä. Koska ikääntyneet eurooppalaiset ovat hyvässä kunnossa ja voivat edistää talouskasvua osaamisellaan ja kokemuksellaan, on ratkaisevan tärkeää hyödyntää paremmin ikääntyneiden potentiaali myös työmarkkinoilla. (European Commission, 2014, 8)

ENTRUST-hanke on kansainvälinen Erasmus+ -rahoitteinen koulutus- ja kehittämisohjelma, jossa suunnitellaan ammatilliseen koulutukseen tarkoitettu 50 vuotta täyttäneille henkilöille suunnattu yrittäjyysvalmennus. Yrittäjyysvalmennuksessa suunniteltavan liiketoiminnan tavoitteena on tukea eurooppalaisen kulttuurin, luonnon ja kulttuuriperintökohteiden säilyttämistä ja tarjota muille yrityksille, yrittäjäverkostoille tai matkailijoille palveluita, jotka tukevat maaseutualueiden kestävä matkailua. Hankkeessa luodaan vuorovaikutteisia työkaluja ja oppimismateriaalia, joka sisältää ajankohtaista koulutus- ja tukimateriaalia uuden liiketoiminnan suunnittelua varten. ENTRUST-hankkeessa ovat mukana Suomen (Haaga-Helia amk) lisäksi Hollanti (Stichting Business Development Friesland), Irlanti (Innovation and Management Centre) ja Portugal (Aidlearn, Consultoria em Recursos Humanos & Domínio Vivo - Formação e Consultoria).

ENTRUST-hankkeen ja tämän tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää paremmin 50+ henkilöiden yrittäjyyttä, yrittäjäksi ryhtymistä, oppimista ja näihin liittyviä ilmiöitä. Tutkimuskysymys on: Minkälaista koulutusta ja valmennusta 50+ yrittäjäksi ryhtyvät tarvitsevat, jotta he voivat luoda uutta liiketoimintaa, joka edistää kestävä matkailua ja tukee eurooppalaisen kulttuurin ja kulttuuriperintökohteiden säilyttämistä maaseutualueilla? Tutkimusaineisto koostuu 50+ yrittäjyyteen ja kestäväan maaseutumatkailuun sekä eurooppalaisen kulttuurin ja kulttuuriperintökohteiden säilyttämiseen liittyvästä kirjallisuuskatsauksesta sekä maaseudun kehittämisen ja maaseutumatkailun asiantuntijoille ja potentiaalisille 50+ yrittäjille suunnatuista kyselyistä ENTRUST-hankkeen partnerimaissa.

2 KIRJALLISUUSKATSAUS JA KESKEISET KÄSITTEET

ENTRUST-projektissa tehtiin kirjallisuuskatsaus, jotta ymmärtäisimme paremmin senioriyrittäjyyteen liittyviä ilmiöitä ja kontekstia ENTRUST-kumppanimaissa. Tavoitteena on myös selvittää, miten senioriyrittäjyys voi vastata maaseudun matkailun sosiaalisen kestävyden haasteisiin. Tämän artikkelin kirjallisuuskatsauksen tarkoituksena on antaa yleiskuva hankkeen aiheesta ja siihen liittyvistä ilmiöistä. Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä analysoi julkaistuja tutkimuksia, esittelee käytettyjä lähteitä ja luo yleiskatsauksen tietyllä alalla ajankohtaisista ilmiöistä ja tutkimustuloksista. Kirjallisuuskatsauksen toteuttamisessa on useita vaiheita: hakusanojen määrittäminen ja relevanttien tutkimusten, julkaisujen, tilastojen, tapaustutkimusten jne. etsiminen sekä tutkimuskysymysten määrittely ja kerätyn tutkimusmateriaalin analysointi (Salminen 2011).

Entrust-hankkeen käyttöön laadittiin myös laajempi narratiivinen kuvaus, jossa huomioidaan myös ilmiöiden eteneminen ja historiallinen näkökulma (Salminen 2011, 7) ja tuodaan esiin 50+ yrittäjyyden tärkeä asema ikääntyvässä Euroopassa. Kukin projektikumppani etsi kirjallisuuskatsausta varten kirjallisuutta sekä Euroopan että oman maansa näkökulmasta. Tässä artikkelissa tulkitaan ja hyödynnetään laajan kirjallisuuskatsauksen tuloksia pähkinänkuoressa. Keskeiset ilmiöt tai käsitteet ovat: Ikääntyminen ja senioriyrittäjyys, yrittäjähenkilön oppiminen ja oppimisen lähestymistavat (erityisesti 50+ ikäryhmä), maaseutuyrittäjyys, kestävä matkailu ja kulttuuriperintö. Kullekin tarkasteltavalle ilmiölle esitettiin kysymykset: Mitä ilmiö tarkoittaa, miksi se on tärkeää, mitkä ovat haasteet, mitkä ovat ilmiön maakohtaiset erityispiirteet?

2.1 IKÄÄNTYMINEN JA SENIORIYRITTÄJYYS

Ikääntymisprosessia ja ikääntyneiden yksilöiden luokittelua ei voida perustella biologisilla ja/tai fysiologisilla perusteilla. Ikä on sosiaalinen konstruktio, jossa ihmisten kohdistaminen ikääntyvien työntekijöiden ryhmään tehdään suhteessa kulloiseenkin teoreettiseen käsitykseen, käytännön kiinnostuksen kohteisiin ja empiirisiin näkökohtiin. Varsinkin poliittisesti fokusoidussa tutkimuksessa nykyiset näkemykset ja uskomukset ikääntyvistä ihmisistä, laillisesta eläkeiästä ja nykyisestä elinajan odotteesta ovat tärkeitä. (Bohlinger & van Loo, 2010, 31.) Ikääntymisen psykologisen prosessin lisäksi iällä on monia konteksteja, kuten kulttuurin, sukupolven ja sukupuolen, uran ja henkilöstöjohtamisen kontekstit (Aaltio ym., 2017, 7).

Ihmisen biologisella iällä tarkoitetaan kehon toimintaa, jolloin ikääntyminen liittyy kehon osien hajoamiseen, psykologisesta näkökulmasta katsottuna ikä taas viittaa älykkyyteen ja muistiin (Timonen, 2008). Sosiokulttuurinen ikä riippuu yhteiskunnan odotuksista vanhuksia kohtaan. Kronologinen ikä on yksinkertaisin, mutta usein vähiten informatiivinen iän indikaattori, koska näkökulman painopiste on numerossa, ei yksilön taustassa. (Timonen, 2008; Tikkanen, 2008.) Naegelen (2004) mukaan kaikki luokitukset eivät anna tietoa yksilöiden oppimiskyvystä tai kokemuksista, mutta erilaiset luokitukset ovat välttämättömiä empiiriselle tutkimukselle tietyn ikärajan määrittämiseksi ja jotta eri ryhmiä voidaan verrata toisiinsa (Luger ja Mulder, 2010, 60).

2.1.1 SENIORIYRITTÄJYYS

Väestön elinajanodotteen noustessa senioriyrittäjillä on yhä tärkeämpi rooli taloudellisessa toiminnassa. Vaikka seniori-ikäisten merkitys kansantalouden suorituskykyyn, poliittisiin kehyksiin ja liike-elämään kasvaa, heidän vaikutustaan ei kuitenkaan ole tutkittu tarpeeksi (Isele ja Rogoff, 2014). Ikääntyviä yrittäjiä kutsutaan muun muassa senioriyrittäjiksi, harmaiksi yrittäjiksi, vanhemman tai kolmannen iän yrittäjiksi, vanhemmiksi yrittäjiksi ja toisen uran yrittäjiksi (Seymour, 2002). Koska termit seniori ja harmaa saattavat kuulostaa loukkaavilta, Hearn ja Parkin (2021) suosittelivat käytettäväksi mieluummin ikäluokkia: nuoret aikuiset (18–29-vuotiaat), keski-ikäiset aikuiset (30–49-vuotiaat), vanhemmat aikuiset (50–64-vuotiaat) ja vanhemmat vanhat aikuiset (65–80-vuotiaat). ENTRUST-hankkeessa käytämme termiä 50+ yrittäjät, koska suunniteltava yrittäjyysvalmennus on tarkoitettu kaikille yli 50-vuotiaille.

Isele ja Rogoff (2014) toteavat, että vaikka media esittääkin yrittäjät parikymppisinä teknologiataitureina ja innovaattoreina, viimeaikaiset tutkimukset osoittavat, että sekä 18–29-vuotiaiden että 60-vuotiaiden ja sitä vanhempien ikäryhmät ovat perustaneet saman määrän uusia yrityksiä, ja itse asiassa korkein yritysten perustamisaktiivisuus on 55–64-vuotiaiden ikäryhmässä. Myös Schøtt ym. (2017) vahvistavat, että ikääntyneiden yrittäjyys on erittäin tärkeä taloudellinen voimavara sekä globaalisti että alueellisesti. Esimerkiksi Suomessa yrittäjien määrä on kasvanut vain 55–74-vuotiaiden ikäluokassa (Järnefelt, 2011). Vuonna 2017 kaikista 65–74-vuotiaista suomalaisyrittäjistä 13 % oli ollut aikaisemmin palkansaajia, mutta he jatkoivat eläkkeelle jäätään osa-aikayrittäjinä (Sutela ja Pärnänen, 2018).

Suomessa lähes puolella seniori-iässä startup-yrityksen perustaneista yrittäjistä on aikaisempaa yrittäjäkokemusta (Kautonen, 2008). Iäkkäät ihmiset pystyvät yleensä paremmin perustamaan ja pyörittämään yrityksiä (Lechner ja Dowling, 2003; Kibler ym. 2012; Singh ja DeNoble, 2003; Weber ja Schaper, 2004; Kautonen, 2013, 14) ja heidän yrityksensä myös menestyvät paremmin (Khan 2013, 53), koska heillä on kehittyneemmät verkostot ja vahvempi taloudellinen asema, he

osaavat mobilisoida resursseja ja luoda uskottavuutta startup- ja kasvuvaiheessa ja lisäksi heille on kertynyt sosiaalista pääomaa uransa aikana (Schøtt ym. 2017).

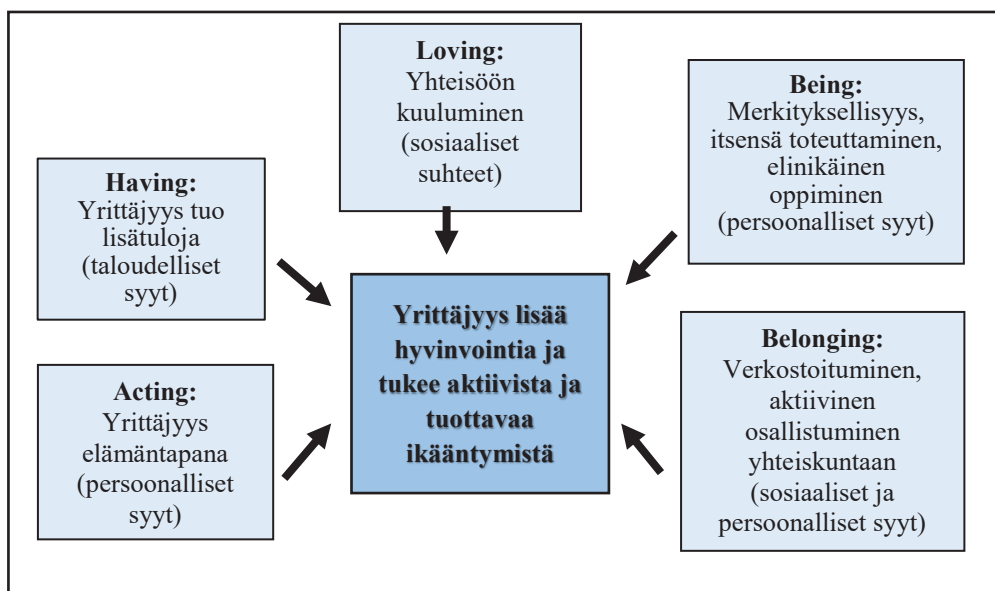
EU:ssa eläkeläiset ovat suurin itsenäisten ammatinharjoittajien ryhmä. Vuonna 2018 kaikista yrittäjistä 48 prosenttia (14,5 milj.) oli yli 50-vuotiaita. Yli 31 prosenttia näistä itsenäisistä ammatinharjoittajista työllistää myös muita, joten estääkseen näiden yritysten ja työpaikkojen menettämisen päättäjien olisi tuettava yritysten omistajanvaihdoksia. (OECD 2021)

2.1.2 SENIORIYRITTÄJÄKSI RYHTYMISEN SYITÄ

Ikääntyneet eli senioriyrittäjät voidaan jakaa kolmeen ryhmään: 1) palkansaajat, jotka ryhtyvät yrittäjäksi eläkkeelle siirtyessään; 2) ne, jotka työskentelivät palkansaajina ja jäivät eläkkeelle, mutta ryhtyvät joskus myöhemmin yrittäjäksi; ja 3) entiset yrittäjät, jotka jatkavat yrittäjyyttä eläkkeelle siirtymisen jälkeen (Kyrö ym. 2012). Varhaiseläkkeellä olevat yrittäjät voidaan jakaa kolmeen tyyppiin: osalle ammatinharjoittajiksi ryhtyminen on järkevä valinta, osalla on ollut halu yrittäjyyteen, mutta he eivät ole eri syistä pystyneet toteuttamaan haluaan aikaisemmin urallaan ja osa haluaisi mieluiten palata entisiin tehtäviinsä palkansaajina, vaikka he saattaisivat menestyä yrittäjinä hyvin (esim. Singh ja DeNoble 2003; Yaniv ja Brock, 2012).

Escuder-Mollon et al. (2014) toteavat, että elinikäinen oppiminen myöhemmässä elämässä on yleistynyt, mutta työhön liittyvien tarpeiden ja pätevyysvaatimusten täyttämisen sijaan ikääntyvillä on henkilökohtaisemmat tarpeet: uteliaisuus, halu ympäristön ymmärtämiseen, integroituminen, mielihyvä tai aktiivisena pysyminen. Henkilökohtaiset tavoitteet parantavat elämänlaatua: koulutus lisää hyvinvointia ja ymmärrystä itsestä ja yhteiskunnasta. Henkilökohtaisten tavoitteiden etsiminen ja toteuttaminen auttavat iäkkäitä oppijoita tuntemaan, että he osallistuvat yhteiskuntaan ja ovat osa yhteiskuntaa (Escuder-Mollon et al., 2014).

Senioriyrittäjyys voi syntyä aiemmasta yrittäjyykokemuksesta, henkilökohtaisista osaamisista tai harrastuksista. Sitoutuminen työhön ja mielekäs tekeminen motivoivat myös vanhemmalla iällä yrittäjiä. Ikääntyvillä voi olla myös yhdistelmä sosiaalisia, persoonallisia ja taloudellisia syitä ryhtyä yrittäjiksi. Syyt voidaan jakaa kuvion 1 mukaisesti viiteen ryhmään: yrittäjyys taloudellisen toimeentulon osana (having), yhteisöön kuuluminen (loving), merkityksellisyys, itsensä toteuttaminen ja elinikäinen oppiminen (being), verkostoituminen ja aktiivinen osallistuminen (belonging) sekä yrittäjyys elämäntapana (acting). Yrittäjyys lisää hyvinvointia ja tukee aktiivista ja tuottavaa ikääntymistä. (Römer-Paakkanen ja Takanen-Körperich, 2022 mukailen Allard (1976) sekä Raivio ja Karjalainen (2013, 15-17)

KUVIO 1. Tekijät, jotka vaikuttavat yrittäjäksi ryhtymiseen tai yrittäjänä jatkamiseen vanhemmalla iällä (Römer-Paakkanen ja Takanen-Körperich 2022).

2.2 YRITTÄJÄMÄINEN OPPIMINEN JA 50+ OPPIMISEN LÄHESTYMISTAVAT

Yrittäjyys on yksi elinikäisen oppimisen avaintaidoista, joita yksilöt tarvitsevat henkilökohtaiseen täyttymykseen ja kehittymiseen, aktiiviseen kansalaisuuteen, sosiaaliseen osallisuuteen ja työllistymiseen (Commission of the European Communities, 2005). Koulutuksella ja jatkuvalla oppimisella on keskeinen rooli myös keski-ikäisten ja iäkkäiden aikuisten elämänlaadun ja hyvinvoinnin parantamisessa, koska niiden avulla voidaan vahvistaa sosiaalisia verkostoja ja sosiaalista tukea, vaikuttaa sosiaaliseen solidaarisuuteen ja samalla edistää taloudellista kehitystä (Albertini, 2007; Bar & Russel, 2006; Henkin, 2007). Ikääntyviin kohdistuvalla aikuiskoulutuksella on myös hyvät mahdollisuudet parantaa tuottavaa ikääntymistä varmistamalla, että iäkkäillä työntekijöillä on mahdollisten työllistymismahdollisuuksien edellyttämät taidot (Cahill et al., 2006; Chen & Scott, 2003). Yrittäjyysoppiminen on sosiaalinen prosessi, jossa oppiminen ei ole vain osa yksilöllistä tiedon luomisprosessia vaan myös toimivaa vuorovaikutusta muiden kanssa (Rae 2007). Siksi yrittäjien sosiaaliset verkostot, kuten perhe, ystävät, liikekumppanit, yksityishenkilöt ja muut ammattilaiset, kuten kirjanpitäjät, pankkiirit ja lakimiehet, ovat tärkeitä oppimisen ja tiedon lähteitä.

Yrittäjyysoppiminen on kontekstuaalista eli yrittäjät oppivat tosielämän tilanteissa. Tällaisessa kokemuksellisessa oppimisprosessissa opitaan tekemällä, refleктоimalla, kokeilemalla ja tekemällä yhteistyötä. Yrittäjyyden oppiminen on dynaaminen prosessi, jossa yrittäjät toimivat ja tekevät päätöksiä toimintalinjoista, joihin he eivät aina ole valmiita, koska he joutuvat ottamaan riskejä epävarmassa ympäristössä ja joskus he myös epäonnistuvat. Yrittäjät pitävät virheiden tekemistä ja epäonnistumista tärkeänä osana oppimista, mikä laukaisee reflektiivisen käyttäytymisen. (Gibb 2005; Pittaway ja Cope 2007; Rae 2010). Reflektion avulla yrittäjät rakentavat tietoa yrityksistään, mutta myös itsestään, mikä johtaa henkilökohtaiseen kehitykseen.

Valmennusohjelman suunnittelussa tulee ottaa huomioon kohderyhmän oppimistarpeet. Monet ohjelmat eivät kuitenkaan ota huomioon opiskelijoiden sosiaalista, kulttuurista tai koulutustaustaa (De Faoite, Henry, Johnston ja van der Sijde 2003). Opiskelijoiden erilaiset kontekstit luovat erilaisia oppimistarpeita. Ikääntyneiden ihmisten kulttuuriset arvot ja ajattelutapa sekä koulutus- ja oppimishistoria voivat vaihdella maittain. Ikääntyneille ihmisille on elämänsä aikana kertynyt kokemusvarasto, jota he tuovat oppimistilanteisiin. Heidän valmiutensa yrittäjyyteen vaihtelee heidän aikaisemman elämäkokemuksensa mukaan: osalla opiskelijoista on saattanut olla työkokemusta työntekijänä, kun taas osalla oppijoista on kokemusta yrittäjyydestä. De Faoite ym. (2003) mukaan yrittäjyyskasvatus- ja koulutusaloitteita on jatkuvasti seurattava ja arvioitava, jotta varmistetaan, että niiden tavoitteet saavutetaan.

Yrittäjyyden oppimista edistävän oppimisympäristön tulisi tukea oppijakeskeistä oppimista opettajakeskeisen oppimisen sijaan. Opettajan tehtävänä on helpottaa ja ohjata oppijoita oppimisprosessin aikana. Vastuu tiedon organisoinnista on kuitenkin oppijoilla itsellään. Oppimistöiden tulee perustua kontekstiin, ongelmaan ja/tai tilaisuuteen. Kontekstuaalinen oppiminen eroaa luokkahuoneoppimisesta, jossa tieto esitetään abstraktina ja kontekstimuodon ulkopuolella. (Kickul & Fayolle 2006.)

Oppimismenetelmien tulee sisältää sekä yksilöllistä, kokemuksellista oppimista että yhteistoiminnallista oppimista, mutta oppimistahti voi kuitenkin vaihdella oppijoittain ja se on otettava huomioon oppimisympäristön suunnittelussa. (Kickul ja Fayolle 2006; Hessel 2008.) Ryhmätyöskentelyssä vanhemmat oppijat voivat jakaa kokemuksiaan ja kehittää sosiaalisia taitoja, itsetuntoa, luottamusta ja motivaatiota. Muita yrittäjyyttä ja uuden yrityksen perustamista vahvistavia oppimismenetelmiä ovat mm. luennot, keskustelut, roolileikit, tapaustutkimukset, palautekeskustelut, videot ja simulaatiot.

Jos haluaa olla aktiivinen myös ikääntyessään, täytyy hankkia lisää osaamista, jotta säilyy kilpailukykyisenä työmarkkinoilla. Hessel (2008) toteaa, että kun koulutettu ikäluokka saavuttaa 50–55 vuoden iän, heillä on paremmat mahdollisuudet työllistyä myös myöhemmässä elämässä. Olisi tunnistettava iäkkäiden työntekijöiden erityispiirteet, kuten koulutus ja oppimishistoria, koska jatkuvaan oppimiseen tottumattomat työntekijät saattavat pelätä koulutukseen osallistumista. Siksi olisikin vältettävä kilpailullisia oppimistilanteita. Koulutuksissa tulisi ottaa huomioon yksilöiden väliset erot esimerkiksi oppimisen vaatimassa ajassa, ja omatoimista oppimista pitäisi edistää. Formosa (2014) korostaa kuitenkin osallistamisen periaatetta, jonka mukaan iäkkäitä ei pitäisi käsitellä erillisenä ryhmänä, vaan heidät tulisi integroida yhteisöön samalla, kun varmistetaan, että heidän erityistarpeensa ja intressinsä täyttyvät.

Erasmus+ mybusiness -projektissa (2015) toteutettiin fokusryhmä, jossa pyrittiin tunnistamaan, minkälaisia esteitä tai tarpeita työttömät irlantilaiset seniorit voisivat kokea pohtiessaan yrittäjäksi ryhtymistä. Tärkeimmät havainnot liittyivät omien taitojen tunnistamiseen. Suurin este työn löytämiselle tai yrityksen perustamiselle oli epäluottamus ja omien taitojen tunnistaminen, riittämättömät IT-taidot sekä pankkilainan ottaminen, jonka koettiin olevan liian riskialtista vanhemmalla iällä. Tärkeiksi asioiksi koettiin verkostoituminen, tietojen saaminen seniorien yrittäjyyttä tukevista organisaatioista sekä mentorointi.

2.3 KESTÄVÄ KEHITYS JA KESTÄVÄ MATKAILU

Kestävä kehitys tarkoittaa nykyhetken tarpeiden tyydyttämistä ja samalla sen varmistamista, että myös tulevat sukupolvet voivat vastata omaan tarpeeseensa. Siinä on kolme pääosaa: taloudellinen, ympäristöllinen ja sosiaalinen. Kestävän kehityksen saavuttamiseksi näiden kolmen alueen politiikkojen on toimittava yhdessä ja tuettava toisiaan. (Euroopan komissio 2022) Kestävyys voidaan visuaalisesti esittää kolmella eri tavalla: kolmen pilarin avulla, kolmen toisiaan leikkaavan ympyrän avulla, joiden keskipisteenä on yleinen kestävyys, tai kolmen 'samankeskeisen' ympyrän avulla (Purvis ym. 2019).

"Global Sustainable Tourism Council (GSTC) on määritellyt kriteerit, jotka toimivat matkailun ja matkailun kestävä kehityksen maailmanlaajuisina standardeina. Kriteereitä käytetään koulutukseen ja tietoisuuden lisäämiseen, yritysten ja valtion virastojen sekä muiden organisaatiotyyppien päätöksentekoon, mittaamiseen ja arviointiin sekä sertifiointin perustana.

"GSTC-kriteerit perustuvat vuosikymmenten aikaisempaan työhön ja kokemukseen ympäri maailmaa, ja ne ottavat huomioon kestävä matkailun lukuisat ohjeet ja standardit joka mantereelta. Kehitysprosessin aikana huomioitiin ohjeet laajasti eri puolilla maailmaa, sekä kehittyneissä että kehitysmaissa, useilla kielillä. Ne kuvastavat tavoitettamme saavuttaa globaali yksimielisyys kestävästä matkailusta. Kriteerien kehittämisprosessi suunniteltiin noudattamaan ISEAL Alliancen, kansainvälisen elimen, standardointikoodia, joka antaa ohjeita kestävä kehityksen standardien kehittämiseen ja hallintaan kaikilla sektoreilla. Tämä koodi perustuu asiaankuuluviin ISO-standardeihin. Kriteerit ovat minimi, eivät maksimi, joka yritysten, hallitusten ja kohteiden tulee saavuttaa lähestyäkseen sosiaalista, ympäristöllistä, kulttuurista ja taloudellista kestävyttä. Koska jokaisella matkailukohteella on oma kulttuurinsa, ympäristönsä, tapansa ja lakinsa, kriteerit on suunniteltu mukautuviksi paikallisiin olosuhteisiin ja niitä täydennetään lisäkriteereillä tiettyä sijaintia ja toimintaa varten". (Global Sustainable Tourism Council 2022.)

2.4 MAASEUTUMATKAILU

OECD määrittelee maaseutualueen seuraavasti: "Paikallisella tasolla väestötiheys 150 henkilöä neliökilometrillä on suositeltava kriteeri. Alueella maantieteelliset yksiköt ryhmitellään maaseutualueen osuuden mukaan kolmeen tyyppiin: pääasiassa maaseutualueet (50 %), merkittävästi maaseutualueet (15–50 %) ja pääosin kaupungistuneet alueet (15 %)." UNWTO (World Tourism Organisation 2022) näkee, että maaseutumatkailutoimintaa harjoitetaan harvaan asutulla alueella, jossa maatalous hallitsee maisemaa ja maankäyttöä. Maaseutumatkailulle on tyypillistä, että vierailija kuluttaa laajasti tuotteita, jotka liittyvät luontoon, maaseutu-elämään tai kulttuuriin ja maatalouteen. Arslan ja Ekren (2017, 2579) viittaavat Soykanin (2002) määritelmään, jonka mukaan maaseutumatkailu on luonnonympäristöön, maaseutualueeseen ja paikalliseen taloudelliseen toimintaan integroitunut matkailun muoto.

Maaseutumatkailu voidaan määrittellä ihmisten liikkumiseksi heidän tavallisesta asuinpaikastaan maaseudulle vähintään 24 tunnin ja enintään kuuden kuukauden ajan yksinomaan vapaa-ajanviettotarkoituksessa (Tourism Notes 2022). Maaseutumatkailulla tarkoitetaan kaikkea matkailutoimintaa maaseutualueella. Fleischer ja Pizam (1997) käyttävät termiä "maaseutuloma", jossa turisti viettää suurimman osan loma-ajastaan harrastellen maaseutu-ympäristössä maatilalla, maatilalla, maalaistalossa tai lähialueilla. Koska matkailualaa pidetään usein tärkeänä kehityskkeinona marginaalisilla maaseutualueilla, tällaisen kehityksen uskotaan vetoavan postmoderneihin markkinoihin, jotka etsivät "ainutlaatuisia" kokemuksia (Kastenholza ym. 2012).

Komppulan (2014, 366) mukaan maaseudun pienyrittäjillä on oltava kunnollinen liiketoimintamalli, jos he haluavat menestyä matkailualalla. Innovatiiviset uudet niche-tuotteet ovat avainasemassa erottautua kilpailijoista maaseudulla, joten yrittäjillä on oltava myös innovatiivinen mieli, jotta he voivat luoda uusia ideoita yritykselleen. Maaseutumatkailussa esiintyy myös laatu-, saavutettavuus- ja hintaongelmia etenkin järjestäytyneessä toimintapalvelussa, joka kärsii hyvin lyhyistä sesongeista. Lyhyet kaudet synnyttävät vaihtelevaa kysyntää, jolloin yrittäjät eivät pysty ylläpitämään kokopäiväistä liiketoimintaa." (Komppula, 2014, 366.)

2.5 KULTTUURIPERINNÖN, MAAILMANPERINNÖN JA LUONNON PERINNÖN MÄÄRITELMÄT

Kulttuurinen autenttisuus ja luonnonvarat ovat tärkeitä työkaluja maille ja kohteille, joilla ne voivat hyödyntää pyrkimyksiään houkutellessa turisteja. Kun matkailu perustuu laajaan sidosryhmien osallistumiseen ja kestävä kehityksen periaatteisiin, se voi lisätä tietoisuutta kulttuuri- ja ympäristöarvoista ja auttaa rahoittamaan suojelualueiden ja herkkien alueiden suojelua ja hoitoa. (OECD 2020, 91.)

Kulttuuriperintö on perintö, jonka saamme menneisyydestä, jota elämme nykyisyydessä ja jonka välitämme tuleville sukupolville: Tietäjillä paikoilla maapallolla on "poikkeuksellinen yleismaailmallinen arvo" (UNESCO 2022a). Unesco (2014, 230) määrittelee kulttuuriperinnön (Cultural Heritage) seuraavasti: "Monumentit, arkkitehtoniset teokset, arkeologiset

elementit tai rakenteet ja monumentaaliset veistokset ja maalaukset, rakennusryhmät ja ihmisen tai luonnon tekemät kohteet, joilla on merkittävää yleismaailmallista tai kansallista arvoa historiallisesta, taiteellisesta, tieteellisestä, esteettisestä, etnologisesta tai antropologisesta näkökulmasta katsottuna. Lisäksi kulttuuriperintökohteet on rekisteröitävä kansainvälisiin tai kansallisiin kulttuuriperintöluetteluihin tai -rekistereihin.”

Maailman perintö (World Heritage) tarkoittaa seuraavaa: ”Nimitys maapallolla oleville paikoille, joilla on ihmiskunnalle poikkeuksellista yleismaailmallista arvoa ja jotka on sellaisenaan merkitty maailmanperintöluetteloon suojeltaviksi tulevien sukupolvien arvostamista ja nauttimista varten.” (Unesco, 2022b) Kaikilla maailmanperintökohteilla on oltava ylivoimainen yleisarvo (OUV), joka viittaa kulttuuri- tai luonnonperintökohteen poikkeukselliseen kansalliset rajat ylittävään merkitykseen ja koskemattomuuteen (Suomen maailmanperintöliitto 2022a). UNESCO:n (2022c) mukaan kulttuuriperinnöllä on merkitystä matkailualalle talouden, ympäristön ja yhteiskunnan kehityksen vuoksi.

Luonnon perintö (Natural Heritage) määritellään seuraavasti: ”Fyysiset ja biologiset muodostelmat tai ryhmät, geologiset ja fyysioGRAFiset muodostumat, uhanalaisten eläin- ja kasvilajien elinympäristö sekä luonnonkohteet tai tarkasti rajatut luonnonalueet, joilla on huomattavaa yleismaailmallista tai kansallista arvoa esteettisestä, tieteellisestä, suojelu tai luonnonkauneuden näkökulmasta. Lisäksi luonnonperintökohteet tulee rekisteröidä kansainvälisiin/kansallisiin kulttuuri- tai luonnonperintöluetteluihin tai -rekistereihin” (UNESCO 2014, 132.)

3 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSAINEISTO

Aineisto kerättiin kyselytutkimuksella neljästä eri maasta: Hollannista, Irlannista, Portugalista ja Suomesta. Kyselyt kohdistettiin kahdelle eri kohderyhmälle: matkailualan ja alueelliseen kehittämiseen erikoistuneiden organisaatioiden asiantuntijoille ja potentiaalisille 50 + yrittäjille. Molemmat kyselyt toteutettiin sähköpostikyselynä huhti-heinäkuun 2022 aikana.

Kyselylomakkeiden kysymykset rakennettiin aikaisempaan kirjallisuuteen peilaten. Lomakkeessa oli monivalintakysymyksiä, avoimia kysymyksiä ja väitelauseita, joita vastaajat arvioivat Likertin-asteikolla 1-4 (1= täysin eri mieltä, 4=täysin samaa mieltä).

Kohderyhmistä ei ole rekisteritietoja, joten vastaajat molempiin kyselyihin kaikissa maissa poimittiin lumipallomenetelmällä. Vastaajien määrät molemmissa kyselyissä (Taulukko 1) jäivät pienehköiksi: potentiaaliset 50+ yrittäjät yhteensä 72 vastaajaa ja asiantuntijat yhteensä 100 vastaajaa. Koska tavoitteena oli löytää ideoita yrittäjyysvalmennuksen suunnitteluun eikä tarkoitus ole kuvata tai verrata perusjoukkoja, pienet vastaajamäärät eivät kuitenkaan häiritse tulosten hyödyntämistä ja tutkimuksen luotettavuutta.

TAULUKKO 1. Neljän kohdemaan vastaajalukumäärät

	Potentiaaliset yrittäjät 50+	Matkailualan kehittämisorganisaatiot
Hollanti	17	16
Irlanti	15	43
Portugali	24	27
Suomi	16	14
Yhteensä	72	100

Likert-asteikon analyysissä laskettiin väittämille keskiarvot. Tuloksissa kuvataan keskiarvojen vaihteluväliä neljässä maassa. Monivalintakysymysten tulokset esitetään prosentiosuuksina eli kuinka monta prosenttia vastaajista oli valinnut väittämän.

4 TULOKSET

4.1 ASIAANTUNTIJOIDEN NÄKEMYKSET YRITTÄJYYSPOENTIALIALISTA JA YRITTÄJYYDEN HAASTEISTA TURISMIIN LIITTYVÄLLE LIIKETOIMINNALLE

Asiantuntijat (n=100) kokivat, että maaseutualueilla on paljon mahdollisuuksia yrittäjille (keskiarvo 3.4–3.8) ja että paikallista kulttuuriperintöä on tärkeä tehdä näkyväksi (keskiarvo 3.6–3.8). Minkä vuoksi he kokivat, että yrittäjyysvalmennuksen tarjoaminen on tärkeää alueiden matkailun kehittämiseksi (keskiarvo 2.8–3.7).

Kaikkien neljän maan asiantuntijoiden mukaan turismiliiketoiminta kohtaa monia haasteita maaseudulla. Covid-19:n aikana moni työntekijä joutui jättämään työnsä ja vaihtamaan alaa, mikä on tilanteen parantuessa aiheuttanut henkilöstöpulaa yrityksissä. Monille yrittäjille pandemia oli taloudellisesti raskas ja useat joutuivat kokonaan lopettamaan yritystoiminnan. Viime aikoina korkea inflaatio on osaltaan nostanut kustannuksia ja vaikeuttanut monien yrittäjien liiketoimintaa.

Infrastruktuuri koettiin haasteena kaikissa maissa, koska esim. julkinen liikenne ei palvele maaseudulla riittävän kattavasti, jolloin matkailijat joutuvat vuokraamaan auton, mikä lisää heidän kustannuksiaan. Puutteelliset laajakaistayhteydet ja digitaaliset palvelut koettiin esimerkiksi Irlannissa ongelmana, kun ne Suomessa puolestaan olivat kunnossa. Monissa luonto- ja kulttuurikohteissa koettiin olevan vähän palveluita tai ne on muuten huonosti hoidettu, esimerkiksi joissain luontokohteissa reitit on huonosti merkitty.

Maaseudulla turismi on usein kausiluonteista eikä alueille ei ole onnistuttu luomaan uudenlaista houkuttelevaa toimintaa varsinaisen kauden ulkopuolelle. Lisäksi hidas aluesuunnittelu estää joillakin alueella turismin kehittämistä. Maaseudun yritykset ovat pieniä, jolloin yrittäjät joutuvat tekemään itse kaikki yrityksen työt.

Suurimmat yrittäjien haasteet asiantuntijoiden mukaan (n=100) on koottu taulukkoon 2. Eri maiden organisaatioiden välillä oli eroja, mutta työvoiman saatavuus (71 %), infrastruktuuri (56 %) ja rahoituksen saatavuus (54 %) nousivat suurimmiksi yrittäjyyden haasteiksi maaseudulla kaikissa partnerimaissa.

TAULUKKO 2. Asiantuntijoiden näkemykset yrittäjien suurimmista haasteista maaseudulla (n=100)

	n	%
Infrastruktuuri (liikenneyhteydet, verkkoyhteydet, jne.)	56	56 %
Rahoituksen saatavuus	54	54 %
Liian vähän yrittäjiä	37	37 %
Työvoiman saatavuus	71	71 %
Vaikeaa löytää asiakkaita	33	33 %
Sopivien verkostojen puute	33	33 %
Sopivan koulutuksen/valmennuksen puute	35	35 %

Muita maaseutualueiden yrittäjien haasteita ovat: liiketoiminta-, tuotteistamis-, verkosto-, markkinointi- ja digiosaaminen. Alueiden toimijoiden tulisi tehdä enemmän yhteistyötä palvelujen kehittämiseksi. Moni yrittäjä on myös muutoshaluton eikä esim. ymmärrä laadun merkitystä. Yksi suomalainen asiantuntija kuvaili yrittäjien ajattelevan, että: ”... mulle riittää taso 2–3, kun asiakas toivoo tasoa 4–5.” Myös monet kestävän turismin vaateet aiheuttavat investointihaluttomuutta yrittäjien keskuudessa.

4.2 POTENTIALIALISTEN 50 + YRITTÄJIEN YRITTÄJYYSAIKOMUKSET MAASEUTUALUEILLA

Potentiaalisista 50+ yrittäjistä (25 %) aikoo ryhtyä yrittäjiksi lähitulevaisuudessa. Yrittäjistä (50 %), joilla on jo aikaisempaa yritystoimintaa maaseudulla aikovat jatkaa yritystoimintaa eläkkeelle siirtymisen jälkeen (Taulukko 3).

TAULUKKO 3. Potentiaalisten 50+ yrittäjien yrittäjyysaikomukset maaseudulla (n=71)

	n	%
Aion ryhtyä yrittäjäksi lähitulevaisuudessa	18	25 %
Aion ryhtyä yrittäjäksi jäädessäni eläkkeelle	8	8 %
Olen yrittäjä ja aion jatkaa yritykseni toimintaa myös jäädessäni eläkkeelle	33	50 %
Olen yrittäjä, mutta aion perustaa uuden yrityksen toiselle alalle?	8	14 %
Minulla ei ole aikomusta ryhtyä yrittäjäksi	8	14 %

Potentiaaliset 50 + yrittäjät kokivat, että heidän pitkä työuransa monipuolisissa tehtävissä sekä laaja elämäkokemus antavat hyvät lähtökohdat pärjätä yrittäjänä tulevaisuudessa. Erityisesti kokemus ja osaaminen omalta alalta sekä yrittäjyydestä olivat tärkeitä tekijöitä yrittäjänä onnistumisen mahdollistajina. Eräs vastaajista kuvaa tätä seuraavasti. "Olen vanhempi yrittäjä. Minulla on paljon elämäkokemusta, joka auttaa minua tulevaisuudessa." Yrittäjät mainitsivat myös, että myyntiosaaminen, laajat verkostot, kyky työntekoon, virheistä oppiminen, ongelmanratkaisutaito sekä into oppia uutta tukevat yrittäjänä onnistumista. Kaiken kaikkiaan vastaajat kokivat menestymismahdollisuutensa hyväksi (keskiarvo 2.7–3.1), jos he aloittaisivat yritystoiminnan.

Vastaajat arvioivat reflektointiosaamisensa, kyvyn tulla toimeen erilaisten ihmisten kanssa, kyvyn arvioida ideoiden ja toimien seurauksia sekä projektien hallinnan erittäin korkealle tasolle (keskiarvo 3,3–3,6). Lisäksi osa vastaajista mainitsi, että heillä oli tärkeää osaamista luovassa ajattelussa, ihmistuntemuksessa, verkosto-osaamisessa, avoimuudessa ja halussa auttaa ihmisiä löytämään ratkaisuja omiin ongelmiinsa. Toisaalta vastaajat kokivat epävarmuuden sietokyvyn, riskinottokyvyn, kyvyn suunnitella ja kehittää uusia tuotteita ja palveluita vain hieman keskitason yläpuolelle (keskiarvo 2,5–3,2).

Potentiaalisten 50+ yrittäjien (n=72) esittämät syyt ryhtyä yrittäjäksi tai jatkaa yrittäjänä on esitetty taulukossa 4. Halu kehittää ja hyödyntää omaa osaamistaan (65 %) sekä osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan (46 %) koettiin tärkeimmiksi tekijöiksi ryhtyä tai jatkaa yrittäjänä. Yhteisöön kuuluminen (31 %) tai tarve saada ylimääräistä rahaa (27 %) oli vain osalle tärkeitä syitä aloittaa tai jatkaa yrittäjänä.

TAULUKKO 4. Potentiaalisten 50+ yrittäjien esittämät syyt ryhtyä yrittäjäksi tai jatkaa yrittäjänä (n=72)

	n	%
Haluan kehittää ja käyttää osaamistani	47	65 %
Tarvitsen ylimääräistä rahaa	27	38 %
Haluan tuntea kuuluvani johonkin yhteisöön	22	31 %
Yrittäjyys on elämäntapani	27	38 %
Haluan osallistua aktiivisesti yhteiskunnan toimintaan	33	46 %
Haluan tehdä alueen kulttuuriperintöä tunnetuksi	23	32 %
Haluan edistää sosiaalista kestävyttä alueellani	32	44 %

Vastaajat mainitsivat, että rahoituksen puute, byrokratia, vähäinen luottamus omaan ideaan, rohkeuden puute, korkea ikä, yksin tekeminen, ajanpuute sekä palkkatyöstä saatava parempi tulo vaikuttavat siihen, että he eivät ryhtyisi yrittäjiksi.

4.3 TÄRKEÄT AIHEALUEET 50+ YRITTÄJYYSVALMENNUKSESSA

Yrittäjyysvalmennuksen pedagogisista ratkaisuista kysyttäessä (Taulukko 5) vastaajista puolet (50 %) koki henkilökohtaisen ohjauksen tukevan heidän ammatillista oppimistaan. Vertaisoppiminen muiden yrittäjien kanssa koettiin myös hyödylliseksi (48 %). Vastaajista 40 % piti lähi- ja verkko-opetuksen yhdistämistä hyvänä ratkaisuna ja luokkahuoneopetusta kannatti vain 4 %.

TAULUKKO 5. Minkä tyyppisen yrittäjyysvalmennuksen koet tukevan sinua yrittäjyyteen? (n= 73).

	n	%
Henkilökohtaista ohjausta ammatillisten tarpeidesi mukaan	36	50 %
Vertaisoppiminen yhteistyössä muiden yrittäjien kanssa	35	48 %
Monimuotokoulutus (lähi- ja verkkokoulutuksen yhdistelmä)	25	34 %
Verkkokoulutus (sisältää opetusta ja ohjausta)	29	40 %
Luokkahuoneopetus	3	4 %
Virtuaalikoulutus (itsenäinen oppiminen; ei sisällä ohjausta eikä opetusta)	10	14 %
En ole kiinnostunut yrittäjyyskoulutuksesta	8	11 %

Yrittäjyysvalmennuksen aihealueista (Taulukko 6) kysyttäessä sekä asiantuntijat että potentiaaliset 50+ yrittäjät kokivat tärkeiksi uusien ideoiden luomisen, tulevaisuuden ennakkoinnin ja mahdollisuuksien havaitsemisen sekä kestävien matkailuelämysten kehittämisen ja palvelumuotoiluun. Kumpikaan vastaajaryhmä ei kokenut kansallisten ja eurooppalaisten rahoituslähteiden tuntemista eivätkä johtajuustaitojen valmennusta tärkeiksi osiksi valmennusta.

TAULUKKO 6. Asiantuntijoiden ja potentiaalisten 50+ yrittäjien näkemykset eri aihealueiden sisällyttämisestä valmennukseen.

	Asiantuntijat keskiarvot	50+ yrittäjät keskiarvot
Maaseudun kestävään matkailuun liittyvien uusien ideoiden luominen	3.1-3.9	3.1-3.7
Tulevaisuuden ennakkointi ja mahdollisuuksien havaitseminen	3.4-3.9	3.4-3.6
Kestävien matkailuelämysten kehittäminen ja palvelumuotoilu	3.4-3.7	3.1-3.6
Liiketoiminnan suunnittelu konseptista kaupallistamiseen	3.2-3.6	3.4-3.5
Maaseutumatkailun markkinointi ja myynti	2.9-3.8	2.9-3.6
Verkostoituminen ja sidosryhmät	3.1-3.6	3.0-3.5
Digitaalinen ja teknologiaosaaminen	3.1-3.6	3.1-3.5
Kansalliset ja eurooppalaiset rahoituslähteet	2.7-3.6	2.6-3.4
Johtajuustaidot	2.8-3.3	2.4-3.3
Taloudelliset taidot	3.1-3.6	3.3-3.5

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Johtopäätöksenä kyselyistä voidaan sanoa, että maaseudulla koettiin olevan liiketoimintamahdollisuuksia kokeneille 50+ osajille. Jokaisessa kohdemaassa potentiaalisista 50+ yrittäjistä lähes kaikilla oli jo paljon sellaista osaamista, jota yrittäjät tarvitsevat, mutta hekin kaipasivat vertaisoppimista yhdessä muiden yrittäjien tai yrittäjäksi ryhtyvien kanssa. Lisäksi toivottiin monimuoto-opetusta, joka koostuu lähi- ja verkko-opetuksesta ja mahdollisesti joistakin virtuaaliosioista. Myös henkilökohtaista ohjausta kaivattiin, mutta perinteistä luokkahuoneopetusta ei arvostettu.

Aikaisemman tutkimuksen ja ENTRUST-hankkeessa tehtyjen kyselyiden mukaan 50+ yrittäjille suunnatussa yrittäjyysvalmennuksessa tulisi tutustua siihen, minkälaista liiketoimintaa maaseudulla jo on ja minkälaista liiketoimintaa siellä tarvitaan. Lisäksi he kaipasivat oppia siitä, mitä kestävässä matkailussa tulee ottaa huomioon ja kuinka luodaan kestävä matkailuliiketoimintaa maaseudun kulttuuriperinnöstä. Koettiin myös tärkeäksi, että valmennuksessa voisi olisi mahdollisuus konkreettisesti kokeilla, miten ideasta päästään kaupalliseen tuotteeseen tai palveluun. ENTRUST-hankkeessa on jo aloitettu koulutuksen varsinaisten sisältöjen suunnittelu ja jatkossa erilaisia vaihtoehtoja tullaan testaamaan asiantuntijapaneelien avulla.

LÄHTEET

- Aaltio, I., Mills, A.J. and Halms Mills, J. 2017. Introduction: why to study ageing in organisations?. Palgrave Macmillan, Springer Nature, Cham. Saatavissa: <https://lib.sk/book/3376004/d5af67>
- Allardt, E. 1976. Hyvinvoinnin Ulottuvuuksia [Dimensions of Wellbeing]. WSOY, Juva.
- Arslan, M. & Ekran, E. 2017. Importance of rural tourism and investigation of abroad examples. Ankara University. Conference paper. VII International Scientific Agriculture. Symposium at Jahorina. Saatavissa: https://www.researchgate.net/publication/323174930_IMPORTANCE_OF_RURAL_TOURISM_AND_INVESTIGATION_OF_ABROAD_EXAMPLES
- Ashworth, G. J. 2000. Heritage, Tourism and Places: A Review. Saatavissa: doi.org/10.1080/02508281.2000.11014897
- Bohlinger, S. & van Loo, J. 2010. Lifelong learning for ageing workers to sustain employability and develop personality. CEDEFOP. 2020. Working and ageing. Emerging theories and empirical perspectives. Publications Office of the European Union. Luxembourg. pp. 28-57. Saatavissa: <https://data.europa.eu/doi/10.2801/22277>
- Cela, E. & Ciommi, M. 2018. Ageing in a Multicultural Europe: Perspectives and Challenges. In: Zaidi, A., Harper, S., Howse, K., Lamura, G. & Perek-Białas, J. (eds.) Building Evidence for Active Ageing Policies. Active Ageing Index and its Potential. Springer Nature. Singapore. pp. 211-237. Saatavissa: https://doi.org/10.1007/978-981-10-6017-5_11
- Commission of the European Communities. 2005. Proposal for a recommendation of the European parliament and of the council on key competences for lifelong learning. Saatavissa: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/HTML/?uri=CELEX:52005PC0548&from=ES>
- De Faoite, D., Henry, C., Johnston, K. & van der Sijde, P. 2003. Education and training for entrepreneurs: a consideration of initiatives in Ireland and The Netherlands, Education and Training 45(8/9), 430-438.
- Erasmus+ mybusiness -projekti. 2015. Saatavissa: <https://infodef.es/project/my-business?lang=en>
- Escuder-Mollon, P. 2012. Modelling the impact of lifelong learning on senior citizens' quality of life. Procedia - Social and Behavioral Sciences, Vol. 46, pp. 2339-2346.
- European Commission. 2014. Population ageing in Europe: Facts, implications and policies. Outcomes of EU-funded research. Directorate-General for Research and Innovation. Socioeconomic sciences and humanities. Directorate B – Innovation Union and European Research Area. Unit B.6. – Relective Societies. Saatavissa: DOI: 10.13140/2.1.5039.6806
- Fleicher, A. & Pizam, A. Rural tourism in Israel. 1997. Tourism Management, Vol. 18, No. 6, pp. 367-372. Saatavissa: <https://www.institutobrasiler.org.br/download/20080611131755.pdf>
- Formosa, M. 2014. Lifelong Learning in Later Life: Policies and Practices. Schmidt-Hertha, B., Sabina Jelenc Krašovec, S. & Formosa, M. (Eds.) Learning across Generations in Europe. Contemporary Issues in Older Adult Education. Research on the education and learning of adults. Volume 2. The European Society for Research on the Education of Adults (ESREA). Sense Publishers, Rotterdam. Saatavissa: DOI: 10.1007/978-94-6209-902-9
- Gibb, A.A. 2005. The future of entrepreneurship education-determining the basis for coherent policy and practice? In P. Kyrö & C. Carrier (Eds) The dynamics of learning entrepreneurship in a cross-cultural university context. Hämeenlinna: University of Tampere.
- Global Sustainable Tourism Council. 2022. The GSTC Criteria. Saatavissa: <https://www.gstccouncil.org/gstc-criteria/>
- Hearn, J. & Parkin, W. 2021. Age at Work: Ambiguous Boundaries of Organizations, Organizing and Ageing. Sage, London.
- Hessel, R. 2008. Active ageing in a greying society: training for all ages. European journal of vocational training, No 45, 2008/3. Saatavissa: <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.550.5167&rep=rep1&type=pdf>
- Isele, E. and Rogoff, E.G. 2014. Senior entrepreneurship: the new normal. Public Policy and Aging Report, Vol. 24 No. 4, pp. 141-147, Oxford University Press on behalf of The Gerontological Society of America. Saatavissa: DOI: 10.1093/ppar/pru043

- Järnefelt, N. 2011. Ikääntyneiden yrittäjyys on lisääntynyt. Hyvinvointikatsaus 4/2011. Saatavissa: https://www.stat.fi/artikkelit/2011/art_2011-12-12_001.html?s50
- Kastenholza, E., Carneiroa, M.J., Marques, C.P. & Lima, J. 2012. Understanding and managing the rural tourism experience – The case of a historical village in Portugal. *Tourism Management Perspectives*, Vol. 4, October 2012, 207-214. Saatavissa: <https://doi.org/10.1016/j.tmp.2012.08.009>
- Kautonen, T. 2008. "Understanding the older entrepreneur: comparing third age and prime age entrepreneurs in Finland". *International Journal of Business Science and Applied Management*, Vol. 3 No. 3, pp. 3-13.
- Kautonen, T. 2013. Senior entrepreneurship. A Background Paper for the OECD Centre for Entrepreneurship, SMEs and Local Development, OECD. Saatavissa: https://www.dcu.ie/sites/default/files/agefriendly/senior_bp_final.pdf
- Khan, H. 2013. Five Hours a Day Systemic Innovation for an Ageing Population. Nesta. Saatavissa: https://media.nesta.org.uk/documents/five_hours_a_day_jan13.pdf
- Kibler, E., Wainwright, T., Kautonen, T. & Blackburn, R.A. 2012. (Work)life after Work? : Older Entrepreneurship in London – Motivations and Barriers. SBRC, Kingston University. London.
- Kickul, J. & Fayolle, A. 2007. Cornerstones of change: revisiting and challenging new perspectives on research in entrepreneurship education. In A. Fayolle (Eds) *Handbook of Research in Entrepreneurship Education*, Volume 1. UK: Edward Elgar Publishing Limited, 1-19.
- Komppula, R. 2014. Rural tourism: A systematic literature review on definitions and challenges. *Journal of Hospitality and Tourism Management*. Vol. 47. Saatavissa: doi.org/10.1016/j.tourman.2013.07.007
- Kyrö, P., Moisala, A., Nyrhinen, S. & Levikari, N. 2012. Kohti joustavia senioriyrittäjyyden polkuja. Raportti Oma Projekti – Seniorina yrittäjäksi – tutkimushankkeesta 2012, Pienyrityskeskus. Aalto-Yliopisto. Saatavissa: http://epub.lib.aalto.fi/pdf/hseother/Aalto_Report_KT_2012_001.pdf
- Lechner, C. & Dowling, M. 2003. Firm networks: external relationships as sources for the growth and competitiveness of entrepreneurial firms. *Entrepreneurship and Regional Development*, Vol. 15 No. 1, pp. 1-26
- Luger, B. & Mulder, R. 2010. A literature review basis for considering a theoretical framework on older workers' learning. CEDEFOP. 2020. Working and ageing. Emerging theories and empirical perspectives. Publications Office of the European Union. Luxembourg. pp. 59-73. Saatavissa: <https://data.europa.eu/doi/10.2801/22277>
- OECD. 2020. OECD Tourism Trends and Policies 2020. Policy highlights. Saatavissa: <https://www.oecd.org/cfe/tourism/oecd-tourism-trends-and-policies-20767773.htm>
- Pittaway, L., & Cope, J. 2005. Stimulating entrepreneurial learning: integrating experiential and collaborative approaches to learning. *Management Learning*, 38(2), 211-233.
- Purvis, B., Mao, Y. & Robinson, D. 2019. Three pillars of sustainability: in search of conceptual origins. *Sustainability Science* 14: 681-695. Saatavissa: <https://doi.org/10.1007/s11625-018-0627-5>
- Rae, D. 2007. *Entrepreneurship-from opportunity to action*. New York: Palgrave MacMillan.
- Rae, D. 2010. Entrepreneurial learning: the challenge of the new era. Presentation. Valtakunnalliset yrittäjyyskasvatuspäivät. 30.9-1.10.2010. Turku, Finland.
- Rae, D. and Carswell, M. 2001. Towards a conceptual understanding of entrepreneurial learning. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 8 No. 2, pp. 150-158. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/EUM00000000006816>
- Raivio, H. & Karjalainen, J. 2013. Osallisuus ei ole keino tai väline, palvelut ovat! Osallisuuden rakentuminen 2010-luvun tavoite- ja toimintaohjelmissa. Era, T. (toim.), *Osallisuus – oikeutta vai pakkoa?*. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja 156, Jyväskylä. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-951-830-280-6>
- Robinson, M. & Picard, D. 2006. UNESCO. Digital library. Culture Sector. Tourism, culture and sustainable development. Saatavissa: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000147578>

- Römer-Paakkanen, T. & Takanen-Körperich, P. 2022. Women's entrepreneurship at an older age: women linguists' hybrid careers. *Qualitative Research in Organizations and Management: An International Journal*. Vol. 17 No. 2, 2022 pp. 253-273. 1746-5648. Saatavissa: DOI 10.1108/QROM-07-2020-1982
- Salminen, A. 2011. Mikä on kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. *Opetusjulkaisuja* 62. Vaasan yliopiston julkaisuja. Saatavissa: <https://osuva.uwasa.fi/handle/10024/7961>
- Schøtt, T., Rogoff, E., Errington, M. & Kew, P. 2017. GEM Special Report on Senior Entrepreneurship 2017. Global Entrepreneurship Research Association. Saatavissa: <https://gemconsortium.org/report/gem-2016-2017-report-on-senior-entrepreneurship>
- Seymour, N. 2002. Starting up after 50. *CELCEE Digest*. Saatavissa: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED476585.pdf>
- Singh, G. and DeNoble, A. 2003. Early retirees as the next generation of entrepreneurs. *Entrepreneurship, Theory and Practice*, Vol. 27 No. 3, pp. 207-226. Saatavissa:doi: 10.1111/1540-8520.t01-1-00001.
- Soykan, F. 2002. Kırsal Turizmin Sosyo- Ekonomik Etkilerive Türkiye /Socio-Economic Impacts of Rural Tourism in Turkey. *Türkiye Dağları I. Ulusal Sempozyumu (25-27Haziran 2002)*, Orman Bakanlığı Araştırma Planlamave Koordinasyon KuruluBaşkanlığı, Orman Bakanlığı Yayın No: 183, Ankara.
- Sutela, H. & Pärnänen, A. 2018. Yrittäjät Suomessa 2017. *Statistics Finland*, Helsinki. Saatavissa: https://www.stat.fi/tup/julkaisut/tiedostot/julkaisuluettelo/ytym_201700_2018_21465_net.pdf
- Tourism Notes. 2022. Rural Tourism - Definitions, Types, Forms and Characteristics. Saatavissa: <https://tourismnotes.com/rural-tourism/>
- UNESCO. 2014. Culture for development indicators. *Methodology Manual*. Saatavissa: https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/cdis_methodology_manual_0_0.pdf
- UNESCO. 2022a. Fieldoffice. Saatavissa: <https://en.unesco.org/fieldoffice/santiago/cultura/patrimonio>
- UNESCO. 2022b. What is World Heritage? Saatavissa: <https://whc.unesco.org/en/faq/19>
- UNESCO. 2022c. About. *Tourism Programme Brochure*. Saatavissa: <https://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-669-7.pdf>
- Weber, P. and Schaper, M. 2003. Understanding the grey entrepreneur: a review of the literature. 16th Annual Conference of Small Enterprise Association of Australia and New Zealand.
- World Tourism Organization 2022. Rural tourism. Saatavissa: <https://www.unwto.org/rural-tourism>
- Yaniv, E. & Brock, D. 2012. Reluctant entrepreneurs: why they do it and how they do it. *Ivey Business Journal*, November/December 2012. Saatavissa: <https://iveybusinessjournal.com/publication/reluctant-entrepreneurs-why-they-do-it-and-how-they-do-it/>

ONKO PAIKKAKUNNALLA VÄLIÄ - EHKÄPÄ? TUTKIMUS NUORTEN YRITTÄJYYSINNOKKUUDESTA POHJOIS-POHJANMAALLA

Ulla Lehtinen, Oulun yliopisto, Kerttu Saalasti Instituutti, ulla.lehtinen@oulu.fi
Jouni Hintikka, Oulun yliopisto, Kerttu Saalasti Instituutti
Kyllikki Taipale-Eräväla, Itä-Suomen yliopisto, Business School

TIIVISTELMÄ

Tämän tutkimuspaperin tavoitteena on valottaa pohjoispohjalaisten nuorten aluekohtaista yrittäjyysinnokkuutta, ja mitkä tekijät voisivat vaikuttaa nuorten yrittäjyysinnokkuuden alueellisiin eroihin. Vaikka nuoria kannustetaan yleisesti yrittäjyyteen, suomalaisnuorilla on eurooppalaisiin verrokkiryhmiin verrattuna vähäisin kiinnostus yrityksen perustamiseen (Suomalainen, ym., 2016). Tutkimuksessa selvitämme, voidaanko yrityksen perustamisaktiivisuutta selittää nuorten vastausten perusteella liittyen yrittäjyysinnokkuuteen ja paikkakuntien yritysaktiivisuuden välisiin eroihin.

Joulukuun 2019 – tammikuun 2020 toteutettuun yrittäjyyskasvatukseen liittyvään yrittäjyysasenneaineistokyselyyn osallistui 1497 pohjoispohjalaista nuorta iältään 15–24-vuotiaita eri kouluasteilta alakoulusta korkeakouluopiskelijoihin. Tässä kuvailevassa tutkimuksessa tarkastellaan alueellisia eroja lähemmin vertaamalla tilastotietoja ja kuntakohtaisia vastauksia Koillismaalta, Oulussa ja Pohjois-Pohjanmaan eteläisen alueella. Tässä tutkimuksessa alueellisia eroja tarkastellaan kolmen kyseisiltä alueilta valitun esimerkkikunnan eli Kuusamon, Oulun ja Nivalan vastauksista. Tulosten perusteella nuorten yrittäjyysasenteisiin pohjautuvassa yrittäjyysinnokkuudessa on aluekohtaisia eroja, ja yrittäjyysinnokkuus oli suurinta Nivalassa ja alhaisinta Kuusamossa. Paperin johtopäätöksenä on, että nuorten yrittäjyysinnokkuudella on paikkakunta-kohtaisia eroja, joihin voi vaikuttaa yrittäjyysaktiivisuuden lisäksi mm. oppilaitoksen rooli.

Avainsanat: nuoret, yrittäjyysasenteet, yrittäjyysinnokkuus, Pohjois-Pohjanmaa, yrittäjyysaktiivisuus

1 JOHDANTO

Yrittäjyyskasvatusta on Suomessa kehitetty systemaattisesti 1990-luvulta lähtien (Ristimäki, 2004). Kehityssponnisteista huolimatta Suomen väestön yrittäjyysaktiivisuus on vähäistä. Global Entrepreneurship Monitorin (GEM) eri ikäryhmien tutkimuksen mukaan nuorimmalla ryhmällä (18–24 vuotta) on vähiten yrittäjyyttä Suomessa (0,3 %). Sen sijaan Euroopan keskiarvo tässä ikäryhmässä on 1,2 % (esim. Virossa 2,0 %, Ruotsissa 0,8 % ja Kreikassa 5,8 %) (Suomalainen ym., 2016). Vaikka asenteet yrittäjyyteen ovat Suomessa verrattain positiivisempia kuin muissa maissa, nämä asenteet ovat johtaneet heikompiin aikeisiin ryhtyä yrittäjäksi ja perustaa yritys kuin muissa maissa (Suomalainen ym., 2016). Tämä ero myönteisten yrittäjyysasenteiden ja alhaisen yrittäjyysaktiivisuuden välillä herätti mielenkiintomme tälle tutkimukselle.

Tämän tutkimuksen tavoitteena on selvittää pohjoispohjalaisten nuorten yrittäjyysinnokkuutta pohjautuen heidän asenteisiinsa yrittäjyyttä kohtaan ja arvioida niihin vaikuttavia alueellisia tekijöitä. Tämä kysymys on tärkeä, koska yrittäjyysasenteet liittyvät vahvasti maan yrittäjyyskasvatukseen ja -koulutukseen (Mwasalwiba, 2010; Peterman ja Kennedy, 2003). Tämä tutkimus keskittyy Pohjois-Pohjanmaan nuorten yrittäjyysasenteiden sekä asenteisiin pohjautuvan yrittäjyysinnokkuuden nykytilanteeseen ja niiden taustalla oleviin alueellisiin tekijöihin; selvittää muun muassa työllisyyteen, asukastiheyteen ja yrittäjyyteen liittyviä tekijöitä, joiden avulla voidaan edelleen kehittää ja parantaa yrittäjyyttä niin paikallisesti ja kansallisesti kuin myös muissa maissa. Tässä artikkelissa on lisäksi kuvattu nuorten vastauksia kolmen toisistaan poikkeavan kunnan osalta. Esimerkkikunniksi valittiin Kuusamo Koillismaalta, Oulun kaupunki sekä Nivala Pohjois-Pohjanmaan eteläisestä osasta.

Tutkimuksen perusteella havaittiin, että nuorten yrittäjyysinnokkuus on kasvussa: 66,5 % vastaajista arvioi, että nuoret ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä ja 64,4 % nuorista uskoi aloittavansa yritystoiminnan jossain elämänsä vaiheessa. Tulosten perusteella nuorten yrittäjyysinnokkuudessa oli kuitenkin havaittavissa selviä alueellisia eroja. Koillismaalla yrittäjyysinnokkuus oli kaikkein alhaisin verrattuna Oulun kaupunkimaiseen alueeseen ja Pohjois-Pohjanmaan eteläosan, Oulun eteläisen ja Raahen seudun, vastaajiin. Koillismaalla vain 52,8 % vastaajista oli sitä mieltä, että nuoret ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä, kun vastaava luku oli Oulun alueella 66,1 % ja eteläisen osan alueella 69,7 %. Kuntatarkastelussa havaittiin nuorten yrittäjyysinnokkuuden olevan suurinta Nivalassa, jossa myös yrittäjyydestä oli yleisempää kuin Kuusamossa ja Oulussa.

Tutkimuksen tulosten valossa alueelliset erovaisuudet ovat mielenkiintoisia. Aiempien tutkimusten mukaan alhainen työttömyys, korkea bruttotuote, asukastiheys ja suuri määrä startup-yrittäjyyttä ennakoivat nuorten positiivista yrittäjyysinnokkuutta. Kuitenkin alhaisen asukastiheyden Koillismaalla kuten myös Nivalassa aloittaneiden yritysten määrä ja yritysten liikevaihto asukasta kohden oli korkeampi kuin Oulussa tai Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin. Tilastoaineiston perusteella sekä Nivala että Kuusamo näyttävät aktiivisina yrittäjyyspaikkakuntina Pohjois-Pohjanmaalla. Nivalassa myös nuorten yrittäjyysaktiivisuus on korkea, ja yrittäjyyttä tuodaan esille oppilaitoksissa ja mediassa enemmän kuin Kuusamossa ja Oulussa.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA AINEISTO

2.1 TAUSTATEORIAM

Myönteiset yrittäjyysasenteet ennakoivat yrittäjyyden intentioiden rakentumista ja suuntautumista yrittäjyyteen eli yrittäjyysinnokkuutta (Moi, Adeline ja Dyana, 2011; Robinson, Stimpson, Huefner ja Hunt, 1991; Krueger et al., 2000; Van Gelderen and Jansen, 2006; Ajzén, 1991; Moriano et al., 2012). Useat tutkimukset osoittavat yrittäjyysintentioiden ja yrityksen perustamisen välisen yhteyden (Krueger et al., 2000; Lortie and Castogiovanni, 2015; Schjoedt, 2018). Yrittäjyyskasvatuksella voidaan vaikuttaa yrittäjyysasenteiden muotoutumiseen (Mwasalwiba, 2010; Peterman & Kennedy, 2003). Myös alueelliset erot, yrittäjyystausta, sukupuoli ja koulutusaste vaikuttavat yrittäjyysasenteiden muotoutumiseen ja sitä kautta yrittäjyysinnokkuuteen (Lopes et al., 2020; Zellweger et al., 2011; Vamvaka et al., 2020)

Useat tutkimukset ovat analysoineet alueellisten ja maakohtaisten piirteiden vaikutusta yrittäjyysintentioiden muotoutumiseen ja yrittäjyysinnokkuuteen. (Lopes et al., 2020; Arranz et al., 2019; Kibler et al., 2014; Fritsch and Falck, 2007; Reynolds et al., 1994). Bosma & Scuthjens (2011) toivat esille positiivisen korrelaation yrittäjyysinnokkuuden ja alueen yritysaktiivisuuden välillä. Yrittäjyysinnokkuus voi olla joko pakon sanelema tai seurausta havaituista mahdollisuuksista yrityksen perustamiseen ja yritystoiminnan aloittamiseen (Li & Dacosta, 2016). Aiemmat tutkimukset ovat esittäneet, että tiheään asutut, urbaanit alueet suosivat uusien startup-yritysten perustamista enemmän kuin harvaan asutut alueet. Urbaaneilla alueet tarjoavat enemmän markkinamahdollisuuksia ja resursseja yrittäjyyteen (Kibler et al., 2014; Reynolds et al., 1994; Tödtling and Wanzenböck, 2003). Urbaaneille alueille on tyypillistä mm. korkea alueellinen bruttokansantuote (GRP), alhainen työttömyysaste ja aktiivinen yrittäjyysympäristö, joka vahvistaa positiivisten yrittäjyysasenteiden muotoutumista (Bosma & Schutjens, 2011).

2.2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS JA TULOKSET

Nuorten yrittäjyysasenteita ja -innokkuutta tutkittiin sekä määrällisillä että laadullisilla kysymyksillä. Tutkimuskysymykset pohjautuivat ensisijaisesti Global Entrepreneurship Monitor eli GEM -tutkimuksen kysymyksiin vuodelta 2013 (Stenholm ym. 2014) valikoiden. GEM-tutkimus tutkii kansallisesti ja kansainvälisesti yksilöiden yrittäjyysaktiivisuutta ja uuden yrityksen yritystoiminnan perustamista väestön tasolla sekä yrittäjyyteen liittyviä puitetekijöitä. Kysymyksiä valittiin liittyen seuraaviin teemoihin:

- Oppilaitoksen rooli: Miten koulutus rohkaisee yrittäjämäiseen toimintaan, huomio yrittäjyyden ja uusien yritysten perustamisen
- Yrittäjyyskulttuuri (Entrepreneurial culture) johon liittyy yksilön menestyksen hyväksyminen ja tukeminen, korostaa omavaraisuutta, autonomiaa, oma-aloitteisuutta, riskinottokykyä, rohkaisua luovuuteen, innovatiivisuutta ja yrittäjämäistä riskinottoa
- Yrittäjyyden mahdollisuudet eli kuinka hyvät mahdollisuudet paikkakunnalla on perustaa uusi yritys ja kasvuyrityksiä
- Yrittäjyystaidot (Entrepreneurial opportunity perception) eli yksilöiden kyky organisoida resursseja, joita tarvitaan yrittäjyydessä, kyky aloittaa ja johtaa pientä liiketoimintaa, kyky reagoida hyviin mahdollisuuksiin
- Yrittäjyysmotivaatio (Entrepreneurial motivation): Yrittäjyyden hyväksyttävyyden keinona rikastua, kuinka haluttua on yrittäjyys uramahdollisuutena, menestyneen yrittäjän status ja arvostus, yrittäjyyden menestystarinat mediassa, yrittäjien imago
- Naisyrittäjyyden tukeminen: Sosiaalinen hyväksyttävyyden ja rohkaiseminen naisia yrittäjiksi. Naisten ja miesten mahdolliset erot kyvyissä aloittaa liiketoiminta ja hyödyntää mahdollisuuksia.

Kuntakohtainen tilastollinen vertailuaineisto perustuu Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin KasvuDATA eli Maaseudun PK- ja mikroyritysten kasvu- ja vientiolosuhteiden data-analytiikka ja yhteisöoppiva tietojohtaminen Pohjois-Pohjanmaalla -hankkeen kuntakohtaisiin tilastoaineistoihin. Aineistossa on esitetty kuntakohtaisia vienti- ja kasvudataa vuosina 2014-2020.

Nuorten yrittäjyysasenteita koskeva kysely tehtiin vuoden 2019 lopussa ja 2020 alussa Pohjois-Pohjanmaalla 10 kunnasta, jotka olivat Haapajärvi, Kalajoki, Kempele, Kuusamo, Nivala, Oulu, Pudasjärvi, Raahe, Reisjärvi ja Ylivieska sekä Kokkola Keski-Pohjanmaalta. Sähköinen kysely käsitti kouluasteet alakoulusta toisen asteen ja korkea-asteen opiskelijoihin. Peruskoulun yhdeksännen luokan opiskelijat vastasivat kyselyyn tutkijoiden opastuksella koulutunnin aikana. Muutoin kysely toteutettiin pääsääntöisesti opettajien välityksellä, jotka jakoivat tunneillaan vastauslinkin nuorille. Vastaava kysely tehtiin myös opetushenkilöstön keskuudessa. Kyselyyn saatiin nuorilta vastauksia 1497 ja opetushenkilöstöltä 253. Kyselyn nuoret olivat iältään 15–24-vuotiaita, ja alle 18-vuotiaita vastaajista oli 55 %.

Vastaajien taustaa selvitettiin kysymällä seuraavia tekijöitä: paikkakunta, oma ja perheen yrittäjyytausta, ikä, sukupuoli ja kouluaste. Sukupuolella olivat vaihtoehtona mies (46 % vastaajista), nainen (52 %) ja inter (2 %). Koulutusasteittain vastaukset jakautuivat seuraavasti: perusaste (15 %), ammattikoulu (24 %), lukio (16 %), ammattikorkeakoulu (22 %) ja yliopisto (23 %).

Kyselyn lähtökohtana oli, että nuoret itse arvioivat, missä määrin nuoret olisivat kiinnostuneita yrittäjyydestä ja alkaisivatko he itse yrittäjiksi. Vastaavasti he arvioivat mm. miten paikkakunnalla arvostetaan yrittäjiä, yrittäjyyden edistämistä koulutuksessa ja yrittäjyysmotivaatioon vaikuttavia tekijöitä. Lisäksi sanallisesti kysyttiin, mitkä tekijät innostaisivat nuoria yrittäjyyteen, miten koulussa pitäisi opettaa yrittäjyyttä sekä mitä opiskelupaikkakuntansa yrityksiä he tunnistavat.

Hintikka et al. (2022) artikkelissa on esitetty tilastollisen analyysiin pohjautuen tulokset kyselystä liittyen nuorten yrittäjyysinnostukseen ja taustamuuttujien vaikutuksesta vastauksiin. Tulosten perusteella nuorten yrittäjyysinnostus on kasvussa: 65,5 % nuorista vastasi, että nuoret ovat kiinnostuneita yrittäjyydestä ja 64,4 % vastaajista uskoi aloittavansa yritystoiminnan jossain vaiheessa. Nuorten kouluaste ei vaikuttanut yrittäjyysinnostukseen. Nuorten määrä, jotka olivat tai ovat toimineet yrittäjinä oli huomattavan korkea eli 9 % vastaajista. 3 % vastaajista ilmoitti toimivansa omassa yrityksessä ja 6 % kertoi työskentelevänsä perheen tai ystäviensä yrityksessä. Taulukossa 1 on esitetty koko aineiston vastaukset suhteessa taustamuuttujiin.

TAULUKKO 1. Nuorten yrittäjyysinnostus Pohjois-Pohjanmaalla suhteessa taustamuuttujiin (Hintikka et al., 2022).

Replies	All (%)	Urban (%)	Rural 1 (%)	Rural 2 (%)	Entrepr. back-gr. (%)	No entrepr. back-gr.		Inter (%)	
						Fe-male (%)	Male (%)		
Are young people interested/ %/Yes	66.5	66.1	69.7	52.8	70.3	63.8	70.8	62.3	51.7
Are young people interested/%No	33.5	33.9	30.3	47.2	29.7	36.2	29.2	37.7	48.3
Are you going to become%/Yes or possible	64.4	63.7	66.1	59.2	74.1	57.3	58.2	71.0	72.4
Are you going to become/%No	35.6	36.3	33.9	40.8	25.9	42.7	41.8	29.0	27.6

Table 4.
Entrepreneurial attitudes of young people in relation to background factors

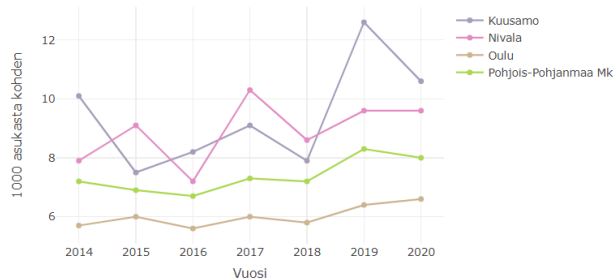
Tilastollisesti merkittäviä eroja havaittiin sukupuolen välisissä yrittäjyysaikomuksissa sekä alueellisissa vastauksissa. Vain 58,2 % naispuolisista vastaajista arvioi tulevansa yrittäjäksi jossain elämänsä vaiheessa, kun vastaava luku miehillä oli 71 %. Toinen tilastollisesti merkittävä eroavaisuus havaittiin alueiden välillä. Aineisto jaettiin kolmeen alueeseen eli Oulun eteläiseen (Rural1), Koillismaahan (Rural2) ja Oulun alueeseen (Urban). Koillismaan vastaajista 52,8 % vastasi kyllä, kun kysyttiin ovatko nuoret kiinnostuneita yrittäjyydestä, kun vastaava luku oli Oulun eteläisellä alueella 69,7 % ja Oulun alueella 66,1 %. Alueiden erot ovat tilastollisesti merkitseviä.

Kyselyn tulokset osoittivat, että 70,3 % nuorista, joilla oli yrittäjyytausta, vastasivat nuorten olevan kiinnostuneita yrittäjyydestä. Kun taas nuorten, joilla ei ollut yrittäjyytaustaa, vastusten osuus oli 63,8 %. Ero vastausten välillä oli tilastollisesti merkitsevä. Kun verrataan vastauksia eri alueilta, huomattiin mielenkiintoinen piirre Koillismaan vastauksissa: vain 58,8 % yrittäjyytaustaisista nuorista vastasi kyllä kysymykseen. Vastaava luku oli Oulun eteläisellä alueella 71,8 % ja Oulun alueella 71,4 %.

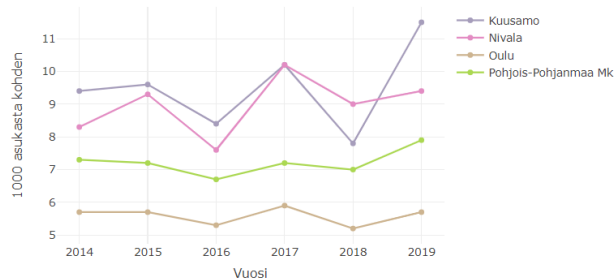
Case: Kuusamo, Nivala, Oulu

Syventääksemme käsitystämme paikkakunnan vaikutusta yrittäjyysinnostukseen esitämme kolmen paikkakunnan nuorten vastaukset tarkemmin tässä kappaleessa. Paikkakunniksi valittiin Pohjois-Pohjanmaan eteläosasta (Rural1) sijaitseva Nivala, Oulun kaupunki (Urban) ja Kuusamo Koillismaalta (Rural2). Kuvassa 1 on verrattu aloittaneiden ja lopettaneiden yritysten määrää ko. kunnissa ja yritysten liikevaihtoa asukasta kohden.

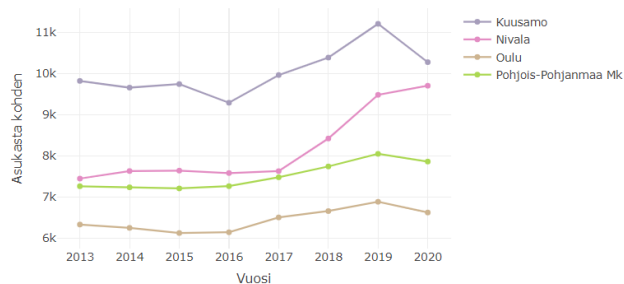
Aloittaneet yritykset 1000 asukasta kohden

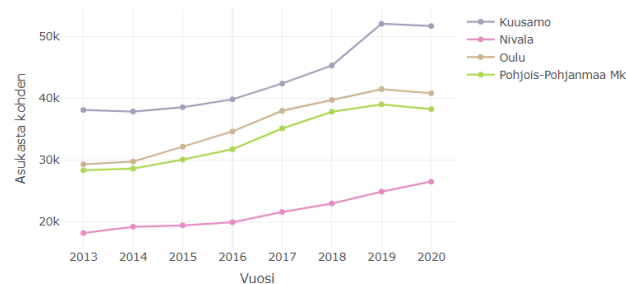
Lopettaneet yritykset 1000 asukasta kohden

Liikevaihto asukasta kohden, mikroyritykset

Liikevaihto asukasta kohden, kaikki yritykset

Kuva 1. Kuntakohtaiset tilastot <https://www oulu.fi/my/kasvudata/>

Tilastoista havaitaan, että yritysten perustamis- ja lopettamisaktiivisuus on korkein Kuusamossa ja Nivalassa verrattuna Oulun ja Pohjois-Pohjanmaan lukuihin. Vastaavasti kaikkien ja mikroyritysten liikevaihto asukasta kohden on Kuusamossa selvästi suurempi kuin Oulussa tai Pohjois-Pohjanmaalla keskimäärin. Kun verrataan kuntien työttömyyslukuja, työttömyys oli suurinta elokuussa 2022 Oulussa (10,9 %), kun Nivalan (5,6 %) ja Kuusamon (7,6 %) luvut olivat alle Pohjois-Pohjanmaan keskiarvon 9,3 % (Pohjois-Pohjanmaa, 2022).

Vastaajien kouluaste kunnissa jakautui seuraavasti (taulukko 2). Oulun vastauksista on poistettu korkeakouluopiskelijat, jotta analysoidut vastaukset olisivat vertailukelpoisia Kuusamon ja Nivalan kanssa.

TAULUKKO 2. Vastaajien kouluaste

	Kuusamo		Nivala		Oulu		Yhteensä
	n	%	n	%	n	%	
Perusaste	51	44,3	0	0,0	15	11,6	66
Ammatillinen 2. aste (ammattikoulu)	64	55,7	1	2,3	73	56,6	138
Lukio	0	0,0	42	97,7	41	31,8	83
Yhteensä	115		43		129		287

Kuusamon vastaajista 53,9 % oli miehiä ja 45,2 % naisia, Nivalassa miehiä oli 39,5 % ja naisia 60,5 % sekä Oulussa miehiä 23,3 %, naisia 73,6 % ja intersukupuolisia vastaajia 3,1 %.

Vastaajien yrittäjyytaustaa on tarkasteltu seuraavassa taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Vastaajien yrittäjyytausta

Toimitko/oletko Toiminut yrittäjänä	Kuusamo		Nivala		Oulu	
	n	%	n	%	n	%
Kyllä	4	3,5	3	7,0	8	6,2
En	101	87,8	33	76,7	116	89,9
Osittain (oma/perheen, ystävän yrittäjä)	10	8,7	7	16,3	5	3,9
Onko perheessasi yrittäjiä?						
Kyllä	52	45,2	26	60,5	48	37,2
Ei	63	54,8	17	39,5	81	62,8

Kuten taulukosta 3. havaitaan, yrittäjyytausta on selvästi yleisempää vastanneilla nuorilla Nivalassa kuin muilla paikkakunnilla. Myös Kuusamossa yrittäjyys on yleisempää kuin Oulussa. Vastaukset ovat tältä osin linjassa kuvassa 1 esitettyjen kuntakohtaisten tilastojen kanssa eli suhteellisesti mikroyrityksiä on paljon sekä Nivalassa että Kuusamossa. Seuraavassa taulukossa 4 on vertailtu vastaajien omia yrittäjyytaikomuksia sekä käsitystä nuorten yrittäjyyssinnokkuudesta.

TAULUKKO 4. Vastaajien arviot omasta ja nuorten kiinnostuksesta ryhtyä yrittäjäksi

Aiotko joskus ryhtyä yrittäjäksi?	Kuusamo		Nivala		Oulu	
	n	%	n	%	n	%
Kyllä	10	8,7	0	0,0	27	20,9
En	49	42,6	19	44,2	46	35,7
Mahdollisesti, mutta ajankohta ei ole nyt sopiva	56	48,7	24	55,8	56	43,4
Onko nuorilla mielestäsi kiinnostusta ryhtyä yrittäjäksi?						
Kyllä	61	53,0	38	88,4	77	59,7
Ei	54	47,0	5	11,6	52	40,3

Nuorten arvio yrittäjyyden kiinnostavuudesta oli selvästi positiivisin Nivalassa, missä peräti 88,4 % vastaajista arvioi nuorilla olevan kiinnostusta ryhtyä yrittäjäksi, kun Kuusamossa luku on vain 53 % ja koko aineistossa 65,5 %. Toisaalta kun kysyttiin, aikovatko nuoret itse ryhtyä yrittäjäksi, Nivalan nuoret eivät erottautuneet muista vastaajista; suoria kyllä-vastauksia ei ollut lainkaan, kun esimerkiksi Oulun vastaajista peräti 20,9 % vastasi kyllä eli aikoi ryhtyä yrittäjäksi.

TAULUKKO 5. Mitä ajattelet seuraavista väittämistä? Vastaa seuraaviin kysymyksiin asteikolla, jossa 1=täysin eri mieltä, 2 = jokseenkin eri mieltä, 3= ei samaa eikä eri mieltä, 4 = jokseenkin samaa mieltä, 5 = täysin samaa mieltä.

Taulukossa 5 on esitetty vastaukset liittyen koulutuksen antamiin valmiuksiin liittyen yrittäjyyteen. Taulukosta nähdään, että Nivala erottuu positiivisesti erityisesti liittyen väittämään: "Yrittäjyys on esillä oppilaitoksessa". Vastaavasti myös

muut väittämät liittyen yrittäjyyden esille tuontiin koulutuksessa, saavat Nivalan vastaajilta keskimäärin paremman arvosanan kuin muilla paikkakunnilla.

TAULUKKO 6. Yrittäjyysmotivaatio - Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?

Taulukossa 6 on esitetty yrittäjyysmotivaatioon liittyviä väittämiä liittyen yrittäjyyden arvostukseen ja esille tuontiin lehdissä ja internetissä. Väittämään “Paikkakunnallani arvostetaan menestyneitä yrittäjiä” Nivalan nuorten vastaukset olivat positiivisimpia: Nivalan vastausten keskiarvo on 4,0, kun Kuusamossa arvosana on 3,5 ja Oulussa 3,6.

TAULUKKO 7. Yrittäjyyskulttuuri - Miten seuraavat asiat mielestäsi opiskelupaikkakunnallasi ovat?

Taulukossa 7 on esitetty vastaukset yrittäjyyskulttuuriin liittyen siihen, miten nuoria kannustetaan mm. riskinottoon, luovuuteen, menestykseen ja yrityksen perustamiseen. Paikkakuntakohtaiset erot vastausten välillä ovat pieniä, paitsi viimeiseen kysymykseen liittyen väittämään “oman yrityksen perustaminen on yleisesti hyväksyttävä vaihtoehto naiselle”. Ero Kuusamon ja muiden vastaajien välillä on selvästi havaittavissa eli naisten yrittäjyyttä pidetään vähemmän hyväksyttävämpänä Koillismaalla.

TAULUKKO 8. Yrittäjyysmahdollisuudet - Miten arvioit seuraavat väittämät?

Taulukossa 8 on vastaajien arviot yrittäjyysmahdollisuuksista eri paikkakunnilla. Paikkakuntien välillä ei ole havaittavissa merkittäviä eroja.

Yleisesti voidaan todeta, että kyselyaineiston perusteella Nivalan nuorilla oli positiivisin asenne nuorten yrittäjyysinnokkuuteen. Vastaavasti Nivalan vastaajista useammalla oli yrittäjyystausta kuin muilla paikkakunnilla. Taustakysymysten perusteella Nivalassa yrittäjyys on ollut huomattavasti enemmän esillä oppilaitoksessa kuin vertailupaikkakunnilla. Tämän suppean tarkastelun perusteella ei voida vielä sanoa, onko eri taustamuuttujilla todella vaikutusta nuorten yrittäjyysinnokkuuteen. Aineiston perusteella voidaan kuitenkin löytää mielenkiintoisia kuntakohtaisia seikkoja jatkoselvityksiä varten.

3 JOHTOPÄÄTELMÄT JA TOIMENPIDESUOSITUKSET

Laaja aineisto antaa arvokasta tietoa nuorten yrittäjyysinnokkuudesta Pohjois-Pohjanmaalla. Tutkimus osoittaa, että kiinnostus yrittäjyyteen on suurempaa kuin on oletettu. Missä määrin nuorten kiinnostus realisoituu todella yritysten perustamiseen, vaatisi kuitenkin pitkittäistutkimusta aineiston pohjalta. Aineiston perusteella voidaan myös päätellä, että nuorten taustalla eli lähipiirin yrittäjyydellä sekä asuinpaikkakunnalla on vaikutusta yrittäjyysinnokkuuteen. Tässä paperissa on kuvailtu tarkemmin kyselyn tulokset Kuusamon, Oulun ja Nivalan osalta. Mielenkiintoista on, että myönteinen suhtautuminen yrittäjyyteen korostui Nivalassa, jossa työttömyysaste on alhainen ja jossa mikroyritysten merkitys on suuri. Maataloudestaan tunnetulla paikkakunnalla on myös yksi Suomen suurimmista teollisuuskylistä, jossa toimii paljon teollisia yrityksiä. Yritysten perustamis- ja lopettamisaktiivisuus oli suurinta Kuusamossa, jossa toisaalta nuorten asenteet yrittäjyyteen eivät olleet niin positiivisia kuin Nivalassa. Oulu kaupunkialueena ei erottunut muusta aineistosta.

Tämä tutkimus antaa pohjan jatkotutkimuksille ja tuo esiin mielenkiintoisia ilmiöitä esimerkiksi liittyen yrittäjyysinnokkuuteen ja -intentioniin liittyviin taustamuuttujiin, joita on selvitetty myös muissa kotimaisissa tutkimuksissa. Tällaisia mielenkiintoisia seikkoja ovat mm. harvaan asuttujen alueiden nuorten yrittäjyysinnokkuus (Kolho et al.,2022). Vastoin aiempaa kirjallisuutta yrittäjyysinnokkuus ei välttämättä ole alhaisempaa harvaan asutuilla paikkakunnilla kuin urbaanissa kaupunkiympäristössä. Kuten aiemmissa tutkimuksissa on todettu, nuorten yrittäjyystaustalla (Joensuu-Salo et al.,2020) on vaikutusta yrittäjyysinnokkuuteen. Myös oppilaitoksen rooli korostuu yrittäjyysinnokkuuden edistäjänä. Mielenkiintoista olisi selvittää, miten tutkimuksessa havaittu nuorten yrittäjyysmyönteisyys vaikuttaa pitemmällä aikajänteellä nuorten todelliseen aktiivisuuteen perustaa yrityksiä paikkakunnille.

LÄHTEET

- Ajzén, I. 1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, Vol. 50, pp. 179-211, University of Massachusetts at Amherst.
- Arranz, N., Arroyabe, M.F. and Fdez. de Arroyabe, J.C. 2019. Entrepreneurial intention and obstacles of undergraduate students: the case of the universities of Andalusia. *Studies in Higher Education*, Vol. 44 No. 11, pp. 2011-2024.
- Bosma, N. and Schutjens, V. 2011. Understanding regional variation in entrepreneurial activity and entrepreneurial attitude in Europe. *The Annals of Regional Science*, Vol. 47 No. 3, pp. 711-742.
- Fritsch, M. and Falck, O. 2007. New business formation by industry over space and time: a multidimensional analysis. *Regional Studies*, Vol. 41 No. 2, pp. 157-172.
- Joensuu-Salo, S., Viljamaa, A., & Varamäki, E. 2020. Do intentions ever die? The temporal stability of entrepreneurial intention and link to behavior. *Education+ Training*. Saatavissa: <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/ET-03-2019-0053/full/html>
- Joensuu-Salo, S., Varamäki, E., & Viljamaa, A. 2015. Beyond intentions-what makes a student start a firm?. *Education+ Training*, 57(8/9), 853-873.
- Kibler, E., Kautonen, T. and Fink, M. 2014. Regional social legitimacy of entrepreneurship: implications for entrepreneurial intention and start-up behaviour. *Regional Studies*, Vol. 48 No. 6, pp. 995-1015.
- Kolho, P., Oikkonen, E., & Pihkala, T. 2022. Entrepreneurship education practices in VET: The roles of the teacher and the local region. *Nordic Journal of Vocational Education and Training*, 12(2), 50-74. Saatavissa: <https://njvet.ep.liu.se/article/view/3489>
- Krueger, N., Reilly, M. and Carsrud, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, Vol. 15 Nos 5/6, pp. 411-342.
- Li, Y. and Dacosta, M.N. 2016. The enterprise reforms and entrepreneurial development in China. *Journal of the Asia Pacific Economy*, Vol. 21 No. 2, pp. 151-173.
- Lopes, J., Teixeira, S.J., Ferreira, J.J.M., Silveira, P., Farinha, L. and Lussuamo, J. 2020. University entrepreneurial intentions: mainland and insular regions - are they different?. *Education + Training*, Vol. 62 No. 2, pp. 81-99.
- Lortie, J. and Castogiovanni, G. 2015. The theory of planned behavior in entrepreneurship research: what we know and future directions. *International Entrepreneurship and Management Journal*, Vol. 11 No. 4.
- Moi, T., Adeline, Y. and Dyana, M. 2011. Young adult responses to entrepreneurial intent. Vol. 2 No. 3.
- Moriano, J.A., Gorgievski, M., Laguna, M., Stephan, U. and Zarafshani, K. 2012. A cross-cultural approach to understanding entrepreneurial intention. *Journal of Career Development*, Vol. 39 No. 2, pp. 162-185.
- Mwasalwiba, E. 2010. Entrepreneurship education: a review of its objectives, teaching methods, and impact indicators. *Education + Training*, Vol. 52 No. 1, pp. 20-47.
- Peterman, N. and Kennedy, J. 2003. Enterprise education: influencing students' perceptions of entrepreneurship. *Entrepreneurship: Theory and Practice*, Vol. 28 No. 2, pp. 129-144.
- Pohjois-Pohjanmaa, työllisyyskatsaus. 2022. Saatavissa: [https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ely=12#:~:text=Ty%C3%B6tt%C3%B6mien%20ty%C3%B6nhakijoiden%20osuus%20ty%C3%B6voimasta%20\(ty%C3%B6tt%C3%B6myysaste,yli%205%20800%20uutta%20ty%C3%B6paikkaa](https://www.temtyollisyyskatsaus.fi/graph/tkat/tkat.aspx?ely=12#:~:text=Ty%C3%B6tt%C3%B6mien%20ty%C3%B6nhakijoiden%20osuus%20ty%C3%B6voimasta%20(ty%C3%B6tt%C3%B6myysaste,yli%205%20800%20uutta%20ty%C3%B6paikkaa)
- Reynolds, P.D., Storey, D.J. and Westhead, P. 1994. Cross-national comparisons of the variation in new firm formation rates. *Regional Studies*, Vol. 28 No. 4, pp. 443-456.
- Ristimäki, K. 2004. Yrittäjyyskasvatus. Oy Kotkan Kirjapaino Ab, Hamina.

- Robinson, P.B., Stimpson, D., Huefner, H. and Hunt, K. 1991. An attitude approach to the prediction of entrepreneurship. *Entrepreneurship Theory and Practice*, Vol. 15 No. 4, pp. 13-32.
- Schjoedt, L. 2018. Implementation intentions: the when, where, and how of entrepreneurial intentions' influence on behavior. Brännback, M. and Carsrud, A.L. (Eds), *Elgar Research Agendas. A Research Agenda for Entrepreneurial Cognition and Intention*, pp. 105-121, Edward Elgar Publishing.
- Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. and Pulkkinen, T. 2016. *Global Entrepreneurship Monitor. Finnish 2015 Report*, Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, Sarja A", A1/2016.
- Stenholm Pekka et. Al. 2014. *Global Entrepreneurship monitor . Finnish 2013 report*. Turun yliopisto. Turun yliopiston kaup-
pakorkeakoulu
- Tödtling, F. and Wanzenböck, H. 2003. Regional differences in structural characteristics of start-ups. *Entrepreneurship and Regional Development*, Vol. 15 No. 4, pp. 351-370.
- Vamvaka, V., Stoforos, C., Palaskas, T. and Botsaris, C. 2020. Attitude toward entrepreneurship, perceived behavioral control, and entrepreneurial intention: dimensionality, structural relationships, and gender differences. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, Vol. 9 No. 1, Article number 5.
- Van Gelderen, M. and Jansen, P. 2006. Autonomy as a start-up motive. *Journal of Small Business and Enterprise Development*, Vol. 13 No. 1, pp. 23-32.
- Zellweger, T., Sieger, P. and Halter, F. 2011. Should I stay or should I go? Career choice intentions of students with family business background. *Journal of Business Venturing*, Vol. 26 No. 5, pp. 521-536.

NÄKÖKULMIA KORKEAKOULUOPISKELIJOIDEN YRITTÄJÄMIELEN RAKENTUMISEEN

Jouni Hintikka, Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti, Mikrorittäjyyskeskus MicroENTRE, jouni.hintikka@oulu.fi

TIIVISTELMÄ

Korkeakoulujen rittäjyyskasvatuksessa ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota rittäjyuden varhaisen vaiheen tukemiseen eikä rittäjämielen rakentumiseen. Myöskään korkeatasoisen oppimistutkimuksen ja liiketoimintaosaamisen yhdistämisen mahdollisuuksia ei ole riittävästi hyödynnetty. Vaikka rittäjyyskasvatuksen tavoitteet ja sisällöt näkyvät korkeakoulujen strategiateksteissä ja opetussuunnitelmissa, on niiden käytännön toteutuksessa suuria oppilaitos- ja koulutusaloitaisia eroja.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden rittäjämielen rakentumista rittäjämäisen minäpystyvyyden, rittäjyysasenteiden sekä rittäjyysintressien näkökulmista. Tutkimus on toteutettu Oulun yliopiston ja Oulun ammattikorkeakoulun yhteistyönä kehitetyn pedagogisen MindBusiness-viitekehyksen pohjalta toteutettujen rittäjyyskasvatuksen interventioiden yhteydessä vuosien 2018–2022 aikana. MindBusiness-viitekehys perustuu yliopiston oppimistutkimuksen ja ammattikorkeakoulun liiketoimintaosaamisen yhdistämiseen sekä rittäjyuden varhaisen vaiheen tunnistamiseen ja tukemiseen. Viitekehyksen pohjalta toteutettuihin opintokokonaisuuksiin osallistui opiskelijoita yliopiston kaikista tiedekunnista ja ammattikorkeakoulun kaikilta koulutusaloilta.

Tutkimus on toteutettu Design-tutkimuksen periaatteiden mukaisesti ja aineiston keruu ja analysointi ovat toteutuneet Grounded-Theory-tyyppisesti. Aineisto muodostuu opiskelijoille suunnattujen webropol-kyselyvastausten lisäksi kirjallisista opintojaksopalautteista, opiskelijoiden reflektiopäiväkirjoista sekä teemahaastatteluista. Aineiston analysoinnin perusteella on tarkasteltu opiskelijoiden rittäjämäisessä minäpystyvyydessä, rittäjyysasenteissa sekä rittäjyysintresseissä tapahtuneita muutoksia, opiskelijoiden niille antamia merkityksiä sekä muutoksiin vaikuttaneita tekijöitä.

Tulosten perusteella pedagogisen MindBusiness-viitekehyksen mukaan toteutetuilla interventioilla on ollut vaikuttavuutta opiskelijoiden rittäjämäiseen minäpystyvyyteen, rittäjyysasenteisiin ja rittäjyysintresseihin. Rittäjämielen osatekijöissä tapahtuneiden muutosten sekä niihin vaikuttaneiden tekijöiden kuvaaminen auttaa yhtenäistämään ja edistämään korkeakoulujen rittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä sekä kohdentamaan niitä aiempaa tehokkaammin myös rittäjyuden varhaisen vaiheen tukemiseen.

#rittäjämiehi, #rittäjämäinen minäpystyvyys, #rittäjyysasenteet, #rittäjyysintressit, #korkeakouluopiskelijat

1 JOHDANTO

Työmarkkinoiden murroksen myötä rittäjyuden merkitys nuorten työllistymisessä korostuu. Yhä useampi työllistää itsensä osa- tai kokoaikaisena rittäjänä. Rittäjämäistä ajattelutapaa ja rittäjyysvalmiuksia tarvitaan myös toisen palveluksessa toimiessa. (Pärnänen, 2015; Dufva ym., 2016.)

Nuorten rittäjyysasenteet ovat aiempia vuosia korkeammalla tasolla (Hintikka ym., 2022; Haikkola & Myllyniemi, 2020). Myönteinen kehitys näkyy myös korkeakouluopiskelijoiden rittäjyysasenteissa (Lauronen, 2019). Siitä huolimatta korkeakoulutetut ovat rittäjien keskuudessa edelleen aliedustettuina, vaikka määrä onkin kasvussa (Sutela & Pärnänen, 2018; Koev, 2018).

Vaikka rittäjyysasenteet Suomessa ovat aiempia vuosia korkeammalla tasolla, on uutena perustettavien yritysten määrä Suomessa edelleen vertailumaita, kuten Viroa, alhaisemmalla tasolla (Suomalainen ym., 2016). Myönteiset rittäjyysasenteet eivät siis täysimääräisesti johda rittäjyuden lisääntymiseen. Samalla kun myönteisiä rittäjyysasenteita edelleen edistetään, tulisi aiempaa huolellisemmin tarkastella tekijöitä, jotka edistävät myönteisten rittäjyysasenteiden kanavoitumista yritysten perustamiseen ja liiketoiminnan käynnistämiseen.

Rittäjyyskasvatus näkyy korkeakoulujen strategiateksteissä ja opetussuunnitelmissa kohtuullisesti – käytännön toteutuksessa on kuitenkin suuria oppilaitos- ja koulutusaloitaisia eroja (Arene & Unifi, 2016; Salmijärvi ym., 2021). Myös korkeakoulupaikkakuntien uusien yritysten perustamisaktiivisuudessa on huomattavia eroja (Salmijärvi & Muhos, 2022; MY-tilastot).

Korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksessa on perinteisesti keskitytty liiketoimintaosaamisen kehittämiseen sekä yrityksen perustamiseen. Sen sijaan varhaisen vaiheen yrittäjyyden tunnistamiseen ja tukemiseen ei ole kiinnitetty riittävästi huomiota (Tonttila, 2010). Koska painopiste on sinällään varsin merkityksellisten yrittäjyysvalmiuksien sekä liiketoimintaosaamisen kehittämisessä, ei myöskään suomalaista korkeatasoista oppimistutkimusta ole täysimääräisesti hyödynnetty. Liiketoimintaosaamisen ja oppimistutkimuksen yhdistäminen tehostaisi korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä edistäisi yrittäjyyskasvatuksen vakiinnuttamista osaksi kaikkien korkeakoulujen sekä tiedekuntien ja koulutusalojen opetussuunnitelmia.

Yhteisöllisen, itsesäätöisen sekä teknologiatuetun oppimisen yhdistäminen liiketoimintaosaamisen ja yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseen sekä luontevaan yhteistyöhön yritysten kanssa edistää korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämielen rakentumista (Siklander ym., 2021; Salmijärvi ym. 2020). Yrittäjämielei edistää toimintavalmiutta toisen palveluksessa toimiessa. Myönteinen yrittäjämielei ohjaa myös liiketoiminnan käynnistämiseen ja oman yrityksen perustamiseen niitä, joille tämä väylä on luonteva. Yrittäjämielen havaitsemista ja rakentumista tukevien, kaikille kohdennettujen opintokokonaisuuksien pohjalta kyseisten opiskelijoiden on mahdollista hakeutua erillisten yrittäjyysopintojen pariin, joiden tarjonta suomalaisissa korkeakouluissa onkin varsin kattava.

Samalla kun muiden koulutusasteiden yrittäjyyskasvatus kehittyy ja vakiintuu, paine korkeakoulujen kaikille opiskelijoille kohdennettua yrittäjyyskasvatusta kohtaan kasvaa. Korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseksi nimenomaan yrittäjyyden varhaisen vaiheen tunnistamisen ja tukemisen näkökulmasta on erityisen suuri tarve. Hyväksi havaittuja menettelytapoja tulisi edistää ja vakiinnuttaa laaja-alaisesti osana kaikkien korkeakoulujen kaikkien tiedekuntien ja koulutusalojen kokonaisuutta.

2 YRITTÄJÄMIELEN RAKENTUMISEN OSATEKIJÖITÄ

Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämielen rakentumista kuvataan tässä tutkimuksessa yrittäjämäisen minäpystyvyyden, yrittäjyysasenteiden sekä yrittäjyysintressien näkökulmista. Useiden tutkimusten mukaan yrittäjämäinen minäpystyvyys ja yrittäjyysasenteet ovat selkeitä yrittäjyysintentioiden muotoutumista edistäviä ja tätä kautta yrittäjyysaktiivisuuteen johtavia tekijöitä (mm. Bandura, 1994; Chen ym. 1998; Drnovsék ym., 2010; Moi, Adeline & Dyana, 2011; Van Gelderen & Jansen, 2006). Vaikka korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämäinen minäpystyvyys ja yrittäjyysasenteet ovat aiempia vuosia korkeammalla tasolla ja niitä yrittäjyyskasvatuksen keinoin edelleen edistetään, on uusien yritysten perustamisaktiivisuus Suomessa edelleen vertailumaita alhaisemmalla tasolla (Suomalainen ym., 2016). Korkeakoulutetut ovat yrittäjien keskuudessa aliedustettuina, vaikka määrä onkin kasvussa (Sutela & Pärnänen, 2018; Koev, 2018).

Myönteisten yrittäjyysasenteiden ja yrittäjämäisen minäpystyvyyden johtamista myönteiseen yrittäjyysaktiivisuuteen tarkastellaan tässä tutkimuksessa yrittäjyysintressien käsitteen kautta. Vaikka intressejä on oppimisen näkökulmasta tutkittu useissa tutkimuksissa (mm. Silvia 2006; Hidi & Renninger 2006; Siklander & Harmoinen, 2021), ei niitä yrittäjyyskasvatuksen kontekstissa ole tutkittu riittävästi.

Minäpystyvyyden yksi tunnetuimpia teorioita on Banduran (1994) minäpystyvyyden teoria. Bandura tarkastelee minäpystyvyyden rakentumista toiminnan, onnistumisen kokemusten ja hallinnan tunteen, toisten tarjoaman vertaistuen, toisten rohkaisun ja kannustamisen sekä emootioiden kautta (Bandura, 1977; 1994). Yrittäjämäistä minäpystyvyyttä ovat tarkastelleet mm. Chen ja muut (1998) sekä Drnovsék ja muut (2010). Mielenkiintoisen näkökulman yrittäjämäisen minäpystyvyyden tarkastelulle tuo sen liittäminen yhteisöllisen oppimisen kontekstiin (mm. Warhuus ym., 2017). Yhteisöllisen oppimisen on todettu vahvistavan opiskelijoiden yrittäjämäistä minäpystyvyyttä myös korkeakoulutuksen kontekstissa toteutetun yrittäjyyskasvatuksen intervention yhteydessä (Siklander ym., 2021).

Yrittäjyysasenteiden merkitys yrittäjäksi ryhtymisessä on osoitettu useissa tutkimuksissa (mm. Moi, Adeline & Dyana, 2011; Van Gelderen & Jansen, 2006). Yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuuden arvioimisessa keskitytään usein yrittäjyysaktiivisuuteen, yrittäjyysasenteisiin tai yrittäjyysaikomuksiin (Mwasalwiba, 2010). Yrittäjyysaikomusten näkökulmasta yrittäjyyskasvatuksella voidaan ymmärtää nimenomaan koulutusta, jolla tavoitellaan yrittäjyysasenteita ja -taitoja (ks. mm. Bae ym., 2014). Yrittäjyyteen liittyviin mielikuviin vaikuttamalla sekä yrittäjyyteen liittyvää tietotaitoa lisäämällä voidaan vaikuttaa yrittäjyysasenteisiin sekä edistää yrittäjyysintentioiden muotoutumista sekä yrittäjäksi ryhtymistä (ks. Botsaris & Vamvaka, 2016; Krueger ym., 2000). Mielenkiintoisen lisänäkökulman tähän tuovat Botsaris ja Vamvaka (2016), jotka ovat tutkimuksessaan tarkastelleet yrittäjyysasenteiden kognitiivisen ja affektiivisen komponentin korrelaatiota yrittäjyysintention muotoutumiseen. He toteavat, että affektiivisen komponentin vaikuttavuus ja ennustettavuus intentioiden muotoutumisen näkökulmasta on kognitiivista komponenttia suurempi (Botsaris & Vamvaka, 2016). Tällöin yrittäjyyteen liittyvien myönteisten tai kielteisten mielikuvien merkitys asenteiden sekä tätä kautta intentioiden muotoutumisessa näyttäisi olevan kognitiivisia tekijöitä merkittävämpi.

Useissa tutkimuksissa on tarkasteltu intressien merkitystä oppimisessa sekä oman toiminnan suuntaamisessa (Hidi & Renninger, 2006; Renninger & Hidi, 2011; Krapp & Prenzel, 2011; Silvia 2006; Siklander & Harmoinen, 2021). Hidi ja Renninger luokittelevat intressien kehittymisen tilanteen laukaisemaan tilannekohtaiseen intressiin (Triggered Situational Interest), ylläpidettyyn tilannekohtaiseen intressiin (Maintained Situational Interest), kehittyvään henkilökohtaiseen intressiin (Emerging Individual Interest) sekä hyvin kehittyneeseen henkilökohtaiseen intressiin (Well-Developed Individual Interest) (Hidi & Renninger, 2006). Näiden vaiheiden kehittymiseen voidaan opetuksen keinoin vaikuttaa (Renninger & Hidi, 2011; Siklander & Harmoinen, 2021; Silvia, 2006). Yrittäjyyskasvatuksen kontekstissa tämä lisää mielenkiintoa tarkastella yrittäjyysintressejä yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavuuden osatekijänä. Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksessa intressien merkitystä yrittäjämielen rakentumisen sekä mahdollisen yrittäjäksi ryhtymisen taustatekijänä ei ole toistaiseksi riittävästi tutkittu.

3 PEDAGOGINEN MINDBUSINESS-VIITEKEHYS

Oulun yliopiston ja Oulun ammattikorkeakoulun yhteistyönä kehitettiin vuosien 2017-2020 aikana pedagoginen MindBusiness-viitekehys, joka perustui yliopiston oppimistutkimuksen asiantuntemuksen sekä ammattikorkeakoulun liike-toimintaosaamisen yhdistämiseen. Pedagogisen viitekehysten pohjalta toteutettuun opintokokonaisuuteen osallistui opiskelijoita kaikista yliopiston tiedekunnista sekä kaikilta ammattikorkeakoulun koulutusaloilta (Salmijärvi ym., 2020; Siklander ym., 2021).

Ensimmäisen MindBusiness-opintokokonaisuus oli laajuudeltaan 15 opintopistettä ja muodostui kolmesta viiden opintopisteen kokonaisuudesta: Tunnista yrittäjyysvalmiutesi, Muodosta yrittäjyyttä tukevat verkostot sekä Tuotteista osaamisesi. Pedagogisen viitekehysten perustan muodostivat oppimistutkimuksen näkökulmat yhteisöllisestä, itsesääntöisestä ja teknologiatuetusta oppimisesta (Siklander ym., 2021).

Vuoden 2018 aikana toteutetun ensimmäisen pilotoinnin kokemusten ja palautteiden perusteella opintokokonaisuudesta laadittiin kaksi erillistä viiden opintopisteen opintokokonaisuutta: ammattikorkeakoulun opiskelijoille suunnattu Johdatus innovaatioihin ja yrittäjyyteen sekä yliopisto-opiskelijoille suunnattu Tunnista yrittäjyyspotentialisi ja tuotteista osaamisesi. Näiden pilotoimisen myötä ammattikorkeakouluopiskelijoille suunnattu kokonaisuus vakiintui osaksi Oulun ammattikorkeakoulun kaikkien koulutusohjelmien opintosuunnitelmaa. Oulun yliopistolla yrittäjyyden alkuvaiheen opintojakso suunnattiin erityisesti humanisteille ja kasvatustieteilijöille (Salmijärvi ym., 2020).

Kahden ensimmäisen pilotoinnin perusteella pedagogisen MindBusiness-mallin pohjalta laadittiin vielä kolmas, laajennettu toteutus. Tämän Pathways to Business -valmennuskokonaisuuden piiriin otettiin opiskelijoiden lisäksi valmistuneet, korkeakoulututkinnon suorittaneet mutta eivät vielä työllistyneet.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämielen rakentumista on tässä tutkimuksessa tarkasteltu pedagogisen MindBusiness-viitekehysten pohjalta toteutettujen interventioiden aikana. Aineistonkeruu on toteutettu määrällisten webropol-kyselyiden sekä laadullisten teemahaastattelujen avulla. Lisäksi aineistoa on kerätty kirjallisten opintojaksopalautteiden, reflektiopäiväkirjojen sekä koulutuskokonaisuuksia toteuttaneiden opettajien havaintojen muodossa. Määrällinen aineisto on analysoitu kuvailevan tilastollisen analyysin keinoin ja laadulliset aineistot laadullisen sisällönanalyysin menetelmin. Tutkimuksen kokonaisuus rakentuu design-tutkimuksen tradition perustalle – aineiston keruu ja analysointi toteutetaan sykleissä Grounded-Theory-tyyppisesti.

Tutkimusaineiston perusteella tarkastellaan korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämäisessä minäpystyvyydessä, yrittäjyysasenteissa sekä yrittäjyysintresseissä tapahtuneita muutoksia, opiskelijoiden niille antamia merkityksiä sekä muutoksiin vaikuttaneita tekijöitä. Yrittäjämielen osatekijöissä tapahtuneiden muutosten sekä niihin vaikuttaneiden tekijöiden kuvaaminen auttaa yhtenäistämään ja edistämään korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä sekä kohdentamaan niitä aiempaa tehokkaammin myös yrittäjyyden varhaisen vaiheen tukemiseen. Hyväksi havaittuja toimintatapoja ja menetelmiä on mahdollista hyödyntää ja skaalata laajasti kaikkien korkeakoulujen ja kaikkien koulutusalojen toimintaa.

5 ALUSTAVIA TULOKSIA

Tutkimustulosten perusteella MindBusiness-opintokokonaisuudella on ollut myönteistä vaikuttavuutta korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämäiseen minäpystyvyyteen kaikilla tarkastelluilla osa-alueilla (Siklander ym., 2021). Haastattelujen perusteella myönteisen kehityksen taustalla vaikuttavia tekijöitä olivat erityisesti työelämäyhteistyöhön, yhteisöllisyyteen sekä yrittäjyyskompetenssiin liittyvät kokonaisuudet. Työelämäyhteistyö näyttäytyi opiskelijoiden haastatteluvastauksissa erityisesti lisääntyneenä ymmärryksenä yrittäjyydestä, arvostuksena yrittäjiä kohtaan sekä omien mahdollisuuksien

aiempaa parempana tunnistamisena. Yhteisöllisyys ryhmittyi haastatteluvastausten perusteella yhteisöllisyyteen informaaleissa konteksteissa, yhteisöllisyyteen formaaleissa konteksteissa, unelmatiimin rakentumiseen sekä omaan rooliin tiimpelaajana. Yrittäjyyskompetenssit näyttäytyivät aineistossa erityisesti yrittäjyystaitoina, yrittäjän ominaisuuksina, yrittäjän haasteina ja niiden ratkaisemisena sekä osaamisena oppimisen kautta. (Siklander ym., 2021.)

Alustavien tulosten perusteella myös opiskelijoiden yrittäjyysasenteissa tapahtuneet muutokset ovat olleet jopa yrittäjämäisessä minäpystyvyydessä tapahtuneita muutoksia myönteisempiä. Pedagogiseen MindBusiness-malliin pohjautuvat yrittäjyyskasvatuksen interventiot näyttäisivät edistäneen myös korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysintressien rakentumista. Yrittäjyysasenteisiin sekä yrittäjyysintresseihin liittyvin tutkimusartikkeleiden julkaisuprosessit ja viimeisteleminen ovat meneillään.

Erytisen mielenkiintoisen mahdollisuuden tutkimusaineisto ja -asetelma tarjoavat yrittäjämielen osatekijöiden tarkastelemiseen yhtenä kokonaisuutena. Yrittäjämäisessä minäpystyvyydessä, yrittäjyysasenteissa sekä yrittäjyysintresseissä tapahtuneiden muutosten, opiskelijoiden niille antamien merkitysten sekä niihin vaikuttaneiden tekijöiden kuvaaminen korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämielen rakentumisen kokonaisuutena tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen myös laajemmin.

6 POHDINTAA JA JATKOTOIMENPITEITÄ

Työmarkkinoiden murroksen myötä korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyyskasvatuksen merkitys kasvaa – jatkossa yhä useampi työllistää itsensä jossakin vaiheessa työuraansa joko osa- tai kokoaikaisena yrittäjänä (mm. Pärnänen, 2015). Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyysasenteet ovat aiempaa korkeammalla tasolla, mutta ne eivät kanavoitu yritystoiminnaksi yhtä hyvin kuin vertailumaissa (Hintikka ym. 2022; Haikkola & Myllyniemi, 2020; Lauronen, 2019; Suomalainen ym. 2016). Erytisesti varhaisen vaiheen yrittäjyyden tunnistaminen ja tukeminen sekä yrittäjämielen rakentumisen mahdollistaminen ja edistäminen korostuvat; yrittäjyysvalmiuksista ja myönteisestä yrittäjämielestä on hyötyä myös toisen palveluksessa toimiessa (Tonttila, 2010; Dufva ym. 2016). Korkeakouluissa toteutuvan yrittäjyyskasvatuksen merkittävyyttä lisää hallitusohjelmaan kirjattu tavoite siitä, että tulevaisuudessa yli puolet ikäluokasta suorittaa korkeakoulututkinnon (Valtioneuvosto, 2019).

Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämielen rakentumista voidaan mahdollistaa ja tukea yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteiden avulla (mm. Botsaris & Vamvaka, 2016; Siklander ym. 2021). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella yrittäjämäistä minäpystyvyyttä, yrittäjyysasenteita sekä yrittäjyysintressejä voidaan edistää oppimistutkimuksen ja liiketoimintaosaamisen yhdistämiseen perustuvan, yrittäjyyden varhaisen vaiheen tukemiseen keskittyvän pedagogisen viitekehyksen pohjalta toteutettujen yrittäjyyskasvatuksen interventioiden avulla (Salmijärvi ym. 2020; Siklander ym. 2021). Oppimistutkimuksen näkökulmasta viitekehyksessä keskeisiksi yrittäjämielen rakentumista edistäviksi tekijöiksi nousevat yhteisöllinen, itsesäätöinen ja teknologiatuettu oppiminen (Siklander ym. 2021). Tämän tutkimuksen tulosten perusteella yrittäjämäinen minäpystyvyyden, yrittäjyysasenteet ja yrittäjyysintressit kuvaavat hyvin yrittäjämielen rakentumista. Yrittäjämäisen minäpystyvyyden sekä yrittäjyysasenteiden on jo aiemmissa tutkimuksissa todettu ennakoivan yrittäjyysintentioiden rakentumista sekä tätä kautta yrittäjyyttä (mm. Chen ym. 1998; Drnovsèk ym. 2010; Moi, Adeline & Dyana, 2011; Van Gelderen & Jansen, 2006). Intressien merkitystä on tarkasteltu useissa oppimistutkimuksissa, mutta yrittäjyyskasvatuksen kontekstissa niiden merkitystä ei ole toistaiseksi tutkittu riittävästi (mm. Renninger & Hidi, 2011; Krapp & Prenzel, 2011; Silvia 2006). Tämän tutkimusasetelman kiinnostavuutta lisää se, että kaikkia kolmea osatekijää tarkastellaan samaan pedagogiseen viitekehykseen perustuvien yrittäjyyskasvatuksen interventioiden aikana. Interventioiden yhteydessä yrittäjämielen osatekijöissä tapahtuneita muutoksia selittävien tekijöiden sekä opiskelijoiden niille antamien merkitysten kuvaaminen auttaa kehittämään ja kohdentamaan korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä myös laajemmin.

Tämän tutkimuksen tulosten perusteella kuvattu korkeakouluopiskelijoiden yrittäjämielen rakentuminen ja siihen vaikuttavat osatekijät tarjoavat mielenkiintoisen näkökulman korkeakoulujen yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen. Yrittäjyyskasvatus näkyy korkeakoulujen strategiategesteissä, mutta sen hyödyntämisessä on suuria oppilaitos- ja koulutusalakohdaisia eroja (Arene & Unifi; Salmijärvi ym. 2021; Salmijärvi & Muhos, 2022). Oppimistutkimuksen ja liiketoimintaosaamisen yhdistämiseen sekä erityisesti yrittäjyyden varhaisen vaiheen tukemiseen perustuva pedagoginen viitekehys sekä kuvaus yrittäjämielen rakentumisen osatekijöistä tarjoaa mahdollisuuden yrittäjyyskasvatuksen kehittämiseen ja edistämiseen korkeakoulutuksen kentässä myös laajemmin. Samalla yrittäjämielen rakentuminen ja siihen vaikuttavat tekijät sekä kyseisen pedagogisen viitekehyksen pohjalta toteutettavat myöhemmät, muihinkin korkeakoulutuksen yksiköihin laajentuvat pilotoinnit tarjoavat mielenkiintoisen mahdollisuuden jatkotutkimuksille.

LÄHTEET

- Arene & Unifi 2016. Korkeakoulujen yrittäjyysuositukset. Suomen Yrittäjät.
- Bae, T., Qian, S., Miao, C. & Fiet, J. 2014. The Relationship between Entrepreneurship Education and Entrepreneurial Intentions: A Meta-Analytic Review. *Entrepreneurship Theory and Practice*. Volume: 38 issue: 2, page(s): 217-254
- Bandura, A. 1977. Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Bandura, A. 1994. Self-efficacy. Teoksessa V. S. Ramachaudran (toim.), *Encyclopedia of human behavior* (ss. 4, 71-81). Academic Press. (Reprinted in H. Friedman [ed.], *Encyclopedia of mental health*. Academic Press, 1998).
- Botsaris, C. & Vamvaka, V. 2016. Attitude Toward Entrepreneurship: Structure, Prediction from Behavioral Beliefs, and Relation to Entrepreneurial Intention. *Journal of the Knowledge Economy*, (2), 433-460. Saatavissa: DOI: 10.1007/13132-014-0227-2
- Chen, C., Greene, P., & Crick, A. 1998. Does entrepreneurial self-efficacy distinguish entrepreneurs from managers? *Journal of Business Venturing*, 13, 295-316.
- Drnovsek, M., Wincent, J., & Cardon, M. S. 2010. Entrepreneurial self-efficacy and business start-up: developing a multi-dimensional definition. *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 16(4), 329-348. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/13552551011054516>
- Dufva, M., Halonen, M., Kari, M., Koivisto, T., Koivisto, R., & Myllyoja, J. 2016. Miltä näyttää työn tulevaisuus? Tilannekatsaus ja kuusi muutostekijää. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan artikkelisarja, 19/2016. Saatavissa: <http://tietokayttoon.fi/jul-kaisu?pubid=14801>
- Haikkola, L. & Myllyniemi, S. 2020. Hyvää työtä! Nuorisobarometri 2019. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja.
- Hidi, S. & Renninger, K. A. 2006. The four-phase model of interest Development. *Educational Psychologist*, 41: 111-127.
- Hintikka, J., Taipale-Erävala, K., Lehtinen, U. and Eskola, L. 2022. "Let's be entrepreneurs - Finnish youth's attitudes toward entrepreneurship", *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/JEC-07-2021-0099>
- Huusko, M., Vettenniemi, J., Hievanen, R., Tuurnas, A., Hietala, R., Kolhinen, J. & Ruskovaara, E. 2018. Yrittämään oppii yrittämällä. Yrittäjyys ammatillisessa koulutuksessa ja korkeakoulussa -arviointi. Kansallinen koulutuksen arviointikeskus. Julkaisut 25:2018. Saatavissa: <https://karvi.fi/publication/yrittamaan-oppii-yrittamalla-yrittajyys-ammattillisessa-koulutuksessa-ja-korkeakouluissa-arviointi-2/>
- Koiv, E. 2018. Kasvat osaamisvaatimukset näkyvät yrittäjien koulutuksessa: jo lähes puolet yrittäjistä on korkeakoulutettuja. Blogiteksti / Akava Works. Saatavissa: <https://akavaworks.fi/blogit/kasvaneet-osaamisvaatimukset-nakyvat-yrittajien-koulutuksessa-jo-lahes-puolet-yrittajista-on-korkeakoulutettuja/>
- Krapp, A. & Prenzel, M. 2011. Research on interest in science: Theories, methods, and findings. *International Journal of Science Education*, 33, 27-50.
- Krueger, N., Reilly, M. & Carsrud, A. 2000. Competing models of entrepreneurial intentions. *Journal of Business Venturing*, 15. pp. 411-342.
- Lauronen, T. 2019. Opiskelijasta yrittäjäksi 2019 - Korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyys ja yrittäjähallitus. Suomen Yrittäjät. Saatavissa: https://www.otus.fi/wp/wp-content/uploads/2019/10/opiskelijasta_yrittajaksi_2019.pdf
- Moi, T., Adeline, Y. & Dyana, M. 2011. Young adult responses to entrepreneurial intent. Saatavissa: www.researchersworld.com
- Mwasalwiba, E. 2010. Entrepreneurship Education: A Review of Its Objectives, Teaching Methods, and Impact Indicators. *Education and Training* 52(1):20-47
- MY-tilastot, Oulun yliopisto / Kerttu Saalasti Instituutti. Saatavissa: https://www oulu.fi/my_tilastot/aloittaneet.html

- Pärnänen, A. 2015. Työn tekemisen tavat 2000-luvulla – tapahtuiko rakenteellisia muutoksia? *Työelämän tutkimus* 13 (3), 242–250
- Renninger, K. A., & Hidi, S. 2011. Revisiting the conceptualization, measurement, and generation of interest. *Educational Psychologist*, 46(3), 168–184. Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/00461520.2011.587723>
- Salmijärvi, T., Heikkinen, K-P. & Siltavirta, K. 2020. Yrittäjyyden varhaisen vaiheen opinnoille on tarvetta korkeakouluopinnoissa. *ePooki. Oulun ammattikorkeakoulun tutkimus- ja kehitystyön julkaisut* 40. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi-fe2020052238757>.
- Salmijärvi, T., Siklander, P., Vuopala, E., & Impiö, N. 2021. Yrittäjyyden edistäminen korkeakouluissa – yrittäjyyslinjausten sekä kahden korkeakoulun käytänteiden tarkastelua. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 23(1), 59–77. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/107455>
- Salmijärvi, T. & Muhos, M. 2022. Korkeakouluopiskelijat kaipaavat apua yrittäjyyspolulla. Blogiteksti / Kerttu Saalasti Instituutti. Saatavissa: <https://www oulu.fi/fi/blogit/kerttu-saalasti-instituutin-blogi/korkeakouluopiskelijat-kaipaavat-apua-yrittajyyspolulla>
- Siklander, P. & Harmoinen, S. 2021. Ice age is approaching: Triggering university students' interest and engagement in gamified outdoor playful learning activities. P. White, J. Raphael, & K. van Cuylenburg (Eds.), *Science and Drama: Contemporary and creative approaches to teaching and learning*, chapter 8, 125-143. Springer. Saatavissa: https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-84401-1_8
- Siklander, P., Hintikka, J., & Eskola, L. 2021. MindBusiness-viitekehyksen yhteys yrittäjämäisen minäpystyvyyden muutokseen korkeakouluopinnoissa – ”Kaikki haasteet ovat voitettavissa”. *Ammattikasvatuksen Aikakauskirja*, 23(1), 78–96. Saatavissa: <https://journal.fi/akakk/article/view/107456>
- Silvia, P. J. 2006. *Exploring the psychology of interest*, New York, NY: Oxford University Press.
- Suomalainen, S., Stenholm, P., Kovalainen, A., Heinonen, J. and Pulkkinen, T. 2016. *Global Entrepreneurship Monitor. Finnish 2015 Report*, Turun yliopiston kauppakorkeakoulu, Sarja A, A1/2016.
- Sutela, H. & Pärnänen, A. 2018. *Yrittäjät Suomessa 2017*. Tilastokeskus.
- Tonttila, K. 2010. *Yrittäjyyden arvottaminen akateemisten nuorten argumentoinnissa*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Valtioneuvosto. 2019. *Osallistava ja osaava Suomi – sosiaalisesti, taloudellisesti ja ekologisesti kestävä yhteiskunta*. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelma 10.12.2019. Valtioneuvoston julkaisuja 2019:31.
- Van Gelderen, M. & Jansen, P. 2006. *Autonomy as a start-up motive*. *Journal of Small Business and Enterprise Development*. Vol. 13, No. 1, ss. 23-32.
- Warhuus, J. P., Tanggaard, L., Robinson, S., & Erno, S. M. 2017. From I to We: collaboration in entrepreneurship education and learning? *Education + Training*, 59(3).

MILTÄ NÄYTTÄVÄT ELINKEINOPALVELUT VUONNA 2030?

Jukka Saarela, lehtori, Centria-ammattikorkeakoulu, jukka.saarela@centria.fi

TIIVISTELMÄ

Yhteiskunta ympärillämme on muuttunut ja muuttumassa erittäin voimakkaasti kohti uudenlaista työtä ja yrittäjyyttä. Sen vuoksi kunnallisten elinkeinopalvelujen uudistamiselle on tällä hetkellä suuri kysyntä. Elinkeinopalveluiden perustana oleva laki on vuodelta 1975. Tarpeet ovat kuitenkin hieman toiset kuin lähes viisikymmentä vuotta sitten. Tarjonta ja kysyntä eivät kohtaa. Tarvitaan siis uudenlaisia toimintamalleja sekä -tapoja toteuttaa elinkeinotoiminnan kehittämiseen liittyviä toimintoja. Tällä tutkimuksella haluttiin löytää uudenlaisia tapoja- ja toimintamalleja elinkeinotoiminnan kehittämiseen kuntien palveluiden kautta. Haastattelututkimuksen kautta selkeiksi kehittämiskohteiksi nousivat esiin nuoret, laatu, digitaalisuus, alueellisuus, yhteisöllisyys sekä palveluiden ymmärrettävä ja kansankielisempi nimi.

Avainsanat: Elinkeinopalvelut, nuoret, digitaalisuus, alueellisuus, yhteisöllisyys, laatu

1 JOHDANTO

Yritystoiminnan kasvu pitäisi olla kunnan intressinä jo siitä yksinkertaisesta syystä, että elinkeinotoiminnan menestyminen antaa kunnalle paremmat resurssit ja mahdollisuudet toteuttaa muita tavoitteitaan asukkaiden hyvinvoinnin kehittämiseksi. Tämän vuoksi olisi oletettavaa, että kunnan päätöksenteossa ja hallinto-organisaation toiminnassa yritystoiminnan edellytykset otettaisiin mahdollisimman hyvin huomioon. Tällöin kuntakohtaiset erot yritysten näkemyksissä oman sijaintikuntansa yritysilmapiiressä olisivat todennäköisesti pieniä. (Heinonen 2013, 11).

Yrittäjille ja yrittäjäksi aikoville palveluista on löydyttävä monia tasoja. Tarvitaan elinkeinotoimijoiden, tilitoimistojen, vakuutusyhtiöiden ja pankkien antamaa lähineuvontaa, erikoistunutta perusneuvontaa, asiantuntijapalveluita ja liiketoiminnan kehittämispalveluita sekä tapauskohtaisesti myös erikoisasiantuntijapalveluita. Monipuoliset rahoituspalvelut liittyvät myös olennaisesti yrittäjyyden ja yritystoiminnan kehittämiseen. (Tall, Petäjä, Varamäki & Sorama 2016, 10).

Yrittäjien näkökulmasta kunnilla on merkittävä vastuu alueellisen yritysympäristön rakentumisesta. Yhteiskunnan näkökulmasta katsoen kuntien vastuulla on ylläpitää mahdollisimman hyvä hallinnollinen toimintaympäristö, joka edistää yritysten toiminta- ja kasvuedellytyksiä. Yritystoiminnan kehittäminen olisi otettava selkeämmin tavoitteeksi kunnan toiminnassa. Kokonaisuudessa on siis kyse päätöksenteon ja toiminnan asenteiden muuttamisesta. (Tall ym. 2016, 17).

Valtionavustuksesta elinkeinoasiamiehen palkkaamiseen asetetun lain tavoitteena oli, että elinkeinoasiamies hoitaa elinkeinon edistämiseen liittyviä tehtäviä kunnissa. Myöhemmässä vaiheessa asetuksella määriteltiin myös varsinaiset tehtävät, jotka olivat yritysten neuvonta, tietojen välittäminen ja yhteistyön edistäminen viranomaisten, yhteisöjen ja yritysten kesken, kuntaa ja yrityksiä koskevan elinkeinotoimintaan liittyvän tietoaineiston kerääminen ja ylläpitäminen sekä muiden toimialaan liittyvien asioiden hoitaminen. Vuosittain yrityksiltä ja yrittäjäksi aikovilta on kysytty, miten näissä kohteissa on onnistuttu. Varjoon on kuitenkin jäänyt se, mitä yrittäjät ja yrittäjäksi aikovat todella tarvitsevat ja miten elinkeinopalveluita voitaisiin uudistaa halutumpaan suuntaan.

2 METODOLOGISET VALINNAT

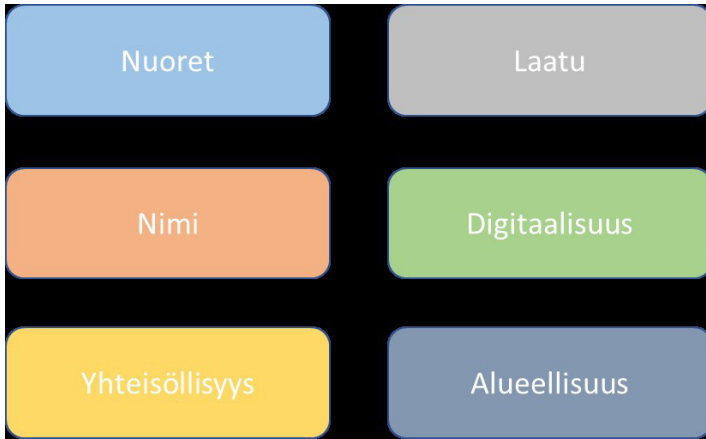
Tutkimusta tehtäessä toimin asiakkuuspäällikkönä Ylivieskan kaupungin elinkeinotoimessa ja opiskelin työni ohessa teknologiaosaamisen johtamisen ylempää ammattikorkeakoulututkintoa. Oma työhistoriani on sisältänyt erilaisia yritystoimintaan liittyviä projekti- ja kehittämistehtäviä sekä elinkeinopalveluiden yritys- ja yrittäjyysneuvontatehtäviä. Opintoihini liittyen lähdin tutkimaan elinkeinopalveluiden nykytilaa ja tulevaisuutta haastattelututkimuksella. Tekemässäni tutkimuksessa haastateltiin 29 keskeistä elinkeinopalveluiden sidosryhmiin kuuluvaa henkilöä. Jokaiselle haastateltavalle annettiin mahdollisuus rakentaa elinkeinopalvelut tyhjästä juuri omaa tarvetta vastaavaksi. Haastattelut toteutettiin Teams-ohjelmistolla syksyn 2021 aikana.

3 TULOKSET

Johtopäätöksenä tutkimuksesta voidaan todeta, että elinkeinopalvelut sellaisenaan on tulossa tiensä päähän. Erityisesti nuoremman sukupolven yrittäjyyden osaamisen taso on huomattavasti korkeampi kuin aiemmin. Nuorten yrittäjyyden

tiedon haku keskittyy digitaalisiin palveluihin ja erilaisiin keskustelupalstoihin, joita he käyttävät aktiivisesti ja saavat sieltä reaktiivista palvelua. Haastattelun aikana oli merkille pantavaa, ettei yksikään haastatelluista olisi hakenut kunnallisista elinkeinopalveluista apua oman yrityksen perustamiseen. Sosiaalisen median aktiiviset keskustelupalstat, pankit ja yrittäjäjärjestöt olivat ne toimijat, joilta haastatellut olivat hakemassa tietoa itselleen.

On siis ensiarvoisen tärkeää, että elinkeinopalvelut otetaan jatkossa kehitettäväksi. Työni perusteella on esitettävissä kuusi selkeää kehittämiskohdetta (kuva 1).

KUVA 1. Elinkeinopalvelujen kehittämiskohteet.

Nostan erityisenä esille prosessimaisen nuorten opiskelijoiden sekä heidän opettajiensa kanssa tehtävän yhteistyön. Tällä työlle on löydettävä aikaa jokaisessa kunnassa ja siihen on panostettava entistä enemmän. Tämä työ tuo tullessaan uusia yrityksiä alueelle ja sitä kautta elinvoimaa kuntaan. Toisena kehittämiskohteena elinkeinopalvelut tarvitsevat myös laatuksiteerit, joilla yrityksiä ohjataan. Tällä varmistetaan tasavertaiset sekä -laatuiset palvelut kaikille yrityksille sekä yrittäjäksi aikoville kunnasta ja alueesta riippumatta.

Kolmantena elinkeinopalveluiden tulee löytää toiminnalleen sopiva nimi, joka kuvaa paremmin toimintaa sekä antaa kuvan mitä palvelut sisältävät. Hälyttävää tutkimuksessa oli, ettei elinkeinopalvelu-sanaa tunnustettu ja haastatteluun oli vaikea valmistautua tämän vuoksi. Tämän vuoksi selkeät yrityspalvelut ja/tai työllistämispalvelut ovat kansankielisempiä sekä helpommin ymmärrettävissä. Nykyhetken muotiana elinvoima ei kuvaa tarpeeksi selkeästi niitä sisältöjä ja tarpeita mitä yrityskentässä tarvitaan.

Muut kehittämiskohteet olivat digitaalisuus, yhteisöllisyys sekä alueellisuus, joka erityisesti koski elinkeinopalveluiden henkilöstön osaamisen erikoistumista ja yhden luukun periaatetta.

4 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Elinkeino- ja yrittäjyyspalvelut ovat tärkeitä jokaisen kunnan elinvoimaisuuden tarkastelussa ja niiden sisältöön on syytä panostaa aivan erityisesti. On aivan selvää, että meidän on löydettävä väyliä ja toimenpiteitä, joilla pystytään tuomaan elinkeinopalvelut entistä paremmin esille ja ensisijaiseksi tiedon lähteeksi yrittäjyydestä. Oppilaitokset sekä muut yhteisölliset toimijat voivat tuoda tähän verkostoon lisää uudenlaisia toimintamalleja sekä -tapoja. Näistä asioista huolehtiminen tuo luonnostaan kuntaan sekä alueeseen elinvoimaa.

LÄHTEET

Heinonen, J. 2013. Kunnan yritysilmapiirin vaikutus yritystoiminnan kehittymiseen. Turku: Suomen Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.

Tall, J., Petäjä, E., Varamäki, E & Sorama, K. 2016. Kuntien elinkeinotoimien tulevaisuuden näkymät Etelä-Pohjanmaalla. Seinäjoki: Seinäjoen ammattikorkeakoulun julkaisusarja.

OSA C
KÄYTÄNNÖLLISET KEHITTÄMISTAPAUKSET

SILTA-HANKE: VÄYLÄOPINTOJEN OSALLISTAVA YHTEISKEHITTÄMINEN OSAO:LTA OAMK:IIIN

Anu Pokela, Koulutuskuntayhtymä OSAO, anu.pokela@osao.fi

Anni Saaranen, Koulutuskuntayhtymä OSAO, anna.saaranen@osao.fi

TIIVISTELMÄ

Tämä artikkeli on käytännönläheinen kuvaus väyläopintojen opiskelijälähtöisestä ja osallistavasta yhteiskehittämisestä kahden oppilaitoksen välillä. Molemmat artikkelin kirjoittajat ovat päätoimisia opettajia Koulutuskuntayhtymä OSAO:ssa ja toimivat pedagogisina asiantuntijoina Silta-hankkeessa. Artikkelissa painottuvat opiskelijoiden kokemukset.

Silta-hankkeessa pyritään omalta osaltaan vastaamaan koulutuspolitiiseen tavoitteeseen, jonka mukaan vuonna 2030 vähintään puolet nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Hankkeessa lisätään yhteistyötä kahden paikallisen koulutuksen järjestäjän, Koulutuskuntayhtymä OSAOn (Oulu) ja Oulun ammattikorkeakoulun, OAMKin, välillä muun muassa vierailuilla ja yhteisillä projekteilla. Sen lisäksi pilotoidaan ja rakennetaan väyläopintojen tarjontaa niin, että toisen asteen opiskelijoilla on mahdollisuus päästä suorittamaan amk-opintojaksoja yhdessä amk-opiskelijoiden kanssa jo toisen asteen koulutuksen aikana. Näin opiskelijoille muodostuu parempi kuva korkeakouluopinnoista ja kynnys siirtyä jatkamaan opintoja korkeammalle asteelle madaltuu.

Toisen asteen opiskelijat ovat pitäneet kurkistuskurssina tarjottua Johdatus innovaatioihin ja yrittäjyyteen, JIY 5op, -amk-opintojaksoa mielenkiintoisena ja amk-opiskeluun rohkaisevana. JIY-opinnot valikoituivat kurkistuskurssiksi, koska opintojaksolla mahdollistuu verkostoituminen sekä amk-opiskelijoiden että työelämän edustajien kanssa. Opintojen aikana opiskelijat kehittävät monialaisia tiimityötaitoja ja innovointitaitoja, jotka tärkeitä tulevaisuuden työelämätaitoja (Whiting, 2020).

Silta-hankkeen tavoitteena on myös vahvistaa projektioppimisen pedagogiikkaa näiden kahden koulutusorganisaation välillä. JIY-opintoihin osallistumalla toisen asteen opiskelijat saavat monipuolisemman kuvan projektimaisesta opiskelusta. Esittelemme artikkelissa tarkemmin toteutuneita ja suunniteltuja pilotteja sekä käytännön kokemuksia niistä.

Avainsanat: Jatko-opinnot, väyläopinnot, ammatillinen koulutus, ammattikorkeakoulu, yhteiskehittäminen, yrittäjyyskasvatus

1 JOHDANTO

Tulevaisuudessa monet työt ovat asiantuntijatehtäviä. On ennakoitu, että vuoteen 2035 mennessä avautuvista työpaikoista yli puoleen tarvitaan korkeakoulutus. Korkeakoulutettua työvoimaa tarvitaan erityisesti johto- ja asiantuntijatehtäviin (Hanhijoki, 2020). Koulutuspoliittisena tavoitteena onkin, että vuonna 2030 vähintään puolet nuorista aikuisista suorittaa korkeakoulututkinnon. Jatko-opintoihin siirtymiseen vaikuttaa kuitenkin edelleen paljon se, onko nuorella taustallaan ylioppilastutkinto vai ammatillinen tutkinto. Ammattikorkeakouluihin valituista 15–19-vuotiaista vain noin neljänneksellä on taustalla ammatillinen perustutkinto ja yliopistoihin valituista alle prosentilla. (Valtioneuvosto, 2020).

Silta-hankkeen yhtenä tavoitteena on kehittää sujuvia siirtymiä toiselta asteelta ammattikorkeakouluun. Silta-hankkeen päätoteuttajana on Oulun ammattikorkeakoulu (OAMK) ja osatoteuttajana Koulutuskuntayhtymä OSAO. OSAO on kahdeksan kunnan omistama koulutuskuntayhtymä, joka järjestää monialaista ammatillista koulutusta ja tutkintoja sekä ylläpitää alueellista liikunnan koulutuskeskusta. OSAO:n Palvelut-yksikön liiketoiminnan perustutkinto-opiskelijat valikoituivat Silta-hankkeeseen pilotiksi, koska Silta-hankkeen pedagogiset asiantuntijat työskentelevät päätoimisina opettajina tässä yksikössä.

Toisen asteen opiskelijat, jotka valitsevat väyläopinnoiksi korkeakouluopintoja, vahvistavat omia valmiuksiaan jatko-opintoihin ja tulevaisuuden työelämässä vaadittaviin tulevaisuuden taitoihin. Tulevaisuuden taidoiksi kutsutut taidot nähdään Suomen koulutus kentällä keskeisinä opetuksen ja oppimisen kohteina riippumatta oppiaineista tai oppiasteesta (Portaankorva-Koivisto & Viholainen, 2022). Väyläopintoja suorittavat opiskelijat pääsevät käytännössä tutustumaan ammattikorkeakoulussa opiskeluun etukäteen ja edistävät mahdollisia tulevia ammattikorkeakouluopintoja. Väyläopinnot edistävät myös heidän ammatillisia opintojaan, sillä opinnot sisällytetään ammatillisiin valinnaisiin opintoihin II liiketoiminnan perustutkinnossa (Eperusteet, 2018).

Keväällä 2021 Koulutuskuntayhtymä OSAOn opiskelijoille toteutettiin työpajoja, joissa kyselyn ja osallistavien yhteispohdintojen avulla selvitettiin opiskelijoiden näkemyksiä ammattikorkeakouluopinnoista. Opiskelijoilta kysyttiin, mitä tietoa he haluaisivat korkeakouluopinnoista saada, ja heitä pyydettiin kertomaan heidän näkemyksiänsä siitä, kuinka väyläopintoja tulisi kehittää. Pajoihin osallistui yhteensä 74 opiskelijaa ja niistä saadun tiedon perusteella Silta-hankkeessa on lähdetty suunnittelemaan väyläopintoja. Opiskelijat toivat selkeästi esille, että he toivovat lähiopetusta, jota toteutetaan samanaikaisesti ammatillisten opintojen ollessa loppusuoralla (Aine ym., 2021).

2 ENSIMMÄISESSÄ PILOTISSA TUTUSTUTTIIN AMK-OPISKELUUN

Silta-hankkeen ensimmäinen pilotti toteutettiin 31.8.2021-20.10.2021. Neljä OSAOn 2. asteen yrittäjyyden polun valinnutta opiskelijaa osallistui osana kolmannen vuoden liiketoiminnan perustutkinto-opintojaan Oulun ammattikorkeakoulun, OAMK:n, Johdatus innovaatioihin ja yrittäjyyteen (=JIY-opinnot, 5op) -opintojaksolle. Opintojakso toteutettiin OAMK:n Linnanmaan kampuksella.

Jiy-opintokokonaisuus on yksi iso projekti, jota tehdään tiimityönä ohjaavien valmentajien johdolla. Opetusmenetelminä opintojaksolla käytettiin luentotunteja, opettajien kanssa tiimikohtaisia sparrausseisioita sekä tiimityötä. OAMKin opiskelijoilla Jiy sijoittuu ensimmäisen vuoden liiketalouden opintoihin.

”Opiskelija etsii, tunnistaa ja arvioi toimintaympäristössä olevia ongelmia ja liiketoiminta- mahdollisuuksia sekä innovoi uusia ratkaisuja niihin. Opiskelija käyttää kehittämismenetelmiä ja luovia toimintamalleja uusien ratkaisujen löytämiseksi. Opiskelija toimii tarkoituksenmukaisesti monialaisessa tiimissä. Opiskelija kuvaa innovaation hyödyntämismahdollisuuksia liiketoimintamallin avulla.” (Oamk, 2022).

Tässä ensimmäisessä pilotissa opiskelijatiimit muodostettiin niin, että niissä oli OSAOn ja OAMKin opiskelijoita. Näin mahdollistettiin myös opiskelijoiden verkostoituminen ja vertaisoppiminen. Opintojakson päätteeksi opiskelijat esittelivät projektityönsä valmentajille ja muille opiskelijoille.

Jiy-opinnot on valittu ensimmäiseksi AMK-kurkistuskurssiksi, koska opintojakso mahdollistaa monipuolisen opiskelun ja verkostoitumisen niin amk-opiskelijoiden kuin paikallisten yritysten kanssa. Lisäksi opintojakso on pakollinen kaikille OAMK-opiskelijoille, joten se antaa valmiuksia monelle eri alalle, mikäli 2. asteen opiskelija myöhemmin lähtisikin opiskelemaan muuta kuin liiketaloutta.

3 OPISKELIJOIDEN KOKEMUKSIA VÄYLÄOPISKELUSTA

Pilottiin osallistuneet opiskelijat kokivat opintojakson sopivan haastavaksi ja suosittelivat kokemuksensa perusteella opintojaksoa kaikille, jotka harkitsevat ammattikorkeakouluopintoja. Opiskelijat kokivat, että heidän tiimityöskentelytaitonsa vahvistuivat entisestään. Kommunikointitaidot ja projektityöskentelytaidot kehittyivät. Opiskelijoiden mielestä oli erittäin antoisaa opiskella Linnanmaan kampuksella yhdessä AMK-opiskelijoiden kanssa.

Ensimmäiseen pilottiin osallistunut opiskelija kuvaa, kenelle hän suosittelee amk-opintoja:

”Suositteaisin opintoja niille, jotka ovat kiinnostuneet monipuolisesta oppimisesta ja haluavat tutustua ammattikorkeakoulussa opiskeluun. Heillä tulee olla motivaatiota ja uskallusta heittäytyä uusiin tilanteisiin. Mielestäni opinnot sopivat hyvin yrittäjyyden opintopolun opiskelijoille, koska olemme saaneet hyvän pohjan yrittäjyysopinnoista ja oppimamme auttoi kyseisellä kurssilla. Saimme myös nähdä pintaraapaisun siitä, minkälaista olisi lähteä jatko-opiskelemaan kyseistä alaa” (Hertteli, 2021)

Opiskelijoilta kerättyä palautetta on käytetty ja käytetään edelleen väyläopintojen kehittämiseen ja niiden markkinoimiseen. Seuraavat osallistujat kertoivat amk-opiskelun ja ammatillisen perustutkinnon opiskelun eroavaisuuksista:

”Tosi samankaltaista kuin merkonomiopiskelu mutta erona oli se, että opiskelijat olivat selvästi motivoituneempia ja että asia, mitä käytiin, oli vähän haastavampi/uusi.” (Järvinen, 2022).

Ammatillisessa koulutuksessa opinnot henkilökohtaistetaan ja jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen oppimisen kehittämissuunnitelma HOKS. Henkilökohtaistaminen tarkoittaa sitä, että jokaiselle opiskelijalle suunnitellaan ja toteutetaan hänen tarpeitaan vastaava opintopolku. (Opetushallitus 2022). Jos opiskelija on kiinnostunut jatko-opinnoista ja lisähaasteesta opintoihin, hänelle voidaan tarjota väyläopintoja.

Silta-hankkeessa on pyritty panostamaan myös opiskelijoiden merkitykselliseen jatko-ohjaukseen ja ohjaukseen väyläopiskelun eri vaiheissa: alussa, niiden aikana ja niiden jälkeen. Ohjaus on tapahtunut vapaamuotoisesti esim. Whatsapp-viesteillä, puheluilla ja lähtemällä mukaan kampukselle.

“Tosi hyvin ollaan päästy eteenpäin... mahtava tiimi on meillä ja mukavaa on ollut.” (Järvinen, 2022).

“Nyt eka AMK-kurssi ohi ja hyvin mielin lähdän syksyllä uutta kurssia kohti ehdottomasti!” (Järvinen, 2022).

4 TAVOITTEENA MONIPUOLISEMPI VÄYLÄOPINTOJEN TARJONTA JA SUJUVAT SIIRTYMÄT

Silta-hankkeessa pilotoidaan ja rakennetaan erilaisia väyläopintoja aluksi OSAOn palvelut-yksiköstä OAMKin liiketalouden yksikköön. OSAOn palvelut-yksikön opiskelijoille tarjotaan lukuvuonna 2022-2023 erilaisia väyläopintoja niin, että ensiksi opiskelijoilla on mahdollisuus suorittaa JIY-opinnot, 5op, ns. kurkistuskurssina joko suomeksi tai englanniksi. Tämän jälkeen heillä on mahdollisuus jatkaa laajempien väyläopintojen suorittamista niin, että opinnot sisällytetään OSAOn toisen asteen tutkintoon. Jos opiskelija jatkaa korkeakouluopintoja myöhemmin, samat opinnot sisällytetään AMK-tutkintoon.

Kaksi opiskelijaa suoritti keväällä 2022 JIY-opinnot menestyksekkäästi ja molemmat jatkavat AMK-opintoja syksyllä 2022. Opiskelijoille räätälöitiin omat opintosuunnitelmat ottaen huomioon 2. asteen opintojen tilanne. Toinen opiskelija siirtyi käytännössä kokonaan polkuopiskelijaksi AMK:lle niin, että hän suorittaa 30 op tradenomiopintoja syksyn 2022 aikana. Nämä opinnot sisällytetään OSAOn tutkintoon. Toinen väyläopiskelija jatkaa opintojaan pääasiassa kontaktiopetuksessa OSAOlla mutta suorittaa yksittäisiä kursseja OAMKilla yht. 15op lukuvuoden 2022-2023 aikana.

Syksyllä 2022 OSAOn palvelut-yksikössä on tiedotettu väyläopinnoista kaikkia yksikön 2. ja 3. vuoden opiskelijoilta yhteisellä Teams-infolla, johon opiskelijat osallistuivat yhdessä omaopettajan kanssa. 2. ja 3. vuoden ryhmiä on yli 30, joten arviona on, että info tavoitti n. 500 opiskelijaa. JIY-opintoja on tarjolla kurkistuskurssina kahdessa toteutuksessa: sekä suomen kielellä että englanniksi. Molempiin toteutuksiin on opiskelupaikka max. viidelle väyläopiskelijalle. JIY-toteutuksien jälkeen opiskelijat voivat halutessaan jatkaa laajempia väyläopintoja.

5 MUU YHTEISTYÖ OSAON LIIKETOIMINNAN JA OAMKIN LIIKETALouden YKSIKÖIDEN VÄLILLÄ

OSAOn yrittäjyyspolun opiskelijat tekevät lukuvuonna 2022-2023 paljon yhteistyötä OAMKin Terwa-akatemian opiskelijoiden kanssa. Silta-hankkeessa toteutetaan syksyllä 2022 kaikille OSAOn palvelut-yksikön opiskelijoille infotilaisuus, jossa OAMKin opiskelijat pääsevät esittelemään opintojaan ja opiskelijakuntatoimintaansa. Myöhemmin tämän jälkeen kiinnostuneille opiskelijoille tarjotaan mahdollisuus lähteä tutustumaan OAMKin liiketalouden yksikköön Linnanmaalle.

Silta-hankkeessa kehitetään lisäksi mentorointiohjelmaa toiselle asteelle. Eräänä ajatuksena on saada korkeakouluopiskelijoista mentoreita toisen asteen opiskelijoille. Näin vahvistetaan verkostoitumista eri koulutusasteiden välillä.

6 POHDINTAA

Silta-hankkeen järjestämistä piloteista on saatu arvokasta kokemusta ja opiskelijanäkemyksiä väyläopiskelusta. Silta-hankkeen pilottien aikana on huomattu, että OSAOn opiskelijat tarvitsevat ohjausta sukkuloidessaan kahden eri koulutusasteen ja koulutusorganisaation välillä. Sekä opintojen yksilöllinen suunnittelu että käytännön järjestelyt, kuten kurssille ilmoittautuminen ja opiskelijatunnukset ovat vaatineet koordinoitua. Silta-hankkeen aikana on tavoitteena saada prosessit sujuvoitettua niin, että siirtyminen toiselta asteelta ammattikorkeakouluun ja amk-opintoihin tutustuminen helpottuu.

Piloteissa mukana olleilta opiskelijoilta on saatu todella hyvää ja innostavaa palautetta väyläopinnoista. Silta-hankkeessa on siis rohkeiden pilottien ja kokeilujen avulla tiivistetty OSAOn liiketoiminnan ja OAMKin liiketalouden yksikön välistä yhteistyötä. Kokeilujen ja pilottien kokemusten pohjalta luodaan selkeä toimintamalli väyläopinnoista ja vahvistetaan oppilaitosten välistä yhteistyötä. Hanke jatkuu elokuuhun 2023. Julkaisemme lisää tuloksia kuluvan vuoden aikana.

LÄHTEET

Aine, R., Mäntykangas, U., & Pokela, A. 2021. Yhteistyöllä sujuvia väyliä toiselta asteelta korkeakouluun. OAMK Journal 42/2021. Saatavissa: <https://oamk.fi/oamkjournal/2021/yhteistyolla-sujuvia-vaylia-toiselta-asteelta-korkeakouluun/>

Eperusteet, 2018. Liiketoiminnan perustutkinto. Opetushallitus. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/eperusteet-service/api/dokumentit/4589023>

Hanhijoki, I. 2020. Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035. Raportit ja selvitykset 2020:6. Opetushallitus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/koulutus-ja-tyovoiman-kysynta-2035>

Hertteli, Elina 11.11.2021. Haastattelu.

Järvinen, Teemu. Ohjauskeskustelut ja -viestit 2022.

Opetushallitus, 2022. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/henkilokohtaistaminen>

Oulun ammattikorkeakoulu. Elokuun 30, 2022. Opintojaksokuvaus Johdatus innovointiin ja yrittäjyyteen. Saatavissa: https://www.oamk.fi/opinto-opas/opintojen-sisalto/opintojaksokuvaus?siivu=oj_kuvaus&koodi1=YY00DG35&kieli=&opas=
<https://oamk.fi/oamkjournal/2021/yhteistyolla-sujuvia-vaylia-toiselta-asteelta-korkeakouluun/>

Portaankorva-Koivisto, P., & Viholainen, A. (2022). Yhteisöllisyyttä, ongelmanratkaisua ja muita 21. vuosisadan taitoja yläkoulun ja lukion matematiikan opetukseen. LUMAT-B: International

Valtioneuvosto. 2020. Valtioneuvoston koulutuspoliittinen selonteko Saatavissa: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/Jul-kaisuMetatieto/Documents/VNS_1+2021.pdf

Whiting, 2020. These are the top 10 job skills of tomorrow – and how long it takes to learn them. Saatavissa: <https://www.weforum.org/agenda/2020/10/top-10-work-skills-of-tomorrow-how-long-it-takes-to-learn-them/>

TIIMIVERSTAAN TIIMITOIMINTAMALLIN CASE E-EXCELLENCE, MONIAMMATILLISEN JA TYÖELÄMÄLÄHTÖISEN TIIMIOPETTAJUUDEN MAHDOLLISUUDET PROJEKTIOPPIMISESSÄ

Satu Virtanen, Koulutuskuntayhtymä OSAO, satu.virtanen@osao.fi

Anu Pokela, Koulutuskuntayhtymä OSAO, anu.pokela@osao.fi

Lauri Nieminen, Koulutuskuntayhtymä OSAO, lauri.nieminen@osao.fi

TIIVISTELMÄ

Tarkastelemme tässä Case E-Excellence -artikkelissa käytännönläheisesti Koulutuskuntayhtymä OSAOn palvelut-yksikön Tiimiverstaan yrittäjyyden, matkailun ja markkinointiviestinnän toisen asteen opiskelijoiden, opettajien ja työelämäyhteistyökumppaneiden yhteistyöprojektin yrittäjyyskasvatuksellista ja työelämälähtöistä pilottitoteutusta. E-Excellencen moniammatillinen pilottiviikko toteutettiin osana ESR-rahoitteista, Euroopan Sosiaalirahaston ja ELY-Keskuksen rahoittamaa Väkevä-hanketta. Artikkelin kirjoittajat olivat mukana testaamassa moniammatillista tiimiopettajuutta ja projektioppimista marraskuussa 2021. Digitalisaation ja kestävä kehityksen tiimioppimisen tapahtumaviikko E-Excellence järjestettiin opettajien, yhteistyökumppaneiden ja eri alojen opiskelijoiden yhteistyöprojektina teemalla ”tehdään vastuullisesti yhdessä” 22.-25.11.2021. Casen projektiryhmän tavoitteena oli testata, voiko tiimiopettämistä, ja moniammatillista projektioppimista edistää toisella asteella niin, että samalla innovoidaan uutta kaikille yhteisestä teemasta (vastuullisuus), tehdään yritysyhteistyötä (yritysten toimeksiannot toimeksiannot), ja opitaan tiimityöskentelyä.

Moniammatillisen projektiviikon pedagogisina koordinaattoreina toimivat palvelut-yksikön Tiimiverstaan valmentajat yhteistyössä edellä mainittujen alojen opettajien kanssa ja tapahtuman pilotoinnin kimmokkeena toimi ESR:n, Euroopan Sosiaalirahaston ja Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskuksen rahoittaman Väkevä-hankkeen Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen strategiaa uudistava prosessi, ja sen osana erityisesti kestävä kehitys ja digitalisaatio osana yrittäjyyskasvatusta. E-Excellence-projektiviikon työelämän toimeksiantajina toimivat Osuuskauppa Arina ja Prisma Limingantulli, Choco Somnia, Sokos Hotel Arina, KureStore ja QStock Festival.

Esittelemme seuraavassa tarkemmin marraskuun 2021 E-Excellence-viikon tiimiopetuksellisen ja projektioppimiseen pohjautuvan tapahtumaviikon yhteistyön tavoitteita, käytänteitä ja tuloksia. Tuomme esiin tiimiopettajuuden käytännön toteutuksia, vaiheita ja kokemuksia, sekä työelämän toimeksiantajien, opettajien ja opiskelijoiden palautteita. Pohdimme vastaavanlaisten, moniammatillisten ja työelämälähtöisten projektien mahdollisuuksia, haasteita ja jatkokehittämisideoita yrittäjyyskasvatuksessa käytännönläheisesti.

Avainsanat: Tiimiopettajuus, työelämälähtöisyys, moniammatillisuus, kestävä kehitys, projektioppiminen, 21. vuosisadan taidot, design sprint

1 JOHDANTO

Yrittäjyyskasvatuksen tutkimuskentässä on kirjoitettu eri alojen opiskelijoiden moniammatillisen törmäyttämisen merkityksestä uusien innovaatioiden heräämiselle (Arhio & Nurmenniemi, 2018, s.140-150). Eri alojen opiskelijoiden ja opettajien törmäyttäminen oli keskiössä myös digitalisaation ja kestävä kehityksen moniammatillisen tiimioppimisen tapahtumaviikolla. E-Excellence järjestettiin opettajien, yhteistyökumppaneiden ja eri alojen opiskelijoiden yhteistyöprojektina teemalla ”tehdään vastuullisesti yhdessä” 22.-25.11.2021 Koulutuskuntayhtymä OSAOn palvelut-yksikössä. Pilottiin osallistui yli 130 opiskelijaa ja opettajaa liiketalouden, yrittäjyyskasvatuksen, markkinoinnin ja matkailun aloilta, sekä paikallisia toimeksiantajayrityksiä (Kure Store, QStock Festival, Sokos Hotel Arina, Osuuskauppa Arina, ja Schoco Somnia), sekä OSAOn esihenkilöitä.

Viikko käynnistettiin yhteisellä vastuullisuuden check-in-infolla ja herättelyllä, jonka yhteenvetona kokosimme viikon ohjenuoraksi ajatuksen siitä, että ”vuoden 2030 yritys on vastuullinen, ekologinen, kierrätävä ja tasa-arvoinen”. Vastuullisuus valikoitui projektioppimisen viikon kattoteemaksi, koska suunnittelevalle tiimille koki teeman ajankohtaiseksi ja opiskelijoita kiinnostavaksi. Kestävä kehityksen ja vastuullisuuden teema on ajankohtainen tärkeäksi koettu teema yrittäjyyskasvatuksessa myös korkeakouluasteella, ja sen merkitys kasvaa koko ajan (Sikkilä, ym. 2022). Tapahtuman avainpuhujana toimi yrittäjä Lasse Kukkonen teemalla omat vahvuudet ja tiimityöskentely.

Projektiviikon ajaksi opettajat jaettiin moniammatilliseksi tiimipareiksi, jotka toimivat työskennellen uuden työparin kanssa.

Projektin pääpiirteet on kuvattu kuvassa 1. (Kuva 1. E-Excellence pähkinäkuoressa.) Yhdessä oppimista ja oman toimintansa reflektointia tehostaakseen opettajat kokoontuivat joka iltapäivä dialogipiiriin purkamaan päivän onnistumiset, haasteet ja kehittämisideat seuraaville päiville, hyödyntäen käytännössä projektiryhmän jäsenten kokemuksia ja analyysijä viikon kulusta. Leinonen ym. (2002) nostavat esille, että asiakasprojektien dokumentointi projektien päättyttyä on tärkeää projektiryhmän jäsenten analysoinnin mahdollistamiseksi, ja myös artikkelin kirjoittajien tiimi koki tämän todella tarpeelliseksi tiimiopettajuuden jatkokehittämisen kannalta.

Projektitiimin palaverissa projektitiimi hyödynsi niin sanottua motorola-mallia (Partanen, 2013), jonka avulla voidaan arvioida niin yksilöiden, kuin projektiryhmienkin työskentelyä, ja joka haastaa osallistujan pohtimaan, mikä meni hyvin, mikä ei mennyt niin hyvin, mitä opimme, mitä teemme jatkossa paremmin, ja mitä me viemme käytäntöön, jotta me saavutamme visiotamme.

E-excellence pähkinäkuoressa:

130 matkailua, yrittäjyyttä tai markkinointiviestintää opiskelevaa perustutkinto-opiskelijaa oli mukana.

Opiskelijat työskentelivät yhdessä toimeksiantojen parissa 4-6 hengen muodostamissa monialaisissa tiimeissä.

Saimme 5 erilaista toimeksiantoa oululaisilta yrityksiltä.

Yhden toimeksiannon parissa työskenteli neljä opiskelijatiimiä.

Opettajat olivat jakaneet opiskelijat valmiiksi monialaisiin tiimeihin ja tiimijaot esiteltiin ma 22.11. yhteisessä aloituksessa.

Opiskelijatiimit saivat toimeksiannon maanantaina ja etenivät ratkaisuun torstaina.

Opettajiimit valitsivat parhaat ratkaisut ja ne esiteltiin to iltana 25.11.2021 järjestettävässä gaalassa.

Wilman työjärjestys oli etukäteen päivitetty vastaamaan viikon aikataulua

KUVA 1. E-Excellence pähkinäkuoressa.

E-Excellence käytännöllisen tapahtumaviikon keskeisenä pedagogisena tavoitteena ja käytännön toimintaa tukevana viitekehystenä toimivat tiimiopettajuus ja projektioppiminen, ja eri alojen opiskelijoiden tutkinnon rajat ylittävä moniammatillinen yhteistyö sekä tulevaisuuden yrityskasvatuksen geneeristen työelämätaitojen, 21. vuosisadan taitojen (21st century skills) edistäminen tiimeissä.

Tulevaisuuden taidot nähdään Suomen koulutuskentällä keskeisinä opetuksen ja oppimisen kohteina riippumatta oppiaineista tai oppiasteesta (Portaankorva-Koivisto & Viholainen, 2022), ja esimerkiksi Miettisen mukaan (2019) opiskelijan kyvykkyys työskennellä muuttuvissa ympäristöissä, sekä toimia yhteistyössä toisten kanssa ja kyky työskennellä itsenäisesti korostuvat. Binkley ym. (2012) jaottelevat 21. vuosisadan taidot neljään luokkaan, joita ovat ensimmäiseksi ajattelun taidot, kuten kriittinen ajattelu, luovuus ja ongelmanratkaisu, toiseksi työskentelyn taidot, kuten yhteistyö- ja viestintätaidot, kolmanneksi työskentelyvälineisiin liittyvät monilukutaidot, kuten data-, media- ja digi-aidot, sekä neljänneksi niin kutsutut elämäntaidot, joihin voidaan lukea yksilöllisiä kehitettäviä piirteitä, kuten yksilön joustavuus, johtajuus, aloitteellisuus, tuottavuus ja ihmistaidot. Geisinger (2016) tuo puolestaan esille 21. vuosisadan taitoja eritellessään, että uusi rohkeampi koulutusmaailma kaipaa muistia ja rutiininomaisia tehtävien korostaneen koulutuksen sijaan metamorfoosia, mitä näiden taitojen edistäminen voi tarjota. E-Excellencen kantaviksi tavoitteiksi on tässä kontekstissa luontevaa asettaa 21.vuosisadan taitojen työstäminen. Toimeksiantajarytysten haasteiden ratkaisujen innovointi vaatii opiskelijoilta enemmän kuin rutiininomaista muistamista, ja projektin ajan he työskentelivät moniammatillisissa tiimeissä. Artikkelin kirjoittajien kokemusten perusteella tällainen työskentely vahvistaa opiskelijoiden 21. vuosisadan taitoja ja valmistaa heitä tulevaisuuden työelämään.

Viikon ajaksi opiskelijat jaettiin 4–6 hengen monialaisiin tiimeihin, ja tiimit jaettiin yritystoimeksiantajien omaan toimintaan suoraan nivoutuvien, vastuullisuuteen liittyvien, haastetoimeksiantojen mukaisiin klusteritiimeihin. Tiimit työskentelivät omissa luokkatiloissaan samanaikaisesti eri toimeksiantojen haasteiden parissa viikon ajan. Toimeksiantoja oli yhteensä viisi, Original Sokos Hotel Arinan vastuullinen aamupala ja vastuullinen hotellihuone, QStock Festivalin jätemäärän vähen-

täminen, Choco Somnian paikallisen uuden tuotteen innovointi ja Kure Storen vastuullinen brändiviestintä. Toimeksiannot esitettiin opiskelijoille ongelmien muodossa Googlen Design Sprintin ideaa mukaillen, ja heidän tuli innovoida omissa tiimeissään näihin ongelmiin luovat ratkaisut.

Design Sprint on Googlella kehitetty työskentelytapa, jossa tavoitteena on ratkaista haasteita ihmiskeskeisesti ja selvittää nopeatempoisesti, ikään kuin sprintissä, haasteeseen laadittujen ratkaisujen elinkelpoisuus. Alkuperäinen Googlen Design Sprint on viiden päivän mittainen. Pedagogisena työskentelytapana design sprint on kuitenkin sopivan väljä, mutta samalla riittävän ohjaava. Valmentaja voi kehittää menetelmästä lukuisia erilaisia variaatioita, kuten projektitiimikin teki viikon aikana. Design Sprint juontaa juurensa muotoiluajattelusta (design thinking), jonka olennainen sovellusala Suomessa on palvelumuotoilu. Design Sprint hyödyntää palvelumuotoiluajattelun menetelmiä ja työkaluja sprintin eri työpajavaiheissa, joista yhtenä esimerkkinä voi mainita ongelmanratkaisuun liittyvät asiakaspersoonat (Kiirikki, 2021). E-Excellence-tapahtumassa kehitimme design sprint -mallista neljäpäiväisen version, joka soveltui monialaiseen työskentelyyn.

Nelipäiväisen E-Excellence-sprintin aikana kaikki tiimit kisasivat toisia tiimejä vastaan omissa klustereissaan, ja sprinttimäisen ketterän kehittämisen idean mukaisesti yksi heidän tehtävistään viikon aikana oli testata oman ideansa toimivuutta esimerkiksi prototyypin tai kyselyn avulla. Toimeksiantosprintit päättyivät torstai-illan yhteiseen gaalaan, jonne opettajatiimit olivat yhteisesti valinneet jokaisen klusterin parhaat työt ja jatkokehitysideat esiteltäviksi ja kommentoitavaksi toimeksiantajille ja koulun johdolle.

Yhteisenä viikon aikana samalla testattavana yhteisoppimisalustana ja pedagogisena kanavana toimi Microsoft Teams -alusta, jonne jokaiselle tiimille luotiin oma kanavansa. Toimeksiantajien haasteet ja tehtävänannot jaettiin kaikille samanaikaisesti alustalla. Jokaiseen viikon päivään sisältyi myös yhteisiä alustuksia, jotka toteutettiin samanaikaisesti Teamsin välityksellä yhdestä tapahtumaviikon luokasta käsin. Viikon aikana testasimme samalla projektia varten Tiimiverstaan valmentajien mukailemaa tiivistettyä versiota Googlen Design Sprintistä, jossa tavoitteena on ratkaista ongelma ja kehittää siihen sopivia, luovia ratkaisuja. Työskentelytapaan kuului Kiirikin (2021) idean mukaisesti, että osallistujilla tai sprintin vetäjällä, eli fasilitaattorilla, ei aluksi ollut valmista ajatusta tai ratkaisua siitä, mikä tai mitä toimeksiantajien haasteiden lopputulos on. Toimintatapaan kuului olennaisesti se, että kaikkien ajatuksia kuunnellaan ja jokainen tiimissä pääsee ääneen.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

E-Excellence case ei ole itsessään tutkimustyö, vaan kuvaa moniammatillisen tiimiopeettajuuden mahdollisuuksia käytännön esimerkkien sekä kerättyjen kokemusten avulla. Seuraavassa avaamme projektitiimin toimintamallia ja valmentajien käytännön työtä ohjaavia keskeisiä teoreettisia viitekehyksiä.

Tiimiverstas on OSAOn yrittäjyyskasvatuksen kotipesä, ja toisella asteella kaikkea opetusta ohjaavat Opetushallituksen asettamat ammatilliset tutkinnon perusteet ja tulevat tutkintouudistukset (Opetushallitus, 2022). Tiimiverstaan yrittäjyyden suuntautumisvaihtoehdon opiskelijoiden ammatilliset opinnot nivomme Vuosi Yrittäjänä -konseptiohjelman (Nuori yrittäjyys Ry, 2022) prosessimallin mukaiseen, Uskalla yrittää- kilpailuihin kannustavaan NY-tiimiyrytystoimintaan.

Tiimiverstaan valmentajat soveltavat työssään tiimiopeuttamista ja samanaikaisopetuksen eri muotoja. Tiimiopeuttamisessa opettajat ovat keskenään vuorovaikutteisessa ja aktiivisessa opetusroolissa oppitunnilla, esimerkiksi kollegan puhues- sa voi toinen mallintaa opetussisältöön liittyviä asioita opiskelijoille. Vuoronvaihto opettajien välillä pyritään tekemään joustavasti ja tilanne huomioiden, ja tiimiopeuttamiselle on tyyppillistä toisen opetuksen keskeyttäminen kysymyksillä tai esimerkeillä. Parhaimmillaan tiimiopeuttajuus voi tiivistää yhteisiä päämääriä ja työtapoja, ja yhteiset arvot ja toiminnan periaatteet tulevat paremmin opettajien ja opiskelijoiden tietoisuuteen (Ahtiainen, ym., 2011). Tiimiverstaan valmentajat ovat mukana luomassa uutta yrittäjyyskasvatuksen mallia (Vaara, 2022) ja etsivät yhteistyössä erilaisia pedagogisia tapoja juurruttaa kestävästä kehityksestä, digitalisaatiota ja kansainvälistymistä, sekä työelämän tiimityöskentelytaitoja osaksi yrittäjyyskasvatusta. Tiimiopeuttamisen Case E-Excellence on esitelty OSAOn tiimivalmentajien dialogipiirissä kuntayhtymän tiimivalmentajille ja esihenkilöille, ja se esitellään yksikössä osana parhaat käytänteet sarjaa, jonka tavoitteena on innostaa ja kannustaa kollegoita kokeilemaan uusia opetusmenetelmiä ja haastamaan rohkeasti juurtuneita totuttuja käytänteitä.

Tiimiverstaan pedagogiikka on saanut innoitusta Tampereen ammattikorkeakoulun ProAkatemian tiimiopeuttajavalmentajien kokeilusta (Heikkinen ja Itkonen, 2017), ja tätä valmentavaa pedagogiikkaa pyrimme kehittämään toisen asteen tarpeita ja tekemällä oppimista tukevaksi, työvälineenämme tiimiopeuttajuus ja samanaikaisopettajuus ja projektioppiminen. Hyödynnämme ProAkatemian koulutuksen valmennusmenetelmiä kuten dialogipiiriä, tupia, pajoja, lukupiiriä, podcasteja, sekä edellisessä kappaleessa mainitun palvelumuotoilun viitekehyksen innovointimenetelmiä, joita esitellään esimerkiksi teoksessa Matka palvelumuotoiluun, opas opettajalle (Euro. ym. 2017). Työelämäyhteistyötä ja verkostoitumista kehitämme yritysteemavierailujen, ideointikilpailujen, yrittäjämentori-toiminnan, leijonan luola -tapahtumien ja kuten Case E-Excellencen tapauksessa, aitojen yrityscase-toimeksiantojen muodossa.

E-Excellencen aikana halusimme Tiimiverstaan ja kumppaniopettajien kanssa samanaikaisesti testata moniammatillista projektioppimista, jo yllä kuvailtua tiimiopeuttamista, sekä mukailtua Googlen Design Sprinttiä toimeksiantojen muodossa toisella asteella. Moniammatillisuutta voidaan kuvata rajoja ylittäväksi (boundary crossing) pedagogiikaksi, jossa ylitetään eri oppiaineiden ja koulutusalojen rajoja, mutta myös organisaatioiden rajoja yritysyhteistyön myötä (Dillon, 2008).

Upolan mukaan (2019) työelämäorientoituneessa projektioppimisessa opiskelun kohteena on työelämäkumppanin tarjoama projektitoimeksianto, jonka lopputuotteina syntyvät opiskelijoiden toteuttamina palvelumuotoilutuotteita. Oppimisympäristönä toimii tällöin projektin toteutuskohte, jonka toimeksiantajat määrittelevät. Projektioppimisprosessissa on tällöin kolme toimijaosapuolta, opiskelija, opettaja sekä työelämän toimeksiantaja(t). Toimeksiantajat voivat olla esimerkiksi kaupan tai palvelualan yrityksiä, jotka tilaavat oppilaitokselta esimerkiksi suunnittelu-, ja palvelutöitä. E-Excellence- projektioppimisen viikolla yrittäjyyskasvatuksen geneeristen taitojen ja 21. vuosisadan taitojen oppimiseen nivoutui siten myös palvelumuotoilun sisältöjä, joissa asiakkaina toimivat elinkeinoelämän aidot toimeksiantajat.

Projektiweek oli yhtä lailla tiimissä oppimista, sekä opettajille, opiskelijoille, että toimeksiantajille. Projektioppimisessa (Upola, 2022) osaamista hankitaan toiminnallisesti, sosiaalisesti ja yhteisöllisesti. Pedagogisena tavoitteena on tällöin, että opiskelijat suunnittelevat ja toteuttavat projektityöt ryhmässä, jossa tietoa ja ymmärrystä rakennetaan yhdessä, mikä myös edellyttää, että ryhmällä on yhteinen tavoite ja tahtotila. Lisäksi onnistunut projektioppiminen edellyttää, että opiskelijat tuntevat jaettua vastuuta aikataulutetusta projektin toteutuksesta, ja että projektilla on selkeä alku ja loppu. Onnistuessaan projektissa opiskelijat työskentelevät siis parhaimmillaan jaettuun asiantuntijuuteen nojautuen – ja näin opiskelijat opettavat toisiaan tekemällä oppien, ja eteen tulevia työvaiheita ratkaistaan yhdessä luovaa ongelmanratkaisua soveltaen.

Kuva 2. QStock toimeksianto. Moniammatillinen tiimi harjoittelee esitystä ennen gaalaa.

3 TULOKSET

Yrittäjyyskasvatuksen hengen mukaisesti Tiimiverstaan valmentajat ja E-Excellence-viikon eri alojen vastuupettajat kokoontuivat ennen viikkoa, viikon aikana ja sen jälkeen tekemään yhteistä yhteenvetoa dialogipiirissä menetelmien onnistumisista ja kehittämisen kohteista.

Opettajiimin palautteista tulee esille useita onnistumisia: moniammatillisen tiimien jako onnistui hyvin ja oli riittävän tasainen, toimeksiantajat olivat aktiivisesti mukana ja sitoutuneita projektiin, sekä vastuullisuus teemana oli ajankohtainen, riittävän laaja, kaikkia motivoiva ja liittyi kiinteästi Väkevä-hankkeen strategiauudistukseen. Opettajiimin palaut-

teesta nousi esille innostus kokeilla uutta kollegoiden kanssa yli tutkintorajojen ja kollegoilta oppiminen. Design Sprinttiä mukailevat työmenetelmät ja yhteinen Teams-alusta saivat positiivisen vastaanoton pilottiprojektissa. Viikkorytmi toimi hienosti, yhteiset aamupalat, päiväkohtaiset osahaasteet, sekä yhteinen lopetusgaala, jossa toimeksiantajat kohtasivat opiskelijat ja esihenkilöt antoivat palautetta opiskelijoille, toimi hienona huipenuksena projektille.

Osallistuneiden opettajien kokoavasta dialogipiiristä nousee esille, että projektioppisen soveltaminen näin laajassa tapahtumassa edellyttää tarkkaa opetuksen resurssisuunnittelua, hyvää ennakkointia muun muassa samanaikaisten muiden tapahtumien välttämiseksi, selkeää projektitiimiroolitusta, sekä riittävästä ajasta projektin suunnitteluun, toteutukseen ja tulosten koostamiseen ja jatkokehitysideoiden työstämiseen.

Projektiviikkoon osallistuneilta osallistujilta keräsimme Office-365 Forms- työkalulla luodulla palautekyselyllä vapaaehtoista palautetta viikon toteutuksesta, ja palautetta antoi yhteensä 66 opiskelijaa. 89,4 % vastaajista (n=59) koki tehneensä töitä tiiminä, vaikka monialaiset tiimit vasta muodostettiin viikon alussa, mikä on innostava tulos (Kuva 3.). Projektiviikon uusien opettajatiimiparien työskentelyyn oltiin tyytyväisiä, jotkut tosin kokivat saavansa jopa liikaa samoja, eri opettajien toistamia ohjeita. Kehityskohde, joka nousi esille vastauksista, oli päivien pituus (8 tuntia), jota toivottiin lyhyemmäksi. Tämä on tärkeä huomio jatkoa ajatellen, koska tiiviissä työskentelyrytmissä 8 tuntia voidaan kokea liian rankkana innovointiin.

Seuraavassa muutamia esimerkkilainauksia osallistuneiden opiskelijoiden palautteista, niistä heijastuu esimerkiksi oman vastuun kantamisen merkityksen ymmärtäminen tiimityöskentelyssä ja ryhmädynamiikkaan panostaminen:

”Jos on mukana täysillä ja tekee loppuun asti, lopputuloksesta tulee varmemmin hyvä.”

”Opin, että pitää piittää huolta jokaisesta tiimiläisestä ja joissain tilanteissa ottaa vastuu työn tekemisestä.”

”Se on tärkeä aihe, jolla ihmiset voivat auttaa vastustamaan ilmastonmuutosta ja auttavat luontoa.”

”Ryhmädynamiikka on tärkeää ja sujuvuuden kannalta ehdotonta. Jokainen kantaa oman vastuunsa.”

”Muiden kuunteleminen ja oma työpanos yhteiseen tekemiseen. Ryhmä ei edisty ilman sitä.”

”Opin mm. Sen että vastuullisuus on tänä päivänä tärkeä aihe, ja sitä mietitään jatkuvasti ja etsitään erilaisia ratkaisuja ongelmiin.”

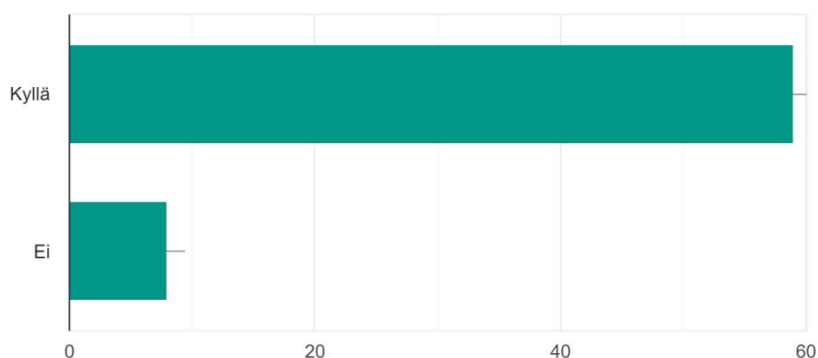
”Sen että omalla käytöksellä ja elämän tavoilla voit vaikuttaa suuresti ympäristöön.”

”Opin toimimaan uusien ihmisten kanssa ryhmässä vastuullisesti.”

Yhteenvetona opiskelijoiden palautteesta voi todeta, että he ovat ymmärtäneet vastuullisuuden kysymyksen tiimiviikon jälkeen varsin laaja-alaisesti, eli esille nousee sekä ympäristöön, että sosiaalisen vastuuseen liittyviä näkökulmia ja havaintoja omasta toiminnasta.

Teittekö töitä tiiminä?

66 vastausta

Kuva 3. E-Excellence- viikon palautekyselyn vastausjakauma kysymykseen Teittekö työtä tiiminä?

Toimeksiantajat antoivat erittäin hyvää palautetta viikosta ja he olivat sitoutuneena mukana projektissa alusta loppuun. Kure Storen yrittäjä Hannu Laukkanen kommentoi projektia seuraavasti:

”E-excellence viikko oli antoisa ja tehty toimeksiantajalle vaivattomaksi. Pienellä panoksella saimme paljon takaisin ihan toteutettavia ideoita. Loppugaala oli myös ensimmäistä kertaa järjestettynä erittäin onnistunut ja viihdyttävä. Tunnelma oli arvokas ja kaikki meni just hyvin. Hyvää kokemusta nuorille ja miellyttävää oli myös näin toimeksiantajan näkövinkkelistä. Kiitos paljon vielä teille kun saimme olla mukana.”

Kaiken kaikkiaan yhteistyö toimeksiantajien kanssa toimi erinomaisesti ja aidot työelämälähtöiset toimeksiannot innostuvat myös opiskelijoita.

Palautteiden ja käytännön kokemusten perusteella Case E-Excellencen kaltainen projektioppimisen pilottitoteutus moniammatillisena ja työelämälähtöisenä kokonaisuutena tarjoaa useita jatkokehitysmahdollisuuksia tiimiopettajuuteen yrittäjyyskasvatuksessa ja 21. vuosisadan taitojen opetuksessa. Se soveltuu laajankin teeman, kuten tässä tapauksessa kestävä kehitys ja vastuullisuuden käsittelyyn toimeksiantoina, ja sitä voidaan hyödyntää jopa alojen rajat ylittävässä opiskelussa, tässä tapauksessa palvelumuotoilu, markkinointi, matkailu, yrittäjyyskasvatus, digitaaliset taidot ja kestävä kehitys. Projektitiimin kokemus viikosta on, että moniammatillista yhteistyötä on tällä hetkellä liian vähän kaikilla koulutusasteilla. Tulevaisuuden työelämä tarvitsee innovatiivisia osaajia, jotka osaavat työskennellä luontevasti moniammatillisissa tiimeissä, ja jotka osaavat hyödyntää eri aloilta hankittua osaamista.

4 POHDINTAA

Digitalisaation ja kestävä kehitys monialaisen tiimioppimisen tapahtumaviikko E-Excellence oli opettavainen ja erittäin antoisa niin opiskelijoiden, toimeksiantajien kuin opettajienkin näkökulmasta. Tiimiverstaan valmentajien ja vastuupettajien tavoitteena on tehdä tästä vuotuinen perinne eli seuraavan E-Excellence-viikon suunnittelutyö on jo vauhdissa ja se toteutuu viikolla 39 syksyllä 2022. Seuraavana teemana on hyvinvointi ja toimeksiantaja on JAMK ja Mieli liikkeelle -hanke.

Projektitiimi koki ohjaajien osallistumisen tapahtumaan erittäin hyödyllisenä, ja yhtenä jatkokehitysideana on, että erityisopettaja, kuraattori ja psykologit voisivat olla mukana toteutuksessa, jotta opiskelijoiden erilaiset tarpeet ja lähtökohdat voitaisiin ottaa paremmin huomioon. Monialaisten tiimien ryhmäytymiseen täytyy jatkossa käyttää enemmän aikaa. Artikkelien kirjoittajat kokevat myös, että projektiviikolla käytettäviin pedagogisiin menetelmiin tutustumiseen ja testaamiseen täytyy jatkossa perehtyä eri alojen opiskelijoiden opinnoissa jo ennen projektin toteuttamista, jotta menetelmät ovat tutumpia siinä vaiheessa, kun työskennellään moniammatillisissa tiimeissä. Jatkossa projektioppimisessa tulee myös huomioida entistä paremmin erilaisten opiskelijoiden tarpeet, tavoitteet ja lähtökohdat esimerkiksi erilaisten projektitoimenkuvien avulla, ja tiimiopettajien menetelmistä voidaan yhdessä jalostaa erilaisia, eri tilanteisiin soveltuvia versioita. Mielenkiintoista olisi lisäksi pilotoida soveltuvia design sprintin versioita hyödyntäen työelämälähtöistä projektioppimista yrittäjyyskasvatuksessa kansainvälisissä ja moniammatillisissa tiimeissä, esimerkiksi alustatalouden mahdollisuuksia, ja etäyhteyksiä hyödyntäen.

Projektitiimi haluaa kehittää casen kaltaisen tapahtumaviikon konseptia eteenpäin myös erilaisten opintosisältöjen integroimisen ja yhteiskehittämisen näkökulmasta, koska erilaisten vastuutehtävien suunnittelu ja tekeminen projektin aikana voisi palvella esimerkiksi opiskelijoita, jotka haluavat tehdä vapaasti valittavia tutkinnon osakokonaisuuksia tai esimerkiksi täydentää aiemmin kesken jääneitä opintoja.

LÄHTEET

- Ahtiainen, R., Beirad, M., Hautamäki, J., Hilasvuori, T., & Thuneberg, H. 2011. Samanaikaisopetus on mahdollisuus. Tutkimus Helsingin pilottikoulujen uudistuvasta opetuksesta. Helsingin kaupungin opetusviraston julkaisusarja A, 1, 2011.
- Arhio, K. & Nurmenniemi, H. 2018. Törmäystä opiskelijat ja edistä yrittäjyyttä. Peltonen, K., Laakso, H., Kuru, P. & Oksanen, L. (Toim.) YKTT218 Yrittäjyyskasvatuspäivät 2018 Artikkelit. LUT Tutkimusraportit 84, 140-150
- Binkley, M., Erstad, O., Herman, J., Raizen, S., Ripley, M., Miller-Ricci, M., & Rumble, M. 2012. Defining twenty-first century skills. P. E. Griffin, B. McGaw, & E. Care (toim.), *Assessment and Teaching of 21st Century Skills* (s. 17–66).
- Dillon, P. 2008. A pedagogy of connection and boundary crossing: methodological and depistemological transactions in working across and between disciplines. *Innovations in Education and Teaching International*, 45 (3), 255–262.
- Euro, L., Kapanen, H., Kenttälä, M., Kiviranta, A. & Ilonen, P. 2017. Matka palvelumuotoiluun: Opas opettajalle. Kehittämiskeskus Opinkirjo ry.
- Geisinger K.F. 2016. 21st Century Skills: What Are They and How Do We Assess Them?. *Applied Measurement in Education*, 29:4, 245, 249.
- Heikkinen, E., & Itkonen, H. 2017. Opettajasta valmentajaksi, Benchmarking Seinäjoen amk, ProAkademia ja KAMK.
- Kiirikki, M. 2022. Alakoulun DESIGN SPRINT Materiaali opettajille. Saatavissa: https://rajakylatekno.files.wordpress.com/2021/05/design_sprint_2021.pdf
- Leinonen, N., Partanen, T. & Palviainen, P. 2002. Tiimiakatemia. Tositarina tekemällä oppivasta yhteisöstä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Miettinen, R. 2019. 21. Vuosisadan kompetenssit – OECD kasvatuksen uudistajana. *Kasvatus*, 50(3), 203–215.
- Nuori yrittäjyys Ry. 2022. Vuosi yrittäjänä – ammatillinen toinen aste. Sivututka. Saatavissa: <https://nuoriyrittajyys.fi/oppimishjelmat/vuosi-yrittajana-ammattillinen-toinen-aste/>
- Opetushallitus. 2022. ePerusteet. Ammatillinen koulutus. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi/#/fi/selaus/ammattillinen>
- Partanen, J. 2013. Tiimivalmentajan parhaat työkalut. 2. painos. Jyväskylä: Partus.
- Portaankorva-Koivisto, P., & Viholainen, A. 2022. Yhteisöllisyyttä, ongelmanratkaisua ja muita 21. vuosisadan taitoja yläkoulun ja lukion matematiikan opetukseen. *LUMAT-B: International Journal on Math, Science and Technology Education*, 7(2), 86–102. Saatavissa: <https://journals.helsinki.fi/lumatb/article/view/1806>
- Sikkilä, A., Klemola, K., & Mäntykangas, U. 2022. Yrittäjyyskasvatuksen strategian uudistaminen käynnistynyt.
- Upola, S. 2019. Työelämäorientoitunut projektioppiminen ammatillisen koulutuksen kontekstissa. Lapin yliopisto.
- Upola, S. 2022. Työelämäorientoitunut projektioppiminen motivoi opiskelijoita. Amke ry. Saatavissa: <https://www.amke.fi/ajankohtaista/blogi/kirjoitus/tyoelamaorientoitunut-projektioppiminen-motivoi-opiskelijoita.html>
- Vaara, H. 2022. VÄKEVÄ - Kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys osana yrittäjyyskasvatusta. Nuoret tekevät tulevaisuuden. Saatavissa: <https://www.minunpolkuni.fi/vakeva/>

PAKOPELIT LIIKETALouden JA TUOTANTOTALouden KOULUTUKSEN TYÖKALUINA

Marja-Liisa Kaakko, Centria-ammattikorkeakoulu, marja-liisa.kaakko@centria.fi

Merja Vanha-aho, Centria-ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Työelämävaatimukset ammattikorkeakoulusta valmistuneille liittyvät enenevässä määrin digitaalisiin taitoihin, kriittiseen ajatteluun, ongelmanratkaisutaitoihin, informaatiolukutaitoon sekä yhteistyötaitoihin. Nämä työelämän esittämät vaatimukset vahvistavat yrittäjyyskasvatuksen tärkeyttä opetuksessa ja samalla myös haastavat opettajat ymmärtämään yrittäjyyskasvatuksen laajemmassa kontekstissa kuin pelkästään yrityksen perustamiseen tähtäävä opetus ja opintojaksot. Perinteinen teoreettinen opetus ja osaaminen ei riitä, vaan tietoja on osattava soveltaa ja digitaalinen ympäristö on oltava hallussa. Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen tavoitteena ammattikorkeakouluille on yrittäjämäisten työelämätaitojen kehittäminen. Näissä työelämätaidoissa korostuvat yrittäjyyskasvatuksen strategiassa mm. riskien ja epävarmuuden sietokyky, monialaisuus, yhteistyö, ja eettisyys. Näiden työelämätaitojen kehittymiseen teoreettisten ammattiopintojen ohella lähdettiin kehittämään uudenlaista työkalua ja työkaluksi valikoitui digitaalinen pakopeli. Liiketalouden opetuksessa on käytössä fyysinen pakohuonepeli Haaga-Heliassa, mutta virtuaalista pakopeliä emme tiedä olevan käytössä Suomessa missään korkeakoulussa, ei myöskään muilla koulutusaloilla. Pelillisyyden kautta haemme opetukseen perinteisten opetusmenetelmien rinnalle uutta ja erilaista lähestymistapaa. Pakopeli pelin muotona vastaa haasteeseemme, jonka työelämävaatimusten muuttuminen asettaa koulutukselle. Pakopelin avulla on mahdollista oppia mm. ongelmanratkaisutaitoja, innovointia, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä itsensä reflektointia. Perinteisempi fyysinen pakopeli opetuskäytössä on haasteellinen resurssien käytön suhteen. Pakopeliä varten tarvitaan tilat ja niiden muokkaaminen vaatii aikaa ja rekvisiittaa. Centria-ammattikorkeakoulun liike- ja tuotantotalouden opiskelijat ovat usein monimuoto-opiskelijoita, ja opetus tapahtuu pääosin verkossa. Resurssit ja opiskelijoiden opiskelumuoto vaikuttivat ratkaisuun tehdä pakopelistä virtuaalinen, verkossa toimiva versio, jonka käyttö on ajasta ja paikasta riippumatonta.

Avainsanat: pakopeli, pedagogiikka, pelillisuus, yrittäjyyskasvat

1 JOHDANTO

Ammattikorkeakouluopetuksen on vastattava tulevaisuuden työelämätarpeisiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön (2017) yrittäjyyslinjauksissa todetaan, että yrittäjyysvalmiuksien merkitys korostuu työelämän muutoksessa. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden ominaisina piirteinä nähdään mm. luovuus, innovaatiokyky, kyky ottaa riskejä ja vastuullisuus. Kuvissa 1. ja 2. on Opetushallituksen (2019) julkaisussa 'Osaaminen 2035' esittelemät osaamisen ennakoitifoorumien näkemykset tärkeimmistä geneerisistä ja työelämäosaamisista 2035.

Osaaminen	Mainintojen määrä tärkeimpänä osaamisena ¹⁸
Kestävän kehityksen periaatteiden tuntemus	18
Vuorovaikutus-, viestintä- ja kommunikointitaidot	11
Ongelmanratkaisutaidot	9
Luovuus	9
Oppimiskyky	9
Monikulttuurisuustaidot	9
Kokonaisuuksien hallinta	8
Itseohjautuvuus	7
Eettisyys	7
Tiedon hallinta- ja analysointitaidot	5

KUVA 1. Tärkeimmät geneeriset osaamiset 2035. (Opetushallitus)

Osaaminen	Mainintojen määrä tärkeimpänä osaamisena
Asiakaslähtöinen palvelujen kehittämisaosaaminen	18
Digitaalisten ratkaisujen hyödyntämisaosaaminen	13
Digitaalisten alustojen hyödyntämisaosaaminen	12
Innovaatio-osaaminen	12
Henkilökohtaisen osaamisen kehittäminen ja johtaminen	10
Digitaalisten toimintojen hallinta- ja ohjaustaidot	9
Ihmisten ja osaamisen johtamis- ja valmentamistaidot	8
Asiakaspalvelutaidot	7
Liiketoimintaosaaminen	7
Etä- ja virtuaalipalveluiden hallinta	6

KUVA 2. Tärkeimmät työelämäosaamiset 2035. (Opetushallitus)

Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston (Arene 2018) suositusten mukaan korkeakoulujen tulee edistää yrittäjyyttä ja kehittää yritysten kanssa tekemäänsä yhteistyötä. Arenen suosituksissa yhtenä teemana on yrittäjäasenne ja -valmiudet. Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen yksi tavoitteista on vahvistaa opiskelijan osaamisidentiteettiä sekä yrittäjyys- ja työelämätaitoja.

Centria-ammattikorkeakoulussa opiskelijan oppiminen sekä työelämätaitojen kehittyminen ovat keskiössä. Centria valmentaa osajia tulevaisuuden työelämän tarpeisiin. Centria-ammattikorkeakoulu on määritellyt viisi geneeristä taitoa, jotka sisältyvät jokaiseen AMK- ja YAMK-tutkintoon. Näitä geneerisiä taitoja ovat: 1. Viestintä-, vuorovaikutus- ja kommunikaatiotaidot, 2. Itsensä johtaminen, 3. Ajattelun taidot ja kokonaisuuksien hallitseminen, 4. Jatkuva oppiminen, 5. Kestävä ja vastuullinen kehitys, 6. Kansainvälisyysosaaminen (Suokko 2022). Pedagogista toimintaa ohjaa näin ollen tulevaisuuslähtöinen toimintatapa ja opintojen aikana opitut taidot luovat pohjan työelämässä toimimiselle.

Tärkeimmiksi taidoiksi kaikilla edellä mainituilla foorumeilla nousevat taidot, jotka liittyvät hyvin läheisesti yrittäjyyskasvatukseen ja sen tavoitteisiin. Jotta näihin tavoitteisiin voidaan päästä, tulee käytännön opetustyössä jokaisella opintojaksolla huomioida ammattiaineiden teoriaopetuksen lisäksi, että geneeriset ja työelämätaidot ovat integroituna opintojaksolle. Tässä artikkelissa esittelemme yhden tavan integroida yrittäjämäiset työelämätaidot liike- ja tuotantotalouden opintoihin pelillisyyden kautta.

2 PELILLISYYS YRITTÄJYYSKASVATUKSEN PEDAGOGIIKKANA

Toimiiko pelillisyyden opetuksessa? Pelien hyötyinä opetuksessa voidaan nähdä mm. seuraavia asioita (Zirawagan, Olusanyan ja Madukun 2017, 55–56):

1. Pelillisyyden sitouttaa ja rohkaisee opiskelijoita käytännölliseen lähestymistapaan.
2. Pelin toiminnallisuus auttaa muistamaan opittuja asioita.
3. Visuaalinen- ja atk-lukutaito kehittyy pelaamalla.
4. Pelillisyyden kehittää ongelmanratkaisutaitoja sekä taitoa hahmottaa laajempia kokonaisuuksia.
5. Pelillisyyden saattaa auttaa tarkkaavaisuushäiriöistä kärsiviä opiskelijoita ja edesauttaa heidän oppimistaan.
6. Pelillisyyden voi kehittää myös mm. kriittistä ajattelua, yhteistyötaitoja ja vuorovaikutustaitoja. Varsinkin pakopelissä yhteistyö- ja vuorovaikutustaidot ovat oleellisia pelin etenemisen kannalta.

Mahdolliset haitat pelillistämässä Zirawaga ym. (2017) mukaan ovat mm.

1. Internet-pohjaisella alustalla opiskelijalle voi mahdollistua pääsy haitallisille alustoille, eikä opettaja voi tätä kontrolloida.
2. Liiallisesti pelimaailmaan turvautuvat opiskelijat voivat jäädä todellisen maailman ulkopuolelle.
3. Terveysriskit liiallisesta tietokoneiden ja muiden elektronisten laitteiden käytöstä.
4. Yhdenvertaisuuden toteutuminen, mikäli joillain opiskelijoilla ei ole varaa tarvittaviin laitteisiin.

Pelillisyyden siis hyötyjensä näkökulmasta vastaa tavoitteeseemme kehittää opiskelijoiden yrittäjämäisiä työelämätaitoja. Haittojen näkökulmasta emme ole rohkaisemassa opiskelijoita oppimaan vain pelaamalla, vaan tämä on vain yksi pedagoginen tapa muiden joukossa eikä varmasti tule olemaan pääasiallinen tapa toimia opetuksessa.

Erilaiset pakopelit ovat yleistyneet nopeasti ja niitä on jonkin verran käytössä myös opetuksessa. Ammattikorkeakoulutasolla opetuskäyttöön luotu pakopeli löytyy liiketalouden opetuksessa Haaga-Helialta (Haaga-Helia 2022). Tämä peli on fyysisissä tiloissa pelattava liiketalouden opetukseen kehitetty pakopeli. Centria-ammattikorkeakoululla on käytössään fyysinen pakopeli sairaanhoitajaopinnoissa. Ammattikorkeakouluilta Suomessa emme löytäneet muilta pakopelejä opetuskäytössä. Muihin tarkoituksiin kuin opetuskäyttöön on tehty erilaisia pakopelejä, myös virtuaalisia. Mm. Kajaanin ammattikorkeakoulu, Laurea ammattikorkeakoulu ja Hämeen ammattikorkeakoulu kehittävät yhdessä virtuaalista pakopeliä nuorten ammatilliseen kuntoutukseen (Hamk 2022). Itä-Savon ammattiopisto SAMledussa on kehitetty opiskelijoiden toimesta Mysteeri luolassa -tapahtumaa varten fyysisissä tiloissa pelattava pakopeli (SAMledu 2019.)

Centria-ammattikorkeakoulussa kehitettyyn pakopeliin ratkaistavan ongelman sisällöksi valikoitui taloushallinto. Ammattiaineiden opinnoissa on usein hyvin perinteisiä opetusmenetelmiä, joissa opettaja luennoi ja opiskelijat tekevät harjoituksia aiheeseen liittyen. Tavoitteiden mukaiset yrittäjämäiset työelämätaidot eivät välttämättä ole kovin hyvin olleet integroituna opintojaksojen sisältöön. Uusilla pedagogisilla ratkaisuilla ja pelillisyydellä pyrimme tuomaan myös liike- ja tuotantotalouden ammattiopintoihin tavan, jolla nämä yrittäjämäiset toimintatavat saadaan luontevasti integroitua myös teoriaopintoihin. Pakopelin avulla on tavoitteena saada taloushallinnon opintoihin vaihtelua mutta myös vastata uudenvuotisiin työelämän vaatimuksiin. Pelillisyyden lisäämisellä oppimisympäristöön ei ole tarkoitus korvata muuta opetusta ja oppimista vaan laajentaa mahdollisuuksia. Pelillisyyden kautta on mahdollista saada opiskeltavien asioiden oppimisesta houkuttelevampia, hausempia ja tukea myös erilaisia oppijoita, jotka eivät välttämättä innostu asioista perinteisillä opetusmenetelmillä.

Taloushallinto alana on digitalisaation myötä muuttumassa rutiininomaisen tekemisen sijasta asiakasta konsultoivaksi, jolloin myös tulevilta työntekijöiltä vaaditaan enenevässä määrin mm. vuorovaikutus- sekä ongelmanratkaisutaitoja. Jokaisen, joka haluaa edetä taloushallinnon urallaan, on digitalisaation myötä mietittävä, mikä on lisäarvo, jonka hän tuottaa asiakkaalleen, ja erilaisten asiakkaille kohdennettujen kyselyjen perusteella se on oma-aloitteinen neuvonta. Tulevaisuuden kirjanpitäjän tulee siis olla enemmän konsultti ja vähemmän rutiinityötä tekevä kirjanpitäjä. Konsultin osaaminen menee substanssittiedon osalta syvemmälle ja sisältää keskeisenä osaamisen ulottuvuutena myös työelämätaidot, kuten asenne, aktiivisuus, oma-aloitteisuus, vuorovaikutustaidot, kyky ja halu oppia uutta, ongelmanratkaisutaito, ajanhallintataidot, luovuus, suunnittelutaidot, johtamistaidot (Aho 2019, 19–21, 38,109). Tulevaisuudessa taloushallinnon osaajilta vaaditaan siis yrittäjämäisiä taitoja. Hyvin rakennettu pakopeli antaa erinomaiset mahdollisuudet kehittää näitä ominaisuuksia pelaamalla peliä tiimeinä.

Pakopelipedagogiikan keskiössä ovat aktiivinen työskentely, yhteinen tavoite pelin läpäisemiseksi, pelaajien keskinäinen yhteistyö ja vuorovaikutus sekä ongelmanratkaisu (Itä-Suomen yliopisto 2022). Kehittämämme pelin tavoite on koota yhteen opittuja asioita siten, että se tukee opiskelijaa kokonaisuuksien hahmottamisessa. Ongelmanratkaisuun tarvittavat tiedot eivät ole yhdessä paikassa, vaan ratkaisun löytämiseksi tulee ymmärtää, mikä on ongelma ja mitä tietoja ongelman ratkaisemiseksi tarvitsen. Tämä vastaa myös työelämän tilannetta, missä taloushallinnon ammattilainen toimii. Näin ollen pakopeli tukee näitä työelämätaitoja, sillä pedagogisen pakopelin avulla on mahdollisuus oppia mm. ongelmanratkaisukykyä, innovointia, resilienssien vahvistamista, digitaatioita, yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä itsensä reflektointia (Itä-Suomen yliopisto 2022). Pedagogisesta näkökulmasta peliä voi käyttää myös testaamaan opittuja asioita yksilötasolla. Peliä ei siis tarvitse välttämättä pelata tiiminä.

3 PAKOPELIN KEHITTÄMISPROSESSI

Pakopelin kehittämisen lähtökohta oli saada liike- ja tuotantotalouden opettavien sisältöjen opettamiseen uusi työkalu. Lähdimme siis kehittämään peliä ammatillisesta näkökulmasta – pelin tulee koota yhteen opettajien sisältöjä kokonaisuuksiksi, opettaa faktoja, uudenlaista ajattelutapaa ja ammattiin vaadittavia yrittäjämäisiä työelämätaitoja. Täältä pohjalta hahmotimme ympäristöä, jossa peli tapahtuisi ja päädyimme kaupan ympäristöön, joka sisältää laajasti erilaisia mahdollisuuksia luoda tehtäviä liike- ja tuotantotalouden eri opintojaksojen tavoitteiden näkökulmasta.

Varsinainen pelin suunnitteluprosessi aloitettiin tutkimalla erilaisia vaihtoehtoja virtuaalisen pakopelin alustaksi. Erilaisia alustoja löytyi useita. Yleensä alustat olivat animoituja pohjia, joista sai itse valikoida haluamansa taustat ja palaset peliini. Halusimme kuitenkin jotain todentuntuisempaa ja selvitimme oppilaitoksestamme mahdollisuutta kuvata 360-kameralla jokin todellinen ympäristö. Tällaiseen kuvaamiseen Centria-ammattikorkeakoululta löytyi tarvittavat välineet. Seuraavaksi tuli valita kuvattava kohde. Kuvattavaksi kohteeksi saimme Raution kyläkaupan. Kyläkaupan ympäristö mahdollistaa todentuntuisen ympäristön erilaisille tehtäville. Samaan ympäristöön voi rakentaa useita erilaisia pelejä, joiden tavoitteet liittyvät liike- ja tuotantotalouden eri opintojaksoihin. Kun ympäristö oli tiedossa, lähdimme muotoilemaan pakopelin tarinaa ja liitimme siihen ratkaistavat tehtävät ja niiden vihjeet. Varsinaisen pelin tekemiseen tarvitsimme organisaatiomme TKI-asiantuntijoita, joilla on osaamista kuvauksesta, kuvien käsittelystä sekä pelin ohjelmoinnista. Tarvittavat henkilöt löytyivät organisaatiomme sisältä ja pelin ympäristön kuvaus ja kuvien muokkaus pelialustaksi toimivaksi kokonaisuudeksi eteni nopeasti. Seuraavassa vaiheessa keskustelimme ohjelmointia tekevän henkilön kanssa, jotta hän ymmärsi,

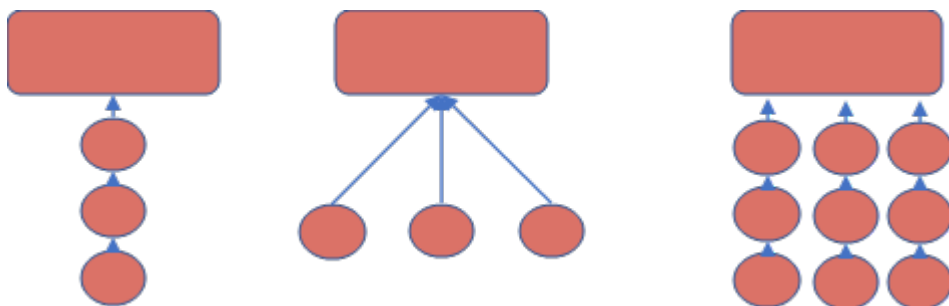
mitä peliltä haemme ja osasi sijoittaa tehtävät ja vihjeet tarinan vaatimille paikoille sekä luoda pelin ulkoasun toivotuksi. Peliympäristön kuvaamisesta pelin testausvaiheeseen kului aikaa noin puoli vuotta. Testivaiheessa totesimme, että peli on teknisesti toimiva ja tarina sopi ympäristöön hyvin. Muutamia ohjelmointia vaativia viilauksia tehtiin vielä tässä vaiheessa lähinnä tehtävien ja vihjeiden ulkoasuun peliympäristössä.

Peliä on tähän mennessä demottu ja testattu kuvauksen kohteena olleen kyläkaupan hallituksen toimesta sekä Centria-ammattikorkeakoulun henkilökunnan viritysviikoilla. Palaute on ollut hyvää. Pelissä on vaativuutta ja pelialusta vaikuttaa toimivalta. Syksyn aikana pelistä pyydetään palautetta myös opiskelijoilta. Varsinaiseen opetuskäytössä olevaan peliversioon on syksyn aikana tulossa vielä ohjelmointia vaativia lisäyksiä. Nämä lisäykset mahdollistavat sen, että opettaja voi helposti muokata pakopelin tehtävien ja vihjeiden sisältöjä ja paikkoja pelialustalla kuhunkin opintojaksoon sopiviksi. Näin ollen saamme pelistä lukemattoman määrän erilaisia versioita, peliä voi siis muokata eri opintojaksoille aina tilanteen vaatimalla tavalla. Vuoden 2022 kehitetty pelin ensimmäinen versio keskittyy kannattavuuslaskelmiin, varaston arvostamiseen ja hinnoitteluun. Suunnitelmissa on tehdä myös muita sisältöjä, joita voisivat olla esimerkiksi alv-käsittely, tilinpäätöksen laatiminen, varaston käsittely, kustannuslaskelmat jne.

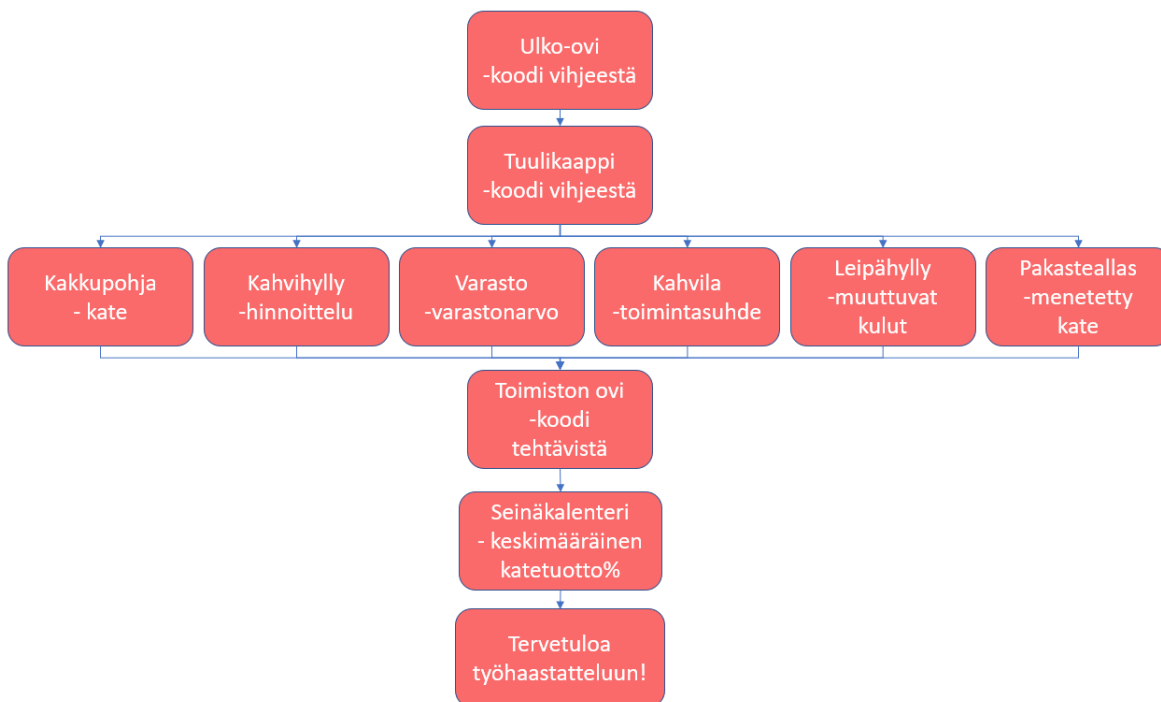
Jotta virtuaalisesta pakopelistä saadaan opetuskäyttöön tarkoituksenmukainen, tarvitaan laaja-alaista osaamista. Tämän pelin kehittämisessä tarvitsimme opettajia tuomaan peliin pedagoginen näkökulma eli pelin sisältö. Teknistä osaamista tarvittiin pelialustana toimivan kaupan kuvaamiseen ja kuvien käsittelyyn siten, että kuvissa voi liikkua, olla siis virtuaalisesti kaupan sisällä. Lisäksi tarvitsimme ohjelmointiosaamista, jotta pelin tarina ja tehtävät saatiin liitettyä pelialustalle. Peli toteutettiin opetuksen ja TKI-hankkeiden välisenä sekä eri koulutusohjelmien välisenä yhteistyönä. Kuten edellä on kerrottu, peliä kehitetään vielä syksyn aikana siten, että opintojakson opettaja voi helposti muokata tehtäviä ja vihjeitä ja ohjelmointia ei jatkossa tarvita. Jatkossa tarkoituksenamme on hyödyntää opiskelijoita pelin sisällön ja teknisen toteuttamisen kehitystyössä osana projektiopintoja. Tämä tarkoittaa myös opiskelijoiden näkökulmasta koulutusalojen välistä yhteistyötä ja siten laaja-alaisempaa ammatillisen osaamisen kehittymistä.

4 VIRTUAALINEN PAKOPELI - CASE RAUTION KYLÄKAUPPA

Pakopeleissä on olemassa erilaisia malleja. Jonomallissa tehtäviä ratkaistaan järjestyksessä ja pelissä ei pääse etenemään ennen kuin ensimmäinen vihje on ratkaistu. Avoimessa mallissa tehtäviä voi ratkaista yksitellen ja vihjeistä muodostuu kokonaisuus. Polkukohtaisessa mallissa pelaaja voi valita mitä tehtäviä hän lähtee ratkaisemaan, järjestyksellä ei ole väliä, mutta kaikki arvoitukset tulee ratkaista. (Nicholson 2015, 17.) Tämän hetkinen peliversio sisältää näiden kaikkien mallien mukaisia tehtäviä.

KUVA 3. Pakopelin mallit. (Nicholson 2015)

KUVA 4. Pelirunko, case Raution kyläkauppa.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISTYÖN JATKAMINEN LUKUVUODEN 2022–2023 AIKANA

Tällä hetkellä olemme juuri saaneet pelin teknisen toteutuksen tehtyä ja nyt keskitymme tämän pelin testaamiseen. Käyttäjäkokemusten osalta tulokset kerätään lukuvuoden 2022–2023 aikana. Tämän lisäksi meillä on tarkoitus saada mallinnettua vastaava peli tuotannollisen yrityksen ympäristöön toteutettuna.

Pelin kehittämistyön aikana on jo vahvistunut käsitys siitä, että virtuaalinen pakopeli mahdollistaa erilaisen oppimiskokemuksen erityisesti monimuoto-opetuksessa. Olemme myös oppineet yhdistämään osaamista laskentatoimen, pedagogiikan sekä ohjelmoinnin aihealueilta eri toimijoiden yhteistyön kautta. Tämä yhteistyö mahdollistaa ja on edellytyksenä pakopelin kehittämiseksi asetettujen tavoitteiden toteutumiselle.

LÄHTEET

Aho, A. 2019. Kirjanpitäjistä konsultiksi: Pääkirja. Helsinki: Alma Talent.

Arene ry. 2018. Korkeakoulujen yrittäjyysuositukset. Saatavissa: <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/arenen-yrittajyysuositukset/>

Haaga-Helia, 2022. Nettisivu. Saatavilla: <https://www.haaga-helia.fi/fi/pakopelihuone-testaa-taloushallinnon-osamista-tiimisi-kanssa#:~:text=Haaga-Helian%20Pasilan%20toimipisteen%20kellarikerroksessa,koodeja%20selvitet%C3%A4%C3%A4n%20taloushallinnon%20laskelmia%20ratkaisemalla>

Hamk, 2022. Nettisivu. Saatavissa: <https://unlimited.hamk.fi/hyvinvointi-ja-sote-ala/yhteisapelilla-synty-y-virtuaalisen-pakopeli-ammattilliseen-kuntoutukseen/#.Yw5LxbRBxPY>

Itä-Suomen yliopisto 2022. Pakopeli, pakopelikäsikirja opetuksen ja oppimisen tueksi. Saatavissa: <https://digicampus.fi/course/view.php?id=3382§ion=0#tabs-tree-start>

Nicholson, S., 2015. Peeking Behind the Locked Door: A Survey of Escape Room Facilities. Saatavissa: <https://scott-nicholson.com/pubs/erfacwhite.pdf>

Opetushallitus. 2019. Osaaminen 2035. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/osaaminen-2035>

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Yrittäjyyslinjaukset koulutukseen. Saatavissa: <http://minedu.fi/documents/1410845/4363643/yrittajyyslinjaukset-koulutukseen-okm-2017.pdf/dd81b6e7-888e-45e4-8c08-40d0d5a5277e>

SAMiedu. 2019. Nettisivu. Saatavissa: <https://www.epressi.com/tiedotteet/koulutus/ennennakematon-pakopeli-valmistuu-ammattiopisto-samiedun-activitymakerin-ja-luola-eventsin-yhteistyona-punkaharjulla.html>

Suokko, A. 2022. Ajattelun taidoista hiilineutraalissa maailmassa. Centria Bulletin verkkolehti. Saatavissa: <https://centriabulletin.fi/?s=ajattelun+taidoista+hiilineutraalissa>

Zirawaga, V., Olusanya, A., ja Maduku, T. 2017. Gaming in Education: Using Games as a Support Tool to Teach History. Saatavissa: <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1143830.pdf>

NAISYRITTÄJÄT INNOSTUIVAT DIGITAIDOISTA

Sari Asteljoki, Turun ammattikorkeakoulu, sari.asteljoki@turkuamk.fi

Marita Nummi-Wikström, Turun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Artikkelin tarkoituksena on kuvata naisyrittäjille tarkoitettua digitaalisten taitojen päivitysvalmennusta, johon on tähän mennessä osallistunut 40 naisyrittäjää. Turun ammattikorkeakoulu ja Varsinais-Suomen Yrittäjät järjestivät syksyllä 2021 ja keväällä 2022 yli 50-vuotiaille mikro- ja pk-yritysten naisyrittäjille digitaalisten taitojen kaksi kolmen kuukauden mittaista valmennusrypystä. Vastaava kolmas valmennus alkaa syyskuussa 2022. ESR-rahoitteen Nyrdi - naisyrittäjät digitaaloilla poikkeusolojen yli -hankkeen päätarkoituksena on torjua covid-19-epidemian vaikutuksia naisyrittäjien liiketoimintaan valmentamalla heitä hyödyntämään uusimpia digitaalisia ratkaisuja ja työkaluja. Hankkeen aikana luodaan myös naisyrittäjäverkostoa, joka tukee digitaalisten taitojen oppimista ja kannustaa nopeisiin kokeiluihin ja yhteisölliseen toimintaan.

Valmennuksen pääteemoina ovat digitaaliset liiketoimintamallit, -markkinointi ja -myynti. Keskeisiä aiheita ovat sisältömarkkinointi, hakukoneoptimointi ja -mainonta sekä sosiaalisen median hyödyntäminen liiketoiminnassa. Näihin aiheisiin paneudutaan asiantuntijoiden vetämissä teemailloissa ja sen lisäksi osallistutaan yhteisöllisiin Business Club -iltoihin, joissa teoriaa viedään käytäntöön.

Valmennuksen tuloksena naisyrittäjät ovat oppineet uutta digitaalisista liiketoimintamalleista, palvelumuotoilusta, etäyhteyksien käytöstä asiakastyössä, etämyynnistä ja digitaalisesta markkinoinnista. He soveltavat oppimiaan asioita omassa yrityksessään. Yhteisöllinen työskentelytapa on tukenut oppimista. Hankkeessa kehitetty Business Club -malli on innostanut ja rohkaissut naisyrittäjiä uusiin kokeiluihin ja yhteistyöhön yrittäjien välillä. Hankkeen aikana naisyrittäjät ovat tehneet digitalisaatioon liittyviä kokeiluja. Hankkeen jälkeen Business Club -toimintaa jatketaan.

Avainsanat: naisyrittäjyys, digitaaliset liiketoimintamallit, digitaalinen markkinointi ja -myynti, valmennus, yhteisöllisyys

1 JOHDANTO

Yli 50-vuotiailla naisyrittäjillä on kaikki mahdollisuudet menestyä liiketoiminnassaan hyvin, mutta heidän on tärkeää päivittää digitaalisia taitojaan. Tässä artikkelissa kuvataan yrittäjänaisille räätälöityä valmennusta, jonka tavoitteena on valmentaa naisyrittäjiä hyödyntämään uusimpia digitaalisia ratkaisuja ja työkaluja, joiden avulla liiketoiminta kehittyy ja uusia liiketoiminnan muotoja ja mahdollisuuksia syntyy. Tähän sisältyy monipuolista valmennusta ja verkostoitumista.

Valmennuksen tuloksena naisyrittäjät kertoivat rohkaistuneensa tekemään digitaalisia kokeiluja ja uusia ideoita syntyikin lähes jokaisen valmennuksen jälkeen. Kannustavassa ilmapiirissä oli turvallista kokeilla. Digitaalista sisältöä tuotettiin niin tekstin kuin videoidenkin muodossa. Henkilökohtaisen avun saaminen koettiin erittäin tärkeäksi Business Clubissa ja valmennuksessa järjestettiin nuorien yrittäjien pitämiä sparrausiltoja, joissa osallistujat saivat oman ohjaajan. Positiivisina asioina tuotiin esille toisten yrittäjien kysymysten ja kokemusten kuuntelu, yhdessä ideointi ja vertaistuki. Myös ymmärrys omasta oppimistarpeesta lisääntyi. Valmennuksen teemoja on jo nyt sisällytetty muidenkin vastaavien hankkeiden valmennuksiin ja hankkeessa on aloitettu hankkeen jälkeisen Business Club -toiminnan suunnittelu.

2 50+ NAISYRITTÄJYYS

Yritysten lukumäärä oli Suomessa vuonna 2020 yhteensä 368 600 (SVT, 2020). Naisten yrityksiä on noin kolmasosa. Yksinyrittäjyys on naisten keskuudessa keskimääräistä yleisempää kuin miesten. Yksinyrittäminen on haaste yritystoiminnan kehittämiseksi ja uudistumiselle. Naisten yrittäjyyttä ja verkostoja vahvistamalla voidaan luoda entistä paremmat edellytykset menestyä valitsevassa kilpailutilanteessa ja tulevaisuuden megatrendeissä. (Härglin 2018.)

Naisia on Yhdysvalloissakin yrittäjinä huomattavasti vähemmän kuin miehiä, mutta heidän suhteellinen osuutensa yrittäjistä lisääntyy myöhemmällä iällä. Vain kuusi prosenttia 25–54-vuotiaista naisista oli itsensä työllistäviä, mutta 55–64-vuotiaista naisista heitä oli jo yhdeksän prosenttia. Määrä nousi vielä 14 prosenttiin yli 65-vuotiaiden naisten kohdalla. (Bruce, Holtz-Eakin & Quinn 2000.) Tutkimuksen mukaan iän lisääntyessä kiinnostus yritystoimintaan lisääntyy naisten keskuudessa.

Tutkimukset ovat osoittaneet, että 45-vuotiaiden perustamat yritykset ovat menestyksekkäimpiä ja yli 45-vuotiaat työntekijät ovat itsenäisempiä, tasapainoisempia, joustavampia ja tyytyväisempiä elämäänsä (Larsen 2019). Yrittäjän korkea ikä korreloi yrityksen menestyksen kanssa (Azoulay, Jones, Kim & Miranda 2018). Kautosen, Hatakin ja Kiblerin (2015) tutkimuksen mukaan positiivinen ikään perustuva minäkäsitys lisää yrittäjyysmotivaatiota. Henkilön kokemana psykologinen ikä on tärkein tekijä yritysaktiivisuuteen.

Myös Sankelon (2022) tutkimuksessa ikä koettiin positiivisena asiana ja se liitettiin yrittäjän ammattitaitoon. Yrittäjät kokivat iän mestari-kisälli-asetelmassa mestariaraseman saavuttamisena. Menestyksen yritystoimissaan yrittäjät liittävät elämän varrella kertyneeseen osaamiseensa ja elämäkokemukseen. Käsitys 50+-ensiyrittäjien luotettavuudesta liittyy myös ikään, mitä ei ole aiemmin korostettu yrittäjyystutkimuksen piirissä. Luotettavuus, eettisyys ja lähimmäisen huomioiminen korostuivat tutkimuksessa yrittäjyyttä edesauttavina piirteinä. Yli 50-vuotiaita yrittäjiä kannattaa siis tukea, sillä heillä on potentiaalia menestyvään liiketoimintaan.

3 YRITTÄJIEN DIGITAIKOT

Suomen Yrittäjien teettämän tutkimuksen (Kivikoski & Kauppinen 2021) mukaan joka toinen pk-yritys hakee digitalisoinnilla ketteryyttä toiminnalleen. Varsinkin kasvuyrityksissä ajatellaan, että digitaalisuutta hyödyntämällä yritys voi joustavasti sopeutua äkillisiin muutoksiin. Digitalisaation edistämisen ohjelman väliraportin (12.1.2022) mukaan organisaatioita ei kuitenkaan tarpeeksi kannusteta digitalisaation edellyttämään ajattelun ja prosessien muutokseen tai uudenlaiseen asiakaslähtöisyyteen.

Suomen yrityskehityksen digikykyaste on Euroopan kärkeä, mutta liian moni kotimainen pieni ja keskisuuri yritys on jäänyt jälkeen uuden teknologian käyttöönotossa. Tämä tarkoittaa matalampaa tuottavuutta ja heikompa kilpailukykyä ja myös matalampaa elintasoa. Covid-19-epidemia pakottaa yrityksiä kehittämään liiketoimintaansa digitaalisten ratkaisujen avulla. Tämän uudistamisen on jatkuttava, vaikka kriisi väistyisikin. Digitalisoituneet yritykset ovat muita uusiutumiskykyisempiä ja kasvuhakuisempia. Vastuu yrityksen kehittämisestä on yrityksellä itsellään. Tämä pätee myös liiketoiminnan digitalisoimiseen. (Mikkilä, 2020.)

Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+ kannustaa maakuntaa olemaan tasa-arvoisen digitalisaation edelläkävijä. Maakuntaohjelman, Älykkään erikoistumisen strategian ja Varsinais-Suomen selviytymissuunnitelman mukaan yrityksiä tuetaan digitalisaation mahdollisuuksien tunnistamisessa ja niiden digikykyisyyksien kehittämisessä. Maakunnan kehittämisen kannalta on tärkeää tasata digivalmiuksien eroja ja tukea takamatkalla olevia yrityksiä.

4 HANKKEEN VALMISTELU

Turun ammattikorkeakoulussa tehtiin keväällä 2019 kysely Turun alueen yrittäjille, jonka tavoitteena oli kartoittaa yrittäjien tarpeita ja toiveita yhteistyölle. Kysymykset laadittiin yhteistyössä Turun ammattikorkeakoulun työryhmän sekä Turun Yrittäjien Säätiön kanssa. Kysely julkaistiin Turun Yrittäjien Turbå- uutiskirjeen mukana ja se oli avoinna 11.2. – 3.3.2019. Vastauksia saatiin 114 yrittäjältä. (Killström & Jalali 2019.)

Kyselyn tulosten mukaan tärkeimpinä asioina pidettiin uusasiakashankintaa, pitkäaikaisten asiakassuhteiden, myynnin ja markkinoinnin kehittämistä sekä tuotteen tai palvelun laadun kehittämistä. Yli 60 % vastaajista koki tietotekniikan käytön tehostamisen tärkeäksi ja tietotekniikan tehokkaan käytön tämän hetken haasteeksi koki yli puolet. (Killström & Jalali 2019.)

Tulevaisuuden haasteista digitaalisuuden lisääminen koki 60 % haasteeksi. Yritysten mainitsemista osaamistarpeista digitalisointi oli suurin tarve (lähes 60 %). Vastaajista yli 40 % toivoi ammattikorkeakoulun kanssa yhteistyöhanketta, jossa on ulkopuolinen rahoittaja. Oppilaitosvierailuja ja luennoita kannatti noin 15 %. Vastaajista 51 % antoi yhteystietonsa ja näille lähetettiin sähköpostilla tarkempaa tietoa yhteistyömahdollisuuksista. Jokaiselle myös soitettiin ja heidän kanssaan keskusteltiin henkilökohtaisesti jatkoyhteistyöstä. Keskustelujen pohjalta tehtiin useita opinnäytetöitä, harjoittelujaksoja ja pienimuotoisia toimeksiantoja. (Killström & Jalali 2019.) Kyselyn perusteella syntyi myös Nyrdi-hanke, joka tähtää naisyrittäjien digitaalisen osaamisen vahvistamiseen.

Hankkehakemusta valmistellessa otettiin uudelleen yhteyttä yhteistietonsa antaneisiin valitun heistä naisyrittäjät. Lisäksi otettiin yhteyttä muutamiin yrittäjäjärjestön suositteliin aktiivisiin naisyrittäjiin. Tällöin lähes jokinen, joka täytti kriteerit tai oli tavoitettavissa, halusi tulla mukaan hankkeen valmistukseen. Tämä osoitti, että kohderyhmä oli erittäin kiinnostunut tulemaan mukaan valmistusprosessiin.

5 VALMENNUKSEN ESITTELY

Ensimmäinen valmennusryhmä pidettiin syksyllä (14.9 – 30.11.2021) ja toinen keväällä (27.1 – 4.5.2022). Osallistujia valmennuksissa on ollut tähän mennessä 40. Valmennukseen ilmoittautuneilta kysyttiin etukäteen, millaisia tarpeita heillä oli digitaalisuuteen liittyen. Eniten oli tarpeita digitaliseen markkinointiin liittyen. Erityisesti toivottiin apua sosiaaliseen median monipuoliseen hallintaan, nettisivuihin ja hakukoneoptimointiin. Todettiin, että osaaminen ei ole ajan tasalla ja digitaalinen markkinointi ei ole tehokasta. Aikaa toivottiin säästyvän, kun oikeanlainen markkinointikanava löytyisi.

Tarpeisiin vastattiin monipuolisen valmennuksen ja verkostoitumisen avulla. Näin valmennuksen päätavoitteena on ollut torjua covid-19-epidemian vaikutuksia yli 50-vuotiaiden naisyrittäjien liiketoimintaan valmentamalla heitä hyödyntämään uusimpia digitaalisia ratkaisuja ja työkaluja, joiden avulla liiketoiminta kehittyy ja uusia liiketoiminnan muotoja ja mahdollisuuksia syntyy.

Hankkeen tavoitteet valmennuksen osalta ovat olleet seuraavat:

1. Päivittää yrittäjien digitaalista osaamista tarjoamalla monipuolista ja ajantasaista koulutusta.
2. Tukea yrittäjiä kokeilemaan uusia digitaalisia mahdollisuuksia liiketoimintansa tuottavuuden ja tulokellisuuden parantamiseksi.
3. Kannustaa yrittäjiä rajaamaan omaa työtään ja ottamaan digitaalisia välineitä käyttöön työssään työn keventämiseksi ja hyvinvoinnin parantamiseksi.
4. Oppia digitaalisia taitoja asiantuntijaluentojen, keskustelujen ja ryhmätöiden avulla tai tiimioppimismallin avulla tai täysin virtuaalisesti.

Hankkeen tavoitteet verkostoitumisen osalta ovat olleet seuraavat:

1. Luoda naisyrittäjien oma verkosto, jossa voi oppia digitalisaatiota yhteistoiminnallisesti ja joka jatkaa toimintaansa hankkeen jälkeenkin.
2. Luoda keskusteleva verkosto ja kannustaa yhteisiin digitaalisiin kokeiluihin sekä rohkaista naisyrittäjiä tuomaan esille osaamistaan.

Valmennusta toteutettiin asiantuntijaluentojen, keskustelujen sekä ryhmätöiden avulla. Hankkeen aikana luotiin yrittäjäverkostoa Business Clubissa, joka tukee digitaalisten taitojen oppimista ja kannustaa nopeisiin kokeiluihin ja yhteisölliseen toimintaan.

Asiantuntijaluennot ja Business Club -kerrat vuorottelivat ja täydensivät toisiaan. Luentoja on ollut 11 kertaa, ja Business Club -kertoja on pidetty seitsemän kertaa. Lisäksi tarjottiin ryhmäkohtaisia ohjaukskertoja neljänä iltana ja henkilökohtainen ohjaukskerta. Ohjelmaa on ollut melko paljon eikä kaikilla yrittäjillä ole ollut mahdollisuutta osallistua jokaiseen kertaan. Toisaalta valmennuksiin ja Business Clubiin on saanut osallistua myös virtuaalisesti.

Keskeisiä teemoja valmennuksessa ovat digitaaliset liiketoimintamallit, digitaalinen markkinointi ja digitaalinen myynti. Näihin sisältyy palvelumuotoilua, etäyhteyksien käyttöä asiakastyössä, etämyyntiä ja -markkinointia sekä tutustumista verkkomainontaan, omien verkkosivujen analytiikkaan ja sosiaaliseen mediaan. Vinkkejä saa myös oman brändin rakentamiseen, blogien ja podcastien tekoon ja videomateriaalin käyttöön sekä omaan jaksamiseen digimaailmassa. Tavoitteena on, että valmennuksen aikana voi tehdä digitaalisia kokeiluja yrityksessään.

Business Club -kerroilla on konkretisoitu ja syvennetty asiantuntija-alustusten teemoja ja annettu henkilökohtaista yrittäjäneuvontaa yrittäjien personal trainereiden toimesta. Jokaisella kerralla on ollut useampia ohjaajia. Yhteiset kokeilut ja keskustelut ovat rohkaisseet yrittäjiä ottamaan uusia menetelmiä käyttöönsä. Erillisillä ryhmä- ja yksilöohjauskerroilla on paneuduttu yrittäjien omiin haasteisiin ja näilläkin kerroilla ohjaajina on toiminut useita asiantuntijoita. Projektiasistentti on ollut mukana jokaisella kerralla.

KUVA 1. Valmennus II päätös 5.5.2022.

6 NAISYRITTÄJIEN KOKEMUKSIA VALMENNUKSESTA

VALMENNUS I

Loppupalautteet kerättiin verkkokyselynä 22.11- 3.12.2021 ja vastaajia oli kahdeksan. Palautteen mukaan eniten valmennuksessa oli opittu sisältömarkkinointia, hakukoneoptimointia, hakukonemainontaa ja sosiaalisen median hyödyntämistä liiketoiminnassa. Vähiten oli opittu etäyhteyksien käyttöä asiakastyössä. Opittuja taitoja sovellettiin yrityksessä erittäin paljon (1), paljon (1), jonkin verran (2), vähän (2) tai ei lainkaan (2).

Yrityksissä oli tehty seuraavia kokeiluja: Hyödynnetty hakukoneoptimointia sekä kuvien käsittelyä, tehty nettisivujen päivitystä mobiilistävällisempään muotoon ja samalla oli päivitetty sivujen ilmettä, alettu miettiä tarkkaan, mitä ja milloin tehdään somejulkaisuja. Instagram päivityksissä oli aktivoitunut. Toisaalta joku vasta harjoitteli jaideoi, miten voi tehdä video+teksti -julkaisuja. Toinen työsti yrityksensä ensimmäistä Facebook-markkinointia ja joku hyödynsi maksettua Facebook-mainontaa ja paransi sisältömarkkinointiaan. Palautteen mukaan yritykselle oli tehty uudet asiakaspersoonat ja FB-livellähetyksiä ja videoita omassa ryhmässä.

”Olen lähes jokaisen jakson jälkeen korjannut jotain konkreettista asiaa omassa digityössäni”.

Palautteen mukaan yrityksen kasvuun digitaaliset muutokset eivät valmennuksen loppuun mennessä olleet vielä paljoa vaikuttaneet. Business Clubin tapaamiset olivat auttaneet uusien taitojen oppimisessa jonkin verran tai enemmän (75 %). Parasta oli ollut valmennuksen monipuolisuus ja käytännönläheisyys ja se, että sai innostuksen esim. nettisivujen päivittämiseen ja ymmärryksen palvelumuotoilusta. Myös vertaistuki ja innostavat, keskenään erilaiset asiantuntevat kouluttajat koettiin hyvänä asiana. Valmennus oli ollut konkreettista ja muiden yrittäjien tapaaminen oli ollut tärkeää. Valmennuksen kokonaisrakennetta pidettiin hyvänä ja materiaaleja hyvänä.

Toisaalta toivottiin, että joitakin asioita olisi voinut käsitellä laajemmin. Valmennettavat kokivat, että luentojen alkujen osallistujaesittelyt veivät liikaa aikaa. Kouluttajat olisivat voineet tutustua valmennettavien taustoihin ennakoita paremmin. Lisäksi toivottiin aikataulussa pysymistä, helpompia ennakotehtäviä ja lisää käytännön ”kädestä pitäen” harjoittelua. Todettiin, että päivistä tulee pitkiä, kun valmennus on yleensä iltaisin, mutta tämä toisaalta sopi yrittäjille. Lisää haluttiin oppia markkinointia, pidemmän ajan suunnittelua, tietoturvallisuutta ja someasioita. Jatkokoulutusta toivottiin esim. vertaistuen muodossa.

”Tarve oppia lisää on todellakin herätetty!”

”Olen oppinut kokonaisuudesta paljon, joten ymmärrys myös omasta oppimistarpeesta on selkeästi lisääntynyt”.

Viimeisellä tapaamiskerralla (30.11.2021) osallistujia pyydettiin antamaan palautetta Padlet-alustalle. Paikalla oli 16 yrittäjää, joten saatiin edellistä laajempi palaute. Vastausten mukaan Business Club toiminta kannusti erilaiseen yhteistyöhön, kuten ”ryhmästä löytyi osajia, joiden taitoja tarvitsen” tai ”verkostoiduin eri alan yrittäjien kanssa, kenties tulee jotain yhteistyötä”. Vastaavia yhteistyöhön ja kokemusten vaihtoon liittyviä kommentteja tuli useita. Valmennuksen ilmapiiriä pidettiin positiivisena ja koettiin, että saatiin uutta näkökulmaa suunnitteilla oleviin omiin palveluihin. Business Club kannusti oppimiseen ja uusiin kokeiluihin yhteistyön avulla. Konkreettinen apu ja tuki koettiin erittäin hyvänä. Myös yhteiset ryhmätöitä antoivat uusia ideoita. Kontaktissa tapahtuvaa Club-toimintaa arvostettiin.

Valmennuksen jälkeen monet osallistajat kokivat erottuvansa paremmin kilpailijoista. He arvostivat digitaitojensa päivitystä ja uuttaa verkostoaan. He oppivat asioita, joista heillä ei ollut aikaisemmin tietoa. Moni uskoi liiketoiminnan kasvavan, kun ”yrittäjä ottaa aktiivisemman roolin virtuaalimaailmassa”. Käyttöön otetun LinkedIn-, Instagram- (reelssit) ja muun somemarkkinoinnin odotetaan lisäävän myyntiä, kun yrityksen tunnettavuus lisääntyy. Graafiseen suunnitteluun tarkoitetun nettisivuston Canvan käyttö yhdessä maksullisen markkinoinnin kanssa oli jo lisännyt kassavirtaa.

Osallistujat tekivät erilaisia digitaalisia kokeiluja. Kokeiltiin mm. Facebook-mainontaa ja live-esityksiä sekä muita somekanavia – jopa TikTokia – sekä hakukoneoptimointia. Omat kasvot otettiin mukaan mainontaan. He tekivät videoita ja yleensäkin kiinnostus videoihin ja podcasteihin sekä itselle sopivien kanavien ja verkostojen etsintään virisi. Kokeiltiin asiakaspolkujen ja -profiilien suunnittelua. Yksi valmisti verkkokauppaa. Yleensäkin innostus digikokeiluihin lisääntyi ja digitaalisen analytiikan seuraaminen lisääntyi. Yksi ilmoittautui toiselle Digitaidot-kurssille ja toinen Yrittäjän ammattitutkintoon.

”yhteinen tekeminen käytännössä vei omia tekemisiä eteenpäin”

”sai vertaistukea ja kädestä pitäen opetusta”

”palvelumuotoilu oli ajatuksia herättävää”

Monen usko omiin digitaalisiin kykyihin lisääntyi. Valmennuksen kaikkia osa-alueita pidettiin tärkeinä. Myös opittiin uutta asiakkaiden myyntikäyttäytymistä ja omasta itsestä.

KUVA 2. Digivalmennus saa kiitosta yrittäjiltä ”Annan täydet 10 pistettä”. Sundberg 2021. Valmennus I.

Loppupalautteiden mukaan valmennus II varten tehtiin melko isojaakin rakenteellisia muutoksia. Osallistujat jaettiin kahteen tasoryhmään (edistyneemmät ja kehittyvät), jotta oppimisen eteneminen olisi helpompaa. Valmennukseen lisättiin kummallekin tasoryhmälle omat digitreenit. Lisäksi valmennusohjelmaan lisättiin ns. ekstrakertoja henkilökohtaista ohjausta varten. Lisättyjä kertoja varten rekrytoitiin enemmän kouluttajia. Ensimmäiseen kertaan (aloituskerta) ei suunniteltu ennakkotehtäviä ja kaikkien kouluttajien kanssa pidettiin tapaamisia, joissa keskusteltiin palautteista.

VALMENNUS II

Valmennus II pidettiin keväällä 2022 ja se toteutettiin uudistettujen suunnitelmien mukaan. Valitettavasti koronaepidemian takia valmennus jouduttiin pitämään lähes kokonaan verkon välityksellä ja tällöin myös ensimmäinen tapaaminen pidettiin online. Loppupalautteet kerättiin verkkokyselynä 19.4 - 5.5.2022 ja vastaajia oli kymmenen.

Palautteiden mukaan eniten valmennuksessa oli opittu sosiaalisen median hyödyntämistä liiketoiminnassa (67 %), sisältömarkkinointia (56 %), hakukonemainontaa ja hakukoneoptimointia. Opittuja taitoja sovellettiin yrityksessä paljon (1), jonkin verran (5), vähän (3) tai ei lainkaan (1). Yrityksissä oli tehty seuraavia kokeiluja: Facebook-mainontaa, Instagram-päivityksiä, videoita Instagramiin, korjauksia verkkosivuille, sähköpostikampanjaa ja Googlen digimarkkinointia. Palautteiden mukaan yrityksen kasvuun digitaaliset muutokset eivät valmennuksen loppuun mennessä olleet vielä paljoo vaikuttaneet. Business Clubin tapaamiset olivat auttaneet uusien taitojen oppimisessa jonkin verran tai enemmän (70 %). Yhteisöstä tai muista yrittäjistä apua arvioi saaneensa jonkin verran tai enemmän 40 % vastaajista.

Parasta oli ollut valmennuksessa saatu asiantuntijaopetus, erityisesti henkilökohtainen opastus, ohjaajien hyvä asenne, kasvotusten tapahtuneet tapaamiset ja keskustelut, kanssaryrittäjät ja se, että sai realistista näkemystä digitaaliseen markkinointiin.

Toisaalta edelleen toivottiin vieläkin henkilökohtaisempaa sisältöä valmennukseen, koska osallistujat olivat eri tasoisia. Ilta-aikaa pidettiin tässäkin ryhmässä raskaana ja toivottiin mahdollisuutta osallistua etänä kaikkiin tilaisuuksiin, joka periaatteessa olikin mahdollista. Ajankohdat eivät kaikille oikein sopineet työkiireiden tai henkilökohtaisten syiden takia. Todettiin, että ryhmäytyminen olisi onnistunut paremmin, jos olisi voitu pitää enemmän tapaamisia kasvotusten. Toivottiin myös enemmän aikaa keskustelulle. Joku koki ohjelman liian tiiviinä. Lisää haluttiin oppia digimaailman perusasioita, eri kanavien etikettiä, opitun viemistä käytäntöön, ajanhallintaa ja nettisivujen päivitystä (Wordpress).

Tässäkin ryhmässä viimeisellä tapaamiskerralla (5.5.2022) osallistujia pyydettiin antamaan palautetta Padlet-alustalle. Vastauksia saatiin kahdelta. Niiden mukaan oli opittu, ettei somejulkaisujen tarvitse olla täydellisiä ja, että niitä voi parantella. Oli tehty päivitystä Facebookissa ja Instagramissa ja tehty Google-mainosta. Kilpailuetua ei vielä koettu saatavan, koska taidot eivät ole vielä niin hyvät. Kokeilumielellä on kuitenkin menty koko ajan eteenpäin.

Valmennus III sisältöön ei palautteiden mukaan tehty enää suuria muutoksia. Tasoryhmistä haluttiin pitää kiinni ja antaa henkilökohtaista ohjausta eri digitasolla oleville yrittäjille. Esitettä selkeytettiin ja ohjelman esittelyyn varattiin ensimmäisellä tapaamiskerralla enemmän aikaa. Tärkeää on myös, että ensimmäinen kerta on todellakin konkreettinen tapaamiskerta, joka sitouttaa ja motivoi jatkamaan valmennusta. Valmennus II ensimmäinen kerta ja lähes koko valmennus pidettiin verkossa, joka selvästi heikensi yhteisöllisyyttä, verkostoitumista ja osallistumista. Myös sairastumiset ja yritystoiminnan kiireet vähensivät osallistumista.

7 POHDINTA

Suomalaisista 76 prosentilla on digitaaliset perustaidot tai sitä paremmat digitaidot. Yrityksistä 15 % kokee tarvitsevansa paljon tukea digitaalisessa asiointissa. (Valtionvarainministeriö 2020.) Tässä artikkelissa on kuvattu naisyrittäjille toteutettua digitaalisten taitojen päivitysvalmennusta, jolla pyritään vastaamaan yrittäjien digitaalisen osaamisen kehittämisen tarpeeseen. Valmennuksia on toteutettu kaksi ja kolmas toteutetaan syksyllä 2022. Alkuperäisen suunnitelman mukaan valmennukset oli tarkoitus toteuttaa eri menetelmin siten, että ensimmäinen valmennus olisi toteutettu pääosin livenä, toinen ns. tiimioppimismallin mukaan ja kolmas pääosin online. Korona-epidemiasta johtuen kaikissa valmennuksissa jouduttiin lisäämään paljon online-osuutta. Tämä on puolustettavissa myös siksi, että yksinyrittäjän elanto on kiinni yrityksessään, eikä hän voi sairastua.

Valmennusta haluttiin jatkuvasti kehittää ja etsittiin parasta mahdollista rakennetta ja muotoa, joka sopisi mikro- ja pk-yrityksien digitaaliseen valmennukseen. Tämän vuoksi kerättiin runsaasti palautetta. Palautteiden mukaan henkilökohtainen valmennus ja yhteisöllinen tekeminen ja kokeilu koettiin yhtenä parhaimpana asiana valmennuksessa. Toinen toistaan rohkaisemalla ja auttamalla uskallettiin itsekkin kokeilla ja onnistua. Havaittiin, etteivät muutkaan osaa, joten uskallettiin tunnustaa osaamattomuus. Toisiin yrittäjiin tutustuminen auttoi myös jatkossa yhteistyön kehittämisessä. On helpompaa ottaa yhteyttä ja kysyä, kun tuntee muita yrittäjiä. Näin valmennus tuki yrittäjiä verkostoitumisessa (vrt. Härglin, 2018).

Useampi yrittäjä lähti myös ideoimaan ja kehittämään Business Clubia yhdessä Varsinais-Suomen Yrittäjien ja Turun ammattikorkeakoulun kanssa. Club-toiminta on tarkoitus jäädä elämään hankkeen jälkeen Varsinais-Suomen Yrittäjien toimintana. Keväällä 2022 pidettiin toiminnan kehittämisen tiimoilta kaksi kehittämispäivää, joissa luotiin pohjaa Club-toiminnan brändille ja ideoitiin toiminnan rakenteita niin, että toiminta motivoi ja hyödyttää yrittäjiä. Digitalisaatioissa on vaikeaa pysyä yksinään ajan tasalla, joten kannustava yhteisöllinen ryhmä auttaa tässä ja tukee jokaisen digitaalista kehittymistä.

LÄHTEET

- Azoulay, P., Jones, B., Kim, J.D., Miranda, J. 2018. Age and High-Growth Entrepreneurship. NBER Working Paper Series 24489, National Bureau of Economic Research.
- Bruce, D., Holtz-Eakin, D. & Quinn, J. 2000. Self-Employment and Labor Market Transitions at Older Ages. Centre for Retirement Research, Boston College, Chestnut Hill, WP2000-13.
- Digitalisaation edistämisen ohjelma, arviointiraportti, väliraportti. 12.1.2022. Owalgroup. Saatavissa: <https://vm.fi/documents/10623/30029448/Digitalisaation+edistamisen+ohjelma+-+v%C3%A4liarviointiraportti+12.1.2022.pdf/39b0f936-6361-9de1-37f8-d95d3ccfc27a/Digitalisaation+edistamisen+ohjelma+-+v%C3%A4liarviointiraportti+12.1.2022.pdf?t=1644240590300>
- Härglin, N. 2018. Naisyrittäjyyttä ja sen visiointia. Yrittäjänaiset. Saatavissa: <https://www.yrittajanaiset.fi/naisyrittajyydesta-ja-sen-visiointia/>
- Kautonen, T., Hatak, I., Kibler, E., & Wainwright, T. 2015. Emergence of entrepreneurial Behaviour: The Role of age-based Self-image. E-artikkeli. Journal of Economic Psychology 2015(50), 11, 41.
- Killström, P. & Jalali, P. 2019. Turun Yrittäjien säätiö ja Turun AMK yrittäjyyttä edistämässä. TALK-verkkolehti 13.6 2019. Saatavissa: <https://talk.turkuamk.fi/yrittajyys/turun-yrittajien-saatio-ja-turun-amk-yrittajyytta-edistamassa/>
- Kivikoski, J. & Kauppinen, T. 2021. Pk-yritysten opit digitalisaatiosta 2020. Miten digitalisointi on auttanut pk-yrityksiä menestymään? Prior Konsultointi Oy. 1.11.2021. Saatavissa: https://www.yrittajat.fi/wp-content/uploads/2021/09/tutkimus_pk_yritysten_digitalisaatiosta_2020.pdf
- Larsen, S. 28.9.2020. Yli 45-vuotias on parhaimmillaan sekä työntekijänä että menestyvimpien yritysten perustajana. Kauppalehti. Saatavissa: <https://www.kauppalehti.fi/uutiset/yli-45-vuotias-on-parhaimmillaan-seka-tyontekijana-eta-menestyvimpien-yritysten-perustajana-tyovoimaa-josta-firmojen-viimeisena-kannattaisi-vahentaa/109a326a-a269-40fa-994f-e02bc4c49088>
- Mikkilä, J. 22.9.2020. Digitaalisesti suuntautuneiden pk-yritysten määrää on lisättävä. Lukijoilta -palsta. Turun Sanomat. Saatavissa: <https://www.ts.fi/lukijoilta/5074200/Digitaalisesti+suuntautuneiden+pkyritysten+maaraa+on+lisattava>
- Sankelo, V. 2022. 50+ -ensiyrittäjien identifiointumisen ja kerrotut identiteetit toimijuuden rakentamina prosesseina. Akateeminen väitöskirja. Acta Wasaensia, 482. Johtamisen yksikkö. Vaasan yliopisto. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:IS-BN:978-952-395-013-9>
- Sundberg, I. 2021. Digivalmennus saa kiitosta yrittäjältä. ”Annan täydet 10 pistettä”. Varsinais-Suomen Yrittäjä 11/2021.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Yritysten rakenne- ja tilinpäätöstilasto [verkkójulkaisu]. ISSN=2342-6217. 2020. Helsinki: Tilastokeskus. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/yrti/2020/yrti_2020_2021-12-16_tie_001_fi.html
- Valtiovarainministeriö. 2020. Digitalisaation edistämisen ohjelma. Julkisen hallinnon digitalisaation edistämisen mittarit ja tilannekuva: toukokuu 2020. Saatavissa: <https://vm.fi/documents/10623/306832/Digitalisaation+mittarit+pdf/a8279f4d-6fdf-3d66-e455-5912f5ac34c1/Digitalisaation+mittarit+pdf.pdf>
- Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+. Kestävien kumppanuuksien Varsinais-Suomi. Varsinais-Suomen liitto. Saatavissa: <https://varsinais-suomi.fi/wp-content/uploads/2021/12/Varsinais-Suomen-maakuntastrategia2040-final.pdf#page=17>

YRITTÄJÄN MYYNTIOSAAMISEN KEHITTÄMINEN AMMATTIKORKEAKOULUSSA - CASE TERWA-AKATEMIA

Katta Siltavirta, Oulun ammattikorkeakoulu, katta.siltavirta@oamk.fi

Katriina Klemola, Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Kehittämistyön tavoitteena oli yhdistää yrittäjälle tärkeät myyntiosaaminen ja digitaalinen markkinointi yhdeksi opintokokonaisuudeksi. Halusimme kehittää opiskelijoiden ymmärrystä myynnin ja digitaalisen markkinoinnin merkityksestä ja yhdistää osaamisalueet yhdeksi kokonaisuudeksi, kuten ne näyttäytyvät yrittäjän jokapäiväisessä arjessa.

Yrittäjä myyntiosaajana -"tupaopintojen" suunnitteluvaiheessa käytettiin teoreettisena viitekehyksenä myynnin seitsemän portaista viitekehystä "Seven Steps of Selling" ja erilaisia myyntitekniikoita henkilökohtaiseen myyntiprosessiin. Näiden myynnin viitekehysten lisäksi huomioitiin digitaalisen markkinoinnin keskeisiä malleja kuten SOSTAC®.

Kehittämistyö pilotoitiin Oulun ammattikorkeakoulun tiimiyrittäjillä Terwa-akatemiassa, jossa liiketalouden opiskelijat opiskelevat osuuskuntaoppimisympäristössä. Keskeistä opiskelussa oli teorian yhdistäminen suoraan käytäntöön, dialoginen oppiminen ja case-harjoittelu. Kokeiluun yhdistettiin oululainen startup-yritys, jonka kautta päästiin harjoittelemaan myyntitilanteita ja tekemään digitaalisen markkinoinnin harjoituksia.

Pilotin päätyttyä voidaan todeta, että kehittämistyössä onnistuttiin yhdistämään myynti ja digimarkkinointi innovatiivisella tavalla osaksi tiimiyrittäjien osaamista. Kehittämistyön keskiössä oli opiskelijälähtöisyys. Lopputulemana jokainen mukana ollut opiskelija muodosti ymmärryksen itselleen, miksi myyntiosaaminen ja digitaalinen markkinointi ovat tärkeät osa-alueet yrittäjälle. He myös osaavat hyödyntää saatuja osaamisia omissa tiimiyhteyksissään tai tulevaisuudessa työntekijöinä. Samalla tiimiohjaus kehittyi osana pilottia.

Merkittävimmät jatkoseuraamukset pilotille syntyivät siitä, että opiskelijoilla heräsi kiinnostus perehtyä enemmän molempiin osa-alueisiin. Osa opiskelijoista innostui osallistumaan kansalliseen B2B-myyntikilpailuun erilaisten käytännön läheisten harjoitteiden myötä. Opiskelijat rakentavat myös portfolion osana opintojaan osaamisen ja kokemuksen näkyväksi tuottamiseksi.

Kehittämistyön yksi merkittävä tulos on tiimiohjaamisen rikkaus ja sen arvon tunnistaminen. Molempien mukana olevien ohjaajien osaaminen ja kokemus pystyttiin välittämään opiskeltavien teemojen kautta. Tulevaisuudessa opiskelijoiden kompetenssien kehittämisen tulee olla keskeinen osa Terwa-akatemiassa opintoja. Olemassa olevien "tupaopintojen" sisältöjä tulee rohkeasti kyseenalaistaa ja päivittää. Työelämäyhteyksiä kannattaa jatkossakin hyödyntää enemmän.

Avainsanat: myyntiosaaminen, digimarkkinointi, tiimiohjaus

1 JOHDANTO

Yrittäjän yhtenä keskeisimpänä taitona pidetään yleisesti ottaen kykyä "tehdä myyntiä". Se on toki keskeinen edellytys liiketoiminnan menestymiselle, mutta yrittäjänkin on nähtävä kokonaisuus, johon myyntityö sijoittuu. Muun muassa keskeiset markkinoinnin teemat, kuten asiakasymmärryksen muodostaminen ja arvon luominen asiakkaalle, ovat keskeisiä markkinointiin liittyviä asioita, jotka luovat pohjan myös onnistuneelle myyntityölle.

Tässä artikkelissa esiteltävä käytännön kehittämistyö toteutettiin Terwa-akatemiassa (viitattu 29.8.2022), joka on yrittäjyyden suuntautumisvaihto Oulun ammattikorkeakoulun liiketalouden yksikössä. Vaikka Terwa-akatemiassa pedagoginen malli poikkeaa tavanomaisesta liiketalouden opiskelusta, artikkelissa esiteltävä kokeilu tehtiin osana tupa-opintoja, jotka ovat pedagogisesti lähellä normaalia ohjaajavetoista opetusta. Täten malli on hyödynnettävissä mihin tahansa markkinoinnin ja myynnin opetukseen korkeakoulussa.

Terwa-akatemiassa opiskelu perustuu tiimiohjaamisen pedagogiikkaan ja tiimiyrittäjyyteen. Pedagogiseen malliin on haettu esimerkkiä muun muassa Jyväskylän Tiimiakatemiasta, jossa oppimiskäsitys on syntynyt käytännön kokeilujen kautta ja jossa oppimismenetelmää on kutsuttu konstruktivistishumanistiseksi oppimiskäsitykseksi (Leinonen, Partanen & Palviainen 2002, 34). Lisäksi tiimeissä toiminta ja erilaisten osaamisten hyödyntäminen sekä toinen toistensa tukeminen ovat lähellä yhteistoiminnallisen oppimisen käsitettä (Leinonen et al 2022, 36). Terwa-akatemiassa opiskelijat perusta-

vat tradenomiopintojensa aikana oikeat osuuskunnat, joiden kautta he toteuttavat projekteja maksaville asiakkaille ja kehittävät omaa liiketoimintaa. Opiskelijat pääsevät yhdistämään lukemaansa teoriaa suoraan käytäntöön omaan liiketoimintaan. Opintoihin kuuluu muun muassa tupa-opintoja, joita osuuskuntien valmentajat vetävät opastaen opiskelijoita yrittäjyyden tärkeimpiin sisältöihin liittyen.

Lukukautena 2021–2022 Terwa-akatemiassa kokeiltiin tupaa uudella tavalla siten, että kaksi valmentajaa vastasi tupa-opintojen suunnittelusta ja toteutuksesta yhdessä. Tupaan yhdistettiin sekä markkinoinnin että myynnin teemoja ja tupa nimettiin Yrittäjä myyntiosaajana -tuvaksi.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Bergström & Leppänen (2015, 21) määrittelevät markkinoinnin vastuulliseksi, suhteisiin pohjautuvaksi ajattelu- ja toimintatavaksi, jonka avulla luodaan myyvä, kilpailukykyinen ja eri osapuolille arvoa tuottava tarjooma vuorovaikutteisesti toimien. Markkinointiin sisältyy täten monia eri näkökulmia, joita tulee huomioida ja harjoitella myös koulutuksessa. Asiakaslähtöisyys ja arvontuottaminen sekä suhteiden ja verkostojen luontiin liittyvien taitojen harjoittelu luovat pohjan myös myyntitaidoille ja tavalle toteuttaa markkinoinnin ja myynnin toimenpiteitä ja kehittää yrityksen tarjoomaa. Vuorovaikutteisuus liittyy keskeisenä asiana markkinointiin.

Myynti koskee tänä päivänä yhä useampaa ihmistä yrityksissä. Nykyään yhä useammat asiantuntijatehtävissä työskentelevät ovat osa yrityksen myyntiä ja myyntiprosessia. Pinkin (2013) mukaan näitä ”non-sales-selling”-tilanteita eli näkymättömiä myyntitilanteita kohtaa jokainen yhä enemmän. Yksi tunnetuimpia myynnin paradigmoja on Dubinsky (1980/1981) ”seven steps of selling” eli myynnin seitsemänportainen prosessi. Hawesin, Annen, R. ja Widmierin (2004) mukaan jo ennen kuin myynti tunnustettiin ammattialaksi, nämä seitsemän porrasta ovat muodostaneet pohjan myynnin harjoittelussa kuten myös viitekehysten ammattimyyjien opetuksessa. Myyjät tarvitsevat prosessiosaamisen lisäksi vuorovaikutusosaamista, koska he rakentavat vuorovaikutussuhteita asiakkaiden kanssa ja tarjoavat heille ratkaisuja (Koponen & Julkunen & Asai, 2019).

3 DIGIMARKKINOINTI

Digitaalinen markkinointi ja myynti ja niihin liittyvät taidot korostuvat tämän päivän markkinoinnissa. Yrityksen kannalta on olennaista ymmärtää asiakkaan tarpeita eli mitä asiakas etsii internetistä, miten ja mistä kanavista tietoa etsitään ja kuinka päätöksentekoprosessiin voi vaikuttaa. Yrittäjän tuleekin miettiä, millä keinoin hänen ostoprosessinsa voidaan saada mahdollisimman helpoksi ja miellyttäväksi. (Blomster et al. 2020, 7.)

Keskeisiä vaiheita digitaalisen markkinoinnin strategisessa suunnittelussa voidaan määritellä esimerkiksi SOSTAC® -markkinointimallin avulla (Smart Insights 2022). Malli muodostuu kuudesta eri vaiheesta: 1. Nykytilan analysointi, 2. Tavoitteiden määrittäminen, 3. Strategian luominen, 4. Taktiikoiden valitseminen, 5. Toimenpiteiden suorittaminen ja 6. Seuranta. Näiden vaiheiden ymmärrys ja taito soveltaa käytäntöön ovat tärkeitä mille tahansa yritykselle, joka pyrkii tavoittamaan asiakkaitaan verkkokanavia pitkin.

4 MYYNTIPROSESSI

Seven steps of selling (Dubinsky, 1980/1981) sisältää nimensä mukaisesti seitsemän porrasta myyntityön tueksi. Henkilökohtainen myyntityö on yksilötason osaamista Jobberin, Lancasterin ja Le Meunier-FizHughn (2019) mukaan. Nämä myynnin portaat ovat: (prospektointi) 2. Preapproach (valmistautuminen), 3. Approach (lähestyminen), 4. Presentation (Esittely), 5. Overcoming objections (Vastaväitteiden käsittely), 6. Close (kaupan päättäminen) ja 7. Follow-up (jälkihoito) (Dubinsky, 1980/1981). Prospektointivaiheessa myyjä etsii uusia ja potentiaalisia asiakkaita. Perinteisesti myyntihenkilöiden on oletettu etsivän itse omat prospektit. Vastaavasti valmistautumisvaiheessa myyjän tulee tutustua prospektiin, tämän edustamaan yritykseen ja muodostaa hyvä käsitys yrityksestä. Tässä vaiheessa myyjä voi ottaa ensimmäiset yhteydenotot prospektin päättäjiin ja tekee kotiläksyt sekä organisaatio- että yksilötasolla. Lähestymisvaiheessa sovitaan tapaaminen, joka kestää yleensä muutaman minuutin. Esittelyvaihe voi sisältää yhden tai useamman tapaamisen, ja siinä myyjä on jo ennalta tehdyn työn pohjalta todennut asiakkaan tarpeet. Tämän vaiheen tavoitteet voivat vaihdella tilannekohtaisesti. Vastaväitteiden käsittelyssä myyjä vastaa asiakkaan epäröintiin ja kysymyksiin, ja samalla saadaan selville asiakkaan todelliset tarpeet. Kaupanpäättämisen vaiheessa myyjä kysyy konkreettisesti kauppaa. Kaupanpäättämisen vaihe on useille hankala, koska moni jättää kaupan kysymättä. Jälkihoitovaiheessa varsinainen työ alkaa kaupan päättämisen jälkeen, kun varmistetaan asiakkaan tyytyväisyys. (Moncrief & Marshall, 2004.)

Neuvotteluvaiheessa myyjä (vaiheet 4–6) tapaa asiakkaan. Myyjä muun muassa luo ensivaikutelman asiakkaalle, ra-

kentaa luottamusta, neuvottelee, päättää kaupan. Neuvottelun aikana eri vaiheissa myyjä käyttää erilaisia tekniikoita. Tarvekartoituksessa on merkityksellistä ymmärtää asiakkaan tarpeet. Oikeanlaisella kyselytekniikalla myyjä hallitsee neuvottelutilannetta, eikä asiakkaalle tule tunnetta painostuksesta. Yksi yleisesti käytetty tekniikka on SPIN-tekniikka. Siinä selvitetään tilannekysymyksillä (Situation) asiakkaan tilanteeseen liittyviä faktoja (mm. mikä ratkaisu nyt käytössä, milloin se on hankittu, kuka sitä käyttää). Ongelmakysymykset (Problem) pureutuvat selvittämään asiakkaan ongelmia ja haasteita nykytilanteesta. Myyjän on tärkeää löytää kehittämiskohde, johon voi tarjota ratkaisun. Seurauksekysymysten (Implication) tavoite on tähdentää ongelmasta aiheutuvia ongelmia ja sen vakavuutta asiakkaalle. Merkityskysymykset (Need-Payoff) tuo asiakkaan ongelman ratkaisun hyödyt näkyville asiakkaalle. Lopussa kannattaa lisäksi esittää yhteen- vetokysymys. Tällöin saadaan asiakkaan hyväksyntä siihen, että kumpikin osapuoli ymmärtää asian samoin. (Hänti & Kairisto-Mertanen & Kock, 2016). Erilaisten tekniikoiden osaaminen ja hyödyntäminen on merkittävä osaaminen myyjälle. Koponen, Julkunen ja Asai (2019) nostavat myyjän tärkeäksi osaamiseksi viestintäosaamisen ja erilaiset neuvottelutyylit ja -taktiikat.

5 MYYNIN VUOROVAIKUTUSOSAAMINEN

Myyntin vuorovaikutusosaaminen (Koponen & al., 2019) muodostuu behavioristisesta, affektiivisesta ja kognitiivisesta ulottuvuudesta ja myyntitaidosta. Behavioristinen ulottuvuus sisältää kolme alakategoriaa: relationaaliset viestintätaidot (mm. kyky purkaa jännitystä ja small talk -taidot, kyky rakentaa luottamusta, kyky kuunnella, kyky kysyä kysymyksiä ja rohkaista dialogiin), henkilökohtaiset myyntitaidot (mm. verkostoitumistaidot prospektoidessa, kuuntelutaidot ja kyky kysyä kysymyksiä asiakkaan tarpeiden ja tarkemman tiedon kartoittamiseksi, esiintymistaidot, argumentaatiotaidot, sanattomat viestintätaidot, neuvottelutaidot, kyky tehdä päätöksiä ja päättää kauppa) ja kielitaito (mm. kirjoitustaito, englanninkielentaito) (Koponen & al., 2019).

Koponen et al. (2019) toteavat, että affektiiviset viestintätaidot sisältävät motivaation (motivaatio olla vuorovaikutuksessa erilaisten asiakkaiden kanssa, motivaatio oppia lisää ihmisistä ja myynnistä), positiivinen ja avoin asenne (positiivinen asenne ja uteliaisuus uusien ihmisten kanssa viestimiseen, avoin asenne ja empatia erilaisiin ihmisiin ja kulttuureihin) ja kulttuurinen sensitiivisyys (kunnioitus eri kulttuureihin, kyky osoittaa herkkyyttä erilaisille ihmisille ja kulttuureille).

Kognitiivinen viestinnän ulottuvuus sisältää Koposen & al. (2019) mukaan tietoa viestinnästä (mm. tietoa erilaisista neuvottelutyyleistä ja -taktiikoista, tietoa sanattoman viestinnän erilaisista muodoista ja teoreettinen ymmärrys viestinnästä), kulttuurinen tietämys sisältää mm. tietoa ja ymmärrystä kansallisesta kulttuurista kohdemaassa ja meta-cognitio sisältää oman ja muiden kommunikaatiokäyttäytymisen ajattelemisen ja reflektoinnin.

Myyntitaidot sisältävät strategisen ymmärryksen B2B-myyntistä ja johtajuustaidoista (Koponen & al., 2019). Strateginen ymmärrys B2B-myyntistä sisältää asiakkaan käyttäytymisen ja myyntiprosessin ymmärtämisen, CRM-järjestelmäsosaimisen ja ymmärryksen asiakkaan liiketoiminnasta, arvon lisäämisestä ja yhdessä asiakkaan kanssa luotavat tavoitteet (Koponen & al., 2019). Johtajuustaidot sisältävät mm. ajanhallintataidot, myyntitiimin johtamisen ja motivoinnin.

6 PEDAGOGISEN KOKEILUN ESITTELY

Yrittäjä myyntiosajana -tupaopinnot suunniteltiin kahden opettajan voimin, kummankin osaamista ja vahvuuksia huomioiden. Markkinoinnin ja myynnin teemoja käsiteltiin välillä vuorotellen ja toisinaan samanaikaisesti koko opintojakson ajan. Keskustelu oli olennainen osa opetusta. Myynnin osalta korostuivat harjoitukset joko case-yritykselle tai muihin annettuihin esimerkkeihin. Lisäksi huomioitavaa oli, että opiskelijat saivat halutessaan hyödyntää harjoituksia suoraan omiin osuuskuntiinsa.

Keskeistä opiskelussa oli teorian yhdistäminen suoraan käytäntöön, dialoginen oppiminen ja case-harjoittelu. Kokeiluun yhdistettiin oululainen startup-yritys. Sen kautta päästiin harjoittelemaan myyntitilanteita ja tekemään digitaalisen markkinoinnin harjoituksia.

Pedagogisen kokeilun rakenne tehtiin hyödyntäen Seven Steps of Selling -mallia. Opintojaksolla käsiteltiin myynnin eri vaiheita prospektoinnista, kaupan klousaamiseen ja asiakassuhteen jälkihoitoon. Kutakin vaihetta pohdittiin digitaalisen markkinoinnin keinojen näkökulmasta. Jokaiseen vaiheeseen liitettiin myynti- tai digitaalisen markkinoinnin harjoituksia, joissa opiskelijat pääsivät käyttämään oppimaansa aitoon case-yritykseen tai omaan tiimiyritykseensä.

Markkinoinnin teemoista opintojaksolla korostuivat muun muassa asiakaspersoonien tunnistaminen ja verkostokartan luominen. Digimarkkinoinnin sisällöistä, osittain myös opiskelijoiden toiveista johtuen, esiin nousivat erityisesti Google-markkinointi ja hakukoneoptimointi sekä sähköpostimarkkinointi. Lisäksi käsiteltiin ja sovellettiin käytäntöön keskeisiä digimarkkinoinnin viitekehyksiä, kuten SOSTAC®-mallia ja RACE-mallia.

7 TULOKSET

Yrittäjä myyntiosaajana -tupaan hankittiin todellinen yritys case-yritykseksi. Tämä startup-yritys esitteli yrityksensä, tuotteensa ja myyntiprosessinsa tiimiyrittäjille sekä kertoi, kuinka markkinointi on linkitetty siihen. Tiimiyrittäjät pääsivät harjoittelemaan myyntiä ja digimarkkinointia todellisen casen kautta.

Tiimiyrittäjät oppivat tupa-opintojen aikana myyntineuvotteluun valmistautumisesta ja itse myyntitilanteesta neuvottelussa. Osaamista syntyi asiakkaan kohtaamisessa, tarvekartoittamisessa, kaupan päättämisessä ja digimarkkinoinnista. Pilotin päätyttyä voidaan todeta, että kehittämistyössä onnistuttiin yhdistämään myynti ja digimarkkinointi innovatiivisella tavalla osaksi tiimiyrittäjien osaamista.

Kehittämistyön keskiössä oli opiskelijälähtöisyys. Lopputulemana jokainen mukana ollut opiskelija muodosti ymmärryksen itselleen, miksi myyntiosaaminen ja digitaalinen markkinointi ovat tärkeitä osa-alueet yrittäjälle. He myös osaavat hyödyntää saatuja osaamisia omissa tiimiyrityksissään tai tulevaisuudessa työntekijöinä. Eräs opiskelija totesi: "Tämä sai minut näkemään B2B-myyntiin uravaihtoehtona."

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Yrittäjä myyntiosaajana -tupakokeilu johti Terwa-akatemiassa koko tupa-opetuksen kehittämiseen. Tavoitteena on luoda tiimiyrittäjille yksi yrittäjyyttä yhä monipuolisemmin läpileikkaava tupa, joka kestää koko lukuvuoden. Myynti ja digimarkkinointi ovat olennainen osa uutta tupakokeilua. Näin myynnin ja digimarkkinoinnin opetuksen kehittäminen jatkuu edelleen Terwa-akatemiassa.

Tupa-opetukseen tullaan kytkemään entistä enemmän käytännön harjoittelua myynnin ja digimarkkinoinnin parissa oikeiden yritys-casejen kautta. Samalla myyntiopetuksen kehittäminen etenee myös Oulun ammattikorkeakoulussa. Myynnin harjoittelu oikeiden yritysten kanssa levitetään myös "perus"tradenomiopintoihin.

Yrittäjä myyntiosaajana -tupa edisti tupakäytännön uusimista, kuten edellä jo todettiin. Tämä johti samalla tiimiopetajuuden kehittymiseen ja syventymiseen. Terwa-akatemian valmentajat luovat yhdessä suunnitelleen tupasisällön koko lukuvuodelle, ja käyttävät resursseja järkevästi yhteisopettaen eri yrittäjyyden teemoja tiimiyrittäjille.

LÄHTEET

- Bergström, S. & Leppänen, A. 2015. Yrityksen asiakasmarkkinointi. Edita Publishing Oy. 16. painos.
- Blomster, M., Kurtti, J-R., Määttä, M. & Sinisalo, J. 2020. Digitaalisen markkinoinnin käsikirja. Opas mikro ja pk-yrityksille. Oulun ammattikorkeakoulu. Oulu.
- Dubinsky, A.J. 1980/1981. A Factor Analysis of Personal Selling Process. The Journal of Personal Selling and Sales Management, Vol. 1, pp. 26-33.
- Hawes, J.M., Anne, R. & Widmier, S. 2004. Assessing the development of the sales profession. Journal of Personal Selling and Sales Management 24.
- Hänti, S., Kairisto-Mertanen, L. & Kock, H. 2016. Oivaltava myyntityö - asiakkaana organisaatio. Otavan Kirjapaino Oy. Keuruu.
- Koponen, J., Julkunen, S & Asai, A. 2019. Sales communication competence in international B2B solution selling. Industrial Marketing Management 82 (2019), pp. 238–252.
- Leinonen, N., Partanen, T. & Palviainen, P. 2002. Tiimiakatemia. Tositarina tekemällä oppivasta yhteisöstä. PS-Kustannus. Jyväskylä.
- Moncrief, W.C. & Marshalla, G.W. 2004. The evolution of the seven steps of selling. Industrial Marketing Management 34 (2005), pp. 13–22.
- Oulun ammattikorkeakoulu 2022. Terwa-akatemia. Nettisivu. Saatavissa: <https://www.oamk.fi/fi/koulutus/ammattikorkeakoulututkinnot/tradenomi-amk-liiketalous-terwa-akatemia>
- Pink, D.H. 2013. To Sell Is Human: The Surprising Truth About Moving Others. Riverhead Books. New York City.
- Smart Insights 2022. How to use the SOSTAC® planning model and the RACE Framework. Nettisivu. Saatavissa: <https://www.smartinsights.com/digital-marketing-strategy/sostac-plan-example/>

YRITTÄJYYSTAITOJEN KEHITTÄMINEN KANSAINVÄLISESSÄ TOIMINTAYMPÄRISTÖSSÄ

Katriina Klemola, Oulun ammattikorkeakoulu, katriina.klemola@oamk.fi

Ulla-Maija Törmälä, Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus ovat läpileikkaavia teemoja korkeakouluopinnoissa ja ne näyttäytyvät perinteisesti vaihto-opiskelijoiden läsnäolona, kansainvälisinä vaihtoina ja englanninkielisenä opetuksena. Lisäksi kansainvälisyys on keskeinen osa yrittäjyyskasvatusta.

CULTA-hankkeessa (2018–2021) kehitettiin luovien alojen toimijoiden liiketoimintaosaamista ja Suomi-Venäjä-rajan ylittävää yhteistyötä. Samalla rakentui toimintamalleja kansainvälisen yhteistyön luomiseen ja kehittämiseen pedagogisten toimintamallien avulla yrittäjyysosaamisen kehittämiseksi. Artikkelissa esittelemme CULTA-hankkeessa kehitettyjä ja toteutettuja yrittäjyyskasvatuksen käytänteitä kansainvälisessä toimintaympäristössä. Covid-19-viruksen takia käytänteissä korostuu digitaalisuus.

Esiteltävät yrittäjyyskasvatuksen esimerkit ovat 1. Wintercamp, jossa suomalaiset ja venäläiset opiskelijat innovoivat tiimeittäin uusia tuote- ja palvelukonsepteja. 2. Cross Border Corridor, jossa kehitettiin yritysten, opiskelijoiden ja asiantuntijoiden toimista konsepteja. 3. Pitsauskoulutus, jossa suomalaiset ja venäläiset luovien alojen toimijat suunnittelivat ja harjoittelivat pitsauksensa kansainvälistä kilpailua varten. Kaikille näille esimerkeille oli yhteistä se, että niissä oli mukana venäläisiä korkeakoulujen opettajia täydentämässä omaa pedagogista osaamistaan innovaatioiden ja uuden liiketoiminnan opettamiseen.

Keskeisiä oppimiamme asioita olivat mm. että, rohkeus työskennellä toisen maan opiskelijoiden kanssa vaatii kasvokkain tapahtuvia kohtaamisia. Verkon välityksellä tapahtuva yhteistyö perustuu pitkälti kielen osaamiseen, mutta kasvokkain tapahtuvassa työskentelyssä voidaan käyttää myös muita kommunikaation muotoja. Huomasimme, että kaikissa projekteissa osallistujat olivat mukana innokkaasti. Yrityksien näkökulmasta virtuaaliset projektit olivat toimivia, koska ne eivät vaatineet esim. matkustusaikaa. Digitalisaatio ja kehittyvät digipedagogiikan käytänteet mahdollistavat yrittäjyyskasvatuksen kansainvälistymistä yhä edelleen.

Avainsanat: kansainvälisyys, yrittäjyyskasvatus, yrittäjyysosaaminen, verkkopedagogiikka

1 JOHDANTO

“It is not possible for a university to be entrepreneurial without being international but the university can be international without being entrepreneurial.” (European Commission - OECD 2012)

Korkeakoulujen yrittäjyysopintojen kehittämisen arvioinnin laatumittarina käytetään usein eurooppalaista korkeakoulujen viitekehystä (European Commission – OECD 2012). Suomessa mittaria on käytetty korkeakoulujen arvioinneissa (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015, 2016). Näissä arvioinneissa Oulun ammattikorkeakoulu (Oamk) sijoittui parhaimpaan, yrittäjämäisen ammattikorkeakoulun luokkaan (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015). Kuten yllä oleva lause kertoo, yrittäjämäisen (ammatti)korkeakoulun keskeinen piirre on kansainvälisyys.

Yksi Oamkn monista yrittäjyyden ja innovaatioiden sekä niiden opettamisen kehittämisen hankkeista oli vuosina 2018–2021 toteutettu CULTA - Cultural Training and Activation Initiative -hanke. CULTA-hanke toteutettiin suomalaisten ja venäläisten korkeakoulujen, yritysten ja korkeakouluopiskelijoiden yhteistyönä. Erityisenä kohteena oli kulttuurin ja luovien alojen toimijoiden liiketoimintaosaamisen kehittäminen.

Hankkeessa kehitettiin ja testattiin erilaisia kouluttamisen ja yhteistyön muotoja. Covid-19-viruksen takia hankkeen toiminta- ja toteutustavat muuttuivat lähes täysin alkuperäisestä, mutta se ei lopettanut tai hidastanut yhteistyötä, vaan sai meitä kehittämään uusia tapoja ja testaamaan toimintamalleja, joita voi mielestämme hyödyntää hyvin muissa kansainvälisissä yrittäjyyskasvatuksen toiminnoissa.

Tässä artikkelissa esittelemme muutamia CULTA-hankkeessa kehitettyjä ja toteutettuja kansainvälisiä yrittäjyyskasvatuksen käytänteitä ja arvioimme niitä niistä saatujen palautteiden ja kokemusten avulla. Artikkeleissa esitettävät keskeisimmät tulokset liittyvät kokemuksiimme, mitä yrittäjyyden oppimiseen kansainvälisessä ympäristössä on syytä huomioida.

2 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Kansainvälisyys ja monikulttuurisuus ovat läpileikkaavia teemoja korkeakouluopinnoissa ja ne näyttäytyvät perinteisesti vaihto-opiskelijoiden läsnäolona, kansainvälisinä vaihtoina ja englanninkielisenä opetuksena korkeakoulussa. Kansainvälisyys koetaan luontevana osana korkeakoulumaailmaa ja myös osana yrittäjyyskasvatusta, sillä monilla opiskelijoilla on jo ystäviä ympäri maailmaa, ja he kohtaavat työpaikoilla ihmisiä monista eri kulttuureista. (Sikkilä, Klemola & Mäntykangas 2022.)

Tämä luo hyvää pohjaa kansainvälisten toimintojen kehittämiseksi korkeakoulujen yrittäjyystoiminnoissa. Oamkissa kehittämistyötä tukee myös Pohjois-Pohjanmaan päivittyvä yrittäjyyskasvatusstrategia, joka korostaa kansainvälisyyden teemaa digitalisaation ja kestäväen kehityksen ohella (Minunpolkuni.fi/väkevä). Yrittäjyyden ja uuden liiketoiminnan oppimisessa vahvistetaan verkostomaista työskentelyä sekä kansallisella että kansainvälisellä tasolla.

Kansainvälisyys tulee esiin myös ammattikorkeakoulujen rehtorineuvoston Arene ry:n, Suomen yliopistojen rehtorineuvoston Unifi ry:n ja Suomen yrittäjät ry:n yhteisesti tekemissä suosituksissa liittyen korkeakoulujen yrittäjyyttä edistävään työhön. Suosituksissa todetaan, että mitä laajempia ja monipuolisempia korkeakoulun kansalliset ja kansainväliset työelämä- ja muut kumppaniverkostot ovat, sitä paremmat yrittäjämäisen oppimisen resurssit ja ympäristöt se voi tarjota oppijoilleen ja toiminnan kehittämisen mahdollisuudet kumppaneilleen. Korkeakouluilla on käytettävissään erinomaiset olosuhteet yrittäjämäiseen oppimiseen, kunhan niitä hyödynnetään myös opiskelijoiden yrittäjyystaitojen kehittämisen näkökulmasta.

3 CULTA-HANKKEESSA TOTEUTETTUJA YRITTÄJYYSKASVATUKSEN KANSAINVÄLISIÄ TOIMINTOJA

Testasimme useita tapoja toteuttaa kansainvälisiä yrittäjyyskasvatuksen toimenpiteitä Karelia CBC-ohjelman rahoittamassa CULTA-hankkeessa (2018–2021).

CULTA - Cultural Training and Activation Initiative -hankkeessa kehitettiin kulttuurin ja luovien alojen toimijoiden liiketoimintaosaamista ja yrittäjämäisiä taitoja tähdäten yhteistyön kehittämiseen Suomen ja Venäjän välillä. Toimintaa kohdistettiin niin korkeakouluopiskelijoihin, luovan alan yrityksiin kuin kulttuurialan muihin organisaatioihin. Hanke päättyi syyskuussa 2021, eikä Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan ehtinyt vaikuttaa hankkeen toteutukseen. Luodut yhteistyösuhteet ovat nyt tavalla, mutta hankkeessa testattuja toimintamalleja voi hyödyntää hyvin muissa kansainvälisissä yrittäjyyskasvatuksen opetuksessa ja kehittämisessä.

Seuraavat kappaleet käsittelevät venäläisten toimijoiden kanssa yhteistyössä toteutettuja yrittäjyysosaamista kehittäviä toimintoja. Kaikille näille esimerkeille oli yhteistä se, että niissä oli mukana venäläisiä korkeakoulujen opettajia täydentämässä omaa pedagogista osaamistaan innovaatioiden ja uuden liiketoiminnan opettamiseen.

Winter Camp

Winter Camp toteutettiin maaliskuussa 2020 juuri ennen koronasulkujen alkamista. Winter camp oli neljän päivän mittainen yhteiskehittämistyöpaja, johon osallistui suomalaisia ja venäläisiä opiskelijoita Oulun ammattikorkeakoulusta, Petroskoin yliopistosta ja Karelian College of Culture and Art -oppilaitoksesta. Opiskelijoista muodostettiin heidän omien kiinnostustensa pohjalta kansainvälisiä ja monialaisia tiimejä, joiden tavoitteina oli kehittää rajanylittäviä tuotteita ja palvelukonsepteja. Alkuperäisenä tavoitteena oli myös kehittää mahdollisuuksia pidempiaikaiseen tiimityöhön, mutta valitettavasti korona teki tästä aika mahdottoman tehtävän.

Winter campiin osallistui yhteensä 33 opiskelijaa taiteen, tanssin, liiketalouden, tietotekniikan, kulttuurin tuottamisen, turismin, koulutuksen ja graafisen suunnittelun tutkinto-ohjelmista; 21 opiskelijaa osallistui innovaatiohaasteeseen, 11 tanssinopiskelijaa tanssihaasteeseen (viisi Venäjältä ja kuusi suomesta) ja kolme suomalaista mediaopiskelijaa, jotka tekivät videon tapahtumasta <https://www.youtube.com/watch?v=VhI-0vg8HeE>

Tapahtuma itsessään perustui tekemällä oppimiseen ja opiskelijatiimit olivatkin erittäin aktiivisia ja itseohjautuvia heti alusta alkaen. Winter campissa oli neljä vaihetta: ideointi ja ideoiden arviointi; ratkaisujen kehittäminen, prototyyppien rakentaminen ja testaaminen; ratkaisujen pitsauskoulutus ja pitsaus sekä rahoituksen hakeminen kehitetyille konseptille.

Tapahtumaan liittyi todellinen pitsauskilpailu (Cultural Climate Change Pitching), johon opiskelijat itse valitsivat omasta mielestään potentiaalisimmat konseptit. Yksi heidän valitsemistaan konseptista voitti koko kilpailun. Tästä opiskelijat saivat kokemuksen, että jo muutaman päivän työpajassa on mahdollista kehittää konseptteja, joilla voi olla todellista potentiaalia. Tämä kokemus oli omiaan vaikuttamaan siihen, että opiskelijatiimit työskentelivät workshopin loppuun asti

erittäin innostuneina ja suunnitelmia jatkosta tehtiin. Valitettavasti workshopin viimeisenä päivänä tuli tieto koronasuluista, joka vaikeutti kaikkea tekemistä ainakin puoleksi vuodeksi.

Tämä workshop toteutettiin fyysisesti yhdessä ja pedagogisesti se perustui tekemällä oppimiseen. Workshopin kieli oli englanti, joka oli aluksi iso haaste osalle opiskelijoista. Kuitenkin kun opiskelijat tutustuivat toisiinsa ja workshopin fasilitaattoreihin päästiin yhteiseen kokemukseen siitä, että jokainen tekee parhaansa ja tarvittaessa auttaa toisiaan - myös toisen tiimin opiskelijoita tilanteen niin vaatiessa. Jo muutamassa päivässä opiskelijaryhmä hitsautui hyvin yhteen ja se muodosti toisiaan tukevan oppimisyhteisön. Itse asiassa haasteet, joita yhdessä koettiin, tekivät ryhmästä vahvemmin yhteenkuuluvan. Siksi myös oppimisen prosessiin oli tarkoituksella suunniteltu tilanteita ja menetelmiä, jotka haastoivat opiskelijoita pois omalta mukavuusalueeltaan.

Cross Border Corridor (CBC-Corridor)

Cross Border Corridor oli kaksipäiväinen tapahtuma, joka toteutettiin virtuaalisesti kaksi kertaa. Mukana oli yrityksiä, asiantuntijoita ja opiskelijoita Suomesta ja Venäjältä kehittämässä yrityksille ja organisaatioille uusia konsepteja. CBC-Corridor oli kolmen eri hankkeen yhteistoimintaa. Mukana olivat KareliaCBC-ohjelman rahoittamat CULTA-, BUSY- ja TourSME-hankkeet.

Tapahtuman konseptin keskiössä olivat yritysten tai organisaatioiden antamat kehittämistehtävät. Ensimmäisellä kerralla ratkottiin venäläisten yritysten konsepteja suomalaisten opiskelijoiden ja asiantuntijoiden toimesta. Toisella kertaa venäläiset opiskelijat ja asiantuntijat ratkoivat suomalaisten yritysten toimeksiantoja. Mukana olevia yrityksiä tai organisaatioita yhdisti halu ja tarve tehdä yhteistyötä rajanylittävästi. Tarkoituksena oli esimerkiksi se, että yritykset, jotka haluavat tehdä työtä heille tulevien turistien kanssa, saisivat uudenlaisia ideoita niiden aidoilta potentiaalisilta asiakkailta ja kehittäjät olisivat saman kulttuurin ihmisiä, jolloin kulttuurinen ymmärrys tulisi hyödynnettyä tuote- ja palvelukonsepteja kehitettäessä. Mukana olleet yritykset olivat luovilta aloilta, kulttuuri- ja matkailualoilta. CBC-Corridor toteutettiin marras-joulukuussa 2020, jolloin korona oli jo vaikuttanut hyvin paljon kaikkien em. alojen toimijoihin, joten yritykset olivat aidosti, todellisten tarpeiden pohjalta mukana CBC-Corridorin eri vaiheissa.

Tässä vaiheessa korkeakoulut olivat jo osaavia erilaisten virtuaalisten työkalujen käytössä. Haasteita prosessiin toi taas kielitaito (kielenä oli englanti), mutta joustavuudella ja erilaisia kielenkääntömahdollisuuksia soveltaen CBC-Corridor onnistui hyvin. Yritysten kannalta erityisen positiivista oli se, että kaikki tapahtui virtuaalisesti, eli he saivat itselleen omista tarpeistaan lähtevää kehittämisapua liittyen yrityksen kansainväliseen kauppaan ja hyvin pienellä panostuksella, kun kaikki tapahtui virtuaalisesti. Useimmista osallistujista CBC-Corridor oli kuin raikas tuulahdus korona-ajan paikallaan pysymisen sijaan.

Pitsauskoulutus ja Cultural Climate Change Pitching -kilpailu

CULTA-hankkeen toimintoihin kuuluivat myös Cultural Climate Change Pitching -kilpailun ja sitä edeltävän pitsauskoulutuksen järjestäminen (Oulu2026-hankkeen kilpailua koskeva nettisivu 2021). Koulutus ja kilpailu järjestettiin kahdesti talvina 2020 ja 2021. Tässä artikkelissa keskitymme vuoden 2021 pitsauskoulutukseen, jota tarjottiin kahdeksalle vuoden 2021 kilpailufinalistille. Koulutukseen osallistui suomalaisia ja venäläisiä luovien alojen yrityksiä, organisaatioita ja yksityishenkilöitä.

Pitsauskoulutukseen osallistujat saivat palautetta aiemmin kilpailuun lähettämäänsä yhden minuutin pituiseen videoon sekä suunnittelivat pidempää, kolmen minuutin pituista videota, joka ratkaisisi voittajan. Pitsauksessa kiinnitettiin huomioita muun muassa idean viestimiseen selkeästi kohderyhmä huomioiden ja visuaalisiin tehokeinoihin. Koulutuksessa käytettiin apuna digitaalista Mural-oppimisympäristöä, jossa oman pitsauksen runkoa ja rakennetta suunniteltiin visuaalisesti ja prosessinomaisesti.

Pitsauskoulutus järjestettiin Zoom-työkalun avulla ja tärkeää myös koulutuksen aikana oli, että osallistujat käyttivät kameraa. Tunnelma oli välitön ja osallistujien jännityksiä lieventävä. Finalistit saivat välitöntä palautetta suunnitelmilleen ja kouluttajille annetun palautteen mukaan koulutus oli suureksi hyödyksi.

Yhdessä CULTA-hankkeen ja Oulu2026-hankkeen järjestämä kilpailu järjestettiin Oulun ammattikorkeakoulun studiosta (<https://www.youtube.com/watch?v=ecCEyFNGgKM>). Kilpailu oli osa tapahtumia, joilla Oulun kaupunki pyrki Euroopan kulttuuripääkaupungiksi. Kaikille avoimen ja kansainvälisesti mielenkiintoa herättäneen pitsauskilpailun teemana oli, kuinka kulttuurista ilmastonmuutosta voi tehdä.

4 TULOKSET

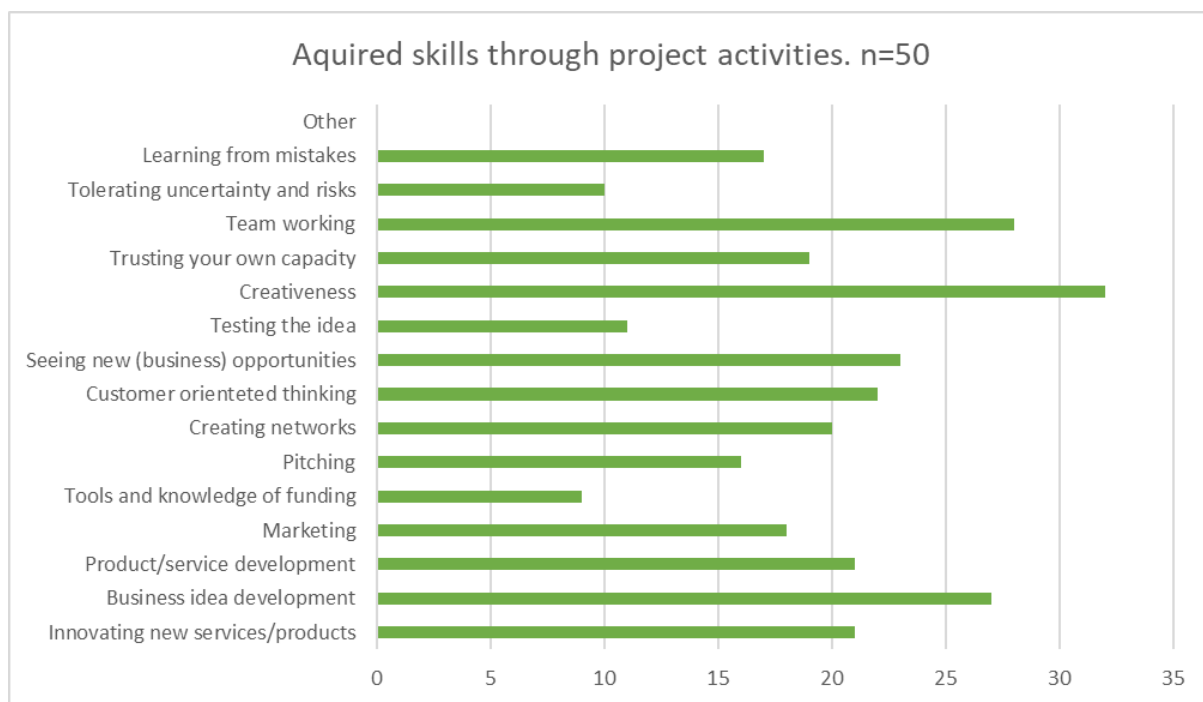
Winter Camp oli esimerkki tapahtumasta, jossa osallistujat tapasivat fyysisesti ja kokivat aidon sarjan kohtaamisia vieraan maan ja kulttuurin edustajien kesken. Yhteisen kielen löytäminen oli hetkittäin vaikeaa johtuen kielitasoeroista, mutta fyysinen kohtaaminen helpotti kommunikaatiota ja viestin välittämistä.

Cross Border Corridor oli esimerkki tapahtumasta, jossa osallistujat olivat osittain jo tottuneet Covid-19-viruksen pakottaamaan virtuaalisyökalujen käyttöön. Kansainvälisyyttä, kulttuuria ja liiketoiminnan kehittämistä opittiin ongelmaratkaisujen myötä uudella ja innovatiivisella tavalla.

Pitsauskoulutus ajoittui aikaan, jossa etätyöskentelyyn oli totuttu jo laajemmin ja tämä näkyi koulutuksen ilmapiirissä ja tottumuksessa käyttää digitaalisia työkaluja. Se, että tapahtumaan osallistuneista puolet oli toisen kulttuurin edustajia, ei vaikuttanut tapahtuman sisältöön ja lopputulokseen. Osallistujat saivat aidon kokemuksen kansainvälisestä yrittäjyystaitoja edistävästä koulutuksesta.

Aiemmin mainituista tapahtumista kerättiin palautetta sekä tapahtuman yhteydessä suullisesti että suurimmasta osasta myös jälkikäteen palautelomakkeen avulla. Lisäksi kaikille toimintoihin osallistuneille lähetettiin hankkeen lopuksi kysely, joiden tulokset antavat suuntaviivaa siitä, millaisia yrittäjyystaitoja osallistujat oppivat osallistuessaan hankkeen toimintoihin. Loppukyselyn tuloksia ei voi yhdistää suoraan aiemmin mainitsemiimme esimerkkeihin, mutta antavat hyvän kuvan siitä, millaisia taitoja hankkeen toiminnot kehittivät.

Loppukyselyssä CULTA-hankkeen toimintoihin osallistuneita pyydettiin arvioimaan, millaisia yrittäjämäisiä taitoja he oppivat CULTA-hankkeen toimintojen myötä. Loppukyselyyn vastasi 61 henkilöä, joista 50 yrittäjyystaitojen kehittymistä koskevaan kysymykseen. Yrittäjyystaitojen kehittymistä koskeva kysymys perustui osittain The European Entrepreneurship Competence Frameworkiin (EntreComp) (European Union, 2018).

KUVIO 1. Yrittäjyystaitojen kehittyminen CULTA-hankkeen osallistujien kokemana

Kuten yllä olevasta kuvioista voidaan todeta, yrittäjyystaitoja voidaan kehittää hyvin kansainvälisessä ympäristössä. CULTA-hankkeen toiminnoissa osallistujat kokivat kehittäneensä erityisesti luovuuteen, tiimityöskentelyyn ja liikeidean kehittämiseen liittyvää osaamista. Myös muut yrittäjämäiset taidot, kuten mahdollisuuksien havaitseminen ja kyky luoda verkostoja vahvistuivat.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Keskeisiä oppiamme asioita olivat mm.:

Rohkeus työskennellä kansainvälisessä ympäristössä on perustunut paljon kasvokkain tapahtuviin kohtaamisiin. Verkon välityksellä tapahtuva yhteistyö perustuu pitkälti kielen osaamiseen, mutta kasvokkain tapahtuvassa työskentelyssä voidaan käyttää myös muita kommunikaation muotoja sekä tarvittaessa saada ja tarjota apua niitä tarvitseville. Muut kommunikaatiotavat kehittävät luottamusta itseen ja toisiin. Tästä kumpuaa rohkeus ajatella, tehdä ja jakaa asioita uudella tavalla. Covid-19 haastoi meitä kehittämään tapoja työskennellä digitaalisessa ympäristössä, ilman fyysistä läsnäoloa toisten kanssa.

Digitaalisessa ympäristössä vuorovaikutus on helposti vähemmän henkilökohtaista ja enemmän yhdensuuntaista ns. luentotyypistä, jolloin osallistujat ovat vain hiljaa mustien ruutujen takana. Kuitenkin tulevaisuuden työelämä, tiimityö ja uusi liiketoiminta tulee tapahtumaan entistä enemmän digitaalisissa ympäristöissä. Siksi meidän on aktiivisesti kehitettävä uusia pedagogisia menetelmiä, jotka "pakottavat" osallistumaan. Tässä artikkelissa esitellyissä kahdessa esimerkissä (CBC-Corridor ja pitsauskoulutus) "pakottaminen" tapahtui aidon tarpeen pohjalta. CBC-Corridorissa yritykset eivät ilman omaa, aktiivista osallistumistaan olisi saavuttaneet sitä hyötyä, joita yritykset nyt saivat. Yritykset jopa joustivat aikatauluissaan ja muutamassa tapauksessa hankkivat itse lisäapua kielen ymmärtämiseksi, koska kokivat työskentelyn niin arvokkaaksi. Mukana olleet opiskelijat saivat opintosuoritusten lisäksi paljon kaivattuja yhteistyöyrityksiä ja arvokkaita verkostoja. Pitsauskoulutus perustui täysin mukana olleiden omiin intresseihin, sillä heidät kaikki oli valittu pitämään oma pitsauksensa loppukilpailussa. Pitsauksen opetteleminen oli samaan aikaan yhteinen jaettu asia, mutta myös salassa pidettävä, koska jokainen halusi mukaan tekijöitä, jotka tekivät heistä muista erottuvia ja siksi niitä ei voinut toisille jakaa. Mielestämme digitaalisessa ympäristössä korostuvat henkilökohtaisten tavoitteiden ja merkityksen ymmärrys - miksi tämä tilanne on tärkeä juuri minulle oppijana ja ammattilaisena.

Työelämä ja uudet yritykset perustuvat yhä vahvemmin teknologian käyttämiseen. Digitaaliset työskentely- ja yhteistyötavat ovat lisääntyvää todellisuutta. Digitaalisuus mahdollistaa tiimeille ja yrityksille tavat työskennellä mistä tahansa. Tämä lisää tarvetta kansainvälisten ja digitaalisten taitojen oppimiseen. CULTA-hanke - kiitos Covid-19 - pakotti ja siten mahdollisti erilaisten digitaalisten menetelmien kokeilemisen ja kehittämisen opettamisessa, oppimisessa, verkostoitumisessa ja uuden liiketoiminnan kehittämisessä. Nämä ovat niitä tapoja toimia ja työskennellä, joita Teollisuus 4.0 vaatii tekijöiltään (Gajdzik & Wolniak 2022).

LÄHTEET

European Union, 2018. The European Entrepreneurship Competence Framework (EntreComp). Saatavissa: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8201&furtherPubs=yes>.

Gajozik, B. & Wolniak, R. 2022. Smart Production Workers in Terms of Creativity and Innovation: The Implication for Open Innovation. *Journal of Open Innov. Technol. Mark. Complex.* 2022, 8(2), 68. Saatavissa: <https://doi.org/10.3390/joitmc8020068>

Opetus- ja kulttuuriministeriö 2015. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisen asenteen tukeminen korkeakouluissa 2015. Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2015: 17. Saatavissa: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/75160/tr17.pdf>

Oulun kaupungin nettisivu 2021. Kulttuuripääkaupunki hankkeen toimintoja. Saatavissa: <https://oulu2026.eu/en/cultural-climate-change-pitching/>

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategia 2016, verkkosivu. Saatavissa: <https://www.minunpolkuni.fi/kouluasetteet/korkeakoulut/>

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatusstrategia 2022. Väkevä-hanke. Saatavissa: <https://www.minunpolkuni.fi/vakeva/>
Sikkilä, A., Klemola, K. & Mäntykangas, U. 2022. Yrittäjyyskasvatuksen strategian uudistaminen käynnistynyt. *Oamk Journal* 82/2022. Oulun ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://oamk.fi/oamkjournal/2022/yrittajyyskasvatuksen-strategian-uudistaminen-kaynnistynyt/>

Yrittäjyys-suositukset korkeakouluille 2018. Arene ry, Unifi ry ja Suomen yrittäjät ry. Saatavissa: <https://www.arene.fi/julkaisut/raportit/arenen-yrittajyys-suositukset/>

KORKEAKOULUN MAHDOLLISTAMA LISÄARVO TYÖELÄMÄLLE - OPISKELIJAN YRITTÄJYYSPOLUN VAIHE NÄKYVÄKSI

Minna Tunkkari-Eskelinen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu, minna.tunkkari-eskelinen@jamk.fi

Rositsa Röntynen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Opetukseen integroidut työelämän toimeksiannot ovat perinteinen tapa toteuttaa suomalaista yrittäjyyskasvatusta. Sitä tulkitaan opettajan toteuttamana työelämäyhteytenä ja yrittäjyyspedagogiikkana. Miten asia näyttäytyy opiskelijan yrittäjyyspolun vaiheena työelämälle? Millainen lisäarvo syntyy, kun korkeakoulu hyödyntää hanketoimintaa opiskelijan yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseksi? Kysymyksiin vastattiin ottamalla case-esimerkiksi maaseuturahaston osarahoittama VALUE-hanke ja siitä opiskelijoille liitetyt työelämäyhteydet. Hankkeessa tehtiin selvityksiä vapaaehtoismatkailusta, ja tuotettiin materiaalia eri sidosryhmille käyttöön. Opiskelijoiden edustaessa aiheen tyyppillistä kohderyhmää, asiantuntijat ottivat opiskelijatyöt osaksi selvitysmateriaalia.

Työelämään tuotettu aineisto oli koottu seuraavasti: yksilökohtaisesti räätälöity tehtävänanto, opintojakson aikana työskennelleen projektiryhmän tiedonjohtamisharjoitus, ja suuren opiskelijaryhmän intensiiviviikon ajan työstetty tehtävä. Nämä edustivat porrastettujen toimeksiantojen välityksellä ja opiskelijoiden yrittäjämäisen projektityöskentelyn satoa. Opiskelijoita oli mukana yhteensä 52, ja he olivat pääosin kansainvälisiä tutkinto-opiskelijoita, jotka kokivat suomalaista yrittäjyyspedagogiikka ensimmäistä kertaa.

Korkeakoulun toimijoina ja tutkimustyön asiantuntijoina koimme, että hankkeessa käytetty opiskelijatyö tuotti lisäarvoa sekä hankkeen että opiskelun kannalta. Tuotokset julkaistiin hankkeen verkkosivuilla opiskelijoita ja sidosryhmiä yhdistäen. Opiskelijat kokivat työelämäyhteyttä kehittämishankkeessa, työelämäyhteyttä tietoperustaisen hankesisällön tuottamisesta sidosryhmille esitettäväksi, ja uuden tiedon keruun metodiikkaa seuraaviin omiin työhaasteisiin. Nykyinen työelämä tarjoaa yhä enemmän projektipohjaista työtä, ja korkeakouluna hankkeet voivat tarjota opiskelijoille näitä eräänlaisena maistiaisina. Yrittäjyyskasvatuksen kentällä korkeakoulujen hanketyö jää opiskelijalta kokematta, mikäli sitä ei johdonmukaisesti tarjota yhtenä työelämää edustavana kanavana. Kehitimme visuaalisen kuvan porrasmallista käytännön toimijoille.

Avainsanat: yrittäjyyspolku, työelämäyhteydet, projektityö, yrittäjyysvalmiudet

1 JOHDANTO

Korkeakoulun ja työelämän yhteyttä peräänkuulutetaan eri tavoin. Esimerkiksi Opetusministeriö kysyy korkeakoulusta valmistuneilta heidän arviotaan toteutuneesta työelämäyhteydestä. Mittari on tärkeä osoitin opettajien toimintakentästä. Ammattikorkeakoulussa opettajat toimivat usein myös aluekehitystehtävissään projektien asiantuntijoina. Osana tätä opettajan työtä, eikö olisi ideaalia, että myös opiskelijat pääsevät osaksi aluekehittämistä, työelämää.

Tämän paperin tavoitteena oli osoittaa miten korkeakoulun oma TKI-hanketyö voi tarjota työelämäyhteyden opiskelijoille ja miten yrittäjyysvalmiuksien kehittäminen siinä on mahdollista. Kysymme ”Miten työelämän toimeksiannot näyttäytyvät opiskelijan yrittäjyyspolun vaiheena työelämälle?” Yrittäjyyspolulla tarkoitetaan opiskelijalle vielä avoimena vaihtoehtona esitettävä mahdollisuus, jota varten rakennetaan opiskelijan yrittäjyysvalmiuksia tukevia opintojakson tehtäviä ja pedagogisia ratkaisuja. Kysymme myös ”Millainen lisäarvo syntyy, kun korkeakoulu hyödyntää hanketoimintaa opiskelijan yrittäjyysvalmiuksien kehittämiseksi?” Kysymyksiin vastattiin ottamalla case-esimerkiksi maaseuturahaston osarahoittama VALUE-hanke ja siinä opiskelijoille liitetyt työelämäyhteydet.

2 ELINKEINOELÄMÄN JA KORKEAKOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ

Elinkeinoelämän ja korkeakoulun tahti-, toimintaperiaate- ja kielierot tunnustetaan näiden organisaatiotyyppien välisen yhteistyön merkittäväksi esteeksi (Demir & Collins 2021, 12). Kehittämishankkeilla voisi olla välittäjärooli yhteisen toimintakulttuurin kehittämisessä ja yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Kehittämishankkeet osana korkeakoulun tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaa (TKI) irrottamattomasti koulutuksesta toteuttavat korkeakoulun kolmatta tehtävää, eli aluekehitystä (Tulkki & Iivari 2011).

Euroopan unionin (EU) osarahoitteiset hankkeet ovat määräaikaista, ohjelmakauden tavoitteita vahvistavia, etukäteen suunniteltuja projekteja, jotka kehittävät jotain uutta (Sademies 2014). Käytännössä hankkeet kehittävät innovaatioita – aineellisia tai aineettomia, eli uusia ajatuksia tai keksintöjä, joiden toteuttaminen on mahdollista. Innovaatioiden aina täytyy luoda jonkinlaista lisäarvoa. (Campello 2016.) EU:n hankkeiden toteutusvaiheen muutokset suunnitelmaan verrattuna ovat mahdollisia ainoastaan rahoittajan luvalla ja hyvillä perusteluilla resurssikäytön optimoinnista (Sademies 2014). EU:n rahoitus kanavoituu tällä hetkellä viiteen keskeiseen rahastoon, joilla on omat tavoitteet ja ehdot: Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR), Euroopan sosiaalirahasto (ESR), Koheesiorahasto, Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto (maaseuturahasto) ja Euroopan meri- ja kalatalousrahasto (Euroopan unioni n.d.). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksen (ELY) määritelmän mukaan ”maaseudun hanketukien avulla tehdään maaseudusta parempi paikka asua, elää ja yrittää” (Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus n.d.). Tässä paperissa työelämän toimintaympäristön välittäjänä toiminut VALUE-hanke rahoitettiin maaseuturahastosta (Jyväskylän ammattikorkeakoulu n.d. a).

Kehittämishankkeissa sidosryhmien osallistaminen on suosittu ja laajasti käytetty menetelmä (Wanner & Pröbstl-Haider 2019), joka on myös EU:n suositteleva osana sen koheesiopolitiikkaa (European Commission n.d.). Osallistava lähestyminen on vastuullisen kehittämisen kulmakivi, varsinkin maaseudulla (Wanner & Pröbstl-Haider 2019), mitä VALUE-hankekin pyrki kehittämään (JAMK University of Applied Sciences 2021). Matkailu tarjoaa erittäin mielenkiintoisia mahdollisuuksia toimijoita osallistamiseen, koska se yhdistää monenlaisia sidosryhmiä (Wanner & Pröbstl-Haider 2019). Osallistamisella menetelmänä on sekä tukijoita että vastustajia: kun toiset pitävät sitä tapana edistää aktiivista kansalaisuutta, välttää intressiristiriitoja ja parantaa yhteisöllisyyttä, toiset kritisoivat sitä tokenismina ja näennäisenä kestävyysnäytteenä (Wanner & Pröbstl-Haider 2019).

Määritelmän mukaan sidosryhmä voi olla mikä tahansa ryhmä tai yksilö, joka voi vaikuttaa organisaation tavoitteiden saavuttamiseen tai johon ne vaikuttavat (Freeman 1984, 46). Matkailun sidosryhmiin kuuluvat matkailuelinkeinon edustajat, matkailijat, paikallisyhteisöt, hallintoelimet, kansalaisjärjestöt, asiantuntijat jne. (Reed ym. 2009).

Korkeakouluopiskelijoita voidaan pitää myös sidosryhmänä. He ovat korkeakoulun ainutlaatuinen resurssi (Röntynen 2021) ja tulevana ammattilaisina liittyvät edellä mainittuihin sidosryhmiin. Kun sidosryhmiä osallistamismenetelmän mukaan maailmalaajuisesti pidetään enenevässä määrin yhteiskehittäjinä, eikä vain hyödynsaajina (Duncan 2016), opiskelijoitakin kannattaa osallistaa kehittämiseen, josta he voisivat löytää oman roolinsa. Sitä varten on kehitetty konsepteja ja viitekehyksiä, kuten Taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestön (OECD) Yrittäjyysliopiston viitekehys (2012).

Hankkeita usein kritisoidaan pysyvyyden ja vaikuttavuuden puutteesta pitkällä aikavälillä. Projektin jälkeistä vaikuttavuutta voidaan parantaa tulosten levittämällä ja valtavirtaistamisella. Näiden toimien avulla tuloksesta pyritään kertomaan sidosryhmille, jotta tuloksena oleva innovaatio otetaan käyttöön. (Campello 2016.) Hankekäytäntöjen onnistunutta jalkauttamista varten ne pitää saada helposti omaksuttavaan muotoon kohderyhmiä huomioon ottaen ja puhumalla heidän kieltään (Tampereen yliopisto 2019). Hankkeen toimijoina opiskelijat ja heidän työelämäyhteyden tarjoaminen on nostettu tässä esityksessä keskiöön, vaikka tyyppillisesti hankkeiden asiantuntijat vastaavat sisällön tuottamisesta.

VALUE-hankkeen kehittämiskohde oli vapaaehtoismatkailu ja projektilla pyrittiin tuottamaan uutta tietoa vapaaehtoismatkailun nykytilasta ja potentiaalista Keski-Suomessa. Vapaaehtoismatkailu on moniulotteinen ilmiö, jonka ytimessä ovat vapaaehtoisuuden ja matkailun osittain ristiriitaiset arvot. Vaikka maailmalaajuisesti se on menestyvä ja kasvava bisnes, Suomessa vapaaehtoismatkailun käsite on melko tuntematon. Nykyään vapaaehtoismatkailu pyrkii vastaamaan matkailijoiden uusiin tarpeisiin, mm. vaikuttamiseen, auttamiseen, vastuullisesti matkustamiseen, aitouteen. Suomessa vapaaehtoismatkailu perustuu irrallisiin esimerkkeihin, joita monesti pidetään osana muuta, esimerkiksi nuoriso- tai matkailutoimintaa. Suurin osa sen asiakkaista on nuoria tai opiskelijoita, jotka pitävät välivuotta tai haluavat oppia uusia taitoja ja tutustua uuteen kulttuuriin, vaikka ilmiön kasvun myötä myös asiakasryhmät monipuolistuvat. (Röntynen 2022)

3 YRITTÄJYYSPOJKU KORKEAKOULUSSA KAIKKIEN MAHDOLLISUUTENA

Korkeakouluopiskelijalle tarjotaan yrittäjyyspolkua osana ammatillisen kasvun vaiheita, mikä tarkoittaa valmiuksien kehittymistä tutkinto-opiskelijasta ammattilaiseksi. Jyväskylän ammattikorkeakoulussa (Jamk) varsinaisen tavoitteellisen yrittäjyyskasvatuksen aloittamiseksi tarjottava yrittäjyyspolku on ohjattu kaikille pakollisena askeleena Future Factory -konseptin toiminnallisiin opintojaksoihin (Future Factory). Jokaisen on suoritettava yhteensä 15 opintopistettä monialaisissa toteutuksissa, joissa on mukana työelämän toimeksiantoja. Opiskelija voi niin halutessaan edetä oman yrityksen liiketoiminnan kehittämiskäytännön alueen koulutusinstituuttien yhteisesti omistamaan Yritystehtäseen, jossa on valmentajat opiskelijan apuna (Yritystehtädas). Jotkut valmentajat ovat korkeakoulussa toimivia opettajia, jotka toimivat siten myös opintojaksojen ja yritysvalmennusyksikön siltana. Niin Jamk:ssa kuin muuallakin Suomen korkeakoulussa on erilaisia yrittäjyyskasvatuksen ja -polun toteutusmalleja. Tässä paperissa olemme valinneet vähemmän esiin tuodun opiskelijan työelämäyhteyden eli erään TKI-hankkeen yrittäjyysvalmiuksien oppimisen alustaksi.

Tässä paperissa tarkastelemme yrittäjyyspolkua opiskelijan yrittäjyysvalmiuksien kehittymisenä alustalla, jossa yrittäjyys ja työelämä on rajapintana. Tarkastelemme osin kansainvälisille tutkinto-opiskelijoille tarjottavan työelämälähtöisen opintojakson mahdollistamaa oppimisolustaa. Kansainvälisten opiskelijoiden lähtökohdat ovat erilaiset, sillä heillä ei ole luonnollisesti suomalaista kulttuuritaustaa. Suomalainen pedagogiikka on houkuttellut heidät opiskelemaan Suomeen, mutta sen toteutus on heille usein vierasta - yrittäjyyskasvatusilmapiiri voi olla jopa shokeeraavaa.

Tässä paperissa on toteutettu tapaustutkimus-periaatteita, jossa tutkitaan rajattua kokonaisuutta (Saaranen-Kauppinen & Puusniekka 2006), VALUE-hankkeen opiskelijoita osallistavia toimeksiantoja. Laadullisena tutkimuksena se myös kantaa sen ominaispiirteitä, mm. laadullisen, sekä strukturoimattoman ja luonnollisen aineiston suosimista, keskittymistä toimintaan, induktiivisuutta, epäilyä itsestään selvästi tiedettyä kohtaan (Juhila 2021). Opiskelijoiden mahdollisuuksia tuottaa lisäarvoa työelämälle ja samalla saada hyötyjä työelämän lähtöisestä projektin välittämästä toimeksiannosta tutkittiin reaaliolosuhteissa projektin toteutuksen aikana.

VALUE-hanketta käytettiin toimeksiantojen pohjana seuraavista syistä:

- tutkijat itse toimivat hankkeessa projektipäällikkönä ja asiantuntijana,
- asiantuntijuus-roolissa olevan opettajan tutkimusosaaminen saatettiin myös opiskelijoiden hyödyksi ja opintojaksojen ohjaavat opettajat saivat hyödyntää valmennusosaamistaan
- hankkeen luonne ja rahoitusehdot olivat suhteellisen joustavia mahdollistaen tutkimusta,
- hankkeen toteutusajankohdat ja käytettävissä olevat resurssit olivat niukat, joten opiskelijoiden työpanosta tarvittiin käytännöllisin syin,
- opiskelijat edustivat tai olivat lähellä hankkeen kohderyhmiä ja tutkimuskohteita.

VALUE-hankkeen tarkoituksena oli selvittää vapaaehtoismatkailun potentiaalin Keski-Suomessa. Tavoitteena oli aktivoida ja elävöittää Keski-Suomen maaseutua kehittämällä uutta matkailumuotoa ja samalla tukea maaseudun kansainvälistymistä sekä herättää toimijoiden kiinnostusta aiheesta kohtaan. Hankkeen toimenpiteet jakautuivat kolmeen työpakettiin, joissa tehtiin selvitystyötä, järjestettiin aktivointitilaisuuksia ja työpajoja sekä viestittiin vapaaehtoismatkailusta. Hanketta toteuttivat yhteistyössä Jyväskylän ammattikorkeakoulu ja Keski-Suomen Kylät ry. (Jyväskylän ammattikorkeakoulu n.d. a.) Hankkeella oli yhteensä 12 kuukautta toteuttaa neljä aktivointitilaisuutta, neljä työpajaa, kerätä, analysoida ja julkaista selvitysaineisto sekä aktivoida esiin nouseva verkosto toimijoita. Hankkeen oli määrä valmistaa viisi eri selvitystä (Tunkkari-Eskelinen, Tolonen & Kumpulainen 2021, 11):

1. Vapaaehtoismatkailija kohderyhmänä - perspektiiviä maailmalta, Euroopasta ja Suomesta
2. Työtehtäviä vapaaehtoismatkailijoiden tekemänä maailmalla
3. Vapaaehtoismatkailun toimintamallit maailmalla (toimijat, organisaatiot ja ansaintamallit)
4. Lainsäädäntöä ja ao. mahdollisia rajoitteita koskeva selvitys
5. Aktivointitilaisuuksista ja työpajoista nousseisiin kysymyksiin vastaava selvitys, joka tarkentuu hankkeen aikana

Opiskelijat olivat mukana ensimmäisessä selvityksessä määrittämässä vapaaehtoismatkailun asiakasprofiilia ja asiakaspolkua. Aihe edellytti aikaa vievää kenttättyötä, kyselyiden ja haastattelujen suunnittelua ja toteutusta. Suurin osa vapaaehtoismatkailun asiakkaista on nuoria ja opiskelijoita (Tunkkari-Eskelinen ym. 2022), joita korkeakouluopiskelijat tuntevat hyvin, ja joiden kanssa he samaistuvat ja joita he pystyvät lähestymään helposti.

Hankkeen tavoitteiden ja resurssien lisäksi toimeksiantojen suunnittelussa huomioitiin Jyväskylän ammattikorkeakoulun meneillään olevat opintojaksot ja erityisesti nämä, jotka etsivät ulkopuolisia, työelämänlähtöisiä toimeksiantoja opiskelijoille tarjottaviksi. Erityisen tärkeässä roolissa oli hankkeen asiantuntijana toimiva korkeakoulun opettaja, jonka vahva tuntemus opetussuunnitelmasta ja konkreettisten opintojaksojen sisällöstä hyödynnettiin valinnassa.

Toimeksiannot rakennettiin opintojaksojen tavoitteet, laajuus ja osallistujat huomioon ottaen. Osa niistä oli syvään sukeltavia ja pitkiä ja toiset lyhyitä ja intensiivisiä. Suurin osa suoritettiin ryhmätyönä, mutta oli myös yksilön suorituksia. Osa oli tarkoitettu restonomitutkintoa suorittaville ja toiset koko korkeakoulun opiskelijoille. Mainitsemisen arvoista on myös se, että Jyväskylän ammattikorkeakoulun Tourism management -tutkinto-ohjelman opetus on englanninkielistä (Jyväskylän ammattikorkeakoulu n.d. b), ja sen johdosta suurin osa opiskelijoista on kansainvälisiä, joilta suomalainen konteksti puuttuu osittain tai kokonaan. Osa opintojaksoista oli tarkoitettu ensimmäisen vuoden opiskelijoille, joilta ei voinut odottaa syvää matkailuosaamista. Myös muiden alojen opiskelijat eivät omanneet vankkaa matkailualan osaamista. Monipuolisten opiskelijaryhmien osallistaminen kuitenkin lisäsi puolueettomuutta ja uusia näkökulmia tuloksiin.

4 TULOKSET

VALUE-hankkeen toimeksiannot osallistivat yhteensä 52 opiskelijaa osana neljää opintojaksoa (taulukko 1). Hankkeen toteutusajaksi 1.6.2021–31.5.2022 sopii hyvin lukuvuoden kulkuun, joten hankkeen selvitystyö ja opiskelijoiden tehtävät toteutuivat synkronoidusti.

TAULUKKO 1: VALUE-hankkeen toteutuneet toimeksiannot

Toimeksianto	Opintojakso	Osallistuneet opiskelijat	Tuotos
Ulkomaalaisten vapaaehtoismatkailijoiden asiakasprofiilien selvittäminen, keskisuomalaisen vapaaehtoismatkailun konseptointi	Service Design, syksy 2021	1 ryhmä, yht. 4 opiskelijaa	Arvoteena-kulttuurikylän vapaaehtoismatkailukonsepti
Ulkomaalaisten vapaaehtoismatkailijoiden asiakasprofiilien selvittäminen, keskisuomalaisen vapaaehtoismatkailun konseptointi	InnoFlash, syksy 2021	11 ryhmää, yht. 44 opiskelijat	11 eri vapaaehtoismatkailukonseptia, mm. kulttuurikylä, mobiilisovellus, luova retriitti, joita käytetty Arvoteena-konseptin pohjana.
Suomen vapaaehtoismatkailun selvittäminen potentiaalisten ulkomaalaisten asiakkaiden keskuudessa	Destination Management, syksy 2021	1 opiskelija	Volunteer Teaching Tourism -tutkimusraportti.
Kotimaisten vapaaehtoismatkailijoiden asiakasprofiilien selvittäminen	Future Factory, syksy 2021 – kevät 2022	1 ryhmä, yht. 3 opiskelijaa	2 kotimaista vapaaehtoismatkailun asiakasprofiilia

Toimeksiantojen toimivuutta, tuloksia tai käytettävyyttä ei pystytty varmistamaan etukäteen, koska niiden toteutus riippui täysin opiskelijoiden valinnasta. Osallistuvien opiskelijoiden tai opiskelijaryhmien määrää ei olisi voinut tietää etukäteen myöskään. Mahdollinen tulos olisi voinut olla sekin, että jokin toimeksianto epäonnistuu, koska yksittäinen opiskelija päättää, ettei toteutakaan sitä. Tällainen on harmittavan yleistä. Siinä tapauksessa kyseiset tehtävät olisivat siirtyneet hankkeen varsinaiselle henkilöstölle, koska hankesuunnitelmaan kirjatusta toimenpiteistä ei ollut mahdollista tinkiä. Seuraavassa tulososiossa esitämme kuitenkin tehtävänantojen osalta tapahtuvaa yrittäjyyspolun valmiuksien tavoitteiden asetantaa, ja ainoastaan sivuamme hiukan opiskelijoiden oppimisprosessia, mikä ei kuitenkaan ollut tutkitavana ytimenä tässä paperissa.

5 TOIMEKSIANTOJEN OHJEISTUS

Hankkeen toimeksiantoja ohjeistettiin ja seurattiin kyseessä olevan opintojakson kielellä. Tehtävien kuvauksissa pyrittiin käyttämään kohderyhmille sopivaa ja opintojaksojen mukaista kontekstia (taulukko 2). Ohjaus ja seuranta kuuluivat sekä hankkeen henkilöstöön että opintojaksojen vetäjiin, joten opiskelijat saivat tukea monipuolisesti ja riittävästi. Suorittamista tehtävistä ja niiden soveltavuudesta hankkeeseen opiskelijat saivat myös palautetta hankehenkilöstöstä opintojaksojen puitteissa järjestettyjen vuorovaikutteisten tulosten esittelysessioiden aikana. Palautteen vastaanottamisen kyky on merkittävä arvostaan. Opiskelijat pystyivät käyttämään palautetta hyödykseen toimittaessaan toimeksiantajalle viimeisen version verkkojulkaistavaksi. Siinä kohtaa opiskelijan on otettava vastuu tekemästään ja huolehdittava sen julkaisukelpoisuudesta sekä eettisesti tarkoituksenmukaisesta ulkoasusta.

TAULUKKO 2: Toimeksiantojen kohdennettu ohjeistus – esimerkkinä Service Design ja Future Factory -opintojaksojen toimeksiannot

Opintojakso: Service Design, 10 op	Opintojakso: Future Factory, 10 op
Opiskelijoiden profiili: restonomi, kansainvälinen	Opiskelijoiden profiili: ei restonomi, suomalainen
Kesto: 9-12/2021	Kesto: 11/2021-4/2022
Toimeksiannon sisältö (lyhennetty):	Toimeksiannon sisältö (lyhennetty):
<p>The VALUE Project investigates the potential of voluntourism in Central Finland. Goals and activities of the project: The aim is to activate and enliven the countryside of Central Finland by developing a new form of tourism and at the same time support the internationalization of rural areas. Implementing activation events, workshops, village meetings and research</p>	<p>VALUE: Keski-Suomi vapaaehtoismatkailun kärkimaa-kunta -hanke Lue lisää: https://www.aitomaaseutu.fi/hankkeet/keski-suomesta-vapaaehtoismatkailun-karkimaakunta-value</p>
<p>Assignment: Volunteering in Finland as a touristic service Step 1. Find the potential customers! Define the relevant customer profiles of Finnish voluntourism potential customers coming from abroad. Step 2. Suggest possible voluntourism services! Based on the defined customer profiles, what kind of services could be offered to them in Finland? Keep your focus on the strengths of Central Finland and the possibilities offered by Finnish countryside. Step 3. Present your findings!</p> <p>Target group: Approach people from different background. Different countries, different professions, different age, etc. Some of them you can choose by convenience (e.g., your friends and acquaintances), but you can (and should) also use forums, social media groups etc.</p>	<p>Toimeksiannon tausta ja tarve Toimeksianto liittyy Value -hankkeen kolmanteen toimenpidekokonaisuuteen, jossa selvitetään Keski-Suomen vapaaehtoismatkailun nykytila ja potentiaali ja tuotetaan ajankohtaista ja relevanttia tietoa vapaaehtoismatkailusta kiinnostuneille sidosryhmille. Potentiaalisten asiakkaiden (matkailijoiden) asiakasprofiilit ovat selvitysten keskiössä. Tavoitteena on tuoda uudenlainen matkailumuoto Keski-Suomeen, ja siksi markkinoiden (asiakkaiden) tutkiminen on ensisijaisen tärkeää, perustelu myös rahoittajalle mahdollisen pilotoinnin rahoittamiseksi. Vaihe 1: Perehtyminen olemassa olevaan tietoon Vaihe 2: Selvitystyön suunnittelu ja metodologia Vaihe 3: Varsinainen tiedonkeruu (kysely, haastatteluja yms.) Vaihe 4: Asiakasprofiilien muodostaminen kerätyn tiedon perusteella. Vaihe 5: Jokaiseen asiakasprofiiliin sopivien tuotteiden / työtehtävien ehdottaminen. Vaihe 6: Tulosten raportointi kirjallisesti toimeksiantajalle ja videona / webinaariesityksenä sidosryhmille.</p> <p>Toimeksiannon tavoite / lopputulema Mitä/millaisia konkreettisia tuotoksia/tuloksia toimeksiantaja odottaa projektilta? 1. Asiakasprofiili(t) näistä suomalaisista, jotka matkustaisivat kotimaassa yhdistäen vapaa-aikamatkansa vapaaehtoistyöhön. 2. Vapaaehtoistyön tehtävät / vapaaehtoismatkailun tuotteet, jotka voidaan potentiaalisesti tarjota kotimaan matkailijoille. Fokuksena Keski-Suomi ja Suomen maaseutu. Mitä/millaisia välittömiä ja pidemmän aikavälin hyötyjä toimeksiantaja odottaa projektilta? Tietoa, joka voidaan tarjota Keski-Suomen sidosryhmille, jotka ovat kiinnostuneet vapaaehtoismatkailusta (yrityksiä ja muita toimijoita).</p>
<p>Results: You will be invited to present the findings of your work to actual entrepreneurs and other actors from Central Finland either as a pre-recorded video or real-time during the project's webinar in the second part of November. The mode and date will be announced later.</p>	<p>Miten toimeksiantaja arvioi projektin onnistumista (määrälliset/laadulliset indikaattorit)? 1-3 asiakasprofiilia, ainakin 1 tuote (työtehtävä) linkitetty jokaiseen profiiliin. Tarvitsemme myös perustelut ja linkit käytettyihin tietolähteisiin, jotta ne ovat myöhemmin myös projektin muun tutkimustyön käytössä.</p>
<p>Report your work's progress regularly and reach out for advice as often as you need it.</p>	<p>Säännöllistä yhteydenpitoa projektin etenemisestä ja mahdollisista haasteista. Yhteyshenkilöt ovat tavoitettavissa projektin aikana.</p>

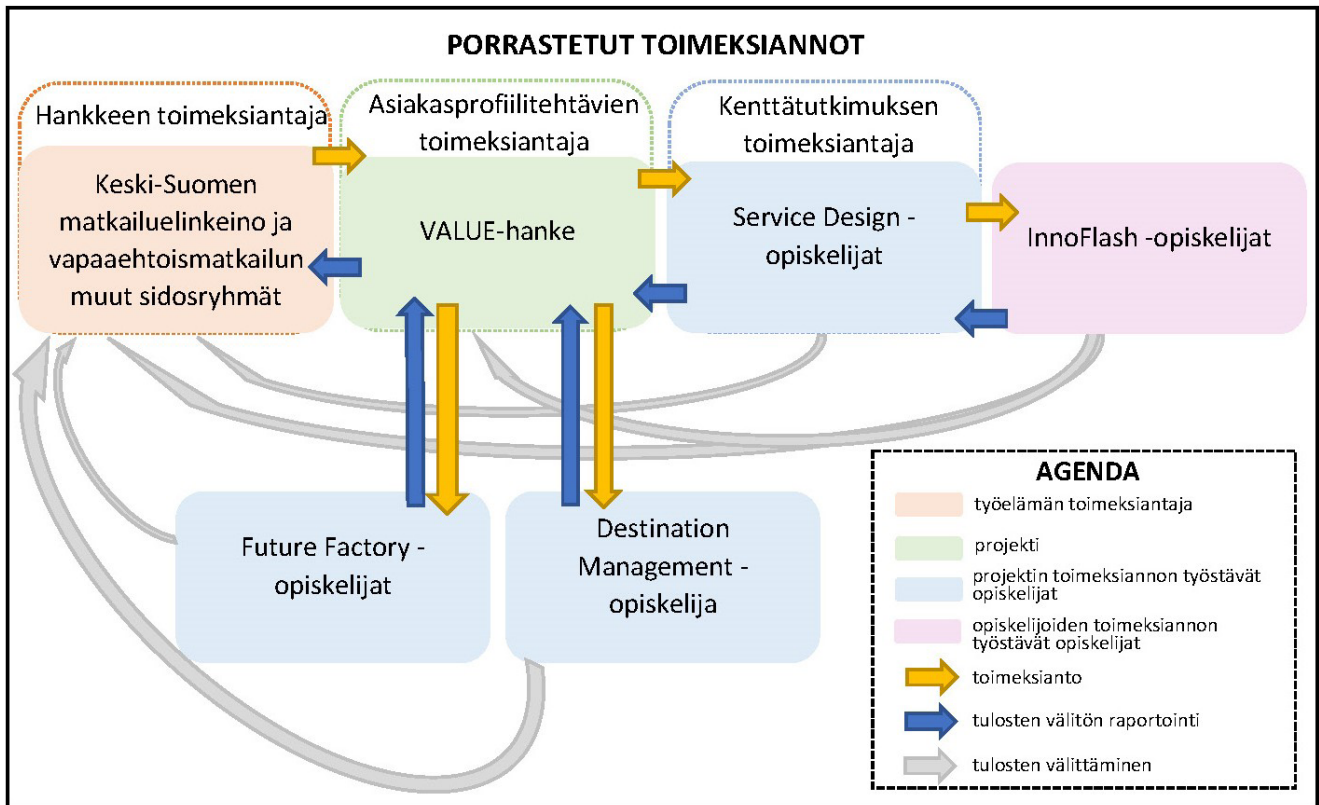
6 OPISKELIJOIDEN SUORITTAMIEN TEHTÄVIEN TULOKSET HANKKEEN JA TYÖELÄMÄN KÄYTTÖÖN

Hanke antoi opiskelijoille tehtäviä, jotka kehittävät opiskelijoiden itsenäistä työskentelytaitoa sekä tutkimustaitoja, vaikka ne ensisijaisesti tuottavat tuloksia nimenomaan hankkeen käyttöön. Kun kyseessä oli esiselvityshanke, toivottavat tulokset olivat myös selvitysluonteisia – uutta tietoa Suomen tai Keski-Suomen vapaaehtoismatkailun asiakkailta. Sen mukaan toivottavat tuotokset olivat haastattelumateriaalia, kyselyitä sekä tuotteiden ideointia ja konseptointia. Koska kyseessä oli opiskeluprosessi, jokainen opiskelija suoritti tehtävät oman tietotaidon mukaan, eikä tulosten tasoa voitu taata. Esimerkiksi osa opiskelijoista suoritti paremmin aineiston keruun, kun taas toiset olivat parempia ideoinnissa. Tässä tapauksessa toimeksiantojen ohjeistus ja seuranta ovat ratkaisevassa roolissa. Projektiryhmässä opiskelijat pystyivät hyödyntämään erilaisten vahvuuksien yhdistämistä ja kokemaan tiimin merkityksen. Ryhmätyötaitojen lisäksi myös ryhmän projektijohtamistaidon merkitys saatiin näkyviin.

Kun kyse on projektista, kannattaa muistaa, että se ei ole tosiasiallinen toimeksiantaja tai hyödynsaaja, koska projektissa kehitetään jotain uutta elinkeinon ja/tai yhteiskunnan käyttöön ja usein niitä osallistaen. Käytännössä projektin kehittämistyöt ovat työelämän tarvelähtöisen toimeksiantannon työstämistä. Kun projekti antaa tehtäviä opiskelijoille, kuten esimerkiksi Service Design, Future Factory ja Destination Management -opintojaksoissa, ilmaantuu toimeksiantojen porrask rakenne. Tämä on tavallinen kuvio, jota käytetään aina, kun projekti on toimeksiantajana ulkopuolisille tahoille – ei vain opiskelijoille, vaan myös eri palveluntarjoajille, kuten esimerkiksi konsulleille. VALUE-hankkeessa porrastus vietiin vielä pidemmälle, kun opiskelijat Service Design -opintojaksolta toimivat InnoFlash -kurssin opiskelijoiden toimeksiantajina – luotiin uusi toimeksiantoporras. InnoFlash-opiskelijat toteuttivat kenttätutkimuksen, jota Service Design -opiskelijat analysoivat ja palvelumuotoilun keinoin kehittämällä vapaaehtoismatkailukonseptin projektin käyttöön. Viimeisen vaiheen opiskelijat toimivat projektiryhmänä keskenään, ja heidän vastuullaan oli antaa tehtävä isolle opiskelijajoukolle. Johtamisen valmiudet olivat koetuksella, sillä opettajat toimivat valmentajina viikon työstämisen ajan, ja projektiryhmän opiskelijat joutuivat luottamaan pääosin heihin. Esityksissä hankkeen asiantuntija oli apuna palautteen annossa, sillä palautteenanto ei ollut osa opiskelijaprojektiryhmän oppimistavoitetta. Viikon tuotokset työelämän toimijoita varten sitä vastoin olivat projektiryhmän vastuulla, ja niistä oli pystyttävä edelleen kehittämään lopputuotos hankkeessa luvattun asiantuntijatyön osana. Tässä toteutui vastuunottokyky, mutta valta päätöksissä oli osin asiantuntijan oikeus.

Jokaisen toimeksiantannon tulokset raportoitiin aina suoraan toimeksiantajalle, mutta tämän lisäksi hanke käytti niitä tausta-aineistona tekemässään selvityksessä, esimerkiksi työpajojen suunnittelussa, selvitysjulkaisun artikkeleiden kirjoittamisessa, tietopankin kehittämisessä jne. Opiskelijatyön jalkauttamisen suhteen haaste ei ollut keskeisten tulosten tunnistamisessa tai hyödyntämisessä, vaan niiden asianmukaisen ja vastuullisen esittelymuodon valinnassa. Silloin, kun hankkeen kohderyhmä ei ole tarkasti määritelty, on erittäin laaja tai on heikosti järjestäytynyt, viestiä ei pystytä kohdentamaan (Campello 2016). Niin tässäkin hankkeessa kohderyhmänä olevat vapaaehtoismatkailusta kiinnostuneet matkailu- ja maaseututoimijat, yritykset ja yhdistykset Keski-Suomessa olivat liian laaja ja epämääräinen joukko, jota ei voitu kutsua esimerkiksi tulosten esittelytilaisuuteen. Toisaalta tehokkuuden ja vastuullisuuden kannalta oli tärkeää, että opiskelija tekijänä tehdään näkyväksi tulosten loppukäyttäjille ja hyödynsaajille. Hankkeessa päätettiin julkaista parhaat opiskelijaesitelmät ja raportit sellaisinaan hankkeen verkkosivuilla niiden tekijöiden luvalla. Näin suoritettu opiskelijatyö tuotiin esille konkreettisesti ja luotiin yhteys opiskelijoiden ja työelämän väliin, jossa hanketta ei välttämättä enää tarvita välittäjänä.

VALUE-hankkeessa toteutunut toimeksiantomalli sekä toimeksiantajien ja suorittajien väliset suhteet käsitellään kuviossa 1.

KUVIO 1. VALUE-hankkeen porrastettu toimeksiantomalli

Porrastetun toimeksiantomallin tärkeimpänä elementtinä on sen alussa: on olennaista tunnistaa, että hanke itse ei ole tarpeiden ja toimeksiantojen lähde, vaan se toimii välittäjänä aidon toimeksiantajan (elinkeinoon tai yhteiskunnan edustajan) ja opiskelijoiden välissä. Tärkeä on tunnistaa verkostossa toimimisen mahdollisuudet ja siinä tarvittavat valmiudet.

7 OPISKELIJATYÖN VAIKUTTAVUUS JA LISÄARVO ERI OSAPUOLILLE

Opiskelijoiden osallistaminen hankkeen kehittämistyöhön osoittautui win-win tilanteeksi, eli hyödylliseksi kaikille osapuolille (kuvio 2). Hanke täydensi rajalliset resurssinsa – ei vain työvoiman määränä, vaan myös käytettävissä olevana kompetenssina – hyvillä innovatiivisilla ideoilla ja monipuolisilla näkökulmilla. Eri opintojaksojen vetäjät ja korkeakoulu kokonaisuudessaan saivat ajankohtaisia ja relevantteja työelämänlähteisiä tapauksia opiskelijoille tarjottavaksi – ja niiden lähteenä toimiva projekti oli helposti lähestyttävissä ja puhui ”samaa kieltä”, koska siihen työskenteli korkeakoulun henkilökuntaa ja sitä hallinnoi sama korkeakoulu. Korkeakouluopiskelijat rikastivat taitojaan aitoja työelämän lähtöisiä tehtäviä suorittaen. Hankkeen kautta he saivat näkyvyyttä demonstroimalla opittua elinkeinoelämän edustajille. Toimeksiantojen laajemmassa porrastusmallissa he saivat myös harjoittaa vastuunkantoa muiden opiskelijoiden tuloksista ja kehittää suunnittelutaitojaan, eli toimeksiantoportaita lisäämällä hyödytkin monipuolistettiin. Opiskelijat tuottivat käytännönlähteistä, pääosin pätevää ja relevanttia tietoa vapaaehtoismatkailusta maaseututoimijoiden käyttöön. Lisäksi hankkeen sidosryhminä olleet maaseututoimijat saivat yhteyttä toimeksiantoja työstäneisiin opiskelijoihin, jotka ovat perehtyneet aiheeseen ja ovat potentiaalisesti rekrytoitavissa näiden toimijoiden tarpeiden mukaisiin tehtäviin.

KUVIO 2. Hyödynsaajat ja hyödyt opiskelijoiden osallistamisesta hankkeeseen

Hankkeen puitteissa toteutuneen opiskelijatyön vaikuttavuus voidaan arvioida vasta pitkällä aikavälillä. Sen indikaattorina välittömästi sen suorittamisen jälkeen voidaan kuitenkin pitää siihen kohdistunut tyytyväisyysaste. Opiskelijoiden tyytyväisyys havaittiin siinä, että kaikki opiskelijat, joita hanke lähestyi tulosten julkaisemisen yhteydessä, antoivat suostumuksensa siihen. He olivat ylpeitä työstään ja tekivät sen näkyväksi kuten myös hanketoimija nosti heidän tekemisen näkyväksi. Maaseututoimijoiden tyytyväisyys ei ole helposti mitattavissa. Sivuston analytiikka, jossa opiskelijatyöt on julkaistu, on rajallista, eikä esimerkiksi yksittäisen esitelmän latauskertoja voi mitata. Hankkeen sidosryhmien puolesta hankkeen seurantar ryhmä, joka koostuu rahoittajasta, toteuttajista ja maaseututoimijoista antoi lausunnon asiasta. Seurantar ryhmän mielestä siis opiskelijatyön tulokset ovat olleet hyödyllisiä hankkeelle. Korkeakoulun edustajat ovat myös antaneet positiivista palautetta hankkeen toimeksiannoista ja yhteistyöstä hankkeen kanssa sekä pyytäneet uusia vastaavia toimeksiantoja seuraavalle lukuvuodelle. Osana hankkeen henkilökunta tämän tutkimuksen tekijät myös ovat todistaneet opiskelijatyön lisäarvoa ja helpottavaa vaikutusta.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTAA

VALUE-hankkeessa toteutuneeseen opiskelijatyöhön liittyy positiivisia kokemuksia ja käytännöllisiä hyötyjä. Hankkeessa kokeiltiin monenlaisia toimeksiantokuvioita, jotka pystyttiin myös mallintamaan osana tätä tutkimusta. Porrastettu toimeksiantomalli on tässä hankeyhteydessä syntynyt lisäarvo kullekin toimijalle: organisaatiolle, yksittäisille työntekijöille ja opiskelijoille. Se on sovellettavissa muihinkin tilanteisiin, projekteihin ja koulutusorganisaatioihin. Sen olennaisimpina johtopäätöksinä ovat seuraavat:

- Projekti ei ole toimeksiantaja, vaan pelkkä välittäjä työelämän toimeksiantajan ja opiskelijoiden välissä. Se viestii elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tarpeista opiskelijoille sopivassa muodossa sekä välittää opiskelijatulokset toimeksiantajille heille ymmärrettävällä kielellä. Projektin roolin tunnistamalla kaikki osapuolet voivat maksimoida hyötynsä opiskelijoiden osallistamisesta. Opiskelijat oppivat ottamaan vastuuta yhtenä tärkeänä toimijana arvoketjussa.
- Kun lisätään toimeksiantoportaita, voidaan laajentaa hyödyt opiskelijatyöstä, esimerkiksi opiskelijat saavat monipuolisempia taitoja. Opiskelijat voivat täten olla myös toisilleen toimeksiantajina, jolloin toteutuu projektijohtamisen valmiuksien oppiminen ja sidosryhmätyöskentely.

Porrastetun mallin käytössä kuitenkin täytyy aina tasapainoilla laajuuden ja hallinnan välissä. Portaita lisäämällä tietyissä tehtävissä voi tutkia aihetta tai kohdetta kattavammin. Mutta delegoimalla toimeksiantotoimintoja opiskelijoille voi menettää alkuperäisen toimeksiannon fokuksen, esimerkiksi huonolla ohjeistuksella tai seurannan puutteella. Toimeksiantojen ohjeistus ja seuranta ovat ylipäätään tekijöitä ratkaisevassa roolissa opiskelijatyön onnistumisissa ja tulosten soveltuvuudessa työelämään. Siitä, miten tehtävän muoto valitaan, kuinka konkreettisia ja ymmärrettäviä ohjeita annetaan ja kuinka tiiviisti seurataan, riippuu se, kuinka tulokset vastaavat odotuksia. Johtamisen rooli korostuu ja se toimii niin epäonnistuneena kuin onnistuneenakin hyvänä esimerkkinä sekä roolimallina mukana oleville opiskelijoille. Erityisesti epäonnistuneet esimerkit ovat opettavaisia ja jäävät opiskelijoiden mieleen.

Kaikkia työelämän toimeksiantoihin liittyviä riskejä ei voi hallita. Vaikka yksi keskeisimmistä ongelmista työelämän toimeksiantoilla on niiden erilainen aikataulu korkeakoulun aikatauluun verrattuna, VALUE-hankkeen tapauksessa ajoitus oli hyvää. Tämä kuitenkin johtui suurelta osin hankkeen aikataulusta, joka täsmäsi melkein täydellisesti lukuvuoden kulun kanssa. Jo projektin suunnitteluvaiheessa oli hyödynnetty opetusaikatauluja, koska opetustyötä tekevä henkilöstön jäsen oli mukana suunnittelussa. Eräs riski, joka tässä tapauksessa ei toteutunut, on tavoitettujen opiskelijoiden apatia projektin toimeksiantoa kohti. Vaikka ei voi taata, että yksikään opiskelija tai opiskelijaryhmä kiinnittyisi tehtävään, projekti voi hallita tätä riskiä hyvällä viestinnällä ja erilaisilla kannustimilla. Yksi mahdollinen kannustin on nimenomaan silta, mitä opiskelijan ja työelämän väliin rakennetaan: mitä välittömämpi se on, sitä enemmän se motivoi osaavaa opiskelijaa, joka haluaa demonstroida taitonsa ja saada työmahdollisuuksia.

Miten työelämäyhteys näyttäytyy opiskelijan yrittäjyyspolun vaiheena työelämälle?

Kokemuksemme perusteella voidaan todeta, että opiskelijoita kannattaa osallistaa hankkeisiin yhä enemmän, koska siihen liittyy monipuolisia hyötyjä. Opiskelijan yrittäjyyspolun vaiheena hanke mahdollistaa vastuunoton harjoittelua, ryhmän ja vertaisten johtamista, ja verkostoitumisen merkityksen tunnistamisen omakohtaisesti. Jos oppiminen olisi ollut fokuksena, näitä yrittäjyyspolulla tarvittavia valmiuksia olisi voinut tunnistaa lisääkin. Kansainväliset opiskelijat voivat kokea osallisuuden eri tavoin kuin suomalaiset, ja sitä asetelmaa olisi hyödyllistä tutkia lisää.

Opiskelijalle pitää kuitenkin järjestää merkityksellinen ja relevantti rooli, jossa hän tuottaa aitoa lisäarvoa projektin kautta työelämälle, monipuolistamalla tietotaitonsa ja saamalla siitä itse näkyvyyttä. Muuten on vaara, että opiskelijoiden osallistaminen jää tasolle, jossa opiskelijan rooli on pintapuolinen, symbolinen ja hyödytön. Opiskelijoiden tuotosten jakaminen ulkoisten toimijoiden nähtäväksi on eräs keino osoittaa aitoa lisäarvoa, jota tulevat ammattilaiset ovat tuottaneet opiskelujensa aikana ns. 'emo-organisaatiolleen'. Korkeakoulussa opiskelevien on mahdollista kokea työelämäläheisyyttä myös koulutusinstituutissaan, ja oppia ymmärtämään tutkimuksen tekemistä osana työelämän kehittämistä. Tätä samaa orientaatiota he toteuttavat ideaalitapauksessa myöhemmin työtehtävissään ja säilyttävät yhteyden opinahjoonsa. Työelämä alkaa nähdä opiskelijan tulevana ammattilaisena, jonka osaaminen on sovellettavissa jo opiskeluaikana. Tätä varten opintojakson opettajien rooli korostuu opiskelijoidensa osaamiseen luottavana tiedonlähteenä. Opiskelijan työelämäprojektissa mukanaolo voi parhaimmillaan toimia työelämälle rekrytointikanavana, jolloin työnantajan kanssa voidaan muotoilla jo konsepti yhteistyömallilla. Opiskelija edistää omia valmiuksiaan työnantajan palveluksessa niin kauan kun hänelle tarjoutuu työelämälustoja, mutta jossain vaiheessa ammatti-identiteetin kasvaessa hän voi siirtyä oman yrittäjyyden harjoittajaksi.

LÄHTEET

- Campello, K. 2016. Viestinnän rooli hanketulosten levittämisessä ja valtavirtaistamisessa: Innovaatioprosessista ekosysteemiin, Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49354/1/URN%3ANBN%3Afi%3Aju-201604162225.pdf>
- Demir, E. & Collins, M. H. 2021. Engagement Readiness Investigation Report. Saatavissa: <https://engagementready.eu/engagement-readiness-investigation-report/>
- Duncan, D. 2016. Asset Mapping Toolkit. Saatavissa: <https://resources.depaul.edu/abcd-institute/resources/Documents/D.%20Duncan%20Asset%20Mapping%20Toolkit%20Eight%20Steps%20to%20Increase%20Residential%20Engagement.pdf>
- Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus (n.d.). Maaseudun kehittämishankkeet. Saatavissa: <https://www.ely-keskus.fi/kehittamishankkeet>
- European Commission (n.d.). How to make citizens active participants in the governance of EU cohesion policy. Saatavissa: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/how/improving-investment/citizens-participation/
- Euroopan unioni (n.d.). Euroopan unionin tarjoama rahoitus, avustukset ja tuet. Saatavissa: https://european-union.europa.eu/live-work-study/funding-grants-subsidies_fi
- Freeman, R.E. 1984. Strategic Management: A Stakeholder Approach, Boston Pitman: Boston, MA, USA.
- Future Factory. Saatavissa: <https://www.jamk.fi/fi/palvelut/future-factory>
- Jamk University of Applied Sciences. 2021. Value-hankkeen esittely, Jyväskylä: Jamk Youtube-kanava. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=d7IYs03s-rA>
- Juhila, K. 2021. Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteet. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/mita-on-laadullinen-tutkimus/laadullisen-tutkimuksen-ominaispiirteet>
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu (n.d. a). Keski-Suomesta vapaaehtoismatkailun kärkimaakunta (Value). Saatavissa: <https://www.aitomaaseutu.fi/hankkeet/keski-suomesta-vapaaehtoismatkailun-karkimaakunta-value>
- Jyväskylän ammattikorkeakoulu (n.d. b). Matkailu- ja ravitsemisala. Saatavissa: <https://www.jamk.fi/fi/hae-opiskelemaan/matkailu-ja-ravitsemisala>
- OECD. 2012. A Guiding Framework for Entrepreneurial Universities. Saatavissa: <https://www.oecd.org/site/cfecpr/ECOED%20Entrepreneurial%20Universities%20Framework.pdf>
- Reed, M.S., Graves, A., Dandy, N., Posthumus, H., Hubacek, K., Morris, J., Prell, C., Quinn, C.H., Stringer, L.C. 2009. Who's in and why? A typology of stakeholder analysis methods for natural resource management. Journal of Environmental Management., 90, 1933–1949.
- Röntynen, R. 2021. Measuring the Engagement of Higher Education Institutions in Finland. Saatavissa: <https://engagementready.eu/2021/08/25/measuring-the-engagement-of-higher-education-institutions-in-finland/>
- Röntynen, R. 2022. Vapaaehtoismatkailun nykytila ja potentiaali: Maailman esimerkeistä Keski-Suomen kontekstiin. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/748893>
- Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV - Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [ylläpitäjä ja tuottaja]. Saatavissa: https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/kvali/L5_5.html
- Sademies, J. 2014. Pieni opas EU-hankkeen toteuttamiseen. Saatavissa: https://www.kierratyskeskus.fi/files/9128/Opas_EUhankeen_toteuttamiseen_VETY.pdf
- Tampereen yliopisto. 2019. 8 vinkkiä hanketiedon jalkauttamiseen. Taikoja Koordinaatiohanke. Saatavissa: <https://projects.tuni.fi/taikoja/hankkeet/hanketieto-jalkauttaminen-vinkit/>

Tulkki, P. & Iivari, P. 2011. Ammattikorkeakoulu aluekehittäjänä – Case: Matkailun turvallisuuden kehittäminen. UAS Journal, 3/2011. Saatavissa: <https://uasjournal.fi/aluekehitys/ammattikorkeakoulu-aluekehittajana/>

Tunkkari-Eskelinen, M., Rämä, T., Nykänen, U. & Röntynen, R. 2022. Vapaaehtoismatkailija kohderyhmänä – perspektiiviä maailmalta, Euroopasta ja Suomesta. Rositsa Röntynen (toim.) Vapaaehtoismatkailun nykytila ja potentiaali: Maailman esimerkeistä Keski-Suomen kontekstiin. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, s. 26–35. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/748893>

Tunkkari-Eskelinen, M., Tolonen, E. & Kumpulainen, K. 2021. Keski-Suomesta vapaaehtoismatkailun kärkimaakunta (Value). Hankesuunnitelma.

Wanner, A. & Pröbstl-Haider, U. 2019. Barriers to Stakeholder Involvement in Sustainable Rural Tourism Development—Experiences from Southeast Europe, Sustainability 11, no. 12: 3372. Saatavissa: <https://doi.org/10.3390/su11123372>

Yritystehdas. Uskallatko olla yrittämättä? Saatavissa: <https://www.yritystehdas.fi>

INNOTUTKA – INTOA JA TOIMINTAMALLEJA PK-YRITYSTEN INNOVAATIOPROSESSEIHIN

Marita Nummi-Wikström, Turun ammattikorkeakoulu, marita.nummi-wikstrom@turkuamk.fi
Sari Asteljoki, Turun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

COVID-19-pandemia on aiheuttanut uusia haasteita yritystoimintaan. Haasteita on tullut esimerkiksi majoitus-, ravitsemus- ja matkailualojen sekä tapahtumatuotannon alojen liiketoimintaan. Innovoinnilla ja palveluiden ja tuotteiden kehittämisellä on mahdollista vaikuttaa yritysten tuottavuuteen ja tuloksellisuuteen, joka puolestaan vaikuttaa hyvinvoinnin paranemiseen.

Varsinais-Suomen maakuntastrategia kannustaa kasvuyrittäjyyteen, innovaatioihin sekä kumppanuuksiin ja rohkeisiin kokeiluihin dynaamisen yhteistyökulttuurin edistämiseksi. Varsinais-Suomen maakuntaohjelma kannustaa yritysten ja koulutuksen tuottajien tiiviiseen strategiseen kumppanuuteen. Varsinais-Suomen alueellisen selviytymissuunnitelman mukaan maakunnassa ovat epidemiasta pahiten kärsineet matkailun, kauppa- ja palvelualoilla sekä majoitus- ja ravintolasektorilla ja kulttuuri ja tapahtumatuotannossa työskentelevät mikro- ja pk-yrittäjät sekä näiden yritysten henkilöstö. Elvytysrahoitusta suunnataan yritysten mahdollisuuksiin parantaa kilpailukykyä ja luoda uutta liiketoimintaa ja kasvua ja edelleen uusia työpaikkoja. Keskeistä kehittämisessä on mm. ilmastonmuutoksen vastainen työ.

Hankkeella pyritään vastaamaan Varsinais-Suomen maakuntastrategiaan ja maakuntaohjelmaan sekä Varsinais-Suomen alueelliseen selviytymissuunnitelmaan. Hankkeen päätavoitteena on auttaa ja tukea vakiintunutta yritystoimintaa harjoittavia yrittäjiä ja yritysten henkilöstöä kehittämään ympäristöystävällistä uutta liiketoimintaa innovoinnin avulla, jotta yritykset selviävät COVID-19-pandemian vaikutuksista. Hankkeessa keskitytään auttamaan Varsinais-Suomen alueella pahiten COVID-19-pandemiasta kärsiviä aloja. Tähän päätavoitteeseen päästään monipuolisen tulevaisuusorientoituneen kestäväan kehitykseen nojaavan innovointiprosessin ja kokeilujen, asiantuntijoiden tuen ja verkostoitumisen avulla.

Hanketta toteuttavat Turun ammattikorkeakoulu, Suomen Humanistinen ammattikorkeakoulu ja Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskus, jotka omaavat laajat verkostot ja muodostavat vahvan kombinaation keskinäisessä yhteistyöstään ja myös yhteistyössään yrittäjien kanssa.

Avainsanat: yrittäjyys, innovointi, ennakointi, kestävä kehitys

JOHDANTO

Hankkeeseen osallistuu 50 yritystä kahden ohjelmakauden aikana. Hankkeen aikana yhteistyö yrittäjien kesken lisääntyy ja hankkeessa tuetaan pysyvien verkostojen ja kontaktien luomista sekä yhteisiä eri alojen yrittäjien kokeiluja. Tällainen toiminta on tärkeää, koska monet mikro- ja pk-yrittäjät työskentelevät yksin ja vailla vertaistukea ja toimivia verkostoja. Kokemus hankkeessa on jo osoittanut, että yrityksille syntyy uutta yhteistoimintaa ja uusia liikesuhteita. Liiketoimintaidoita lähdetään myös työstämään yhdessä.

Hankkeen päätavoitteena on auttaa ja tukea vakiintunutta yritystoimintaa harjoittavia yrittäjiä ja yritysten henkilöstöä kehittämään ympäristöystävällistä uutta liiketoimintaa innovoinnin avulla, jotta yritykset selviävät COVID-19-pandemian vaikutuksista. Hankkeessa keskitytään auttamaan Varsinais-Suomen alueella pahiten COVID-19-pandemiasta kärsiviä aloja. Tähän päätavoitteeseen päästään monipuolisen innovointiprosessin, palvelu- ja tuotekehityksen sekä kokeilujen, asiantuntijoiden tuen ja verkostoitumisen avulla. Hankkeen osatavoitteina luodaan erilaisia yritysten tarpeista lähteviä kestäviä ideoita liiketoiminnan kehittämiseen, päivitetään osallistujien tietotaitoa innovaatiomenetelmistä liiketoiminnan kehittämiseksi, päivitetään osallistujien mm. kestäväan kehitykseen, liiketoimintaan, palvelumuotoiluun, ennakointitietoon ja sen hyödyntämiseen sekä tulevaisuusajatteluun liittyvää osaamista. Käytännössä tavoitteet saavutetaan tarjoamalla monipuolisia ja ajankohtaisia asiantuntija-alustuksia ja työpajoja, tukemalla osallistujia kehittämään uusia ja parannettuja kestäviä palveluita tai tuotteita sekä käytännössä kokeilemaan niitä liiketoimintansa tuottavuuden ja tuloksellisuuden parantamiseksi, kannustamalla yritysten väliseen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen ja luodaan keskustelevalta monialainen yrittäjä- ja mentorointiverkosto sekä luodaan pysyvää innovaatiotoimintaa yritysten ja korkeakoulujen välille.

Innotutka muodostuu viidestä työpaketista, joihin kaikkiin sisältyy verkostoitumista ja vertaisoppimista.

Työpaketissa 1, Innovaatiofoorumeissa, hankkeeseen osallistuvat yritykset antavat asiantuntijatiimille työstettäväksi toimeksiantoja, joissa nuoria sekä kokeneita asiantuntijoita sisältävä tiimi innovoi yrityksille uusia mahdollisuuksia uudistaa liiketoimintaansa. Yrittäjät saavat myös opastusta oman tilanteensa kartoittamiseen ja toimeksiannon laatimiseen.

Työpaketissa 2, Innovaatiokohtaamiset ja mentorointi, järjestetään yrittäjäkohtaamisia, joissa 3-5 yritystä kerrallaan esittelee toimintaansa ja muut Innotutkaan osallistuvat eri alojen yrittäjät, asiantuntijat ja mentorit tukevat ja innovoivat yrittäjiä uudistamaan liiketoimintaansa. Innovaatiokohtaamisissa tärkeää on asiantuntijoiden tuoma osaaminen, yrittäjien vertaisoppiminen ja tiimioppiminen sekä verkostoituminen.

Työpaketissa 3, Asiantuntijateemat ja niihin liittyvät työpajat, yrittäjät saavat tuoretta tietoa ja työkaluja arvioida omaa liiketoimintaa eri näkökulmista ja oppivat syventämään tietämystään yrityksen tulevaisuuden kehittämisessä. Työpaketissa 4 työstetään uusia ideoita eteenpäin käytännössä ja toteutetaan ideoiden kokeiluja yhdessä muiden yritysten kanssa. Kokeilut tehdään innovaatio-osioiden jälkeen. Yritykset voivat yhdessä toteuttaa innovaatioita mm. erilaisissa tapahtumissa. Hankkeen työpaketti 5 koostuu hankehallinnosta ja viestinnästä.

Hankkeen tuloksena yrittäjät oppivat tulevaisuusorientoituneita innovointitaitoja, saavat runsaasti uusia kestävän kehitykseen liittyviä ideoita yritystoimintaansa, verkostoituvat muiden eri alojen yrittäjien kanssa, saavat koosteen innovaatiotoiminnasta ja kokeilevat ideoita käytännössä. Hankkeen jälkeen hankkeessa kehitetty innovointimalli otetaan käyttöön Turun ammattikorkeakoulussa. On tärkeää tarjota matalan kynnyksen innovointimalleja myös jatkossa, koska alueen pk-yritykset tarvitsevat tukea tulevaisuuden rakentamiseen muuttuvassa markkinatilanteessa. Hanketta toteuttaa Turun ammattikorkeakoulu, Turun yliopisto ja Suomen Humanistinen ammattikorkeakoulu. Hanke toteutetaan aikavälillä 1.9.2021-31.08.2023.

TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Yrityksen innovaatio on uusi tai parannettu tuote tai liiketoimintaprosessi tai edellä mainittujen yhdistelmä, joka eroaa merkittävästi yrityksen aiemmista tuotteista tai prosesseista, ja jonka yritys on tuonut markkinoille tai ottanut käyttöönsä (Tilastokeskus, 2022).

Suomessa on 294 965 yritystä pois lukien maa-, metsä- ja kalatalous. Ne työllistävät 1,4 miljoonaa ihmistä ja tuottavat veroja, joilla maksetaan palveluita kaikille. Yrityksistä 93 prosenttia on alle 10 hengen yrityksiä. Yksinyrittäjiä on 194 000. (Suomen yrittäjät, 2022.)

Pienimmissä yrityksissä resurssit eivät riitä systemaattiseen kehitys- ja innovaatiotoimintaan. Yrittäjä ei myöskään aina näe muutostarpeita, koska on rutinoitunut omiin toimintamalleihinsa. Toimintaympäristön muutokset pakottavat muuttumaan, mutta asiat tapahtuvat usein pakon edessä ”tulipaloja sammutellen”. Innovaatioprosesseihin tarvitaan uutta osaamista.

Joka toinen vuosi julkaistava innovaatiotoimintatilasto sisältää tietoja vähintään kymmenen henkilöä työllistävien yritysten innovaatiotoiminnan yleisyydestä ja luonteesta (Tilastokeskus, 2022). Pienimpien yritysten innovaatiotoimintaa ei seurata eikä innovaatiopalveluja ole juuri edullisesti saatavilla.

Business Finland tarjoaa mm. rahoitusta innovaatioihin pienille ja keskisuurille yrityksille. Rahoitus kohdistuu pk-yritysten immateriaalioikeuksien suojaamiseen, vahvistamiseen ja puolustamiseen, korkeasti koulutetun henkilöstön tilapäiseen siirtoon suurista yrityksistä tai tutkimus-organisaatioista sekä innovaatiotoiminnan neuvonta- ja tukipalveluihin (Business Finland, 2022). Nämä mahdollisuudet eivät kuitenkaan sovellu kovinkaan hyvin esimerkiksi muuttuneista olosuhteista kärsiville mikroyrityksille, joiden resurssit eivät riitä rahoituksen hyödyntämiseen. Tarvitaan konkreettisempia ja käytännönläheisempiä tapoja saada uusia ideoita ja ennakoita tulevaisuutta.

Varsinais-Suomen alueellisen selviytymissuunnitelman tavoitteena on alueen erityispiirteisiin perustuen tunnistaa aluelouden ja työllisyyden elpymisen kannalta keskeiset toimet ja vahvistaa alueellista muutosjoustavuutta. Varsinais-Suomen maakuntahallituksen hyväksymän suunnitelman mukaan tarvitaan sekä nopeasti toteutettavia toimenpiteitä että valintoja uuden kasvun käynnistämiseksi pidemmällä aikavälillä (Varsinais-Suomen liitto, 2021; Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+.) Innotutkalla voidaan parantaa pienten korona-ajasta kärsineiden yritysten mahdollisuuksia parantaa toimintaa nopeasti sekä aikaansaada uutta kasvua pitkällä aikavälillä. Varsinais-Suomen alueellisen selviytymissuunnitelman esiin tuomat toimenpiteet kohdentuvat yritysten toimintaympäristöön, osaamiseen ja koulutukseen, sosiaalisiin vaikutuksiin ja elvyttäviin infrahankkeisiin (Varsinais-Suomen liitto, 2021). Osallistumalla Innotutka-valmennukseen yritys saa työkaluja ja osaamista suunnitelman mukaisiin tarpeisiin.

Hankkeessa tuodaan yritysten ulottuville käytännön työmenetelmiä ja tutkimuksesta nostettuja näkökulmia, joita on esiselvitysten perusteella koettu tässä ajassa tarpeelliseksi. Esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvä kestävä kehityksen osaaminen on muilla kuin kiertotalouden toimialoilla vielä vähäistä. Myös tulevaisuustyöskentelyä hyödynnetään uudella tavalla yritysten kehittämis- ja innovaatiotyöskentelyssä. Lähtökohtana on vahvistaa yritysten valmiuksia pidemmän tähtäimen kehittämistyöhön, ei vastata vain tämänhetkiseen, pandemian luomiin, tarpeisiin. (Tulevaisuusvaliokunta 2020; Pouru, Minkkinen & Neuvonen 2020.) Työskentelyssä hyödynnetään asiantuntija- ja verkostoyhteistyötä, toiminnallisia ja osallistavia menetelmiä ja tulevaisuusajattelua. Hankkeeseen osallistuneiden yritysten valmiudet ennakoitiedon hyödyntämiseen ja ilmastokriisin huomioimiseen yritystoiminnan kehittämisessä kasvavat.

HANKKEEN ARVONLUONNILLA POSITIIVISTA MUUTOSVOIMAA YRITYKSIIN

Toimintaympäristö on muuttunut ja muuttuu nopeasti, minkä vuoksi myös osaamistarpeet ja kehittymistarpeet muuttuvat. Yritysten on osattava ennakoida menestyäkseen. Menestyvät yritykset toimivat harvoin yksin. Yhteistoiminta ja verkottuminen tulevat yhä tärkeämmiksi. Rutiinit vähenevät, ja työssä on oltava jatkuvasti kehittävä ote. Yrityksiltä odotetaan jatkuvasti uutta ja kykyä nähdä ja tuottaa vaihtoehtoisia toimintatapoja ja tarjota uudenlaisia ratkaisuja. Yritysten pitää kehittää syvää substanssiosaamistaan ja samalla toimia laaja-alaisesti hyödyntämällä tarjolla olevaa asiantuntemusta ja verkostoja. Pitää luoda kykyä seurata, etsiä ja löytää tarpeellista tietoa ja ratkaisumalleja. Operatiivisen toiminnan ohella on pysyttävä kehittämään jatkuvasti uutta ja luomaan tulevaisuutta.

Innotutkan tarjoamissa palveluissa toimivat yritykset oppivat operatiivisen toiminnan lisäksi systemaattisesti huomioimaan tulevaisuusajattelun ja jatkuvan palveluiden ja tuotteiden kehityksen. Tuotteiden elinkaaret ovat lyhentyneet, ja asiakkaat odottavat uudistuneita ratkaisuja. Kestävä kehitys on otettava huomioon ollakseen tulevaisuuden menestyjä kansallisessa ja kansainvälisessä kilpailussa. Menestyäkseen yrityksen on jatkuvasti oltava kehityshakuinen ja hyödynnettävä innovointimenetelmiä. Huipulle on helpompi päästä kuin pysyä huipulla. Yrityksen on osattava vastata haasteisiin ja löytää niistä menestyksen eväitä ja uusia mahdollisuuksia. Yrityksen kehityskaari on harvoin tasainen ja jatkuvasti ylöspäin osoittava. On opittava ylittämään vaikeudet ja löytämään uusia mahdollisuuksia. Aloittavien yritysten kehittämiseen ja innovaatioihin panostetaan todella paljon erilaisten palveluiden ja rahoitusten muodossa. Myös jo toimivat yritykset tarvitsevat herätystä ja apua innovaatioprosesseihinsa. Moni yritys on toiminut jopa vuosikymmeniä ja toimintamallit ovat pysyneet samanlaisina. Asiakas kuitenkin odottaa uutta ja toimintaympäristö tuo jatkuvasti muutostarpeita. Vakiintuneet yritykset ovat yhteiskunnallisesti erittäin tärkeitä ja panostus uudistumiseen on välttämätöntä.

Suomessa syntyneille menestystarinoille, toimiville yrityksille, tarjotaan Innotutkassa kokeiluja ja ohjausta innovaatioiden luomisesta sekä innovaatioita ruokkivasta toiminnasta. Jatkuva kehityshakuisuus, eteenpäin pyrkiminen ja innovointimenetelmien hyödyntäminen pitävät yritykset myös tulevaisuuden menestyjinä.

INNOTUTKAN KOHDERYHMÄT

Hankkeen kohderyhmänä ovat vakiintunutta yritystoimintaa harjoittavat matkailun, kauppa- ja palvelualoilla sekä majoitus- ja ravintolasektorilla työskentelevät mikro- ja pk-yritykset sekä näiden yritysten henkilöstö. Kohderyhmään sisältyvät myös kulttuuri- ja tapahtumatuotantoalat. Tämä kohderyhmä valittiin, koska Varsinais-Suomen alueellisen selviytymissuunnitelman mukaan pahiten COVID-19-pandemia kohdistui juuri näille aloille. Moni yksinyrittäjä kuuluu tähän ryhmään ja useaa näissä ryhmissä olevaa ihmistä on uhannut töiden loppuminen COVID-19-pandemian vuoksi.

Yrittäjiä hankkeeseen haetaan avoimesti, jolloin kuka tahansa kohderyhmään kuuluva voi hakea mukaan koulutukseen. Haastavassa tilanteessa olevat yritykset eivät useinkaan osaa etsiä kaikkia tarjolla olevia mahdollisuuksia, joten hankkeen yritysten rekrytoinnissa on tehty paljon henkilökohtaista myyntityötä tarjoamalla hankkeen palvelupakettia suorilla yhteydenotoilla yrityksiin ja kertomalla yrittäjille hankkeen tarjoamista mahdollisuuksista.

Välillisiä kohderyhmiä ovat mikro- ja pk-yritysten asiakkaat, joiden asiakaspalvelu laajenee ja monipuolistuu. Välillisiä hyödyn saajia ovat myös muut sidosryhmät, esim. tavaran ja palveluiden toimittajat ja rahoittajat. Välillisinä kohderyhminä ovat myös yritysten se osa henkilökunnasta, jotka eivät osallistu hankkeeseen, mutta joiden osaaminen kehittyi hankkeeseen osallistuvien myötävaikutuksella.

KONKREETTISET TOIMENPITEET TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISEKSI

Kokonaisuudessaan hankkeeseen otetaan 50 yritystä ja siihen voi osallistua maksimissaan kaksi henkilöä samasta yrityksestä. Yksi Innotutkan valmennuskokonaisuus kestää noin 7 kuukautta ja siihen otetaan kerrallaan 25 yritystä. Hankkeen aikana järjestetään kaksi kokonaisuutta. Hankkeen tulokset ovat yleisesti hyödynnettävissä. Koulutus on osallistujille

maksutonta, sillä poikkeusolojen myötä yrittäjien toimintamahdollisuudet ovat heikentyneet. Tarkoitus on, ettei kukaan yrittäjä jää pois osallistumismaksun vuoksi. Hanke alkoi 1.9.2021 ja päättyy 31.8.2023.

Ennen valmennuskokonaisuuksien alkua ja osittain kokonaisuuksien aikana tapahtuu hankkeen sisällöllinen suunnittelu, asiantuntijoiden etsiminen ja yhteinen suunnittelu osatoteuttajien kanssa, vierailevien asiantuntijoiden kartoitus ja aika-
taulujen luominen. Toisen valmennuskokonaisuuden suunnittelussa huomioitiin ensimmäisestä valmennuksesta yrityksiltä saatu palaute. Yrittäjien rekrytointi hankkeeseen on ollut paljon resursseja vaativa prosessi. Tässä hyödynnetään hankkeeseen osallistuvien korkeakoulujen ja yhteistyökumppaneiden laajoja verkostoja, mutta henkilökohtainen myyntityö suoraan kohderyhmän yrityksiin on ollut tarpeellista.

Innotutkavalmennuksen seisemän kuukauden pituinen ohjelmarunko muodostuu seuraavasti:

- 5 kpl Innovaatiofoorumeita, joissa jokaisessa foorumissa käsitellään noin viiden yrityksen toimeksiantoja, foorumin kesto 8 h
- 7 kpl Yrittäjäkohtaamisia/mentorointitapahtumia, joissa jokaisessa käsitellään useampia yrityscaseja ja niistä lähteviä tarpeita, kohtaamisen kesto 4 h
- 10 kpl Asiantuntijateemoja/työpajoja, teeman kesto 3 h
- 4 kpl Ideoista käytäntöön -työpajoja, ja niihin liittyvä palvelu- ja tuotekehitys, työpajan kesto 6 h. Lisäksi ohjaus ja konsultointi keskimäärin 10 h, joka on tarkoitettu tapahtumia kehittäville Innotutkaan osallistuville yritysryppäille kohde- tai ryhmäkohtaisesti.

Innotutka-hankkeessa syntynyttä osaamista ja käytäntöjä vakiinnutetaan Turun ammattikorkeakoulun toiminnaksi, jossa yrityksiä autetaan ja tuetaan innovoimaan toimintaansa kestävä kehitys huomioiden. Yritysten palautteet ja saavutetut tulokset analysoidaan ja parhaimmat käytännöt kirjataan. Tuloksia levitetään ja juurrutetaan hyödyttämään yrityksiä tiedottamalla, levittämällä osatoteuttajien ja yhteistyökumppanien verkostoissa ja erilaisissa tapahtumissa.

Innotutkan käytännöistä ja teorialiedosta kootaan työkirja yritysten ja sidosryhmien käyttöön. Työkirjaan tehdään koosteita innovaatiofoorumeista ja yrittäjäkohtaamisista ja mukaan kootaan parhaita käytäntöjä yritysten uudistumiseen ja innovointiin. Työkirja julkaistaan digitaalisena.

Hankeaika jatkuu vielä kesän 2023, koska monia tapahtumia pidetään kesällä ja näin hankkeeseen osallistuneet yritykset voivat halutessaan toteuttaa innovaatiokokeilujaan näissä tapahtumissa. Kokeiluissa saadaan lisää näyttöä hankkeen onnistumisesta

TYÖPAKETTI 1: INNOVAATIOFOORUMIT

Turun ammattikorkeakoulu järjestää foorumeita, joissa kehitetään yrityksiä innovatiivisesti ja yhteistoiminnallisesti huomioiden COVID-19-pandemia-aika, sen jälkeinen aika sekä kestävä kehitys. Foorumin jälkeen yritys saa runsaasti ideoita toimintansa uudistamiseen ja voi valita ideoita toteutettavaksi.

Innovaatiofoorumeissa jokainen hankkeessa mukana oleva yritys voi esittää 1-2 kehittämishaastetta, toimeksiantoa, asiantuntijatiimin työstettäväksi. Yritykset saavat ohjausta toimeksianton laatimiseen. Työstävä innovaatioryhmä tutustuu toimeksiantoon ennakolta ja voi esittää tarkentavia kysymyksiä yritykselle. Yritykset voivat halutessaan olla mukana esittämässä toimeksiantonsa innovaatiofoorumipäivän aloituksessa. Yritykset ovat tavoitettavissa innovaatiofoorumipäivän aikana, jos työstävä ryhmä haluaa esittää lisää kysymyksiä tai pyytää lisätietoa. Innovaatiofoorumipäivän päätteeksi työstävä ryhmä esittää tulokset yritykselle. Lopuksi yritys antaa palautetta tuloksista, ja yritykset itse valitsevat toteuttamiskelpoisia ideoita edelleen kehitettäväkseen. Esimerkiksi hotellit voivat saamiensa ideoiden pohjalta luoda uusia liikunta-, kulttuuri- ja yrityspalveluita ja ravintolat voivat tarjota ruokapalvelujaan uusissa jakelukanavissa. Historiallisessa miljöössä toimiva kesäkahvila voi rakentaa näyttelyitä ja tuoda myyntiin tuotteita, joita kesävieraat mielellään ostavat itselleen tai tuliaisiksi. Uusien palvelujen tuominen perinteisten rinnalle on myös hyvä esimerkki Innotutkan onnistumisista.

Innovaatiofoorumien asiantuntijatiimiin kuuluvat hanketoteuttajien edustajat Turun ammattikorkeakoulusta ja Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksesta, eri alojen muita asiantuntijoita tarpeen mukaan sekä yrityskummeja. Heidän kanssaan järjestetään pitkäkestoisia noin kahdeksan tunnin innovaatiofoorumeita. Asiantuntijatiimi työstää yritysten tarpeista lähteviä kehittämiskohteita eli se ideoi yrittäjälle kokonaan uusia palveluita, tuotteita ja toimintamalleja sekä kehittää nykyisiä tuotteita vastaamaan tulevaisuuden tarpeita.

Ideoinnissa käytetään erilaisia innovoinnin menetelmiä. Esimerkiksi kyseenalaistava ajattelu, ideointikorttien käyttö tai jäljittelevä ajattelu. Tulevaisuuden tutkimuskeskus tuottaa työpakettiin tulevaisuusajatteluun johdattelevan alustuksen sekä räätälöi innovaatiofoorumien tarpeisiin sopivia tulevaisuustyöpajatyöskentelyn menetelmiä (kuten toimintaympäristön

analyysi, heikkojen signaalien ja muutosvoimien kartoitus, peruskomusten ja arvojen kriittinen tarkastelu, vaihtoehtoisten tulevaisuuksien ja skenaarioiden hahmottaminen) ja ennakointitietoa.

Innovaatiofoorumeita järjestetään seitsemän kuukauden aikana yhteensä viisi. Yhdessä foorumissa ratkotaan useamman yrityksen toimeksiantoja erilaisissa ryhmissä. Innovaatiofoorumit toteutetaan fyysisesti ammattikorkeakoulun, osatoteuttajien tai yrityksen tiloissa. Myös virtuaalinen foorumi on mahdollinen, jos COVID-19-pandemian vuoksi on vältettävä kontakteja.

Tuloksina ja tuotoksina syntyy runsaasti ideoita yrityksille siitä, miten ne voivat uudistaa toimintaansa sekä toteuttamiskelpoisia ideoita nopeisiin kokeiluihin. Innovaatiofoorumeista kerätään systemaattinen kooste (työkirja), joka julkaistaan hankkeen päätteeksi yrittäjien käyttöön. Näin syntyy malleja, ohjeita, suosituksia jne. siitä, miten innovointia voi toteuttaa käytännössä. Työpaketissa toimivat Turun ammattikorkeakoulu ja Turun yliopisto.

TYÖPAKETTI 2: YRITTÄJÄKOHTAAMISET

Turun ammattikorkeakoulu järjestää yrittäjäkohtaamisia, joissa aktiivisina toimivat hankkeeseen osallistuvat yritykset. Kohtaamisissa innovoidaan samalla kohtaamiskerralla useamman yrityksen tuomia haasteita. Hankkeeseen osallistuva yritys esittelee toimintaansa ja kehittämiskohteitaan muille hankkeeseen osallistuville yrittäjille ja asiantuntijoille sekä yrityskummeille ja saa vertais- ja asiantuntijasparrausta. Toistensa liiketoimintaa täydentävät yritykset tulevat huomamaan yhteistyön tuomat synergiaedut. Yritykset verkostoituvat ja voivat innovoida yhdessä kaikkia hyödyttävää uutta toimintaa. Asiantuntijoina toimivat Turun ammattikorkeakoulun ja Turun yliopiston Tulevaisuuden tutkimuskeskuksen asiantuntijat sekä yrittäjien tarpeista johtuen tarvittaessa muut eri alojen asiantuntijat.

Sparrauksessa käytetään erilaisia innovaatiomenetelmiä, kuten esimerkiksi Sinisen meren strategiaa, jossa yritys kyseenalaistaa nykyisen toimintansa ja ymmärtää tarjontansa ainutlaatuisuuden ja erottautumisen kilpailijoista. Tulevaisuuden tutkimuskeskus tuottaa työpakettiin osallistavia menetelmiä, jotka haastavat osallistujat tarkastelemaan yritystoimintaansa liittyviä peruskomuksia, toimintaympäristöä, ennakointitietoa sekä kehittämään uusia toimintatapoja. Esimerkkinä muutosvoimien tarkastelu, tulevaisuuspyörä ja tulevaisuuskuvioiden kirjoittaminen. Tässä työpaketissa käytetään myös samoja innovaatiotyökaluja kuin työpaketissa 1. Työpaketissa 1 menetelmät kohdistuivat lähinnä asiantuntijoihin ja välillisesti yrityksiin ja työpaketissa 2 ne kohdistuvat suoraan yrityksiin.

Neljän tunnin mittaiset yrittäjäkohtaamiset pyritään järjestämään lähitapaamisina korkeakoulujen tai yrityksen tiloissa. Tarvittaessa nämä voidaan järjestää myös verkossa soveltuvin työkaluin. Kohtaamisien ideana on sparrata yrittäjää ja innovoida uutta toimintaa mentoreiden, asiantuntijoiden ja muiden Innotutkaan osallistuvien yrittäjien kanssa. Tavoitellaan eri alojen yrittäjien välistä törmäytymistä, verkostoitumista ja benchmarkkausta käytettyjen menetelmien avulla.

Innotutkassa järjestetään seitsemän kuukauden aikana yhteensä seitsemän yrittäjäkohtaamistapaamista. Jokaisessa kohtaamisessa on yhteinen innovaatiomenetelmiin johdatteleva osio ja sen jälkeen jakaannutaan ryhmiin, joissa menetelmiä hyödyntäen ideoidaan kehittämisen kohteena olevien yritysten palveluita ja tuotteita.

Yrittäjäkohtaamisten tuloksina ja tuotoksina saadaan runsaasti ideoita yrityksille siitä, miten ne voivat uudistaa toimintaansa ja saada toteuttamiskelpoisia ideoita nopeisiin kokeiluihin sekä tietotaitoa innovaatiomenetelmistä liiketoiminnan kehittämiseksi myös jatkossa. Tärkeää on myös konkreettinen verkostoituminen muiden alojen yrittäjien kanssa, jolloin voi syntyä rajoja rikkovia kokeiluja.

Innovaatiokohtaamisista kerätään systemaattinen kooste (työkirja), joka julkaistaan hankkeen päätteeksi yrittäjien käyttöön. Näin syntyy malleja, ohjeita, suosituksia jne. siitä, miten innovointia voi toteuttaa käytännössä. Työpaketissa toimivat Turun ammattikorkeakoulu ja Turun yliopisto.

Innovaatiofoorumeiden (TP1) ja yrittäjäkohtaamisten (TP2) suunnittelussa on huomioitu yrittäjien hektinen työ, joten innovaatiofoorumeissa yrittäjät voivat olla mukana halutessaan tietyn ajan (kesto a noin 8 h), mutta yrittäjäkohtaamisiin (kesto a 4 h) yrittäjät osallistuvat koko ajaksi. Yrittäjäkohtaamisissa yrittäjän oma rooli on aktiivinen.

KUVA 1. Innotutka-valmennukseen osallistuvia yrityksiä ja asiantuntijoita Yrittäjäkohtaamisessa Turun ammattikorkeakoulun EduCityssä. Osa Yrittäjäkohtaamisista pidettiin verkkotapahtumina.

TYÖPAKETTI 3: ASIANTUNTIJATEEMAT JA TYÖPAJAT

Turun ammattikorkeakoulu järjestää työpajoja eri aiheista asiantuntijoiden vetämänä. Teemoja muokataan ohjelmaan osallistuvien yritysten tarpeiden perusteella. Alla on lueteltu teemoja, joihin voidaan tehdä muutoksia tarpeiden perusteella. Teeman jälkeen sulussa toteuttaja.

1. Innovatiivinen palvelumuotoilu (Turun AMK)
2. Innovatiivinen markkinointiviestintä (Turun AMK)
3. Innovatiivisuus tapahtumien turvallisuudessa (Turun AMK)
4. Luovat menetelmät innovaatiotoiminnassa (Humak)
5. Tarinallistaminen liiketoiminnassa (Humak)
6. Tulevaisuusajattelu ja ennakoitiedon hyödyntäminen yritysten kehittämistoiminnassa (TY)
7. Tulevaisuuden tuotteiden ja palveluiden ideoimispaja (TY)
8. Tulevaisuuden työ ja osaamiset (TY)
9. Kestävää ja resurssiivisasta yritystoimintaa/kestävä kehitys osana kehittämistoimintaa (TY)
10. Saavutettavuus, osallisuus ja diversiteetti osana yritysten kehittämistoimintaa (Turun AMK ja TY)

Seitsemän kuukauden ohjelman aikana järjestetään yhteensä 10 asiantuntijatyöpajaa, joiden kesto on 3 h. Työpajat sisältävät asiantuntija-alustuksen ja teeman soveltamista omaan yritykseen. Samassa teemassa voidaan käyttää useampia asiantuntijoita.

Asiantuntijateemojen tuloksina ja tuotoksina saadaan päivitettyä tietoa kestävän kasvun mahdollisuuksista yrityksen liiketoiminnan kasvattamiseen, tulevaisuusajatteluun liittyviä oivalluksia liiketoiminnan kasvattamiseen, verkostoitumista muiden alojen yrittäjien kanssa ja uusien ideoiden työstämistä käytännön tasolla. Työpakettissa toimivat Turun ammattikorkeakoulu, Turun yliopisto ja Suomen Humanistinen ammattikorkeakoulu. Yrityksen ei tarvitse osallistua jokaiseen asiantuntijateemaan, mutta asiantuntijateemat nauhoitetaan, jotta yrittäjät voivat saada tärkeän tiedon itselleen sopivana ajankohtana.

TYÖPAKETTI 4: IDEOISTA KÄYTÄNTÖÖN - UUDET PALVELU JA TUOTEKONSEPTIT

Suomen Humanistisen ammattikorkeakoulun organisoimassa työpakettissa yritykset tuottavat yhdessä tai erikseen erilaisia palvelu- ja tuotekonsepteja asiantuntijoiden tuella. Asiantuntijoina toimivat Humanistisen ammattikorkeakoulun asiantuntijat ja yrittäjien tarpeista johtuen tarvittaessa käytetään myös muita asiantuntijoita. Ideana on, että palvelu- ja tuotekehitystä voitaisiin tehdä myös monialaisesti erilaisten yritysten kesken.

Ajatuksena on myös, että hankkeeseen osallistuvat yrittäjät tuottavat monialaisesti yrittäjyys-, matkailu- ja tapahtumatuotannon tuotekonsepteja. Innovoinnin kohteena on se, miten olemassa olevissa tapahtumissa tai kohteissa, esimerkiksi Turun kaupungin tapahtumissa, voidaan kehittää koko kohderyhmän liiketoimintaa uudenlaisen palvelumuotoilun keinoin. Olisi toivottavaa, että esimerkiksi ruokapalvelutuottajien, kulttuurituottajien ja hyvinvointitoimijoiden

sekä näihin kytkeytyvien toimijoiden yhteistyöllä voitaisiin innovoida ja toteuttaa uusia tai parannettuja palveluita tai tuotteita.

Työpaketti 4 on tarkoitettu kaikille hankkeeseen osallistuville yrityksille. Yritykset voivat osallistua aktiivisina toimijoina tai haluamallaan tavalla tähän työpakettiin. Työpajan kesto on 6 h + lisäksi ohjaus- ja konsultointi keskimäärin 10 h. Ohjaus ja konsultointiosuudessa paneudutaan kunkin idean yksityiskohtaisempaan kehittämiseen. Osallistujat jakavat hyviä käytäntöjään toistensa kanssa koko työpaketin ajan.

Työpajoissa yritykset esittelevät palvelu- ja tuoteideoitaan. Asiantuntijoiden tuella paneudutaan kunkin yrityksen palvelu- ja tuoteideoihin ja kehitetään niitä eteenpäin. Kartoitetaan palvelu- ja tuoteideoiden mahdollista toteuttamista. Kartoitetaan esimerkiksi, missä olemassa olevassa tapahtumassa palvelu- ja tuotekehitystä voitaisiin toteuttaa. Tällaisia mahdollisuuksia tarjoavat Turun kaupungin olemassa olevat tapahtumat, muut Varsinais-Suomen alueen tapahtumat tai olemassa olevat matkailureitit. Yritykset valikoivat oman kehittämiskohteensa ja löytävät uudenlaista liiketoimintaa tuottavat kumppanit. Eri alojen törmäytys ja verkostoituminen ovat tärkeä osa työpajoja.

Iterointivaiheeseen sisältyy myös tarinallistaminen ja tuotteistaminen. Käydään läpi konkreettiset suunnitelmat ja hiotaan asiakkaan palvelupolkua. Toteutusvaiheessa kokeillaan uutta tai uudistettua palvelua tai tuotetta omassa yrityksessä tai erilaisissa tapahtumissa. Uudet palvelut ja tuotekonseptit on mahdollista toteuttaa missä päin Varsinais-Suomea tahansa. Hyviä käytäntöjä jaetaan. Turun kaupunki tukee myös innovaatioiden kokeiluja tapahtumissa.

Tuoksina työpaketista syntyy uusia ja arvoa tuottavia kestäviä palveluja ja tuotteita. Syntyy myös konkreettista verkostoitumista muiden alojen yrittäjien kanssa, jolloin voi syntyä rajoja rikkovia kokeiluja. Varsinaissuomalaisen tapahtumakentän osaaminen kehittyy ja tapahtumista, tuotteista ja alueista tulee vetovoimaisempia.

Innovaatiokohtaamisista kerättävään systemaattiseen koosteeseen (työkirjaan) kirjataan työpaketista 4 parhaita tuloksia esimerkeiksi.

KUVA 2. Innotutkaan osallistuvat yritykset mukana Jokisataman perhetapahtumassa 22.5.2022 Turussa Forum Marinumin piha-alueella.

TYÖPAKETTI 5: HANKEHALLINTO JA VIESTINTÄ

Turun ammattikorkeakoulu vastaa projektinhallinnasta ja johtamisesta sekä sisäisestä ja ulkoisesta viestinnästä, hankkeen sujuvasta eteenpäin viemisestä ja koordinoinnista. Innotutka-työkirjan kokoaminen ja levittäminen kuuluvat myös hankehallinnon tehtäviin. Osatoteuttajat ovat mukana työkirjan levittämisessä.

Turun AMK on päätoteuttaja, joka toimii hankkeen hallinnoijana ja vastaa yhteydenpidosta rahoituksen myöntäneen viranomaisen kanssa. Projektin hallinnoija vastaa hankekokonaisuuden raportoinnista rahoittajalle. Turun AMK vastaa projektin kokonaisu seurannasta ja rahoituskokonaisuuden koordinoinnista ja kokonaisrahoituksen ja yksittäisten rahoituserien seurannasta.

Turun AMK huolehtii tiedonkulusta hanketta toteuttavien välillä. Toteuttajat tapaavat noin kerran kuukaudessa. Lisäksi toteuttajilla on yhteinen virtuaalinen työtila, joka helpottaa yhteistyötä.

Turun AMK on vastuussa hankkeen viestintäsuunnitelman laadinnasta, tilaisuuksista ja yhteistyöfoorumeista. Myös osatoteuttajat ovat vahvasti mukana, sillä heillä on olemassa olevat yhteydet kohderyhmään. Hankkeessa kerättyä tietoa levitetään ja jaetaan sidosryhmien käyttöön. Hankkeen sisäisessä ja ulkoisessa viestinnässä hyödynnetään tarkoituksenmukaisia välineitä, esimerkiksi hankkeen nettisivut, seminaarit ja tilaisuudet, julkaisut ja sosiaalisen median kanavat (tarvittaessa hankkeen omat tai kumppaniorganisaatioiden olemassa olevat kanavat).

Hankkeen arviointia toteutetaan aina raportoinnin yhteydessä. Arviointiin osallistetaan hankkeen toteuttajat, ohjausryhmä, yhteistyökumppanit ja kohderyhmän edustajat. Arviointi toteutetaan keskustelu- ja/tai kyselymenetelmillä. Arvioinnin tarkoituksena on osoittaa, että hanke etenee toivottuun ja tarkoituksenmukaiseen suuntaan noudattaen hankesuunnitelmaa, aikataulua ja budjettia. Tämän lisäksi hankkeessa tehdään sisällöllinen arviointi. Arvioinnin tuloksia käydään läpi hankkeen ohjausryhmässä.

Hanketta toteutetaan Varsinais-Suomessa. Toimintaa ja tuloksia levitetään myös laajemmalle hyödyntäen olemassa olevia verkostoja, tilaisuuksia ja tapahtumia. Työpaketin päävastuu on Turun ammattikorkeakoululla, mutta hankkeen tiedonkulkuun ja viestintään sekä arviointiin osallistuu myös osatoteuttajat. Työpaketti 5 kestää koko hankkeen ajan ja sen tuotoksena syntyvät hankkeen raportit rahoittajalle, arviointi, kokeilujen dokumentointi, työkirja sekä viestintämateriaalia.

INNOTUTKALLA SAAVUTETTAVAT TULOKSET JA VAIKUTUKSET

Hankkeella vahvistetaan COVID-19-pandemiasta eniten negatiivisesti kärsineiden yrittäjien osaamista, innovointia, innovointitaitoja ja verkostoitumista Varsinais-Suomessa sekä tuetaan uusien ideoiden palvelu- ja tuotekehitystä sekä kokeiluja. Tällöin hankkeen toimenpiteisiin osallistuneiden yritysten ja niiden henkilökunnan kyvykkyys sopeutua, mukautua ja hyödyntää toimintaympäristössä tapahtuvia nopeita ja jopa ennakoimattomia muutoksia paranee. Myös keinot ja osaaminen yllättävän muutoksen aiheuttamasta kriisistä selviytymiseen paranevat.

Lyhyellä aikavälillä hankkeen tuloksena osallistujat saavat runsaasti ideoita yrityksille siitä, miten ne uudistavat toimintaansa ja toteuttamiskelpoisia ideoita nopeisiin kokeiluihin (ainakin viisi/yrittäjä). Yrittäjien kyky käyttää innovoinnin menetelmiä kehittämistyön tukena kehittyy. Hankkeeseen osallistuneiden yritysten kyky käyttää ennakoit tietoa kehittämistyön tukena paranee. Yritysten ymmärrys kestävän kehityksen huomioimisesta innovaatiotoiminnassa ja kestävän yritystoiminnan toteuttamisessa lisääntyy. Syntyy konkreettisia uusia ja parannettuja palveluita ja tuotteita, joita on mahdollista kokeilla mm. tapahtumissa (ainakin 1-3/yrittäjä). Näin nykyisen varsinaissuomalaisen tapahtumakentän osaaminen ja palvelutuotanto kehittyvät. Verkostot muiden eri alojen yritysten sekä alan asiantuntijoiden kanssa kasvavat ja kehittyvät ja mahdollisuudet luoda uutta liiketoimintaa kasvavat.

Pitkällä aikavälillä hankkeen tuloksena osallistujat ylläpitävät innovaatiotoimintaa ja kehittävät hyviä uusia ideoita, palveluita ja tuotteita oppimiansa innovaatiomenetelmien avulla. Alueen yrittäjien osaaminen kehittyy ja se vahvistaa alueen elinkeinoelämää. Hankkeen avulla luotua innovointimallia voidaan osittain tai kokonaan hyödyntää laajemminkin Suomessa. Innovoinnista kerätään työkirja, joka julkaistaan hankkeen päätteeksi. Näin syntyy malleja, ohjeita, suosituksia käytännön innovaatiotoiminnasta yrityksissä.

Hankkeeseen eri toimintoihin osallistumista seurataan ja yritykset itse raportoivat mm. ideoidensa laadusta ja määrästä, käyttämistään innovoinnin menetelmistä, oppimistaan kestävän kehityksen, ennakoinnin ja innovoinnin sisällöistä, konkreettisten uusien palveluiden ja tuotteiden laadusta ja sisällöstä, innovaatioiden kokeilusta esim. tapahtumissa, verkostoitumistoiminnan sisällöstä ja määrästä, koko valmennuksen (sis. työkirjan) sisällöstä, määrästä ja vaikuttavuudesta mm. yrityksen liiketoimintaan ja yrittäjän sekä työntekijöiden hyvinvointiin.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Asioiden oppiminen ja käytäntöön vienti

Osallistujat ovat kokeneet oppineensa palvelumuotoilua, yrityksen brändinhallintaa, yritysten haasteista ja niiden ratkaisuista, konkreettista kehittämisideointia, tehokasta etätöitä, verkkokaupan asioita, e-kirjojen käyttöä ja laaja-alaisempaa taitoa kehittää. Osaamista on syntynyt myös uusista ideoista ja yhteistyön merkityksestä. Osallistuminen Innotutkaan on tuonut myös vahvistusta omille ideoille ja rohkeutta toteuttaa suunnitelmiaan. Yritykset ovat myös oppineet uusia innovaatiomenetelmiä ja sen, että verkkoja kannattaa laajentaa sekä tuotteistukseen, hinnoitteluun viestintään ja markkinointiin panostaa. Esimerkiksi toimivien verkkosivujen merkitys on ymmärretty. Myös toiminnan fokusoinnin tärkeys ja kohderyhmien nimeämisen tärkeys on ymmärretty opitun avulla. Asiakkaan merkitys ja huomioiminen kaikessa toiminnassa on myös selkeytynyt Innotutka-valmennuksessa. Yhdessä ideointi on tärkeää ja se on innostanut myös yrittäjiä itseään jaksamaan työssään. Valmennuksessa on opittu laajempaa näkemystä tapahtumien merkityksestä. On myös pystytty hyödyntämään yhteisiä oivalluksia. Innovaatiotoiminnan ohessa on opittu hyödyntämään myös itselle uusia sähköisiä työkaluja.

Innotutkan aikana yritykset ovat vieneet käytäntöön seuraavia kehittämistoimenpiteitä ja oppimiaan asioita: yrityksen markkinoinnin kehittämistä, nuorten osaajien avun hyödyntämistä, saatuja ideoita viety käytäntöön, vertaisryhmäkeskustelut käyttöön, verkkokaupan muokkausta, Instagram ja blogit käyttöön. Parempaa tuotteistamista ja markkinointia saatu toteutettua, sosiaalisen median hyödyntämistä on tehostettu. Käyttöön on otettu uusia innovaatiomenetelmiä. Tuotekehitykseen on panostettu entistä enemmän. Palvelumuotoilun keinot on otettu käyttöön, esim. palvelutuotteen paketoiminen ja nimeäminen. Työtä on organisoitu paremmin, verkkokauppaa on kehitetty toimivammaksi ja hakukoneoptimointiin on panostettu. Monet käytännön vinkit ovat johtaneet pieniin ja suurempiin parannuksiin. On saatu paljon käytännön vinkkejä ja mietitty hinnoittelua. Innostunut työote on vahvistunut hankkeen aikana. Aikataulut on tehostunut. Sähköisiä työkaluja on otettu yrityksissä käyttöön.

YRITTÄJIEN SAAMAT UUDET IDEAT

Innotutkan seitsemän kuukauden mittaisen kauden lopussa kerätyssä palautteessa yritykset kertoivat saaneensa ideoita Digitaalisten työkalujen käytöstä, verkostoitumisesta, ajattelusta boxin ulkopuolelta, ennakoivan ajattelun tärkeydestä, heikkojen signaalien tarkastelusta, yrityksen konseptin ideoinnista ja olemassa olevien ideoiden sparrauksesta sekä jatkokkehityksestä sekä ymmärryksen siitä, mitä ei kannata tehdä, ideoita tuotteistukseen (uusia kokoustuotteita) ja ideoita sosiaalisen median hyödyntämiseen, uutta ajateltavaa tulevaisuuden kaupankäynnistä, kaupungin keskustan tulevaisuuden näkemyksiä, verkkokaupalle suuntaa, kannustusta rohkeampaan kokeilemiseen ja tekemään rohkeampia kysymyksiä sekä uusia yhteistyökuvioita yllätyksellisten yritysten kanssa. Osallistuneet yritykset ovat saaneet myös toimeksiantojensa pohjalta uusia juuri omaa liiketoimintaa koskevia kehittämisideoita sekä nopeaan kokeiluun että tulevaisuutta varten työstettäväksi. Osallistuneiden yritysten kanssa on kommunikoitu aktiivisesti ja Innotutkan tuloksien vieminen käytäntöön on näkynyt jo vahvasti kesällä 2022. Yritykset arvioivat, miten paljon ovat valmennuksen aikana oppineet käyttämään innovoinnin erilaisia menetelmiä. (1=ei lainkaan, 5=erittäin paljon), vastausten keskiarvo oli 3,7.

Kehitettävistä asioista valmennuksessa osallistuneiden yritysten mielestä olivat etä- ja lähityökäytännöt. Muutoksia jouduttiin olosuhteiden pakosta tekemään joskus nopeallakin aikataululla. Innotutkan uutiskirje ja viestintä hukkui joskus informaatiotulvaan. Omat aikataulut koettiin haasteellisiksi eikä pystytty osallistumaan niin moneen tapahtumaan kuin olisi haluttu. Asiantuntijateemat olisivat saaneet olla vieläkin käytännönläheisempiä.

Palaute ja kokemukset ensimmäisestä Innotutka-valmennuksesta olivat suurimmaksi osaksi positiivisia. Käytännön asioita kehitetään toiselle kaudelle palautteen perusteella. Yrittäjien ei ole helppo ymmärtää Innotutkan tuomia mahdollisuuksia viestinnän ja mainonnan perusteella, koska innovaatiotoiminta on monelle todella vierasta. Yritysten saamiseksi mukaan valmennukseen on tehty paljon henkilökohtaista myyntityötä soittamalla suoraan yrittäjille ja kertomalla yksityiskohtaisesti ohjelman tuomista eduista.

LÄHTEET

Business Finland. 2022. PK-yritysten innovaatorahoituksen tukiohjelma. Saatavissa: https://www.businessfinland.fi/4a1ca3/globalassets/finnish-customers/01-funding/08-guidelines--terms/legislation/pk-yritysten_innovaatorahoituksen_tukiohjelma_elokuu2020.pdf

Pouru, L., Minkkinen, M., Neuvonen, A. 2020. Kansallinen ennakointi Suomessa 2020. Tulevaisuusvaliokunta 2020.

Suomen Yrittäjät. 2022. Yrittäjyys Suomessa. Saatavissa: <https://www.yrittajat.fi/yrittajajarjesto/tietoa-yrittajista/yrittajyys-suomessa/>

Tilastokeskus. 2022. Innovaation käsite. Saatavissa: <https://www.stat.fi/meta/kas/innovaatio.html>, <https://www.stat.fi/tilasto/dokumentaatio/inn>

Varsinais-Suomen liitto, Maakuntahallitus. 2021. Varsinais-Suomen alueellinen selviytymissuunnitelma. Saatavissa: <https://varsinais-suomi.fi/wp-content/uploads/2021/11/Varsinais-Suomen-alueellinen-selviytymissuunnitelma.pdf>

Varsinais-Suomen maakuntastrategia 2040+. Kestävien kumppanuuksien Varsinais-Suomi. Varsinais-Suomen liitto. Saatavissa: <https://varsinais-suomi.fi/wp-content/uploads/2021/12/Varsinais-Suomen-maakuntastrategia2040-final.pdf#page=17>

YRITTÄJÄN RESILIENSSIN VAHVISTUMINEN MUUTOSSPARRAUSSUHTEESSA - CASE MUUTOSKYKYSEURANTA

Santeri Halonen, Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti, Mikroyrityskeskus MicroENTRE®, santeri.halonen@oulu.fi
Marianne Ekonen, Jyväskylän ammattikorkeakoulu
Hilkka Heikkilä, Jyväskylän ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Yrittäjän kyky oppia ja soveltaa opittua on yrittäjyyden ydintä. Ulkopuolelta tulevat muutokset ja nopealla tahdilla muuttuva liiketoimintaympäristö ja asiakkaiden toiveet vaativat yrittäjältä myös kekseliäisyyttä, ennakointia ja muutosjoustavuutta (resilienssi). Yrittäjän resilienssi ei ole pysyvä ominaisuus (Luthans, Vogelgesang & Lester, 2006) vaan resilienssiä voi aktiivisesti kehittää yrittäjän omaa toimintaa ja liiketoimintaa uudistamalla (Walker & Salt, 2006). Lisäksi resilienssi kehittyy prosessissa, jossa yrittäjä oppii menneistä kokemuksista ja oppii tulevaisuuden tapahtumien ennakointia (Berkes & Ross, 2013; Conz & Magnani, 2020, 401) ja aiemmista kokemuksista oppiminen (Herbane, 2019) ja muutoksen ennakointi uudenlaisten toimintamallien käyttöön ottamiseksi (Morris & König, 2020) lisäävät todennäköisyyttä yrityksen resilienssille. Lisäksi resilienssit yritykset kykenevät selviytymään ja toipumaan vastoinkäymisistä sekä uudistamaan liiketoimintaansa muuttuvien olosuhteiden vaatimalla tavalla nopeammin kuin muut (Sutcliffe & Vogus 2003; Vogus & Sutcliffe 2007).

Yrittäjä ei opi tyhjiössä vaan vuorovaikutussuhteissa eri sidosryhmien ja tukiverkoston kanssa ja henkilökohtaisella valmennuksella ja sparrauksella on tässä iso merkitys. Tämä artikkeli pohjautuu Toleranssi-kehittämishankkeeseen, jossa yrittäjien muutospolkua ja resilienssin vahvistamista tuetaan muun muassa muutoskykyseuranta toimenpiteen avulla. Toimenpide sisältää alku- ja loppuhaastattelun sekä jatkuvan seurannan ja sparrauksen seurantajakson (4-6kk) ajan osana muita tuki- ja kehitystoimia.

Aineisto tulee koostumaan 20-40 yrittäjän haastattelu- ja seuranta-aineistosta, sisältäen valmentavat alku- ja loppuhaastattelut sekä jatkuvan seurannan datan, joka kerätään yrittäjän valitsemalla viestintävälineellä, kuten Zoomilla tai sähköpostilla. Haastatteluprosessi on vielä aluillaan, mutta nyt jo on huomattu, että muutoskykyseurannan prosessi vahvistaa yrittäjän resilienssiä, ennakointitaitoja sekä terävöittää yrittäjän osaamisen kehittämistä.

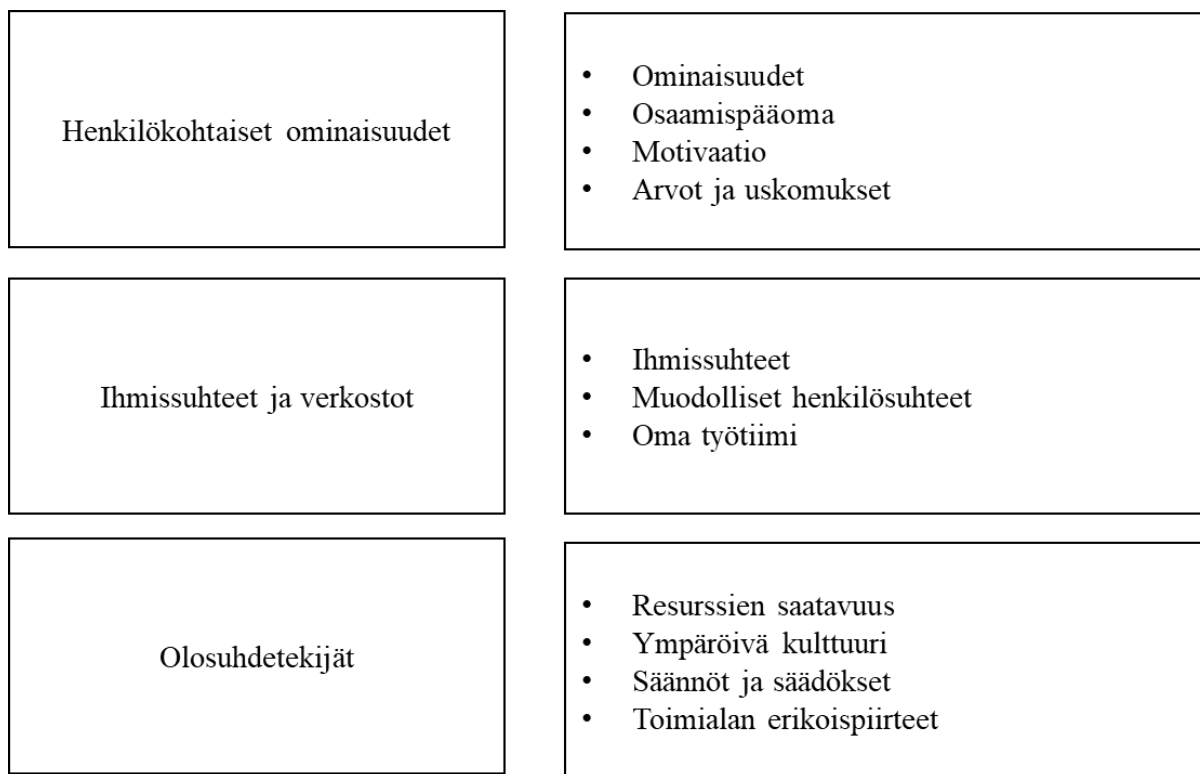
Avainsanat: yrittäjyys, muutos, resilienssi, oppiminen

1 JOHDANTO

Yrittäjän kyky oppia ja soveltaa opittua on yrittäjyyden ydintä. Ulkopuolelta tulevat muutokset ja nopealla tahdilla muuttuva liiketoimintaympäristö ja asiakkaiden toiveet vaativat yrittäjältä myös kekseliäisyyttä, ennakointia ja muutosjoustavuutta (resilienssi). Viime vuosien kriisien tuomat muutokset laittavat yrittäjän haastavaan tilanteeseen. Taustalla on koronakriisi, josta toipuminen vie aikaa ja uudet kriisit ovat jo realisoitumassa. Muutos ei haasta ainoastaan yrityksen liiketoiminnan tulosta vaan myös yksilön eli yrittäjän jaksamista ja resilienssiä. Hyvinvoinnin ylläpitäminen ja vahvistaminen onkin keskeinen osa yksilön resilienssin vahvistamista.

Yrittäjän resilienssi ei ole pysyvä ominaisuus (Luthans, Vogelgesang & Lester, 2006) vaan resilienssiä voi aktiivisesti kehittää yrittäjän omaa toimintaa ja liiketoimintaa uudistamalla (Walker & Salt, 2006). Lisäksi resilienssi kehittyy prosessissa, jossa yrittäjä oppii menneistä kokemuksista ja ennakoimaan tulevaisuuden tapahtumia (Berkes & Ross, 2013; Conz & Magnani, 2020, 401). Aiemmista kokemuksista oppiminen (Herbane, 2019) ja muutoksen ennakointi uudenlaisten toimintamallien käyttöön ottamiseksi (Morris & König, 2020) lisäävät todennäköisyyttä yrityksen resilienssille.

Lee & Wang (2017) ovat kuvanneet ja luokitelleet mallissaan yksilön resilienssiin vaikuttavia tekijöitä seuraavasti:

KUVA 1. Yksilön resilienssitekijät, mukailten Lee & Wang 2017

Tekijät joko heikentävät tai vahvistavat yksilön resilienssiä riippuen millä tolalla ne ovat. Mallissa pääluokat jakautuvat useisiin alatekijöihin. Resilienssiin vaikuttavat myös useat yksilön hyvinvointiin liittyvät tekijät, joita malli ei suoraan huomii.

2 TUTKIMUSAINEISTO

Tutkimusaineisto koostuu Toleranssin hankkeen toimenpiteissä syntyvästä aineistosta. Toleranssi-hankkeessa kehitetään pk-, mikro- ja yksinyrittäjien muutoskyvykkyyttä sekä alueellisten yrityskehittäjien osaamista yritysten muutoskyvykkyyden tukemiseksi. Hankkeessa vahvistetaan ennakointiosaamista, jotta yrityksillä olisi paremmat työkalut menestymiseen muuttuvissa toimintaympäristöissä sekä liiketoiminnan muutoksissa. Hankkeessa tehtävät toimenpiteet tähtäävät erityisesti koronakriisin negatiivisten vaikutusten minimointiin.

Hankkeen yhtenä toimenpiteenä yrittäjille tarjotaan muutoskykyseurantaa, jossa yrittäjien resilienssiä ja resilienssiä tukevia osaamisia pyritään vahvistamaan ja kehittämään henkilökohtaisen sparrauksen avulla. Muutoskykyseuranta toteutetaan tukevana toimenpiteenä hankkeen muille toimenpiteille, kuten hyvinvointivalmennus ja yritysکوhtaiset kehityspilotit. Joissain yksittäistapauksissa toimenpide voidaan toteuttaa myös itsenäisenä, mutta tässä aineistossa olevissa tapauksissa muutoskykyseuranta on ollut muita toimenpiteitä tukevana toimenpiteenä.

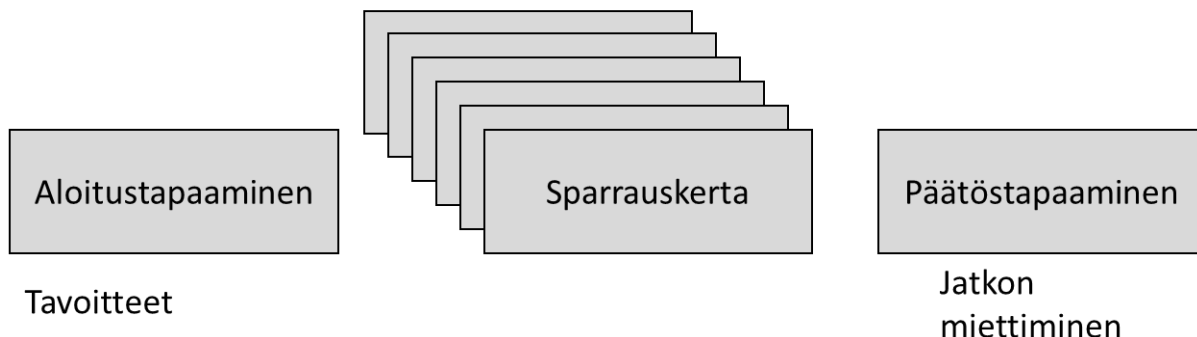
3 MUUTOSKYKYSEURANNAN TAVOITE JA TOTEUTUS

Muutoskykyseurannan tavoitteena on vahvistaa yrittäjän muutoskyvykkyyttä ja valmiuksia kehittää liiketoimintaa sekä vahvistaa yritystoiminnan pitkän aikavälin toimintaedellytyksiä. Muutoskykyseurannan konsepti ja teoreettinen perusta pohjautuu yksilön resilienssitekijöihin (Lee & Wang 2017) ja niiden vahvistamiseen. Kaikkia yksilön resilienssiin vaikuttavia tekijöitä ei pyritä vahvistamaan kerralla vaan sitä rakennetaan osa-alue kerrallaan yrittäjällä ajankohtaisimpien tarpeiden pohjalta. Lähtöoletus on, että kun yksittäinen resilienssitekijä vahvistuu, myös yrittäjän resilienssi vahvistuu ja kannattavan ja pitkäjänteisen liiketoiminnan edellytyksen kehittyvät.

Muutoskykyseurannan prosessi alkaa valmentavasta alkukeskustelusta, jossa valitaan yrittäjän sen hetkisen tarpeen pohjalta 1-3 kehitystavoitetta tai osa-aluetta, joihin seuraavilla tapaamiskerroilla keskitytään. Alla olevassa kuviossa on

kuvattu muutuskäyryseurannan prosessia ja aikataulua. Sparrauskerrat ajoittuivat noin neljän kuukauden ajalle ja tapaa-
miskertoja oli neljästä kuuteen. Keskimäärin yksi keskustelu kestää noin 60 minuuttia ja ne käydään joko Zoomissa tai
Teamissa. Prosessien kestoissa ja tapaamiskerroissa on jonkin verran vaihtelua, mutta niitä käsitellään tutkimuksessa
vertailukelpoisina.

4-6 tapaamiskertaa, noin 4kk aikana

KUVA 2. Muutoskykyseurannan prosessi ja aikataulu

Muutoskykyseurantaprosessin lopuksi yrittäjiä pyydetään tekemään loppuarviointi, jossa he arvioivat oman muutuskäyry-
vykkyytensä kehittymistä ja sparraajan roolia tässä prosessissa.

Muutoskykyseuranta on toimenpiteen keskustelullinen, jossa yrittäjä kertoo ja reflektoi tapaamisessa sen hetkistä
tilannetta ja tavoitteen eteen tehtyjä askeleita ja edistymistä. Sparraajan rooli on toimia keskustelukumppanina, vierellä
kulkijana, rohkaisijana ja uusien ideoiden ja näkökulmien tuojana prosessissa. Jos prosessissa nousee esiin osaamisen
kehittämisen tai muiden akuuttien asioiden tarpeita ja asiakokonaisuuksia, niin sparraaja ohjaa ja ehdottaa niihin avuksi
esimerkiksi muita hankkeen toimenpiteitä. Itse muutuskäyryseurantaa voidaan jatkaa muiden toimenpiteiden rinnalla ja
tukena.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tarve tutkimukselle on noussut halusta ymmärtää resilienssin kehittymistä ja sparraajan roolia siinä yksilöllisessä spar-
raussuhteessa sekä ymmärtää paremmin yksilötuen lainalaisuuksia, vaikutusmekanismia ja kehitysprosessia resilienssin
kehittymisessä ja vahvistumisessa. Tutkimusasetelma ja strategia onkin muodostunut tämän pohjalta.

Tutkimuksen tavoite

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää henkilökohtaisen muutuskäyryseurannan vaikutusta yrittäjän resilienssin kehitty-
miseen ja vahvistumiseen erityisesti osaamisen kehittämisen näkökulmasta. Lee & Wang (2017) mallissa yksilön resi-
lienssitekijät jaetaan kolmeen pääluokkaan: 1) henkilökohtaiset ominaisuudet (intra-personal factors), 2) ihmissuhteet
ja verkostot (inter-personal factors) ja 3) olosuhdetekijät (contextual factors). Tutkimuksessa pyritään selvittämään
erityisesti muutuskäyryseurannan vaikutusta 1) henkilökohtaisiin ominaisuuksiin ja 2) ihmissuhteisiin ja verkostoihin, koska
niihin muutuskäyryseurannalla pystytään suoraviivaisimmin vaikuttamaan.

Tutkimuskysymykset:

Tutkimus pyrkii selvittämään yrittäjän resilienssin vahvistumisen prosessia ja hänen kokemustaan sen vahvistumisesta.
Lisäksi arvioidaan sparraajan roolia tässä prosessissa. Tutkimus kiteytyy tutkimuskysymyksiksi seuraavasti:

- 1) Miten yrittäjät kokivat resilienssinsä vahvistuneen muutuskäyryseurantaprosessin johdosta?
- 2) Mikä on sparraajan rooli muutuskäyrykkyyden vahvistumisessa?

Tutkimusmetodi ja aineisto

Tutkimusmetodinä käytetään tapaustutkimusta ja aineiston keräysmetodinä käytetään teemahaastattelua. Koko haastatteluaineistosta valitaan n. 10 case-tapausta, joita analysoidaan tarkemmin. Jokainen yrittäjä täyttää sparrausjakson päätteeksi itsearviointikyselyn, jossa he arvioivat oman muutuskäyväkyytensä vahvistumista ja sparraajan merkitystä tässä prosessissa. Aineisto luokitellaan ja teemoitellaan ja analysoinnissa hyödynnetään Nvivo-ohjelmaa. Tutkimuskysymysten pohjalta analyysi perustuu tallennetun aineiston laadulliseen analysointiin.

5 ALUSTAVIA TULOKSIA

Tutkimus ja aineiston kerääminen ovat vielä kokonaisuutena työn alla, mutta aineistosta on jo hahmottunut suuntaa antavia löydöksiä. Tässä vaiheessa muutuskäyväseurannat ovat kohdentuneet mm. osaamisen kehittämiseen, yrittäjän hyvinvointiin, ydinliiketoiminnan kirkastamiseen, uusien asiakasryhmien tavoittamiseen, talouden seurantaan, ajanhallintaan ja itsensä johtamiseen. Jo saatavilla olevassa aineistossa korostuvat resilienssitekijöiden osa-alueista erityisesti yksilön ominaisuudet ja osaamispääoma. Sparrauksien aloituksessa tehtävässä tavoitteenasetannassa on korostunut jokin käsillä oleva tarve tai tavoite, johon yrittäjä hakee ulkopuolista tukea. Tämänhetkisen tutkimuksen vaiheessa, tuloksia voidaan esittää tutkimuskysymyksittäin seuraavasti:

1) Miten yrittäjät kokivat resilienssinsä vahvistuneen muutuskäyväseurantaprosessin johdosta?

Henkilökohtaisella muutuskäyväseurannalla voidaan vahvistaa erityisesti resilienssin henkilökohtaisia tekijöitä, kuten ominaisuuksia, osaamispääomaa ja motivaatiotekijöitä. Yrittäjän oma tavoitteenasetanta on tärkeässä roolissa tässä prosessissa.

Yrittäjien kokemuksia:

1. Yrittäjän toimijuus on vahvistuminen.
2. Yrittäjän osaaminen on kehittynyt.
3. Yrittäjän oma toimijuus on vahvistunut.

Muutuskäyväseurannan prosessi vahvistaa yrittäjän:

- resilienssiä
- ennakoitaitoja
- terävöittää yrittäjän osaamisen kehittämistä
- selkeyttää liiketoimintaa ja fokuoitumista.

Muutuskäyväseurannan pitkäjänteisyys mahdollistaa muutoksen pitkäjänteisen tuen ja kehittymisen seurannan. Resilienssin kehittymisen näkökulmasta aikajänne on kuitenkin lyhyt, joka täytyy huomioida tuloksia arvioidessa.

2) Mikä on sparraajan rooli muutuskäyväkyyden vahvistumisessa?

Resilienssin vahvistuminen on prosessi ja sen vahvistaminen vaatii päämäärätietoisuutta ja aikaa ja siksi ulkoisella tuella on oma roolinsa prosessissa. Sparraajan roolin merkitys voidaan nähdä olevan ainakin reflektoinnin ja ideoinnin tukijana, kannustajana, tavoitteellisuuden ylläpitäjänä ja tutkimukseen perustuvan taustan ja viitekehyksen tuojana. Yleisesti ottaen muutoksen vierellä kulkijana.

6 POHDINTA JA JOHTOPÄÄTÖKSET

Resilienssi on käsitteenä hyvin moniulotteinen ja syyseuraussuhteiden vetäminen sen kehittymiseen ei ole yksinkertaista. Resilienssi koostuu useista osa-alueista ja näin ollen sen kehittymisen arviointi tässä tutkimuksessa käyttävällä datalla on subjektiivista. Teoriassa esimerkiksi yrittäjäosaamisen vahvistaminen vahvistaa resilienssiä ja tätä osaamista kehittämällä on mahdollista vahvistaa myös yksilön resilienssiä.

Yrittäjän oma toimijuus on tärkeässä osassa. Yrittäjän oma motivaatio ja halu vahvistaa omaa osaamista ja sitä kautta muutuskäyväkyyttä tuo heidät muutuskäyväseurantaan. Tapauksissa, jossa yrittäjä itse on aktiivisesti hakenut tarvittavia rakennuspalikoita muutoksen mahdollistamiseksi ja halutun tavoitteen saavuttamiseksi on myös nähtävissä nopeaa kehittymistä. Yrittäjän kyky käsitellä ja reflektoida tilannetta ja oppia koetusta mahdollistaa myös nopeamman etenemisen.

Resilienssi kehittyy prosessissa ja kokemuksia refleктоimalla ja niistä oppimalla. Muutoskykyseurannassa on keskusteltu aikaisempien toimintamallin vaikutusta ja niiden muuttamista halutun tavoitteen tai päämäärän saavuttamiseksi. Esimerkiksi hyvinvointiin liittyvissä keskusteluissa on hyödyllistä peilata tehtyjen valintojen ja tiedostettujen ja tiedostamattomien toimintamallien vaikutusta ja pyrkiä muuttamaan sellaiseen suuntaan, että yrittäjä voi fyysisesti ja henkisesti paremmin ja on näin ollen iskukykyisempi stressin ja muutosten keskellä. Tässä voidaan nähdä resilienssin kehittymisen kerroksellisuus. Yrittäjän ensisijaisena tavoitteena ei ole ollut välttämättä kehittää resilienssiään, mutta omaa hyvinvointiaan vahvistamalla myös resilienssi vahvistuu.

Kokemusten hyödyntämisen lisäksi yrittäjä voi myös aktiivisesti itse kehittää resilienssitekijöitään. Tässä aineistossa keskeiseksi on noussut osaamisen kehittämisen toimenpiteet. Yrittäjä on esimerkiksi tilanteessa, jossa hän etsii asiakkaita uusilta toimialoilta ja näin ollen osa muutoskyvykkyyttä on kehittää tähän tarvittavaa markkinointi- ja myyntiosaamista. Toisaalta omien ominaisuuksien, esimerkiksi minäpystyvyyden tai jämäkkyyden kehittyminen vahvistavat resilienssiä.

Sparraaja pystyy tuomaan muutoskykyseurannan tueksi teoreettisen viitekehyksen, ja laajemman näkökulman muutoskyvykkyyden kehittymiseen, joka jäsentää keskustelukertoja ja luo näin järkevyyttä ja rakennetta prosessille. Rooli keskustelun jonkinasteisessa raamittamisessa, ulkopuolisen näkökulman tuomisessa, rohkaisemisen ja uusien ideoiden ja mahdollisten ratkaisujen tuominen keskusteluun ovat myös sitä lisäarvoa, joka sparraajalla on prosessissa.

LÄHTEET

- Berkes, F. & Ross, H. 2013. Community Resilience: Toward an Integrated Approach. *Society & natural resources*, 26(1), 5-20. Saatavissa: <https://doi.org/10.1080/08941920.2012.736605>
- Conz, E. & Magnani, G. 2020. A dynamic perspective on the resilience of firms: A systematic literature review and a framework for future research. *European management journal*, 38(3), 400-412.
- Herbane, B. 2019. Rethinking organizational resilience and strategic renewal in SMEs. *Entrepreneurship and regional development*, 31(5-6), 476-495.
- Lee, J. & Wang, J. 2017. Developing entrepreneurial resilience: Implications for human resource development. *European journal of training and development*, 41(6), 519-539. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/EJTD-12-2016-0090>
- Luthans, F., Vogelgesang, G. R. & Lester, P. B. 2006. Developing the Psychological Capital of Resiliency. *Human resource development review*, 5(1), 25-44. Saatavissa: <https://doi.org/10.1177/1534484305285335>
- Morris, T. H. & König, P. D. 2020. Self-directed experiential learning to meet ever-changing entrepreneurship demands. *Education & training (London)*, 63(1), 23-49. Saatavissa: <https://doi.org/10.1108/ET-09-2019-0209>
- Sutcliffe, K. M. & T. J. Vogus 2003. Organizing for Resilience. *Positive Organizational Scholarship: Foundations of a New Discipline*. K. S. Cameron, J. E. Dutton, and R. E. Quinn. San Francisco, CA, Berrett-Koehler: 94-110.
- Vogus, J. & Sutcliffe, K.M. 2007. Organizational Resilience: Towards a Theory and Research Agenda. Paper presented at the IEEE International Conference on Systems, Man, and Cybernetics, 7-10 October, ISIC.
- Walker, B., Malinen, S., Näswall, K., Nilakant, V. & Kuntz, J. 2020. Organizational resilience in action: a study of a large-scale extended-disaster setting. Powley, H., Barker Casa, B. & Caza, A. (toim.) *Research Handbook on Organizational Resilience*. Cheltenham UK: Edward Elgar Publishing.
- Walker, B. and Salt, D. 2006. *Resilience Thinking: Sustaining Ecosystems and People in a Changing World*. Island Press, Washington, D.C.

POHJOIS-POHJANMAAN YRITTÄJYYSKASVATUKSEN MALLIN KEHITTÄMINEN VÄKEVÄ-HANKKEESSA

Heli Vaara, Oulun yliopisto, heli.vaara@oulu.fi

Katriina Klemola, Oulun ammattikorkeakoulu

Kaija Arhio, Centria-ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Esiteltävän kehittämistyön tavoitteena oli luoda Pohjois-Pohjanmaalle yhteinen kestävän kehityksen, digitalisaation ja kansainvälisyyden osaamistavoitteet sisältävä uusi yrittäjyyskasvatuksen malli. Kehittämisen taustana oli aiemmin maakunnassa laadittu yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimintaohjelma sekä muut koulutusta ohjaavat dokumentit. Mallin laadinta on toteutettu ESR-rahoitteisessa Kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys osana yrittäjyyskasvatusta – VÄKEVÄ-hankkeessa. Hankkeen toteuttajina ovat Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutti, Oulun ammattikorkeakoulu, Koulutuskuntayhtymä OSAO, Koulutuskuntayhtymä Brahe, Jokilaaksojen koulutuskuntayhtymä JEDU, Centria-ammattikorkeakoulu ja Oulun kaupunki. Tämä laaja toteuttajajoukko edustaa laajasti eri kouluasteita.

Kehittämistyön kautta on kiinnitetty kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys uusina elementteinä mukaan yrittäjyyskasvatuksen ehjälle polulle varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin asti. Nämä ovat näkyvissä myös kouluastekohdaisina osaamistavoitteina.

Suunnitteluvaiheessa on huomioitu alueen aikaisemmin luotu yrittäjyyskasvatuksen strategia, VÄKEVÄ-hankkeen seututiimien työskentelyn tulokset, partneriorganisaatioiden omien kehittämistiimien työ, EntreComp (Eurooppalainen yrittäjyyskasvatuksen viitekehys) sekä erilaisia eri kouluasteita ohjaavia dokumentteja, kuten opetussuunnitelman perusteet, OKM:n ammatillisen koulutuksen linjaukset, Arenen yrittäjyysuositukset korkeakouluille.

Kehittämistyö on toteutettu laajasti alueen toimijoita osallistavana prosessina, johon on kuulunut mm. seututiimien tapaamiset kolmella kierroksella. Mallin juurruttaminen koulutusorganisaatioiden käytäntöön aloitettiin toukokuussa 2022 kolmansissa seututiimitapaamisissa ja sitä jatketaan koko lukuvuoden 2022–23 ajan erilaisten käytännöllisten toimenpiteiden avulla. Alueelle onnistuttiin luomaan yhteinen yrittäjyyskasvatuksen malli, jonka arviointi ja kehittäminen edelleen jatkuvat.

Merkittävimpänä tuloksena voidaan pitää työn jatkuvuutta. Pohjois-Pohjanmaan alueella päästään edelleen jatkamaan pitkäjänteistä työtä yrittäjyyskasvatuksessa ehjällä polulla. Uusi malli tullaan viemään käytäntöön ja sen toteutumista on tarkoitus seurata jatkossa.

Avainsanat: yrittäjyyskasvatus, yrittävä kulttuuri, yrittäjyyskasvatuksen malli

JOHDANTO JA TAUSTAA

Pohjois-Pohjanmaa on nuorten maakunta. Otsikolla Nuoret tekevät tulevaisuuden (2016) julkaistu maakunnan yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimintaohjelma 2016–2020 linjasi strategisiksi tavoitteiksi 1) oppijoiden yrittäjyys- ja työelämätaitojen vahvistamisen, 2) yrittäjyyden oppimisympäristöjen ja menetelmien kehittämisen ja hyödyntämisen sekä 3) yrittävän kulttuurin rakentamisen. Jo tämä maakunnan strategia laadittiin osallistavana prosessina seudullisia tiimejä hyödyntäen. Seututiimien kokoontumisten kautta aikaansaatu laaja osallistuminen strategian valmisteluun auttoi sitouttamaan maakunnan koulutusorganisaatiot yhteiseen työhön yrittäjyyskasvatuksen tavoitteiden toteutumiseksi. Strategian tavoitteiden toteuttaminen ja jalkautus koulutusorganisaatioiden toimintaan jatkui vuosina 2018–2021 toteutetussa Yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistaminen, ToTYk -hankkeessa (Arhio & Eskola 2021).

Nopea toimintaympäristöjen murros koskettaa myös koulutusta ja koulutuksen on pyrittävä vastaamaan tähän murrokseen. Vastatakseen nopeaan toimintaympäristöjen murrokseen ja tukemaan nuorten tulevaisuuden osaamista seuraavassa vaiheessa yrittäjyyskasvatuksen edistämiseen liittyvässä maakunnallisessa yhteistyössä haluttiin huomioida ajankohtaiset kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys osana yrittäjyyskasvatusta. ESR-rahoitteisessa VÄKEVÄ-hankkeessa tuodaan nämä ajankohtaiset teemat osaksi käytännön yrittäjyyskasvatusta.

Kestävä kehitys nähdään koulutusta ohjaavissa dokumenteissa ja suosituksissa tärkeänä osana tulevaisuuden osaamista (Opetushallitus 2019, Arene 2020). Kestävä kehitys tulee ymmärtää laajasti sisältäen niin taloudellisen ja ekologisen

kuin sosiaalisen ja kulttuurisen ulottuvuuden. Digitaalisuuteen liittyvien taitojen kehittämiseen kaikilla kouluasteilla on panostettu entistäkin laajemmin (Opetushallitus 2019). Eurooppalainen digitaitojen viitekehys DigComp 2.2 korostaa digitaalisuuteen liittyvien osaamisten merkitystä kaikkien kansalaisten perustaitoina (Vuorikari, Kluzer & Punie 2022.). Globaaleissa toimintaympäristöissä myös yrittäjyyskasvatuksen tulee olla ajan hermolla.

OSALLISTAEN KOHTI UUTTA JA YHTEISTÄ MALLIA

VÄKEVÄ-hankkeessa järjestettiin seututiimitapaamiset Pohjois-Pohjanmaan laajan maakunnan eri puolilla: Oulun alue, maakunnan eteläosa ja Koillismaa. Seututiimit kokoontuvat kullakin alueella kolmesti: marraskuussa 2021, tammikuussa 2022 ja toukokuussa 2022. Näihin kutsuttiin mukaan laajasti opettajia, koulutusjohtajia ja muita yrittäjyyskasvatuksen tukitoimijoita työelämän ja yrittäjyyden aloilta. Seututiimien työpajoihin osallistui kattava edustus alueelta. Osallistujia oli yhteensä noin 85 eri henkilöä.

Työpajojen tausta-aineistoina hyödynnettiin mm. Eurooppalaista yrittäjyystaitojen EntreComp viitekehystä (McGallum, Weicht, McMullan & Price 2018) ja megatrendejä (Dufva, Wartiovaara & Vataja 2021). Ensimmäisten seututiimien toteutuksessa hyödynnettiin Sitran tulevaisuustajuus-työpajamenetelmää (Poussa, Lähdemäki-Pekkinen, Ikaheimo & Dufva 2021). Alueellisten työpajojen lisäksi hanketoimijoiden kokoontumisten yhteydessä koostettiin ja terävöitettiin seututiimeissä tuotettuja aineistoja. Kolmansissa seututiimien kokoontumisissa arvioitiin uuden yrittäjyyskasvatuksen mallin kouluastekohtaisia osaamistavoitteita.

Seututiimien lisäksi uuden mallin mukaisesti päivitettävää strategiaa ja siihen liittyviä osaamistavoitteita kehitettiin kullakin kouluasteella. Korkeakouluasteella prosessiin osallistettiin erityisesti yrittäjyyden toimintojen parissa työskenteleviä henkilöitä, jotka veivät asiaa eteenpäin omissa organisaatioissaan. Käytännössä tämä toteutettiin järjestämällä opetushenkilöstölle työpajoja, joiden sisältö pohjautui seututiimien työskentelyyn, työstämällä asiaa organisaatioiden kehittämistiimeissä sekä korkeakoulujen välistä yhteistyötä hyödyntäen.

TULOS: Pohjois-Pohjanmaan YRITTÄJYYSKASVATUKSEN UUDISTETTU MALLI

Seututiimien ja hankkeen osatoteuttajaorganisaatioiden työskentelyn tuloksena kiteytyi visio: Pohjois-Pohjanmaan kestävä tulevaisuus tehdään yhdessä. Malli sisältää yhteiset tavoitteet, yhteiset suositukset ja linjaukset, kouluastekohtaiset osaamistavoitteet sekä työkaluja tavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteisten tavoitteiden mukaisesti yrittäjyyskasvatuksella rakennetaan kestävä tulevaisuus, vahvistetaan osaamisidentiteettiä sekä yrittäjyys- ja työelämätaitoja ja tehdään yrittävää kulttuuria yhdessä.

KUVA 1. Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen visio.

Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen malli antaa suosituksia kullekin kouluasteelle yrittäjyyskasvatuksen toteuttamiseen. Konkreettiset ja ajantasaiset toimintamallit ja sisällöt ovat mallin keskiössä. Tällä tarkoitetaan sekä yrittäjyystoimintojen kirkastamista kussakin organisaatiossa että kouluasteelle sopivaa tapaa, joilla kestävän kehityksen, digitalisaation ja kansainvälisyyden teemat yhdistetään yrittäjyyskasvatuksen toimintoihin.

Mallin suosituksissa huomioidaan myös kouluasteiden väliset nivelvaiheet ja henkilökohtaistaminen. Nivelvaiheiden huomioimisella tarkoitetaan oppijan henkilökohtaisen polun huomioimista koulutusasteelta toiselle ja osana jatkuvaa oppimista. Henkilökohtaistamisella tarkoitetaan ymmärrystä siihen, että opiskelijan yrittäjyysosaaminen voi kehittyä myös koulutuksen ulkopuolella.

Malli korostaa yrittäjämäisten taitojen vahvistamista. Yrittäjyyskasvatuksellisilla toimenpiteillä tähdätään varsinaisen yrittäjyysosaamisen kehittymisen lisäksi työelämäosaamisen ja tulevaisuustaitojen kehittämiseen kaikilla kouluasteilla. Kestävä kehitys, digitalisaatio ja kansainvälisyys liittyvät tärkeinä teemoina näihin. Käytännön toiminnan kannalta oleellista on hyvien käytänteiden ja toimintamallien tunnistaminen ja hyödyntäminen.

Kehittämistyön osana jokaiselle kouluasteelle muodostettiin kestävän kehityksen, digitalisaation ja kansainvälisyyden teemat sisältävät uudet yrittäjyyskasvatuksen osaamistavoitteet. Kunkin kouluasteen toimijat keskittyivät omien kouluasteidensa osaamistavoitteiden muodostamiseen yhdessä seututiimeihin osallistuvien sidosryhmien kanssa ja kunkin kouluasteen ohjaavat asiakirjat huomioiden.

Esimerkiksi korkea-asteelle muodostetut osaamistavoitteet pohjautuvat VÄKEVÄ-hankkeen seututiimien ja asiantuntijoiden työskentelyn lisäksi Oulun ammattikorkeakoulun, Centria-ammattikorkeakoulun ja Oulun yliopiston asiantuntijoiden työskentelyyn, eurooppalaiseen yrittäjyysosaamisen EntreComp-viitekehukseen sekä Suomen korkeakoulurehtorineuvostojen (Arene ja Unifi) ja Suomen yrittäjien yhdessä luomiin yrittäjyys-suosituksiin korkeakouluille. Yrittäjyyskasvatuksen osaamistavoitteet korkeakouluasteella jaettiin kahteen pääalueeseen, yrittäjämäisten työelämätaitojen kehittämiseen liittyviin osaamistavoitteisiin ja liiketoiminnan kehittämiseen liittyviin valmiuksiin.

Uuden mallin sisältö esimerkkeineen ja kouluasteisine osaamistavoitteineen tullaan jakamaan maakunnan yrittäjyyskasvatuksen minunpolkuni.fi-sivustolle.

PÄÄTELMÄ

Sen lisäksi, että VÄKEVÄ-hankkeen partnerit edustavat hyvin Pohjois-Pohjanmaan koulutusorganisaatioita eri kouluasteilla, hankkeen kokoamat seututiimit kokosivat laajan edustuksen maakunnan koulutusorganisaatioita ja muita yrittäjyyskasvatusta tukevia organisaatioita. Tämä kehittämistyön osallistava toteuttamistapa sitouttaa eri toimijat mallin toteuttamiseen, kuten jo aiemmin maakunnallisen yrittäjyyskasvatuksen strategian laadintaprosessissa.

Yrittäjyyskasvatuksen kehittäminen on jatkuva prosessi. Strategia antaa suuntaviivat ja käytännön toiminnot muokkautuvat kussakin yrittäjyyskasvatusta toteuttavassa organisaatiossa. Se vaatii organisaatiokohtaisia toimintasuunnitelmia ja konkreettisia tekoja yrittäjyyskasvatuksen eteen ja yrittäjyystoimintojen kehittämiseksi. Tämä edellyttää yrittävää kulttuuria ja yrittäjyys-teemaan sitoutunutta johtoa ja henkilöstöä.

VÄKEVÄ-hankkeen myötä kansainvälisyys, kestävä kehitys ja digitalisaatio on saatu yhä näkyvämmiksi myös yrittäjyyskasvatuksen kenttään. Nämä teemat yhdistyneenä yrittäjyysosaamiseen luovat osaamista, joilla maakuntaan voidaan rakentaa kestävää tulevaisuutta.

LÄHTEET

- Arene. 2020. Kestävä, vastuullinen ja hiilineutraali ammattikorkeakoulu. Ammattikorkeakoulujen kestävän kehityksen ja vastuullisuuden ohjelma. Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto Arene ry. Saatavissa: <https://www.aren.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/Kest%C3%A4v%C3%A4%20vastuullinen%20ja%20hiilineutraali%20ammattikorkeakoulu.pdf?t=1606145574>
- Arhio, K. & Eskola, L. (toim.) 2021. Näkökulmia yrittäjyyskasvatukseen edistymiseen – yrittäjyyskasvatuksen strategian toiminnallistaminen Pohjois-Pohjanmaalla 1.5.2018 – 30.4.2021. Centria. Raportteja ja selvityksiä 2342-933X, Nro 48. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/505161>
- Dufva, M., Wartiovaara, A. & Vataja, K. 2021. Työn tulevaisuudet megatrendien valossa. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/artikkelit/tyon-tulevaisuudet-megatrendien-valossa/>
- McCallum, E., Weicht, R., McMullan, L. & Price, A. 2018. EntreComp into action – Get inspired, make it happen: A user guide to the European Entrepreneurship Competence Framework. JRC Working Papers. Saatavissa: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC109128>
- Nuoret tekevät tulevaisuuden. Pohjois-Pohjanmaan yrittäjyyskasvatuksen strategia ja toimintaohjelma. 2016. Saatavissa: <https://www.minunpolkuni.fi/wp-content/uploads/2016/11/nuoret-tekevät-tulevaisuuden.pdf>
- Opetushallitus. 2019. OSAAMINEN 2035. Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisiä ennakointituloksia. OPH Raportit ja selvitykset 2019:3. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/osaaminen_2035.pdf
- Poussa, L., Lähdemäki-Pekkinen, J., Ikäheimo, H-P. & Dufva, M. 2021. Tulevaisuustaajuus. Käsikirja työpajan vetäjälle. Saatavissa: <https://www.sitra.fi/julkaisut/tulevaisuustaajuus-kasikirja-tyopajan-vetajalle/>
- Vuorikari, R., Kluzer, S. & Punie Y. 2022. DigComp 2.2: The Digital Competence Framework for Citizens - With new examples of knowledge, skills and attitudes, EUR 31006 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2022, ISBN 978-92-76-48883-5. Saatavissa: <https://publications.jrc.ec.europa.eu/repository/handle/JRC128415>

LUKIOLAISTEN TYÖHARJOITTELU 2.0 - HAAPAVEDEN LUKION PILOTTI

Kirsi Järvenpää, Haapaveden lukio, kirsi.jarvenpaa@haapavesi.fi

Leila Rahkonen-Navia, Nivalan kaupunki / Uuden osaamisen lukio – UuLops ESR-hanke,
leila.rahkonen-navia@edu.nivala.fi

TIIVISTELMÄ

Haapaveden lukion UuLops-hankepilotin käynnistäminen tuli ajankohtaiseksi keväällä 2021. Oulun yliopiston, paikallisten yrittäjien, lukion ja Kasvun tie yrittäjyyteen -hankkeen välisen yhteistyön seurauksena luotiin Haapavedelle malli lukiolaisten työharjoittelulle.

Työharjoittelupaikat paikallisista yrityksistä (9kpl) saatiin kasaan Kasvun tie yrittäjyyteen -hankkeen kautta. Oulun yliopiston Microentre-yksikön edustajat kävivät opettamassa opinto-ohjauksen tunneilla opiskelijoille kehittämänsä digityökalun käyttöä. Tällä työkalulla kartoitettiin ennen työharjoittelun alkua yritysten digikypsyyttä ja määriteltiin näin tulevan työharjoittelun sisältöä. Työharjoittelu oli kolmipäiväinen ja se suoritettiin kolmen hengen ryhmissä. Opiskelijat ja yrittäjä sopivat yhdessä harjoittelupäivien sijoittumisen kalenteriin ja tehtävät.

Opiskelijat pääsivät käyttämään hyödykseen omia vahvuuksiaan esimerkiksi sosiaaliseen mediaan ja valokuvaukseen liittyen. Nuorten opastuksella yritykset saivat vinkkejä sosiaalisen median hyödyntämiseen markkinoinnissa ja aika monelle yritykselle syntyivät nuorten toimesta sosiaalisen median alustat kuten Instagram.

Lukion näkökulmasta työharjoitteluprojekti oli oikein onnistunut. Yhteistyö Kasvun tie yrittäjyyteen -hankkeen ja yliopiston kanssa oli hedelmällistä kaikin puolin. Näin saatiin tehtyä sujuvasti korkeakoulu- ja työelämäyhteistyötä.

Työharjoittelun jälkeen opiskelijat kävivät opinto-ohjaajan kanssa lyhyen palautekeskustelun. Työharjoittelussa olleet myös esittelivät ensimmäisen vuoden opiskelijoille projektin kulkua ja loppukeväästä kokoonnuttiin vielä esittelemään työharjoittelun tuloksia yrittäjille.

Työharjoittelu lukiossa on tullut jäädäkseen. Tarkoituksena on vaihtaa harjoittelun teemaa vuosittain. Lukuvuonna 2022-23 yhteistyötä tehdään Kerttu Saalasti Instituutin Vastuullisuusvalmennus-hankkeen kanssa.

Asiasanat: yritys yhteistyö, lukio, digitalisaatio

TAUSTAA

Perinteikkään lukiokoulutuksen rakenteita ravisteltiin, kun Lukiolakia (2018) uudistettiin ja Lukion opetussuunnitelman perusteet (2019) julkaistiin. Uusi opetussuunnitelma astui voimaan lukioissa syksyllä 2021. Lukiot veloitettiin lukioiden keskinäiseen sekä yhteistyöhön elinkeinoelämän ja korkeakoulujen kanssa kaikissa oppiaineissa. Rehtoreiden mukaan yhteistyö koetaan kuitenkin haasteelliseksi esimerkiksi etäisyyksien ja aikataulujen vuoksi (Ikävalko, Vuorio & Aksela 2022). Pohjois-Pohjanmaan eteläisen alueen yhdeksän lukion (Haapajärven, Haapaveden, Kalajoen, Nivalan, Oulaisten, Reisjärven, Sievin, Siikalatvan ja Ylivieskan lukioiden), Centria-ammattikorkeakoulun Ylivieskan kampuksen ja Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin sekä Nivala-Haapajärven seutu ry:n ja Nivalan Teollisuuskylä Oy:n toimijat käynnistivät syksyllä 2020 ESR-rahoitteisen Uuden osaamisen lukio - UuLops -hankkeen vastatakseen lukiolain yhteistyövaatimuksiin.

UuLops-hankkeen tavoitteena on luoda vahva yhteistyöverkosto Pohjois-Pohjanmaan eteläiselle alueelle ja rakentaa toimiva yhteistoimintamalli lukioiden keskinäiseen sekä elinkeinoelämä- ja korkeakoulujen kanssa tehtävään yhteistyöhön uuden lukiolain hengessä. Kehitettävä yhteistoimintamalli jaetaan maakunnan laajuisesti. Hankkeen yhtenä päämääränä on tutustuttaa lukiolaiset lähialueensa elinkeinoelämään, yrityksiin ja korkeakouluihin. Yritysvierailujen kautta lukiolaisten ymmärrys yritysten toiminnasta ja osaamistarpeista laajenee sekä nuoren vahvuuksista kumpuava kiinnostus jotain alaa kohtaan selkiintyy tai herää. Alueen korkeakouluihin ja niiden koulutusmahdollisuuksiin tutustuminen lukioaikana puolestaan avaa lukiolaiselle mahdollisuuksien polkuja myös kouluttautumiseen lähialueen korkeakouluissa, mikä edistää palaamista osaavana ammattilaisena tutuihin ja jopa kansainvälisiin työvoimaa tarvitseviin yrityksiin kotipaikkakunnalla tai sen lähialueella. Tällä vastataan vieläpä maaseutumaisten pikkupaikkojen elinvoimaan.

Hankkeen käynnistyttyä hankelukioiden asiantuntijaopettajat keräsivät oppilaitoksistaan hyviä ja toimiviksi todettuja yhteistyökäytänteitä, jotka jaettiin asiantuntijaopettajien yhteisissä workshopeissa ja edelleen oman oppilaitoksen ope-

tushenkilöstölle. Toimintamalleja jatkojalostettiin ja luotiin myös uusia malleja pilotoitaviksi oppilaitoskohtaisesti. Jokainen hankelukio pilotoi omaa toimintamalliaan lv. 2021-2022. Haapaveden lukiolla oli idea jo olemassa. Yleensä lukiolaiset työharjoittelussa eivät pääse tekemään muuta kuin hyllyjä täyttämään. Tässä uudessa ideassa voi lukiolainenkin käyttää osaamistaan ja vahvuuksiaan fiksummalla tavalla.

Yrittäjyyskasvatuspäivillä 2022 esitelty Lukiolaisten työharjoittelu 2.0 – Haapaveden pilotti on UuLops-hankkeen lukuvuonna 2021-2022 yhteistyönä kehitetty ja pilotoitu sekä lukuvuonna 2022-2023 vakiinnutettava lukion, elinkeinoelämän ja korkeakoulun yhteistoimintamalli (EKKY-malli). Pilotin toteutus käynnistyi yhteistyötahojen etsimisellä.

YHTEISTYÖTAHOJEN LÖYTÄMINEN JA TARPEIDEN TUNNISTAMINEN

UuLops-hankkeen palaverissa eri tahojen kanssa tunnistettiin Haapaveden pilottia tukevia tarpeita:

- Haapaveden lukiossa etsittiin pilotointiyhteistyöstä kiinnostuneita yrityksiä, mutta niiden etsiminen koettiin lukiossa haasteelliseksi – jopa vaikeaksi. Tarvittiin apua yritysten löytämiseksi.
- Kasvun tie yrittäjyyteen -hankkeessa (KTY) etsittiin kanavaa, miten saataisiin yhteys nuoriin lukiolaisiin – mahdollisiin tulevaisuuden yrittäjien, jotta voitaisiin edistää nuorten yrittäjyyttä. KTY-hankkeen toinen tarve kohdistui Oulun yliopiston Kerttu Saalasti Instituutin (OY / KSI) kehitettyihin yrittäjille suunnattuihin digikypsyttä mittaaviin digityökaluihin (= testejä). Miten digityökalut saataisiin yrittäjien käyttöön?
- OY /KSI:lla, joka on myös UuLops-hankkeen osatoteuttaja, oli tarve levittää yrittäjien hyötykäyttöön kehittämiään digityökaluja.
- UuLops-hankkeessa kehitettiin toimivia yhteistoimintamalleja ja edistettiin verkostoitumista sekä lukioiden elinkeinoelämä- ja korkeakouluyhteistyötä lukiolain mukaisesti.

UuLops-hankkeen tehtävään soveltuvien ja sen tavoitteiden kanssa yhtenevien tarpeiden tunnistamisen jälkeen oli sovitava toteutuksesta, vastuualueista ja aikatauluista.

TOTEUTUS

UuLops-hankkeen päätavoitteen mukaisesti Haapaveden alueella tunnistettiin yhteistyötarve hankelukion elinkeinoelämä- ja korkeakouluyhteistyön edistämiseksi aidossa kontekstissa. Eri toimijat kohtautettiin yhteistyöpalaverissa, joka järjestettiin välittömästi. Palaverissa kuultiin kaikkien tahojen tarpeet ja tunnistettiin erinomaiset yhteistyömahdollisuudet, joten sovittiin yhteistyöstä sekä tulevista toimenpiteistä ja aikatauluista.

Ensin etsittiin pilotoinnista kiinnostuneet lukiolaiset Haapaveden lukiosta. Seuraavaksi lukiolaiset valmennettiin OY /KSI:n toimijoiden toimesta digityökalujen käyttöön ja niistä saatujen tulosten analysointiin. Yhteistyöstä kiinnostuneet yrittäjät / yritykset (9) löydettiin KTY-hankkeen kautta. Mukana olevat yritykset pääsivät hyödyntämään digityökaluja niiden käyttöön ja tulosten analysointiin koulutettujen lukiolaisten opastuksella. Lopuksi lukiolaiset ja yrittäjät yhdessä analysoivat tulokset; katsottiin yrityksen / yrittäjän kehittämiskohteet - osaaminen, jota yrityksen / yrittäjän tulisi vahvistaa.

Lukiolaiset yhdessä yrittäjän kanssa sopivat työharjoittelupäivien ajankohdista. Kolme TET-päivää kolmen opiskelijan ryhmissä oli mahdollista suorittaa yksittäisinä päivinä, mikä antoi toivottua joustoa lukio-opiskeluun. Työharjoittelussa lukiolaiset auttoivat esimerkiksi sosiaalisen median sovellusten käyttöönotossa ja käytössä. Yrityksille luotiin muun muassa Instagram-tilejä. Lukiolaiset hyödynsivät osaamistaan ja omia vahvuuksiaan yritys yhteistyössä.

Pilotointiin osallistuneet lukiolaiset kävivät opinto-ohjaajansa kanssa lyhyen palautekeskustelun. Saadun palautteen perusteella toimintamallia edelleen kehitettiin. Lisäksi tietoa pilotista jaettiin Haapaveden lukion ensimmäisen vuoden opiskelijoille. Pilotissa mukana olleet lukiolaiset kertoivat pilotin kulusta ja kokemuksistaan. Yrittäjille esiteltiin työharjoittelun tuloksia keväällä 2022.

UuLops-hanke vastasi yhteisten aloituspalavereiden järjestämisestä, pilotin seurannasta, raportoinnista ja toimintamallin levittämisestä laajemmalle yleisölle. Haapaveden lukion opinto-ohjaaja vastasi tehtäväkortin laadinnasta sekä pilotista saatuja kokemusten jakamisesta erilaisissa tilaisuuksissa.

TULOKSET

Palautteet ja kokemukset pilotista ovat olleet kannustavia. Yhteistyöpilotin tuloksena syntyi hyödylliseksi ja toimivaksi todettu yhteistoimintamalli Lukiolaisten työharjoittelu 2.0 – Haapaveden pilotti. Yhteistoimintamalli toistetaan lv. 2022-2023 ja vakiinnutetaan osaksi Haapaveden lukion toimintaa.

Lukiolaiset kokivat työharjoittelun pääsääntöisesti odotettua mielekkäämpänä. Yrittäjien kanssa kommunikointi ja toiminnan suunnittelu sujui joustavasti. Muutamassa yrityksessä ei oikein löytynyt kolmeksi päiväksi mielekästä toimintaa digikypsyyteen liittyen, ja ainakin yhdessä yrityksessä vastaavasti nuoret saivat ”paiskia hommia” vapaa-ajallakin.

Pilotoinnissa mukana olleille lukiolaisille on muodostunut aito yhteys tämän päivän elinkeinoelämään ja korkeakoulutoimintaan omia vahvuuksiaan hyödyntäen. Pilotissa saadut kokemukset madaltanevat kynnystä lähestyä tuttua yrittäjää myös tulevaisuuden harjoittelu- ja/tai työpaikkaa etsittäessä.

Yrittäjien näkemys pilotista jäi osittain sen varaan millaista viestiä opiskelijoiden mukana tuli. Muutama yrittäjä saapui yhteiseen palautetilaisuuteen. Suurin osa yrittäjistä sai sovittua työharjoittelun puitteet suoraan opiskelijoiden kanssa ja olivat tyytyväisiä työharjoittelun sisältöön ja toteutukseen. Monen yrityksen somemarkkinointi otti suuria harppauksia eteenpäin nuorten panoksen siivittämänä. Tämä voitaneen tulkita yrityksen pilotin kautta lisääntyneenä myönteisenä näkyvyytenä.

Osa yrittäjistä olisi kaivannut tiiviimpää yhteistyötä alkuvaiheessa lukion eli opinto-ohjaajan kanssa. Tämä johtui osittain siitä, etteivät nuoret osanneet tarpeeksi selvästi informoida yrittäjää työharjoitteluun liittyvistä asioista. Näihin asioihin kiinnitetään seuraavan toteutuksen yhteydessä erityisesti huomiota.

Haapaveden pilotin tehtäväkorttiin voi tutustua www.minunpolkuni.fi -sivustolla.

JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tarvelähtöisesti syntynyt, pilotoitu ja nyt osaksi lukion toimintaa vakiinnutettava yhteistoimintamalli on merkittävä edistysaskel lukion elinkeinoelämä- ja korkeakoulu-yhteistyön edistämiseksi. Aitoon ja kaikkia osapuolia hyödyttävään saumattomaan yhteistyöhön on saatu kolme toimijatahoa (lukio, elinkeinoelämä ja korkeakoulu). Sisällöllisesti lukion pilotti on vahvasti ajankohtaisessa kontekstissaan kaikkien osapuolten näkökulmasta. Voitaneenkin todeta, että verkostoitumisella ja yhteistyöllä saadaan aikaan merkittäviä, jopa ennalta arvaamattomia tuloksia, kuten Haapaveden pilotti osoittaa. Tarvitaan vain rohkeutta ja uskallusta kertoa tarpeista eri verkostoissa. Tarvitaan myös rohkeutta ottaa koppi toisten tarpeista.

Huomionarvoista pilotissa on lisäksi ajantasaisen tieteellisen täsmätiedon spiraalimainen kulku korkeakoulusta lukiolaiselle, lukiolaiselta yrittäjälle ja yrityksen toiminnan kautta tutkimuskohteena takaisin korkeakouluille. Miten yhteistoiminta ja nopea tiedonkulku näyttäytyisi vaikuttavuusarvioinneissa?

Pilotoinnista saatujen palautteiden perusteella lukiolaisen omia vahvuuksia hyödyntävä työharjoittelu on lukiolaisille mielekästä. Nuorten vahvuuksien ja yrityksen tarpeiden kohdatessa syntyy win-win jopa win-win-win tilanne, jossa kaikki osapuolet hyötävät työharjoittelusta; syntyy myönteinen vastavuoroisuuden tunne eikä lukiolaisen työharjoittelua enää koeta yrityksissä yksipuolisena antamisena. Positiivisen ilmapiirin luominen jo sinänsä on arvokasta.

Pilotin merkittävänä etuna käytännön toteutuksen kannalta on sen muunneltavuus; vuosittain vaihtuvat eri alojen yritys-yhteistyö ja teemat. Esimerkiksi, lv. 2022-2023 lukiolaisten työharjoittelu toteutetaan OY / KSI:n hallinnoiman Vastuullisuusvalmennus-hankkeen kanssa teemalla kestävä kehitys. Työharjoittelun vaihtuvat teemat edistävät nuorten lukiolaisten työharjoittelun ajantasaisuutta ja työelämä-tietoutta. Ajantasaiset vaihtuvat teemat, joita korkeakoulut vahvalla asiantuntijuudella tarjoavat lukiolaisille, lisäävät myös yrittäjien tietoutta ajankohtaisista asioista kiireisen arjen keskellä ja auttavat pysymään ajan hengessä.

Pilotin vakiinnuttamista osaksi lukion toimintaa puoltaa saadut myönteiset kokemukset. Toimintamalli on myös toteutettavissa missä tahansa lukiossa ja missä tahansa oppiaineessa. Nyt kehitetyn toimintamallin onnistunut toteutus edellyttää kuitenkin eri tahojen vahvaa yhteistä tahtotilaa ja yhteistyöhalukkuutta.

Lukiolaisten työharjoittelu on tullut jäädäkseen Haapavedelle!

LÄHTEET

Ikävalko, T., Vuorio, E.S. & Aksela, M. 2022, Lukioiden rehtorien näkemyksiä lukio-korkeakouluyhteistyöstä: Mahdollisuudet, haasteet, ratkaisut ja tuen tarve. Raportit ja selvitykset, Nro 2, Vuosikerta 2022, Opetushallitus. Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/lukioiden-rehtorien-nakemyksia-lukio-korkeakouluyhteistyosta>

Lukiolaki 714/2018. Finlex. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2018/20180714>

Lukion opetussuunnitelman perusteet 2019. Opetushallitus. Saatavissa: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/lukion_opetussuunnitelman_perusteet_2019.pdf

Yrittäjyyskasvatuspäivät 28.–29.9.2022 – Yrittäjyyskasvatus 4.0
Entrepreneurship Education Conference – Entrepreneurship Education 4.0

YKTS2022 KONFERENSSIJULKAISU

Centria. Tutkimuksia, 10.
ISBN 978-952-7173-70-1
ISSN 2342-9321